MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI No. : 485
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI No. : 19

AHMET MİDHAT EFENDİ'NİN TİYATROLARI

Hazırlayan
İNCİ ENGİNÜN

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL — 1990

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI No. : 485
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI No. : 19

AHMET MİDHAT EFENDİ'NİN TİYATROLARI

Hazırlayan
İNCİ ENGİNÜN

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL — 1990

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ISBN-975-400-027-1

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AHMET MİDHAT EFENDİ'NİN TİYATROLARI

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz ... VII

Ahmet Midhat Efendi'nin Tiyatrolarına Dair ... 1

Eyvah ... 5

Açıkbaş ... 55

Ahz-ı Sâr yahut Avrupa'nın Eski Medeniyeti ... 103

Hükm-i Dil ... 139

Çengi Yahut Daniş Çelebi ... 167

Fürs-i Kadimde Bir Facia Yahut Siyavuş ... 203

Çerkes Özdenler ... 251

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÖNSÖZ

Türk okuyucusunu oluşturmak gayesiyle eserler vücuda getirmiş olan Ahmed Midhat Efendi'nin tiyatro ile de meşgul olduğu bilinmektedir. Midhat Efendi, tiyatro ile ilgili yazılar yazdığı, tercümeler yaptığı gibi bizzat bazı telif eserler de kaleme almıştır. Bütün edebî türleri halkın eğitilmesi gayesiyle kullanmış olan Midhat Efendi, bir bakıma devrinin ortak görüşünü paylaşır. Okur yazar nisbetinin çok düşük olduğu Osmanlı toplumunda, halkın eğitilmesinde tiyatronun kullanılması pratik bir fayda sağlayacaktır görüşünü, başta Namık Kemal olmak üzere devrin önde gelen yazarları paylaşırlar. Bundan dolayı da bu dönemdeki eserlerin büyük bir kısmı tezli eserlerdir.

Midhat Efendi'nin eserleri de tezli eserler olmakla birlikte, gelenekçi halk tiyatrosunu iyi tanıdığı anlaşılan yazar, oyunlarında ele aldığı tezleri, kahramanlarının uzun nutukları ile ortaya koymak yerine, onları eğlenceli bir havada vermeyi tercih etmiştir.

Midhat Efendi'nin her biri sahne şartlarını ve imkânlarını göz önünde tutarak yazdığı oyunları sahnelerimizde oynanmıştır. Fakat bu metinlerin hiç biri bugünkü harflere aktarılmadıklarından, bu eserler hakkında ancak ikinci elden kaynaklara dayanmak zarureti vardır. Fakat bir eser hakkında söylenenler asla eserin kendisi demek değildir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türk tiyatro tarihi dersleri sırasında karşılaştığımız en büyük eksiklik, tiyatro tarihimizin belli başlı eserlerini bile el altında bulamamaktır. Midhat Efendi'nin bu ciltte yedi oyununun derlenmesi, her şeyden önce öğrencilerin faydalanması amacını taşımaktadır.

Bu kitabın yayınlanmasını gerçekleştiren Marmara Üniversitesi ilgililerine, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız'a, tashihlerde bana yardım eden Prof. Dr. Zeynep Kerman'a ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi görevlilerine teşekkür ederim.

İnci Enginün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AHMED MİDHAT EFENDİ'NİN TİYATROLARINA DAİR

Ahmed Midhat Efendi Türk okuyucusuna okuma zevkı veren ve kültürü yaymak için her yazı türünden faydalanan bir yazardır. Ahmed Midhat Efendi gibi gözünü yaşadığı toplumdan hiç ayırmayan, onun ihtiyaçlarına göre eserler vermeği hedef edinen bir yazarın tiyatrodan uzak kalması beklenemez. Nitekim Midhat Efendi hem tiyatro hakkında yazılar yazmış hem de tiyatro eserleri kaleme almıştır. Onun tiyatro sahasındaki faaliyetini :

1. tiyatro hakkındaki yazıları ve tercümeleri
2. telif tiyatroları

olarak iki grupta toplayabiliriz.

Midhat Efendi de tıpkı Namık Kemal gibi tiyatro seyretmekten zevk alır ve bunu yazılarında itiraf eder. O, günlük işlerini bitirdikten sonra Osmanlı Tiyatrosu'na gitmeyi âdet edinmiştir. *Menfa*'da bu konuyla ilgili olarak şöyle demektedir :

«Tiyatrodan aldığım lezzeti itiraf etmiş olduğum şu sırada bu lezzetin mahiyetiyle tiyatro hakkındaki nazar-ı dikkatime dair birkaç göz söylemeyi faydadan hâli görmem.

Dağarcık'ın bir nüshasında kitap mütalaasından alınacak lezzeti tasvir ve tahrir eylemiştim. Muvazene ve muhakeme-i mahsusama göre tiyatro temaşası lezzet cihetiyle kitap mütalaasına dahi takaddüm etmektedir. Zira insan kitap mütalaa ederken aldığı lezzet ekseriya kitapta münderiç hususatın tayin eylediği daire haricine çıkamaz. Çünkü kitapta huruf ve kelimat birer birer insanın nazar-ı ittılaından geçtiği ve insan huruf ve kelimatın bu tevarüt ve mürur-ı daimisine dikkatle müeddayı istihraç eylediği cihetle fikir zaten güçlükle istihsal eylediği mezayanın haricine çıkmak isterse bundan daha ziyade suubet görür.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tiyatro ise böyle değildir. Tiyatroda erbab-ı temaşaya ilka-yı mezaya için telaffuz olunan kelimat gözle kitap sahifesi üzerinde mütalaadan da sühuletli olmak üzere kulakla istima edildiği gibi oyuncuların nice evza ve etvarı dahi telkin etmek istedikleri meaniyi daha ziyade tefhim emrinde pek büyük bir yardım eder. Bu yardım ol kadar büyük yardımdır ki eğer insan hiç bilmediği bir lisan üzre yazılmış olanı temaşa etse bile mezayasına elbette yakîn hasıl eyler. Hiç bilmediği lisanı da dermeyan etmeye ne hacet? İcra eden oyuncular maharetli olduktan sonra büsbütün huruf ve kelimattan âri olan pantomimaları bile anlar. Bundan da fazla olarak her vak'anın vuku bulduğu zaman ve mahalle göre elbise giymek, ve saha-yı temaşa üzerine dahi ana göre tehiyye ve tezyin eylemek hep istifadeyi arttıracak şeylerdir. Bu suretle teshîl edilen tefehhüm esnasında fikrin bir ciheti o vak'a üzerine teferrü eden nice hayalatla iştigale dahi vücut bulur.

Ben birkaç yerde kıraat ve mütalaayı işitmeyi ve tiyatroyu dahi görmeğe tercih ederek bu babdaki fikrimi câmi olmak üzere «şeniden ki bud manend diden» mısraını yad eylemiştim».

Midhat Efendi'nin bu yazısında tiyatroyu Namık Kemal'den pek farklı anlamadığı ve onun gibi tiyatroyu çok sevdiği açıkça görülmektedir. O da tıpkı Namık Kemal gibi bir oyunu canlandıran bütün vasıtaları —oyuncu, dekor, kostüm— oyun için önemli görür, zira bunlar seyirci üzerinde kuvvetli bir tesir uyandırmaktadır.

Ayrıca Namık Kemal gibi o da tiyatroyu medeniyeti geliştiren bir vasıta olarak görür :

«Tiyatroya bir de şu nazarla bakarım ki :

Tiyatro her *memleket-i mütemeddine* için levazım-ı zaruriye sırasına girmiş olup medeniyetçe bizim gibi henüz kemale takarrüb etmemiş olan yerler içinse, bunun lüzumu bir kat daha artar.»

Zira medeniyet sahasında ilerlememiş ülkelerde okuma yazma bilenlerin sayısı azdır. Midhat Efendi Türkiye'de okuma yazma bilenlerin yüzde on oranını ancak bulduğunu, fakat, yazı yazan ve yazdığını anlayabilenlerin ise üç binde bir oranına ancak yükselebildiğini belirtir. Halka terakki ve medeniyet eserlerini her

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

vasıta ile ulaştırmak gerekir. Tiyatro da bu vasıtalardan biridir :

«Halk terakkiyatı ve medeniyetçe matlup olan dersi yalnız müellefat-ı ciddiye mütalaasından almakla kalırsa maksadın bu suretle husulü pek çok zamanlara tevakkuf eder. Zira elhaletü hazihi oldukça revaç bulan bir kitap bin beş yüzden nihayet iki bin beş yüz nüshaya kadar satılabilmektedir. Bu da beş senede ancak satılıp biter. Yüz binlerce nüfus için mütalaa edilen şu rağbet hiç menzilesinde addedilse sezadır. İmdi biz okumak yazmak bilmeyen nüfusu tiyatroda ibretli oyunlar iraesiyle terbiye etmeğe cidden çalışacak olsak sanat-ı tıbaadan ziyade tiyatro sanatiyle muvaffak olabiliriz. Zira her defasında yedişer sekizer yüz nüfus tiyatroda bulunmak şartıyla on beş yirmi defa temaşagâha vaz'olunan bir oyunu on on beş bin nüfusa göstermiş oluruz.»

Midhat Efendi'nin en önemli vasfı terbiyeci oluşudur. Her şeye terbiye açısından bakar. Bundan dolayı, tiyatronun zararlı olabileceğini de farkındadır. Nasıl bir tiyatro istediğine gelince; bu tiyatro ahlâka uygun, ahlâkı düzeltici, devlet, millet ve aile sevgilerini arttıracak, beşerî değerleri gösterecek bir tiyatro olmalıdır :

«Vâkıa tiyatro sanatının bir de zem ve takbihe şayan ciheti vardır. Bunu hiç kimse inkâr edemez ki ben de inkâr edebileyim. Bu cihetse ıslâh-ı ahlâk değil, ifsâd-ı ahlâka hizmet edecek olan rezilâne ve muzır şeyleri saha-ı temaşaya vaz'etmekten ibarettir. Benim müstahsen gördüğüm devlet ve millet ve memleket ve familya muhabbetlerini tevsi edecek ve eslâfın birtakım mekarim-i vukuatı ve mehasin-i harekâtını nazarlarda tasvir eyleyecek güzel oyunları irae ve teşhirle halkın mürüvvet-i merdanesini ve hissiyat-ı hamiyetkâranesini münbasit etmektir» (*Menfa*, s. 66-68).

Midhat Efendi, tiyatronun tarihinden de bazı makalelerinde bahseder (msl. *Tercüman-ı hakikat*, nr. 1930, 1934). Bu makalelerdeki bilgi her hangi bir tiyatro tarihi kitabından aktarılmış hissini vermektedir. Tiyatro insanlığın doğuşu kadar eskidir, ilk seyircisini bulan ilk aktör olmuştur. Midhat Efendi ayrıca Grek tiyatroları hakkında bilgi verir. Burada dikkati çeken, Midhat

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Efendi'nin klasik tiyatroda da terbiyeci olma şartını aramasıdır. İnsanın içinde çeşitli duygular vardır. İnsanlar, insanlık gereği güzel halleri herkesin gıpta etmesi için, kötüleri de tenkidine hedef olsun diye tiyatroda gösterirler.

«Beğenilmeyecek şeyler tiyatro suretinde bir adamın pişgâh-ı nazar-ı intibahında tecessüm ettiriliyorsa onu nazar-ı ibretle temaşa edenler kendilerini zikrolunan ahvâl-ı muayyibeden terbiyeye gayret ederler. Kezalik beğenilecek şeyler o nazargâh-ı itibara vaz'olunurlarsa temaşa eyleyenler, işbu ahvâl-i memduhanın kendilerinde dahi bulunmasını imtisale çalışırlar.»

Midhat Efendi'ye göre, bu terbiyeci gayeden hareket eden eski Yunanlılar da bu tür hadiseler hep «belâ-yı işret»ten çıktığı için, içkinin kötülüğünü veya bin bir halini göstermek üzere Baküs adına oyunlar düzenlemişlerdir.

«İmdi Baküs mabudunun yortusu günlerinde Yunanlılar umumi içtimalar akdeyledikçe mabud-ı merkumun gerek gülünç gerek acıklı vukuatı üzerine komedya yahut trajedya suretinde oyunlar tertip ederler ve bunların icrasını guya mabud hakkında perestiş suretinde bir tazim sayarlardı ki asıl maksat halkın bir mabud hakkında nazar-ı itibarını açarak onun nik ü bed ahvalini nasıl tahsin ve takbih olunmak lâzım gelirse kendilerinin de nik ü bed halleri öyle tahsin ve takbih olunacağını, yani cihana gülünç bir maskara olmakla, cihanın memduhu bir mevki sahibi olmak hep insanın kendi elinde bulunduğunu gösterirlerdi.»

Midhat Efendi'nin bu görüşü tarihe nasıl kendi gününün meseleleri açısından baktığını gösterdiği gibi, terbiyeyi bir millet için en büyük mesele olarak gördüğüne de bir delildir. İnsan kendisini ıslâh edebilir. Başkalarında hoş görmediğini kendinde de yok edebilir. Bunu en güzel gösterecek vasıta, tiyatrodur.

Midhat Efendi ayrıca tiyatro binaları ve tiyatrocular hakkında da geniş bilgi verir ve tiyatroda dekor üzerinde durur. Dekoru tiyatro için önemli bulur.

1892 de Corneille'in *Le Cid* adlı oyununu özet olarak Türkçeye çeviren Midhat Efendi, bu tercümenin önsözünde, Avrupa

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

klasiklerinin tercüme edilmesini batıyla yeni tanışan Türk sanatkârları için bir çeşit alıştırma sayar.

Klasiklerin tercümesini bilhassa içlerindeki hayal ve mevzuları dolayısıyla tavsiye eder. Bu, tiyatro eserinin bütünlüğünü öğrenmesi gereken Türk yazarları için doğru bir yol gösteriş değildir. Tiyatro eserini sadece konudan ibaret saymak hatalıdır, fakat Midhat Efendi bir örnek olmak üzere *Cid*'in özetini çevirmekle yetinir.

Midhat Efendi'nin telif tiyatroları da İstanbul'da tiyatro faaliyetinin çok yoğun olduğu bir devreye tesadüf eder. Elimizde metinleri bulunan teliflerinin sayısı yedidir. Midhat Efendi bunlardan başka eserler de yazmıştır. Kaynaklarda adlarına rastladığımız, ancak metinlerine henüz tesadüf edemediğimiz bu eserlerin sayısı da beşi bulmaktadır. (Bunlardan sadece Tuluat tiyatrosunda *Zeybekler yahut Kır Kahvecisi* adıyla oynanan bir oyunun metni eldedir. Metin And bu eseri çok «ilginç» bulur (M. And, Tanzimat tiyatrosu s. 277, *Tercüman-ı hakikat,* Zeybekler, nr. 1829, 5 Temmuz 1884) Adlarından bu eserlerin Osmanlı toplumu içindeki bazı mahalli âdetleri aksettiren oyunlar olabileceği tahmin edilebilir. (*)

Midhat Efendi tiyatrolarının bir kısmını daha önce yazdığı romanlarından oyunlaştırmıştır. Eserlerinin bir kısmı fikirlerini yaymak için bir vasıtadır. Genellikle kahramanlarının adları temsil ettikleri duygu veya durumu tavsif eder.

---

* *Karnaval* romanında Midhat Efendi batı dayılarından söz ederken *Zeybekler* oyunundan şöyle bahseder : «Tuhaf şey! Şimdi aklımıza geldi, bari karilerimize dahi arzedelim : Bir zaman «Zeybekler» diye tanzim etmiş olduğumuz vodvil tarzında bir tiyatro oyunu Beyoğlu'nda üç beş defa oynanmıştı. Oyunda bilmünasebe zeybeklerin yanlarında bulunan kadınların da bir raksı vardır. Osmanlılar bu raksdan gayet mütelezziz oldukları gibi Avrupalılardan pek çoğu dahi pek mütelezziz oldukları halde, bunlardan bir kısmı şu Türk raksını edebe muvafık bulmamış olurlarsa ne dersiniz? Sebebi ise kadınların saçlarını dökerek göbek atmaları imiş. Aman Yarab! Birisi kadın birisi erkek olan bir çiftin sarmaş dolaş olarak kuş gibi uçup, yekdiğerlerini göğüslerine bastırmaları muvafık-ı edeb oluyor ve hem de bu hale en hatırlı familyalara mensup kadınlar için cevaz veriliyor da âlemi eğlendirmeğe mahsus olan ve köçek denilen oyuncularımızın saçlarını dökerek göbek atmaları muğayir-i edeb görülüyor.» (Karnaval, s. 138-139)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Midhat Efendi, toplumun meselelerini tiyatroya aktarmağa çalışır. Geniş kitlenin tiyatro vasıtasıyla terbiye edilmesini gaye edinir. *Eyvah* piyesinde çok kadın ile evliliğe karşı cephe alır, *Açıkbaş*'ta, *Çengi*'de batıl inançlarla alay vardır, evlilikte yaş uygunluğu üzerinde durur. *Ahz-ı Sar yahut Avrupa'nın Eski Medeniyeti*'nde Fransa'nın ihtilalden önceki halini tasvir eylemek istediğini önsözünde belirtir. Bu eserde derebeylerinin kanlı istibdadına karşı yöneltilen bir intikam entrikası işlenir.

Eyvah : Midhat Efendi'nin en sevimli eserlerindendir. Bu onun ilk denemesidir. İki defa basılmıştır (1288/1872, 1302/1886). Tezli bir oyundur. İslâmiyet ve örf cevaz verse de, iki kadınla evlenmek doğru değildir. Böyle bir tutum facialara sebep olur. Eser ilk defa 30 Mart 1873 te oynanmıştır.

Konusu : Meftun Bey'in iki karısı ve iki evi vardır. İlk karısı Sabire çok kıskanç bir kadındır. Kocasının değil hayatında bir başka kadın bulunmasına, onun kadınlardan söz bile etmesine tahammül edemez. Eser, karı koca arasındaki bir tavla partisi ile başlar. Sabire kocasını yenerse, Meftun bir daha evlenmekten bahsetmeyecek, eğer Sabire yenilirse, kocasının bir başka kadınla daha evlenmesine razı olacaktır. Bu sahne çok canlı ve yerlidir. Tanpınar bu sahneyi bir «vodvil başlangıcı»na ve dili bakımından da Âli Bey'in oyunlarındaki dile benzetir.

Oyunda Sabire'nin kazanması hiç bir şeyi değiştirmez. Zira Meftun zaten evlidir. Ancak, Sabire'nin babası, damadının yaptığı işi bilir ve onu ikinci karısı Leyla'nın evinde ziyaret ederek Sabire'yi boşamasını ister. Bu boşanma Sabire'yi hasta eder. Öte taraftan Meftun da yaptığına pişmandır. Sabire son nefesinde eski kocasını görmek ister ve Meftun'dan son arzusu olarak Leyla'yı boşamasını diler. Meftun bu arzuyu yerine getirir ve yapayalnız kalır.

Eserde Sabire'nin kocasını kendisine bağlamak için büyücülere, falcılara müracaat ettiği görülür.

Konusundan da anlaşıldığı üzere bu tezli bir oyundur. Örfün cevaz verdiği poligami insanları bedbaht etmektedir. Ama erkekleri yoldan çıkaran da kadınlardır. Meftun bu durumu şöyle tasvir eder :

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

«Aşk var sevda var ama bu beylerimin, bu hanımlarımın hâli öyle değil. Doğrusunu söyleyim hele ben kadın olsam, bu nazlıların hiç birine göz ucuyla bile bakmağa tenezzül etmezdim. Yolda bin kadına rastgelseler hepsine arz-ı iştiyak ediyorlar. Ama yine kabahat kadınlarda ki bunların maymun gibi yüzlerini gözlerini yumuşturup durmasına gülüyorlar mülüyorlar da heriflere bayağı ümit veriyorlar.»

Eyvah, orta halli bir aile içinde geçen, basit yapılı bir oyundur. Şahıslar iyi çizilmiştir ve hepsinde Midhat Efendi'nin sevgi dolu kalbi hissedilir.

Eyvah'ta başlayan batıl inançları tenkit, *Açıkbaş*'ta devam eder. Onun da konusu basittir. Genç görünmek sevdasındaki ihtiyar bir adam (Hüsnü Bey), kızını (Yekta) kendi gibi ihtiyar bir adamla (Şehsuvar) evlendirmek ister. Hüsnü Bey, Yekta'nın annesinin ölümünden sonra çok genç bir kadınla (Hesna Hanım) evlenmiştir. Üvey anne bu evliliği arzu eder, çünkü üvey kızıyla evlenecek ihtiyarın genç oğlu (Numan) ile sevişmektedir. İhtiyar baba, kızının gönlünü yapmak, karısına şirin görünmek için nüsha yazdırmağa kalkar, ama baş vurduğu hoca, kızın sevgilisi Fettan çıkar. Fettan ihtiyarı güzelce aldatır. Hüsnü Bey'in itimadını kazanarak evine yerleşir ve kızın Fettan'a duyduğu aşkı kendisine naklettirir ve onunla evlenir.

Tanpınar eserin Molière'e yaklaştığını ileri sürer ve «bu eser edebiyatımızda adeta bir yığın benzer eserin başlangıcı olur» der.

Bu eserde, 1. batıl inançlarla alay edilir, 2. yaş farkına dikkat etmeden yapılan evlenmelerin yarattığı kötü neticeler konu edinilir (bu nokta gerçekten Molière'in eserlerinde ele alındığı şekli hatırlatır, mesela *Tartüf*). 3. Medrese tahsili görenlerle halkın dil bakımından anlaşamamalarından bahsedilir ve çok canlı örnekler verilir :

«İmam efendi söylemeli, latife etmeli diyordunuz ama babamız bize kâtiplik öğretmedi ki bu efendilerle konuşabilelim. Onlar Türkçe bilmezler, biz de onların lisanını anlamayız. Nasıl konuşabiliriz.»

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Keza bir başka sahnede de bu dil farkı canlı bir şekilde ortaya konur :

Kâtip — Mesmua-ı âcizaneme göre mahdume-i muhterem-i veliyün naimilerinin akdemce Fettan Efendi nâm delikanlının âteş-i aşkıyla suzan olduğu halde, Açıkbaş Hoca'yı kabul edişleri filvaki bir emr-i garib ve bir hâl-i acibdir efendim. Mahaza efendi-i mumaileyhi, zât-ı âli-i dakika-şinaslarının kabul buyurmayışları pek beca ve kerime hanım hazretlerinin bu bâbda sehv ü hataları ise bilvücud bedihi ve hüveyda idi' (...)

Hüsnü Bey — Acaba bu kadar lakırdıyı hangi inşadan ezberlemiş de gelmiş?

Hoca Efendi — Sahih şu havastaki tesir başka şey.

Kâtip — Evet efendim havasın tesirat-ı maddiye ve maneviyesi zâhir ve aşikâr ve bu emr-i izdivaçta ise Açıkbaş Hoca'nın maharet-i harıkuladesi bedihi ve derkârdır.

Esnaf — Amin.

Hoca Efendi — Neye amin a birader?

Esnaf — Kâtip efendi bir dua daha okumadı mı ya?

Bu oyunda Midhat Efendi uzun tiradlara yer vermez. Bir kocakarının konuşması ise adeta Hüseyin Rahmi'yi müjdeler :

«Gidelim evladım gidelim. Rabbim kuvvet versin. Rabbim, kötü gözden, kötü dilden cümleyi, cemi-i insanları, tuh tuh, tuh. maşallah, maşallah. Kırk bir kere maşallah. Kırk bir buçuk maşallahı var. Kırk nazarla gitse bile bir buçuğu gitmezmiş. Eskilerin lakırdısı.»

4. Devrin modası tenkit edilir. Yaşlı Hüsnü Bey'in delikanlılar gibi süslenmesi gülünç bir şekilde anlatılır.

Ahz-ı Sar yahut Avrupa'nın Eski Medeniyeti, karışık bir aşk, ihanet ve evlilik münasebetinin yarattığı intikam duygusu etrafında dolaşan bir melodramdır. Bu eserde asillerin, halkı ellerinde oyuncak ettikleri fikri bulunur. Asillerin adaletleri bir çeşit süstür.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hükm-i dil, Letaif-i rivayat'taki «Gönül» adlı hikâyenin tiyatrolaştırılmış şeklidir (1875). Midhat Efendi, Avrupa yazarlarının romanları tiyatrolaştırdıklarını duyduğunu, Ekrem Bey'in *Atala*'yı önce hikâye olarak çevirip sonra tiyatro haline koymasından cesaret aldığını belirtir. Bu eserde de asaletin bir unvan değil, şahsiyetten gelen bir değer olduğu fikri üzerinde durulur.

Burada da asiller ile halk söz konusudur. Bir asil genç kızın, bahçıvana duyduğu aşk anlatılır. Genç kız için önemli olan «kanun-ı tabiattır. Genç kız, «esassız âdet» dediği asillikten hoşlanmaz. Cemiyetin bu değeri yerine tabiat kanununu koyar. «Ben gönlümün sahibesiyim, her şeyi gözüme alırım. Kanun-ı tabiatı muhafaza ederim. Elbette böyle bir esassız âdetten kurtulurum» der. Önemli olan atalarının kazandığı bir unvanla iftihar etmek değil, kendi şahsiyetini kabul ettirmektir. Midhat Efendi burada «terbiye» kelimesini kullanır. İlk iki oyunun konusu İstanbul'da geçerken, *Ahz-ı sar* ile bu oyunun konuları Avrupa'da geçer. (Fransa ve İspanya). Fakat bu piyeslerde, romantik oyunlarda olduğu gibi mahallî renk meselesi söz konusu değildir.

Çengi yahut Daniş Çelebi de, Midhat Efendi'nin aynı adı taşıyan romanından oyunlaştırılmıştır. Bu eserde de batıl itikatlara hücum edilir ve batıl inançlarla yetişen bir çocuğun terbiyesi tenkit edilir. Dıştan bakıldığında batıl inançları anlatan bu oyunun ruhu, yanlış eğitimden doğan sonuçların gösterilmesidir. Daniş Çelebi bir efsuncu kadının oğludur. Annesi onu cin, peri hikâyeleri anlatarak, büyülü bir atmosferde büyütür. Daniş Çelebi çocukluğundan beri dinlediği bu masallarla, adeta çıldırır. Bu hayal dünyasını gerçek sanır. Büyüdüğünde çevresinde alay konusu olur. Bir peri kıyafetine sokulan bir cariye, karşısına çıkartıldığında, kendisine oynanan bu oyunu sahi zanneder. Eğlence bittiğinde Daniş, periyi alıp götürmek ister. Kendisiyle eğlenenler tabiidir ki razı olmazlar. Fakat annesi onu bu sıkıntılı durumdan kurtarır, cariyeyi satın alır. Daniş Çelebi'nin annesi aslında ahlâksız bir kadındır. Aşklarını periler âlemiyle münasebet şeklinde göstermektedir. Cariye onunla anlaşır. Daniş'e sadece dadısı Dilferah acır. Daniş Çelebi annesinin ölümünden sonra büsbütün Peri'nin elinde kalır. Dadı, Daniş'i Peri'yi öldürtmeğe kışkırtır, onu ikna etmek için o da inanmadığı perilerden, cinlerden bahse-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

der. Fakat Peri olanları anlar, kendi yatağına, uyuyan dadıyı yatırtmak suretiyle Daniş'in dadısını öldürmesini sağlar, kendi de Daniş'i çılgınlığıyla başbaşa bırakarak çıkıp gider.

Midhat Efendi, bozuk terbiye çeşitlerinin sonuçlarını ortaya koyduğu *Çengi* romanını tiyatrolaştırırken, romanın sadece birinci bölümünü almış ve bu haliyle de esere bir bütünlük vermiştir. Romanlarında çok çözük bir kompozisyon görülen Midhat Efendi'nin tiyatro eserleri inanılmayacak kadar bütünlük taşır.

Fürs-i Kadimde Bir Facia yahut Siyavuş ise Midhat Efendi'nin tarihî piyesidir. Konusu *Şehname*'den alınmıştır. Fakat vaka örgüsü Racine'in *Phèdre*'ini hatırlatır. Üvey oğluna âşık olan bir kadının ona iftira edişi ve bu iftiranın ortaya çıkmasıyla delikanlının sefere gönderilmesi hikâye edilir. Bu konu, bizim eski kültürümüzde de mevcuttur (*Yusuf ve Züleyha*'da). Ahmet Midhat tarafından *Phèdre*'in model olarak seçilmesi ve *Şehname*'den bu konunun alınması, onun farklı kültürler arasında bir sentez kurma çabasının örneği olarak görülebilir.

Siyavuş, Keykavus'un yakışıklı, kahraman oğludur. Keykavus'un genç ve güzel karısı üvey oğluna âşıktır. Fakat onun tarafından daima reddedilir. Bunun üzerine Siyavuş'tan intikam almak için Sûdâbe onu babasına şikâyet eder, iftira eder. Keykavus müneccimlerden, kâhinlerden işin doğrusunu sorar, onlar tam tersi olduğunu haber verirler. Ateşle doğru söyleyip söylemediklerini denerler. Siyavuş yanmaz, fakat kadını kurtarmak için yanmış gibi bağırır, fakat kâhinleri kandıramaz. Sûdâbe ise bu denemeye yanaşmaz, suçunu itiraf eder, zindana atılır. Siyavuş da Turan üzerine giden orduya Zaloğlu Rüstem ile birlikte serdar tayin edilir.

Turan şahı Efrasiyab, kahramanlık ve efendiliğine hayran olduğu Siyavuş'la kızını evlendirerek onu İran ve Turan ülkelerinin tahtına varis yapmak ister. (Zaten Siyavuş'un annesi de Turan hanedanına mensuptur).

Şahın kardeşi tahtın Siyavuş'a bırakılmasını kıskanır, kâhinleri kandırarak, bu evliliğin bir felâket olacağını söyletir ve entrikalara başlar. Amca, üvey anne ile anlaşır. Siyavuş'un Turan ülkesini zaptetme hazırlıkları içinde bulunduğuna dair Siyavuş'un

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

şahsî mührünü taşıyan sahte mektuplar gönderirler ve Efrasiyab Siyavuş'u öldürtür. Fakat masum Siyavuş'un cesedi karşısında amcası çıldırır ve gerçeği itiraf eder.

Bu tarihî piyeste de Midhat Efendi'nin batıl inançlara karşı olduğu görülür. Bir vezir, kâhinlerin sözlerinin yalan olabileceğini, kendi şahsî tecrübesine dayanarak söyler :

«İnanmayınız, efendim, ben de bir zamanlar kâhin değil miydim? Bana da hükümdarlar böyle şeyleri sormazlar mıydı? Aklım ne kadar ererse bir şeyler düzüp uydurup söylerdim. Doğru çıkarsa bahtıma o zaman maharetim alkışlanırdı. Doğru çıkmadığı takdirde falanca bilir. Sonradan falanca bir cevapta karar eylediği için evvelki husumet bertaraf olmuştur gibi bir tevil ile kendimi ayıptan kurtarırdım. Bu müneccimliğin, sihirbazlığın hepsi boştur boş.»

Eserdeki ana fikir dürüstlüktür. Dünyada can kalmasa da nam kalır. Mekân İran ve Turan'dır.

Mahallî örf oyunlarından olan *Çerkes Özdenleri* ise sadece oynanmak için değil «roman gibi okunmak üzere yazılmıştır». Bu piyes Midhat Efendi'nin Çerkeslerin istiklâlini temin propagandası yaptığı için jurnal edilmiş, eserin oynanması yasaklanmış, oynandığı tiyatro da yıkılarak İstibdat döneminde tiyatro faaliyetlerine son verilmiştir (R. A. Sevengil, *Yakın çağlarda Türk tiyatrosu*, I, s. 41-42).

Oyunda Çerkes asillerinin hayatlarından, âdetlerinden bahsedilir ve kanlı bir aşk hikâyesi anlatılır. Cesarete büyük önem veren Çerkesler arasında bir delikanlının savaşta korkaklık göstermesi ve bayılması alay konusu olur. Onunla alay etmek için bir şarkı düzenlenir. Samurkaş korkaklık ettiği için örfüne çok bağlı sevgilisi Arslangöz tarafından da reddedilir. Zaten bir babanın kızını bir korkağa vermesi de düşünülemez. Samurkaş korkak olmadığını isbat için intihar eder, zira «haysiyetsiz, ümitsiz, lezzetsiz bir hayatın kıymeti yoktur». Arslangöz, kendi için hayatını feda eden sevgilisi uğruna hürriyetini feda edeceğini söyler. «Elveda Samurkaş, sen bana hayatını feda ettin, ben de sana hürriyetimi feda edeceğim» der ve kendisini bir esir tüccarına sattırır. Böylece hayatı kendi elinde olmayacak ve kaderin elinde

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

sürüklenecektir. Niyazi Akı bu oyundan bansederken, üzerinde Corneille tesirine işaret eder.

Savaşta baygınlık geçiren kahraman, edebiyatımız için yeni bir motiftir.

Midhat Efendi'nin bu piyeslerinin hepsinde devrinin fikirleri ve görüşleri vardır. Bunları şöyle maddeleştirebiliriz :

1. Evlilik meselesi. Gençlerin istedikleriyle evlenmeleri, evlilikte yaş uygunluğuna dikkat edilmesi. Poligaminin zararları.

2. Batıl inançların zararları.

3. Modaya uymanın insanı gülünçleştirmesi.

4. Dil meselesi.

5. Dürüstlük en büyük beşeri değerdir. İnsanın yetişmesi terbiye ile olur.

6. Asalet aileden gelen unvan değil, insanın kendi tabiatında bulunan şahsi bir özelliktir.

Midhat Efendi devrinin eserlerinde işlenen, kendisinin de çeşitli roman, makale türlerinde işlediği bu konuları, oyunlarında da ele almıştır.

Midhat Efendi'nin oyunlarının hepsi sahne imkânları düşünülerek yazılmıştır. Hepsi oynanabilir uzunluktadır. Şahıs kadroları fazla kalabalık değildir. Piyesler belirli fikirleri ortaya koymak için hazırlanmıştır ama, Namık Kemal veya Hâmid'in oyunlarında olduğu gibi kahramanlar bu fikirleri uzun nutuklarla anlatmazlar. Midhat Efendi, yarattığı şahıslara sevgi duyar ve bunu belli eder. Canlandırdığı kişilerin derin psikolojik tahlillerine girişmez. Onları daha ziyade üsluplarıyla canlandırır. Oyunların üslubu sade, kullandığı dil basittir.

Midhat Efendi'nin mevcut tiyatro geleneğinden yararlandığı kesindir. Bu oyunlarda komedi unsuru ağır basar. Halkı güldürerek eğitmek maksadındadır. *Çengi*'de müzik ve dans da kullanır.

Tanpınar, *19. asır Türk Edebiyatı Tarihi*'nde, «tiyatronun peşinde» olsa Midhat Efendi'nin «sade ve az çok halka yakın dili» ile tiyatro çalışmalarında çok başarılı olabileceğinden bahseder.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tanpınar, ayrıca Midhat Efendi'nin yazdığı söylenen ama henüz ele geçmeyen Karagöz livrelerinin de araştırılması gerektiğine kanidir (s. 465-466).

Kırkanbar ilâvesi olarak Ahmet Cevdet adıyla yayınlanan *Hokkabaz Kitabı*'nda da (1292/1876, 33 s.) insanların kendi kendilerine eğlendirebilecekleri oyunlar anlatılır.

Midhat Efendi'nin tiyatro sevgisi öylesine büyüktür ki, *Paris'te bir Türk* adlı romanındaki kahramanı Nasuh Bey'e Paris'te bir tiyatro yazdırır. Ve bu oyun orada oynanır. Bu da Midhat Efendi'nin geleceğin Türk tiyatro yazarları için kurduğu bir hulyadır.

Kaynaklar:

1. Özgen Karabey, «*Ahmet Midhat Efendi'nin piyesleri*», 1951-52, Türkiyat Enstitüsü T. nr. 370.
2. A. H. Tanpınar, *XIX. asır Türk edebiyatı tarihi*, 46, 1976, s. 4731 474.
3. Metin And, *Tanzimat ve İstibdat döneminde Türk tiyatrosu 1839-1908*, Ankara 1972.
4. Niyazi Akı, *XIX. yüzyıl Türk tiyatrosu tarihi*, Erzurum 1963, s. 98-99.
5. R. A. Sevengil, *Yakın çağlarda Türk tiyatrosu; Tanzimat Tiyatrosu*, İstanbul 1961.
6. Orhan Okay, *Batı medeniyeti karşısında Ahmed Midhat Efendi*, 1977, s. 371-377.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EYVAH

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

1288

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EŞHAS

MEFTUN BEY	Sabire ve Leyla Hanım'ların kocası
SABİRE HANIM	Meftun Bey'in birinci karısı
LEYLA HANIM	Meftun Bey'in ikinci karısı
RİFAT EFENDİ	Sabire Hanım'ın babası
FITNAT HANIM	Sabire Hanım'ın anası
RAHİME HANIM	Leyla Hanım'ın anası
AYŞE KADIN	Sabire Hanım'ın kethüda kadını
GÜLDAMLASI	Leyla Hanım'ın cariyesi
MAHALLE BEKÇİSİ	

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ PERDE

Sabire Hanım'ın hanesi

BİRİNCİ FASIL

Meftun Bey, Sabire Hanım, Ayşe Kadın

MEFTUN BEY — (Kapıdan içeriye girerek ve paltosunu çıkararak) Ne akla hizmet ederler, bilmem ki. Şaşarım akıllarına. Yürekleri de kaç parça?

SABİRE HANIM — Yine ne oldu?

MEFTUN Bey — Ne olacak! Her günkü gördüğüm hal. Bir alay genç kadın. Toz gibi yaşmaklar, karabina kadar şemsiyeler, bir alay da süslü beyler... Artık beni söyletme. İşte şu her günkü rezalet vesselam.

AYŞE KADIN — Sizin gözünüz başka bir şey görmez ki!

MEFTUN BEY — Yok ama Ayşe kadın. Sahih söylüyorum. Gençlik var, gönül var, aşk var, sevda var; ama bu beylerimin, bu hanımlarımın hali öyle değil. Doğrusunu söyleyim. (Paltosunu çıkardıktan sonra setresinin düğmelerini çözmeğe başlar.) Hele ben kadın olsam, bu nazlıların hiç birine göz ucuyla bile bakmağa tenezzül etmezdim. Efendim, yürek ise bu nasıl yürek. Gönül ise bu nasıl gönül. Kırk anbar. Yolda bin kadına rastgelseler, hepsine arz-ı iştiyak ediyorlar. Ama yine kabahat kadınlarda ki bunların maymun gibi yüzlerini, gözlerini yumuşturup durmasına gülüyorlar mülüyorlar da heriflere bayağı ümit veriyorlar.

SABİRE HANIM — (Bey setresini çıkardığından arkasına bir şal hırka koyarak) Artık sen de uzun ediyorsun ya! Sanki her akşam bu bahsi etmekten muradın ne olduğunu anlamıyoruz zannediyorsun da...

MEFTUN BEY — (Mütebessimâne) Sanki muradım nedir?

SABİRE HANIM — Ne olacak... Gûyâ sen bir melek imişsin gibi...

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AYŞE KADIN — (Bir yandan beyin paltosunu ve setresini toplayarak) Yok efendim yok, Beyime iftira etme. Ben beyime kefilim, şaka ediyor.

MEFTUN BEY — (Latîfe olarak) Ayşe Hanım, Ayşe Hanım! Pek de o kadar kefil olma, biraz da hanıma hak ver... Hım!.. Hanım darılmasın ama... ne ise. Biz zevkimize bakalım. Âdâm!.

AYŞE KADIN — Ben inanmam inanmam. Sen yine hanımı kızdırmak istiyorsun (diyerek ve beyin paltosunu, setresini devşirerek alıp odadan çıkar.)

MEFTUN BEY — (Mütebessimane) Sözüme darıldınız mı elmasım?

SABİRE HANIM — Yok. Ne darılayım? Erkek değil misin? İstersen...

MEFTUN BEY — (Lakırdıyı ağzından kaparak) Evet istersen evlen diyeceksin değil mi?

SABİRE HANIM — (Kemal-i heyecan ile) Allah göstermesin! (Yakasını ısırarak) Şeytan kulağına kurşun! Bu akşam da yine bu belâ mı?

MEFTUN BEY — Amma telaş ha! Guya evlenmiş gitmişim gibi (Hanımının yanına sokularak) şey. Sabire! Sözle evlenilmez ya. Hani ya şu evlenivermiş olsam?

SABİRE — Aman bey, üstüme varma. Vallahi fenalık geliyor. Sen şaka söylüyorsun ama ben sahihini alıyorum.

MEFTUN BEY — (Ayşe Hanım elinde tavla içeriye girer) Hah! İşte tavla geldi. Ey bu akşam nesine oynayacağız? Her akşam, her akşam bedavasına olma a?

AYŞE KADIN — İsterseniz size ben söyleyim efendim.

MEFTUN BEY — Hah! Sen söyle Ayşe Hanım. Sen ne söylersen ben razıyım.

AYŞE KADIN — Eğer hanım kazanırsa siz ona bir kat mantinler yapınız.

MEFTUN BEY — Tamam. Tamam. İyi dedin Ayşe Hanım iyi dedin. Ben ne isteyim?

AYŞE KADIN — Efendim sen de....

MEFTUN BEY — Tamam, tamam. Ben yenersem hanım da bana izin versin, öyle değil mi?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SABİRE HANIM (Sert bir çehre ile dönerek) Ne dedin? Ne dedin? İzin mi vereyim dedin?

MEFTUN BEY — Canım baksanız a....

SABİRE HANIM — Artık bakacağı makacağı yok. Ben o latifeden hoşlanmıyorum. (Etrafına) Şaka maka ama bayağı yüreğim üzülüyor.

MEFTUN BEY — A kuzum...

SABİRE HANIM — Of aman! Üstüme varma diyorum.

MEFTUN BEY — Canım ne darılıyorsun? Murad latife değil mi? Kuzum Sabireciğim....

SABİRE HANIM — Hayır. Sen bana bu latifeyi etme. Gücüm üzülüyor dedim a. İstemem istemem.

MEFTUN BEY — Şey! Canım Sabire! Şaka bu ya. Vallahi şaka. Fakat gel seninle bir kavl edelim. Ben seni yenersem sen bana izin vermiş ol, sen beni yenersen benim de evlenmeğe hakkım kalmamış olsun da, bundan sonra hiç bu şakayı etmeyeyim.

SABİRE HANIM — Ya mazallah sen beni yenersen?

MEFTUN BEY — Canım evleneceğimden değil dedik ya? Akşamüstü ne ile vakit geçireceğiz?

SABİRE HANIM — Ben öyle tehlikeli şey istemem. Başka eğlence kalmadı mı?

MEFTUN BEY — Kuzum Sabireciğim, canım Sabireciğim, adam vallahi latîfeye.

SABİRE HANIM — A Beyim! Latîfe olduğunu biliyorum. Fakat yüreğim götürmüyor.

MEFTUN BEY — İşte güzel a! Eğer beni yenersen bir daha bu latîfeyi etmem diyorum. Ben yenersem de evlenecek değilim a!.. Bundan sonra evlenmek...

SABİRE HANIM — Eh gel bakalım. Fakat yenersem bir daha evlenmeyeceğine ve bir daha bu lakırdıyı ağzına almayacağına, bir daha bu latîfeyi de etmeyeceğine yemin eder misin?

MEFTUN BEY — Hay! Hay! Gel. Fakat azıcık müsaade et, cebimde, çekmeceye konulacak kâğıtlar vardı, aklımda iken yerine koyayım. (Çıkar.)

SABİRE HANIM — (Elini kaldırarak) Aman Yarab sen bilirsin, sana sığındım. (Ellerini indirerek) Kör olasıca gönül... yok

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

olasıca gönül... fakat o da ne yapsın? Seviyor. Muhabbet bu. Vakıâ Meftun Bey öyle aşırım taşırım bir şey de değil ama seviyor, çıldırıyor, ölüyor vesselam.

MEFTUN BEY — (Gelerek) Ey hazır mıyız? Gel bakalım (deyip otururlar.)

SABİRE HANIM — (Tavlayı açarken) Ama zar tutmayacaksın.

MEFTUN BEY — Vesselam! Daha şimdiden mi başladık ya? Zar tutulmayınca atılır mı? Kendi kendine uçmaz ya.

SABİRE HANIM — Yok! Yok! Hem zar tutmayacaksın hem de pul çalmayacaksın. Hane de yürütmeyeceksin.

MEFTUN BEY — (Pulları mulları yerleştirerek) Canım beni sana hırsız diye kim anlattı. Sanki doğrudan doğruya yenemeyecek miyim ki!

SABİRE HANIM — (Zarı atarak) İşte penç (Meftun dahi atınca) Ha, seninki çehar. Zarlar benim. (Zarları öperek) Ah zarcağızlarım, sizden isterim göreyim sizi (diyip atar.)

MEFTUN BEY — Beni gör, benden iste. Vay şeş ü yek ha! (Sabire şeş ü yek kapısını alır) Gitti şeş ü yek kapısı. Ey oyun kaçaydı.

SABİRE HANIM — İki üç.

MEFTUN BEY — Yok yok. Çoktur çok. Kim bekleyecek?

SABİRE HANIM — Bir beş olsun.

MEFTUN BEY — Çok a canım çok. Bir üç bir üç (diyip zarı atar).

SABİRE HANIM — Hah! İki bir. Kurtulma. Aman bir çehar u dü (atar) Ta kendisi. Üstüne kapı.

MEFTUN BEY — (Zarı atarak) Vay kâfir zar vay!

SABİRE HANIM — Oh! Şeş çehar gele. Aman dü beş kulun olayım! Ta kendisi iki iki de üstüne. Penç düye dua et. (Meftun atar) Gele gele! (Kendisi atarak) Al şeş beş. (Meftun şiddetli atar.) Yoktur yok. Bu zarda penç menc yok. (Kendisi atar) Haydi babam! Düşeş. İkiden iki.

MEFTUN BEY — Vay kâfir zar vay! Mars olacağız be! Hem de eşek marsı! Pullar daha yerinde duruyor. Haydi oğlum! Sana şeker alacağım.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SABİRE HANIM — Yine gele. Al (Atar) İşte dü se. Gitti penç kapısı da. Mars beyim mars.

AYŞE KADIN — (İçeriye girerek) Oyun kimde?

SABİRE HANIM — Kimde olacak? Bende. Mars ediyorum. Hem kapısız mars.

AYŞE KADIN — A! Beyim niçin kazanmıyor?

SABİRE HANIM — Sus sen de. Ağzını hayra aç.

MEFTUN BEY — Sus Ayşe Hanım sus, şimdi darılır. Çünkü mukavelemiz büyük. Ben yenersem bana evlenmeğe izin verecek. Ama ilk oyunu acemiye verirler. Bir mars ile oyun bitmez ya. Şimdi bir açık gelir ben de vururum, hem oyunumuz iki üç.

SABİRE HANIM — Nasıl? Nasıl?

MEFTUN BEY — Yok yok, bir beş Ayşe Hanım bir beş.

SABİRE HANIM — Mızıkçılığı yine mi ele aldık? Ayşe Hanım! Bir üç bir üç. İşte bu mars şimdi bir oyun daha yaparım haydi! Bitti.

MEFTUN BEY — İşte Ayşe Hanım, bu böyledir. Eğer marsı ben yapmış olaydım, oyun iki üç değil üç beşe olurdu.

SABİRE HANIM — (Oyunda devamla) Şeş beş yer açık. Aman Yarab! Sana sığındım Yarab! Aman! Aman! (Meftun atar.) Oh Yarabbi şükür. Çehar, dü. Al düşeş. Dört tane çıkmaz, beyim çıkmaz, marsa dönmeli.

MEFTUN BEY — Haydi bu böyle gitsin. (Pulları yerleştirerek) İlk oyunu acemiye verirler. At bakayım at. (Sabire atar) Ha şöyle. Çehar u se. De bakayım. Şimdi ya şeş se ya beş dört. Hele şeş düye söz yok a. (Atar.) Hay hınzır penç dü hay! Bir şeye de yaramaz. Şu penç şu dü.

SABİRE HANIM — (Atarak) Al şeş çeharı kaldır o pulu. (Meftun atıp) Haha hay dü şeş gele. (Kendi atarak) Ha dü seyi şu iki şu daha iki. (Meftun atar.) Haydi penç dü. Gele.

MEFTUN BEY — Vay yezit zar vay! Amma aksine gidiyor be. (Sabire atar) Gördün mü yine durma çift atıyor.

SABİRE HANIM — Sevine sevine dü şeş iki şu daha iki. (Meftun atar) İki bir. Şu birisi, ikiyi ara.

MEFTUN BEY — Şu da ikisi. At bakayım.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SABİRE HANIM — Şeş çehar, al pulunu eline. Aman bir gele. (Meftun atar.) Hay! Gele dur bakayım dur. Dü şeş. Oh bu da bitti. Artık çıkmaz. Mars olmasa bile oyun lâzım.

MEFTUN BEY — (Tavlaya bir tekme vurarak) Bırak Allahı seversen. Bu gece zarım yok. (Ayağa kalkarak) Ben bunu saymam ki.

SABİRE HANIM — Nasıl saymazsın? O iş bitti. Artık yeminin var. (Sevine sevine tavlanın pullarını içine doldurur.) Bitti kuzum, bitti. Geçmiş ola. Şunu yerine götüreyim. Belki efendi babam da oynar. Hem gidip haber vereyim (der, tavlayı alıp çıkıp gider.)

İKİNCİ FASIL

MEFTUN BEY — (Yalnız kalınca bir müddet düşündükten sonra kendi kendine) Vah biçare Sabire! Zavallı Sabire! Halden haberin yok ki, garip kızcağız. Leyla'yı bilse vaveylayı o zaman koparırdı. Şimdiyse evlenmek için edilen şakayı bile çekemiyor. Sabire zavallı da Leyla değil mi? O daha beter. O biçarenin de bir şeyden haberi yok. Yarabbi ne müşkil bir hal içinde kaldım. Gönül ikisini de birer birer sever. Leyla'yı Sabire'den, Sabire'yi de Leyla'dan ziyade sever. Ya onlar ya onlar. Dünyada da böyle muhabbet görmedim ki, ikisi de çıldırıyorlar. Mazallah esrarıma vâkıf olacak olsalar ikisinin de bittiği gün. Ya onlar biterse ben kalacak mıyım? Hem esrarım elbette fâş olacak. Gizli şey belki kara yer altında olabilir. Beykoz debbaghanesinin hesapları bahanesi bir yılı geçti. Olacağa bak ki bizim kayınpeder de hâlâ inanıyor. Salı ve çarşamba günlerini Beykoz debbaghanesinin haftalık hesabını görüyorum diye Leyla'nın yanında geçiriyorum da hâlâ demiyor ki böyle bir haftalık hesabı dört günde görülen debbaghane nasıl debbaghanedir. Besbelli bunu Allah aklına getirmiyor. Çünkü bir kere işi kayınpeder anladıktan sonra herkes de anlar. Cenab-ı Hak Sabire'ye acıdığından onun basiretini bağlıyor. Ah benim Sabireciğim! Biçare kızcağız beni gözünden kıskanıyor. A çocuk senin o gözünden kıskandığın Meftun bütün bütün senin Meftun'un değil. Başkasının da Meftun'u. (Biraz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

gezindikten ve düşündükten sonra) Olmaz! Olmaz! Bu işin sonu çıkmaz. Hem de pek fena olur. Ben bunların hiç birisinden ayrılamam. Ayrılacak olsam ben de biterim. Kendisinden ayrıldığım da. Kabahat kimsenin değil, feleğin. Biz kan ağladıkça kendisinin güle güle gözlerinden yaş gelmesiçün alnımıza bu kara yazıyı yazmış. İşte geliyor.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Sabire Hanım, Meftun Bey, (daha sonra) Ayşe Kadın, Fıtnat Hanım.

SABİRE HANIM — (Sevine sevine) Gittim babama da söyledim, anama da.

MEFTUN — Kız neyi söyledin?

SABİRE — Neyi söyleyeceğim? Seni yendiğimi söyledim. Kavlimizi söyledim. Bundan sonra bey beni artık hiç kızdırmayacak dedim. Yemin etti, dedim.

MEFTUN BEY — Canım niçin böyle ettin? Ayıp değil mi?

SABİRE HANIM — Oh! Ne ayıp olsun! Zahir sonra inkâr edesin öyle mi? Hem baksana. Sen bir daha yemin edeceksin, babam diyor ki oyundaki yemin yemin olmaz. Onun evleneceği varsa yine evlenir diyor. Sen bir daha yemin et bakayım.

MEFTUN BEY — Canım Sabire, şaka hoş ama sen bu söylediklerimi hep sahih yerine mi dinliyorsun?

SABİRE HANIM — Vallahi beyim! Latîfe olduğunu biliyorum. Ama sen o latîfeyi ettiğin zaman ciğerim ağzıma geliyor. Hep yüreğimi sıkıntılar basıyor.

MEFTUN BEY — Ey şimdi yemin edecek olsam bu haller geçecek mi? Yüreğin rahat edecek mi?

SABİRE HANIM — Evet! Bir latîfe ile yüreğim üzüm üzüm üzüldüğü zaman sen bir kere «Sabireciğim» dediğin gibi yüreğime yeniden bir sevinç geliyor. Mazallah bu gece tavlada yenileydim, kendimi yer bitirirdim. (Sabire söylerken Meftun fevkalade bir yeis çehresi gösterir.) Şimdi babamın şu söylediği sözden bir şey çıkmaz ya. Bu da içime bir dert oldu. Tavlada yendiğim za-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

man ne kadar memnun oldumsa şimdi dahi o kadar müteessirim. Akşamdan beri gülüp oynadıklarımız hep burnumdan geldi.

MEFTUN BEY — (Gizlice gözlerini silerek) Ah benim Sabireciğim. Vallahi emin ol, bir daha evlenmem. Elverir, fakat rica ederim, sen bu kadar vesveseli olma. Çünkü kadın kısmının bu kadar vesvesesi iyi değildir.

SABİRE HANIM — (Sevincinden boğazına sarılarak ve öperek) Artık evlenmeyeceksin ya? İşte bak yemin de ettin.

MEFTUN BEY — Evlenmem, fakat sen bu kadar vesveseli olmazsan evlenmem.

SABİRE HANIM — Ah ben nasıl vesvese etmem ben, ben...

MEFTUN BEY — Olma dedim ya. Sakınılan göze çöp düşer derler. (Bir ayak sesi işitilir). O ne? Kim geliyor?

SABİRE HANIM — Ah! Anam gelecekti.

FITNAT HANIM — (Ayşe Kadın ile içeriye girerek) Kim yendi? Kim yendi?

MEFTUN BEY — Efendim! Hanım bendenizi yendi. Hem yendi hem yemin ettirdi.

FITNAT HANIM — Ne için yemin ettirdi oğlum?

MEFTUN BEY — Ef....

SABİRE HANIM — Yendim zâhir. Elbette yenerim. Allah benim yüreğimi bilmiyor mu? Evlenmeyeceğine yemin ettirdim.

FITNAT HANIM — Senin yüreğini hepimiz biliyoruz kızım. (Tebessümle) Hepimiz seni tanıyoruz.

AYŞE KADIN — Artık yüreğin rahat oldu mu?

SABİRE HANIM (Meftun'un yüzüne bakarak) Ne bileyim?... Bu bilir... Yemininde durursa...

FITNAT HANIM ile AYŞE KADIN — Allah Allah! Artık daha neler, hiç de bu kadarını görmediydik.

MEFTUN BEY — Bir yemin daha mı istiyorsunuz efendim. (Hepsi otururlar.)

FITNAT HANIM — Gençlik bu ya. Böyledir. Fakat vesvesenin bu kadarı da çoktur.

SABİRE HANIM — Vallahi anacığım elimde değil, ne yapayım?

FITNAT HANIM — Oğlum bugün Beykoz'a gitmediniz? Bugün salı değil midir? Her salı giderdiniz.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MEFTUN BEY — Efendim bugün de gitmedim, yarın da gitmeyeceğim. İnşallah perşembe günü.

FITNAT HANIM ve SABİRE HANIM — Bab-ı ser-askeride mi işiniz çok.

MEFTUN BEY — Hayır efendim. Debbağhaneye yeni mal geldi. Bugün ve yarın gemilerden çıkarıyorlar. Biz de hesaba perşembe günü başlayacağız. Fakat zannederim ki hesapları pazartesi gününe kadar ancak bitirebileceğiz. Çünkü müdür değişmiş. Yerine bir yeni müdür gelmiş de devir ve teslim kaidesi icrâ olunacakmış.

SABİRE HANIM — Aman artık bu debbaghaneden de bıktım. Ne bitmez tükenmez hesap Allah kurtarsın. Serasker kapısı ne ise ne. Bari sabah gider akşam yine evceğinize gelirdin. (Sofadan Rifat Efendi «çocuklar yemek hazırlandı» diye ses verdiğinden «buyurun yemeğe» diye hepsi kalkar, kapıdan çıkar. Perde dahi kapanır.)

İKİNCİ PERDE

Leyla Hanım'ın hanesi

BİRİNCİ FASIL

RAHİME HANIM — (Pencereden bakarak) Kız Leyla, koş kapıyı çek. Bey geliyor. (Biraz durur.) Hay çocuk hay. Kim bilir nerede? Aman bey beklemesin. Bari ben gidip açayım. (Acele ile çıkar.)

İKİNCİ FASIL

Leyla Hanım, Meftun Bey

LEYLA HANIM — (Beyin paltosu elinde olarak) Canım a beyim nerede kaldın? Hep gözlerimiz yollarda kaldı. Hani ya salı günü gelecektin ya? Salı da geçti gelmedin. Çarşamba da geçti gelmedin.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MEFTUN BEY — (Fesini çıkarıp masa üstüne koyarak ve kanape üstüne uzanarak) Artık sorma Sa... şey... Leylacığım, ben de bu pis işten bıktım.

LEYLA HANIM — Ya ben! Ya ben! Adeta hasret kalıyorum. Halkın erkeği her akşam evceğizine gelir, hele dün ile bugün bütün bütün gözlerim yollarda kalmıştı.

MEFTUN BEY — Zararı yok. Ben bu iki günün acısını çıkartırım. (Kalkıp setresinin düğmelerini çözerek ve çıkararak) Anasını satayım.

LEYLA HANIM — Nasıl çıkaracaksın? Emir kulu değil misin? Bâb-ı seraskeride kâtip olacağına keşki bir hamal parçası olaydın. Vallahi daha memnun olurdum. Bari bey de sen olurdun paşa da sen. Bâb-ı seraskerinin zararı yok. İlla o Beykoz debbaghanesi, illâ o Beykoz debbaghanesi. Yalnız o pek pis.

MEFTUN BEY — Acısını çıkarırım dedim. Acısını çıkarırım. Tamam üç gün daha gitmem. Bugün perşembe değil miydi? Salıya kadar İstanbul'dayım.

LEYLA HANIM — Gitme zahir. Vallahi gitme.

MEFTUN BEY — Gitmem Sa... of L... Leylacığım gitmem.

LEYLA HANIM — Canım iki lakırdının birisinde sab sab diyorsun, sab nedir?

MEFTUN BEY — (Çehresi değişerek) Allah belâsını versin, debbağhanede bir sabo var da hesap görürken sabo sabo diye dilim alıştığından hep dilim ona kaçıyor.

LEYLA HANIM — Öyle ya! Hakkın var. Karının adını haftada bir çağırmıyorsun ki adı ne olduğunu öğrenesin. (Çıkar.)

MEFTUN BEY — Hele bir iyisi sabo aklıma geldi? Az kaldı foyayı meydana vuracaktım. (Leyla avdet eder.)

LEYLA HANIM — Güldamlası da insana sokulmaz ki...

MEFTUN BEY — Evet o goncam nerede?

LEYLA HANIM — Kim kiminle sen de Güldamlasısıyla. İşte böyle ettiğin için gelmiyor ya. Gelsin esvabınızı alsın diye çağırdım.

MEFTUN BEY — Ne yapayım seviyorum. Na! Geliyor. (Güldamlası elli yaşında muattal bir Çerkes olup içeriye girer.) Efendim Güldamlası ah iki gözüm.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GÜLDAMLASI — Yine mi, yine mi? (Deyip beyin paltosunu devşirmeğe başlar.)

MEFTUN BEY — Maşallah efendim! Öyle ya! Her zaman her zaman! Yalnız bir yanlışlık var. Her gün diyorum a? Onda kabahat senin değil, zamanın.

LEYLA HANIM — Hangisi o?

MEFTUN BEY — (Güldamlası'na) Pek büyük bir şey değil, yine gülsün, fakat damlası değil, kurusu. Hani ya şu gülkurusu. Bundan otuz sene mukaddem damlası imişsin. Fakat zaman azıcık soldurmuş, buruşturmuş, kurutmuş. Şimdi güldamlası halinden çıkartmış.

LEYLA HANIM — Adam sende. Ne istiyorsun benim dayeciğimden.

MEFTUN BEY — Ben ondan ne isteyebilirim ki. (Güldamlası işini bırakıp çıkar.) Merak etme, merak etme, ondan artık kimsenin bir isteyeceği kalmamış. Yalnız Azrail bir can istiyor. Onu da bugün yarın alacak.

LEYLA HANIM — (Gülerek) Ama sahih tuhaf. Feyyaz Paşa'nın da bir cariyesi var. Adı Gonca. Kırkbeş sene evvel kendisi on beş yaşında iken vakıa gonca imiş, halbuki açılmış, dökülmüş, tomsuk kalmış. Şimdi o da kurumuş. Hâlâ Gonca, hâlâ Gonca.

MEFTUN BEY — Sen tuhaf mı ararsın. Bazı Arap halayıkların adını da Gonca monca koyuyorlar da benim en ziyade hoşuma o gidiyor. Gonca da olsa yine ne ise. Elmas da koyuyorlar ya. Onlara en muvafık isim «Gece yarısı», «Karanlık gece» yok eğer kâtipçe olsun derlerse «Şeb-i târik», «Nısfülleyl» demeli. Leyla bir su verirversene hararet bastı zira.

LEYLA HANIM — (Kalkıp bir kadeh su vererek) Aman aklıma bir şey geldi Tuhaf. Rabbim hayırlar versin. Geçen gece rüyada bir genç cariyemiz varmış. Sen kızın peşinde dolaşıyormuşsun. Yine bu odada sana böyle su verirken kızın elini sıkmışsın. Ben de bunu görmüşüm. Aman bir fena olayım, bir fena olayım ki, hiç bu kadar kıskanç olduğumu da bilmezdim. Aman ne ateş imiş. Ağlamışım, ağlamışım, Bir de uyanayım ki gözümün yaşından bütün yastık ıslanmış.

MEFTUN BEY — Vesselam! De imdi bakayım. Başımıza bir de bunu çıkart. Korkarım Güldamlası'yla ettiğimiz şakalar merakınıza dokunuyor.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

LEYLA HANIM — A! A beyim niçin böyle söylüyorsunuz. Güldamlası senin de benim de anam yerinde. Rüya gördüm diyorum. Rüya ama rüyada iken rüya olduğu anlaşılmıyor.

MEFTUN BEY — Velev ki rüya olmamış, ne olur? Ortağı olan kadınların canı yok mu?

LEYLA HANIM — Aman bana öyle şeyler söyleme! Başkasını bilmem, fakat benim o anda canım çıkar.

MEFTUN BEY — Kuzum Sab... şey... Leyla, sahih mi söylüyorsun.

LEYLA HANIM — Vallahi efendiciğim sahih söylüyorum. Ne yapayım elimde değil. Baba görmedim, kardeş görmedim, evimizde erkek olarak gözümü açtım seni gördüm. Babam da sen, kardeşim de sen, hepsi sen. Benim senden başka kimsem yok. Elbette senin de benden başka kimsen olmadığını isterim. Ayıp değil a. Buna gençlik derler. Acaba sen de beni, benim seni sevdiğim kadar seviyor musun?

MEFTUN BEY — (Sabredemeyip ağlayarak) Ah Leylacığım iki gözüm (diyerek gözlerinden öper.)

LEYLA HANIM — Ah. İşte şimdi inandım. (Etrafa) Sahih inandım. Çünkü gözlerinden çıkan bu yaş beni ne kadar sevdiğine delâlet eder.

(Bu aralık Güldamlası içeriye gelip «Efendi kapının önünde bir adam var, sizi istiyor» der.)

MEFTUN BEY — O kim? (Pencereden bakarak kendi kendine) Aman! Bu ne demek? (Güldamlası'na hitaben) Git buyurun de. Al bu odaya getir. (Leyla'ya hitaben) Kalk sen çık, misafirim gelecek.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Meftun Bey, Rifat Efendi

MEFTUN BEY — (Çenelerini bıçak açmaya açmaya) Buyurunuz efendim.

RİFAT EFENDİ — (Gayet çatık bir çehre ile) Sizi rahatsız ettim, efendi oğlum.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MEFTUN BEY — (Tıkana tıkana) Estağfirullah efendim. Zaten rahatı, huzuru bu dünyada kim nerede bulmuş?

RİFAT EFENDİ — (Kanape üstüne oturarak) Sizi rahatsız ettiğimden dolayı beni mazur görünüz oğlum. İnsaniyetçe bir iş beni icbar etti de onun için geldim. Ancak bilmem ki o işi size arzetmeğe bu mahallin müsaadesi var mıdır?

MEFTUN BEY — (Kapıdan dışarı ve etrafına bakınarak) Evet efendim. İstediğiniz şey halvet ise emin olabilirsiniz. Hayır ola!

RİFAT EFENDİ — Hayırdır evlâdım, hayırdır. Vücutlar sağ olduktan sonra hep hayırdır. Sağlık lâzımdır.

MEFTUN BEY — (Hiddetlice) Orası öyle, fakat burayı teşrifiniz gibi gayr-ı müterakkıb olduğum bir keyfiyeti hayra yormak elimden gelmiyor.

RİFAT EFENDİ — Evlâdım. Bilirsiniz ki sizin ikiniz de benim evlâdımsınız. Sen de Sabire de. Ve bunu da bilirsiniz ki Sabire burada bir eviniz daha olacağını haber alacak olsa, o gün biçarenin gittiği gündür. Ben bizim burada da bir evimiz olduğunu altı aydan beri haber almış ve tahkik etmiştim. Ancak sizi rahatsız etmemek ve kızın kanına girmemek için renk vermiyordum. Pek güzel, Allah mübarek eylesin. Halkın kârı da bizim ârımız mı? Fakat sen de bilirsin ki ne kadar saklamış olsak bir gün olup da Sabire elbette haber alacak, haber aldığı gibi dayanamayacak. İhtimal ki acısına dağların, taşların bile dayanamayacağı haller vukua gelecek. Ancak zannetmeyiniz ki bu evinizi terkediniz demek istiyorum. Bunu demeğe dilim varmaz. Çünkü yine kızım demek olan Leyla Hanım'ı Sabire'mden sonra aldınız. Demek oluyor ki onu da sevdiniz. Hem Sabire'den daha ziyade sevmiş olmalısınız ki onun üzerine aldınız. Hususuyla ben ev yıkmağı mümkün değil tecviz edemem. Fakat böyle başı örtülü muamele ile devam edemeyeceğimizi de yakinen görmekteyiz. Bari kendi evimi yıkayım dedim, dün gece ettiğiniz yemini münasebet düşürdüm. Buraya geldiğimin sebebi de şayet keyfiyeti başka yerde arzedecek olsam inkâra kalkışarak bir de meseleyi isbat için beni yorarsınız, mütalaasına mebnidir. Şimdi size rica edeceğim şey ise ne yapıp yapıp Sabire'yi kendinizden soğutmanızdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MEFTUN BEY — (Halecan-ı kalble) Aman? Bu nasıl teklif?

RİFAT EFENDİ — Darılmayınız oğlum. Bu merdane bir tekliftir. Ben sizi bir babayiğit adam tanırım. Birbirimize bir dargınlığımız yok. Babaca, oğulca lakırdı ediyoruz. Sabire'ye bir fenalık olmasına siz razı olur musunuz?

MEFTUN BEY — Ona gelecek fenalık bana gelsin.

RİFAT EFENDİ — Öyle ise sözüme dikkat ediniz. Şimdi Sabire'yi kendinizden soğutmak için ne yapmak lâzımsa yapmalı. Sonra da Allahın emrini yerine getirmeli.

MEFTUN BEY — Aman efendi! Bana bu teklifi edeceğine bari ciğerime bir hançer sok daha iyi etmiş olursun. Hem Leyla'yı hem Sabire'yi hem de beni kurtarmış olurdun.

RİFAT EFENDİ — İşte işin daha fenası o ya? Allah senin gecinden versin, sonra Sabire'yi ne yaparız?

MEFTUN BEY — Öyle ise! Ben Sabire'ciğimi kendimden nasıl soğuturum? Ne derim? Ne yaparım? Aman Yarab, bari çaremi sen bul. Ben gül ile dokunmağa kıyamadığım Sabire'ciğimi şimdi nasıl hırpalarım. (Kalkıp Rifat'ın eline sarılarak) Elinizi ayağınızı öpeyim babacığım. Eğer bana bir dargınlığınız varsa affediniz. Teklifinizi kabul elimden gelir şey değil. Ah ben pek biçare bir çocuğum. Kendime malik değilim. Ben Sabire ile Leyla'nın esiri, memlukü, kuluyum.

RİFAT EFENDİ — Bilmez miyim a evladım. Onlar da senin esirin, memlukun, kulundur. Fakat maslahatın iktizası bu. Ya mazallah yarın gerek Leyla ve gerek Sabire haber alırlarsa? Leyla'ya da, Sabire'den ziyade acırım. Ne yapalım, böyle bir şeydir olmuş, bari buna şimdi bir tedbir bulalım. Ben de sana hemen bugün git de Sabire'yi tatlik et demiyorum. Biraz kendinden soğut, Allahın emrini yerine getirdikten sonra biz de onu bir kocaya vermeğe çalışırız. İş biter, gider.

MEFTUN BEY — Kocaya mı?.. Ah biçare Meftun. Hani ya senin bazı gecelerin vardı ki birisinin ağuş-ı naz u niyazında ve kalbinin hayal-i halâvet-i cemalinde olduğunu görerek kendini bahtiyar bulurdun. Şimdi anlıyor musun ne kadar bedbaht imişsin? Ne kadar biçare imişsin?.. Yok yok. Sen yine bahtiyarsın. Ancak felek senin için iki yâri çok görüyor. Hem de öyledir. Başkasına bir yâri çok gören o yezit kanbur senin iki yârini kıskana-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

cağı alâ-bi't-tariktir. Yarab ben şimdi ne yapayım? Kimden istimdad edeyim? Canımı al da kurtulayım demeğe de dilim ve kendi canımı kendim kıymaya da elim varmıyor. Nasıl kıyarım? Ben gidersem iki yârimi eller saracak değil mi? Ah benim ruhum bunu görüp dururken mezarımda rahat mı bulabilir... Eyvah eyvah. Ölüm mufarakatıyla ayrılmasına razı olamadığım Sabire'ciğimden göz göre nasıl ayrılabileceğim!

RİFAT EFENDİ — (Ağlayarak) Şu ak sakalımla beni de ağlatıyorsun a çocuk.

MEFTUN BEY — Evet efendi babacığım ağlamalısın. Bana teselli vermek istersen ağlamalısın. Ağlamaklığın halime merhamet etmekliğine delâlet eder. Ben ise senin merhametine muhtaç bir biçareyim.

RİFAT EFENDİ — (Etrafa) Yarab ne garip bir belâya giriftar olduk. (Meftun'a) Fakat evladım, sen gel yine beni dinle. Sana şimdi teklif ettiğim şey vakıa ağırdır. Ancak tarafeynden birisi halden haberdar olursa, o zaman fenalık birkaç kat ziyadeleşir. Yine sen bilirsin. Rica ederim bana darılma. Evladım olduğun ve kızlar dahi evladım olduğu cihetle bunu cümlesinin selâmeti için söylüyorum. Çünkü böyle yalanla dolanla ileriye gidilemez. (Meftun sükût eder ve layenkatı ağlar.) Artık sizi rahatsız ettim. Varayım gideyim. Sen sıkılma. Guya ne ben seni görmüşüm, ne de bu teklifi etmişim. Yine ev senin, Sabire senin (diyip kalkar ve Meftun dahi kendini teşyi eder). Allah rahatlık versin evladım.

MEFTUN BEY — Bari Amin diyeyim.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Meftun, (biraz sonra) Leyla ve validesi

MEFTUN BEY — (Aynaya bakarak) Gözlerim kızarmış. Aman! Bari ağlamayayım. Şayet Leyla anlar.

LEYLA HANIM — (Kapıya gelerek) Misafir gitti mi beyim.

MEFTUN BEY — Gitti efendim, gelsene.

LEYLA HANIM — (İçeriye gelerek) Anam da geliyor. (Yüzüne dikkatlice bakarak) O ne? Sen ağlamışsın! Hayır ola?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

RAHİME HANIM — (İçeriye girip Meftun'un yüzüne bakarak) Evladım hayır ola? Çehrenizi fena görüyorum.

MEFTUN BEY — Hayrı şerri yok efendim. Hınzır herif kara haberi getirecek bu geceyi buldu.

RAHİME HANIM — O nasıl şey?

MEFTUN BEY — Hayır! Bir şey değil. Ahibbadan Sabri Bey vardı, vefat etmiş de.

RAHİME ve LEYLA HANIMLAR — Vah vah, vah, genç miydi? (Leyla) Karısı var mıydı?

MEFTUN BEY — İşte ben de en çok buna acıdım ya!

RAHİME HANIM — Ne yapalım oğlum. Başın sağ olsun. O yattıkça Allah sana ömürler versin. Hepimiz o yolun yolcusuyuz.

LEYLA HANIM — Ah anacığım! Karısı da varmış. Şimdi zavallı kadıncağız ne yapar?

RAHİME HANIM — Allah kerimdir kızım. Elbette onu da senden benden çok düşünen Allahı evvelce bir çaresini hazırlamıştır.

LEYLA HANIM — Bir kadının kocası vefat ettikten sonra artık ona ne çare kalır?

MEFTUN BEY — Alimallah kardeşim vefat etse bu kadar acımazdım.

RAHİME HANIM — (Leyla'ya) Öyle deme kızım. Allahın lutfuna nihayet yoktur. Mütevekkil olmalı. (Meftun'a) Allah sabırlar versin evladım. Ölenin arkası sıra ölünmez ya? Misafir geldi de yemeklerimiz soğudu. Birkaç lokma şey yer misin arslanım.

MEFTUN BEY — Siz buyurunuz efendim. Afiyetler olsun. Benim bu gece canım yemek almayacak.

RAHİME ve LEYLA HANIMLAR — Biz şimdi iki lokma atıştırırız da (diyerek çıkarlar.)

BEŞİNCİ FASIL

MEFTUN BEY — (Yalnız) Yemek mi? Meftun zehir yemeli zehir! Benim gibi bir çaresizler çaresizinin yemek nesine?.. Aman Yarab! Ne müşkil hal! Canımdan kuzumdan başka söyleyecek söz bulamadığım Sabire'ye benden soğuması için ne söz bulabilirim. Farz-ı muhal olarak farzedeyim ki benden soğusun. Haydi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

benden ayrılsın. Benden ayrıldıktan sonra bütün bütün soğuyup beni unutması için kocaya vereceklermiş. Ya ben buna nasıl takat getirebilirim? Öf Allahım! Of! Doluya koyuyorum olmuyor, boşa koyuyorum dolmuyor. Çatlayacağım, halime merhamet et. (Oda içinde gezinir gezinir de) O ne? İki karı almışsam gâvur olmadım a. Allahın emri değil mi? Dörde kadar bile evlenebilirim. Ben de deli gibi meyus oluyorum be. Bırakmam vesselam. Zorla mı bıraktıracaklar? Hangisini aç bıraktım. Hangisini çıplak. Bırakmam. Ama Sabire duyacakmış, varsın... (biraz daha gezinir.) İşte o fena. Sabire duyarsa bittiği gündür, ben.. (Birçok düşünür) Yok, yok... O da olmaz... Of of... (Düşünür) Hayır çıldırmak işten bile değil. Hazır cuma gecesi, şurada Saidler tekkesinde zikir var. Gideyim. Zikirdeki ruhaniyet başkadır. Belki biraz ferahlarım (diyerek gider. Perde dahi iner).

ÜÇÜNCÜ PERDE

Sabire'nin hanesi

BİRİNCİ FASIL

Sabire Hanım, Ayşe Kadın

SABİRE HANIM — (Bir köşede ağlar.) Ah ben! Ah ben! Zavallı Sabire! Kuvvetsiz Sabire! Meğer aldanmışım. Meftun'u kendime mal saymışım. Şimdi foyası meydana çıkmağa başladı. Zahir erkek kısmı böyleymiş. Muhabbetleri doyuncaya kadarmış. Bir kerre doyduktan sonra!.. Bense buralardan haberdar değildim. Mezara dahi bu muhabbetle gireceğiz zannındaydım. (Ayşe Hanım elinden diktiği dikişi bırakır ve Sabire biraz düşündükten sonra Ayşe Kadın'a hitaben) Yok, yok, Ayşe Hanım, yüreğim kabahati Meftun Bey'e bulmuyor. Bu çocuğa bir hal oldu. Kavga edeceği zaman görüyorum ki istemeye istemeye ediyor. Lakırdıları ağzından dökülüyor. Her halinden besbelli ki beni hâlâ seviyor. Üstüme titriyor ama derhal üzerine bir şey gelip kendisini kaybediyor. Mutlak çocuğa bir şey yapmışlardır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AYŞE KADIN — Öyle kızım öyle, ben bunu sana daha iki ay evvelsi söylemedim mi? Geçen gece ben kapıdan gözetliyordum. Sana dargın olduğu halde, kavga ederken sen odada gezindikçe gözlerini senden ayıramıyordu. Bakışı da adeta âşık bakışıydı.

SABİRE HANIM — Evet orasına ben de dikkat ettim. Hem daima ediyorum. Hattâ zavallı Meftunum gece rüyasında bile ağlıyor. «Ah Sabireciğim ah! Yezit kanbur felek belin kırılsın» diye sayıklıyor. Ama ne fayda! Yüz yüze geldik mi? O saat levni değişiyor. (Biraz sükûttan sonra) Sen o işi ne yaptın?

AYŞE KADIN — Gittim efendim. Şamlı Hocayı da buldum, Ermeni karısını da. Şamlı Hoca kitaba baktı baktı, «peri alâmetidir» dedi. Sihir dinler dedi.

SABİRE HANIM — Ey! Ilacı?

AYŞE KADIN — Vallahi kızım söylemeğe de dilim varmıyor, ama Şamlı diyor ki başka türlü olmaz. Birkaç gün için nikâhı kaldırmalı diyor.

SABİRE HANIM — Başıma gelenler! Gönül, muhabbet hepsi bitip arada yalnız bir nikâh kalmıştı. Şimdi onu da mı yok edelim? Ben yapamam. Vallahi o gün canıma kıyarım. Deli olsun dolu olsun, boylu olsun, peri zabtında olsun da Meftun yine benim olsun. Ne yapayım? Hiç olmazsa yüzüne bakar bakar ağlar, yatarım. Ermeni karısı ne diyor?

AYŞE KADIN — Ermeni karısı bir su verecek. Beyi bu su ile yıkayacağız. Eğer sihir alâmeti ise Allahın izniyle eseri bile kalmaz diyor.

SABİRE HANIM — Tamam, tamam. Sen yine Ermeni karısına git. Ne biliyorsun? Belki düşmanlarımız gitmişler de Şamlı Hoca'yı ele almışlardır. Dünya bu! Neler olur!

AYŞE KADIN — Bana kalırsa kızım ayrılmamalı. Fakat Boğaziçi'ne veyahut Kadıköyü'ne bir ay kadar tebdil-i havaya gitmeli. Bakalım bir ay kadar birbirinizi görmezseniz ne olur?

SABİRE HANIM — Ne mi olur? Sabire ya deli divane yahut verem olur. Kendisi haftada üç gün Beykoz'a gidiyor da ne hallere giriyorum?

AYŞE KADIN — Ama a kızım. Bir erkeğin üzerine bu kadar düşmek de iyi değildir. Çünkü erkeklerin hali malum a? Kendilerine o kadar da güvenmek olmaz.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SABİRE HANIM — (Dargınca) Sen de artık tuhaf söylüyorsun Ayşe Kadın. Benim elimde mi? İki senedir halimi görmüyor musun? Üstüne düşme diyorsun, düşmez de ne yaparım. Kabahat bende mi? Gönül! Seviyor vesselam. Dövse de seveceğim, sövse de seveceğim, öldürse de seveceğim. Saat kaç? On bir buçuğa geldi mi?

AYŞE KADIN — Hemen hemen.

SABİRE HANIM — Şimdi neredeyse gelir. Ah gelir de dertler getirir. Hani o evvelki gelişler! Hani o güle oynaya kavga ile döğüşle tavla oynayışlar! Yarab acaba yine müyesser olacak mı?

AYŞE KADIN — Kızım benim aklıma bir şey geliyor. Biz hiç arayıp sormuyoruz ama sakın bu beyin bir eşi, bir işi olmasın.

SABİRE HANIM — Vallahi inanmam! Meftun benden başka gül koklamaz. Eminim ki koklamaz. Gözümle görsem elimle tutsam, yine inanmam. Benim zannıma göre bir hınzır kaltak Meftun'uma meftun olmuş da büyücüler, cincilerle aklını başından almıştır. Hem de mutlak böyledir.

AYŞE KADIN — Allah versin öyle olsun amma...

SABİRE HANIM — Hayır Ayşe Hanım hayır, mutlak öyledir. Çünkü eğer dediğin gibi olsa Meftun bu hallere gelmezdi. Hınzır kaltağın muradı hasıl olduktan sonra kendisini bu hale niçin koysun? O zaman hile ile hurda ile kaçamak ile işini görürdü.

AYŞE KADIN — Evet, orası da öyle ama!..

SABİRE HANIM — Ah orası öyle zâhir! Ben bilmez miyim? (Ağlaya ağlaya) Meftunum bana hâlâ sadık, hâlâ sadık olduğuçün bu hallere geldi. Meftun gönlünü benden ayıramıyor. O kaltak kim ise mutlak ayırmağa çalıyor, veriyor büyüyü, veriyor esmâyı, Meftun da varıp bu hallere geliyor.

İKİNCİ FASIL

Rifat Efendi, Fıtnat Hanım, Sabire, Ayşe Kadın

RİFAT EFENDİ — (Fıtnat ile beraber içeri girerek) Bey bu akşam bir yere davetli.

SABİRE HANIM — Gelmeyecek mi?

RİFAT EFENDİ — Hayır! Yemekten sonra gelecek. Sen bugün nasılsın kızım?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SABİRE HANIM — Ah benim nem var ki! Siz beyi görmüşsünüz. Bey nasıl?

RİFAT EFENDİ — Beyin nesi var? Dışarıda bir şeyi yok. Ne oluyorsa bu eve gelince oluyor.

SABİRE HANIM — (Validesine) Ben sana demedim mi anacığım. Kapının üstüne mutlak bir tavşan başı asmalı.

FITNAT HANIM — A kızım! Evi tütsüledim. Çamaşırları tütsüledim. Bir tavşan başı kalmıştı. O da Beyoğlu'nda av eti satan dükkânlarda varmış. Ayşe Kadını gönderip aldıracağım.

SABİRE HANIM — Aldır, aldır anacığım. Bana acımaz isen bari Meftun biçaresine acı da aldır. Babacığım bizim bu hallerimiz ne olacak? Sen yine erkeksin. Bu böyle gitmeyecek, ben elden gideceğim.

RİFAT EFENDİ — Vallahi kızım ben de onu düşünüyorum. Hattâ doğrusunu istersen benim Meftun Bey'i de düşündüğüm yok. Ben seni düşünüyorum kızım, seni.

SABİRE HANIM — Meftun Bey'i niçin düşünmüyorsun? Asıl o biçareyi düşünmeli.

FITNAT HANIM — (Lakırdıyı Rifat Bey'in ağzından kaparak) Meftun Bey'in neresini düşünmeli? Zevkında, safasında, sen biçareyi düşünürüz yoksa.

SABİRE HANIM — Anne! Anne! Ben sana bir lakırdı söyleyim mi? Beni düşünen Meftun'u düşünür. Bana ilaç varsa yine Meftun'dur.

RİFAT EFENDİ — Vallahi kızım ben senin haline acıyorum. Güya dünyada Meftun'dan başka kimse yokmuş.

SABİRE HANIM — Evet o kadar ya! Bu kadar erkek görüyoruz. Halkın bu kadar kocalarını işitiyoruz. İçlerinde Meftun gibi kimi görüyoruz? Sen ne dersin Ayşe Kadın?

AYŞE KADIN — Ben ne bilirim a kızım? Bana söz mü düşer? Fakat görüyorum ki bey evvelki bey değil.

SABİRE HANIM — Orası öyle. Onu ben de görüyorum. Ben de biliyorum. Bir buçuk, iki aydan beri bey değişti. Bey değişti de beni de değişik haline getirdi.

RİFAT EFENDİ — Öyle ise sen de beyi değiştir.

SABİRE HANIM — (Hiddetle) Aman efendi baba! Senin bana kasdin mi var? Ben halimden memnunum. Eğer sen halimden memnun değilsen, eğer beni zehirlemeğe gelmişsen bari beş pa-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ralık sıçan otu al da zehirle. Zehirle de kurtul (diyip fırlar, odadan çıkar).

FITNAT HANIM — (Rifat'a) Efendi bu kızın üstüne varmak olmayacak. Zannıma göre biz kaş yapalım derken göz çıkaracağız.

AYŞE KADIN — Evet ben de öyle görüyorum. Hanım herifi seviyor, hem de öyle olur olmaz seviş değil, deli olsa da severim diyor, dolu olsa da severim diyor. Dövse de severim, öldürse de severim diyor. Hem seviyor..

RİFAT EFENDİ — Öyle ama başka türlüsü de olmaz, çünkü....

FITNAT HANIM — Vallahi efendi bana sorarsanız ben derim ki bu işi kendi haline bırakmalı. Allah nasıl dilerse öyle yapsın. Tek biz sebep olmayalım da.

RİFAT EFENDİ — Efendim sonu fenaya varacak diyorum. Beni dinlemiyorsunuz. Öteki karısına ne yapmalı? Ona da merhamet etmeli. Sakın zannetme ki benim Meftun'a bir husumetim var. Hayır. Ben Meftun'u evladım gibi seviyorum, hattâ damadım olmamış olsa bile yine böyle severdim. Sanki Sabire'nin bir bakıma hakkı da vardır, çünkü Meftun sevilmeyecek çocuk değildir. Meftun gibi bir babayiğidi henüz göremiyorum. Ancak iş şimdi arapsaçı gibi dolaştı. Başka çare kalmadı.

SABİRE HANIM — (Dışarıdan) Ferah! Ferah! kız Ferah!.. Koş kapıcı aç, bey geliyor.

RİFAT EFENDİ — İşte gördünüz mü? Cunbadan bekliyormuş. Haydi bari biz çıkalım (diyip çıkarlar).

ÜÇÜNCÜ FASIL

Meftun Bey, Sabire Hanım

MEFTUN BEY — (Kül gibi bir çehre ile içeriye girip arkası sıra dahi Sabire girerse de Meftun bir müddet Sabire'nin yüzüne bile bakmayarak kendi kendisine) Of!.. Alçak dünya! Of! (Pencere yanından havaya doğru bakarak) Uğursuz kubbe. Hayırsız kubbe. Acaba senin altında kim rahat bulmuştur? (Ağlar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SABİRE HANIM — (Kemal-i ihtirazla) Canım a beyim! Bu yakında sana ne oldu? Kendin de bitiyorsun, beni de bitiriyorsun.

MEFTUN BEY — Sabire! Sabire! Olanlar yalnız bana olmadı kuzum, birazı olsun sana da oldu.

SAİRE HANIM — (Meyusane) Onu ben de biliyorum. Çoktan anlamıştım. Fakat niçin böyle ediyorsun. (Ağlayarak) Beni sen böyle mi severdin? Bizim gençliğimize yazık değil mi? Hani ya o günlerimiz?...

MEFTUN BEY — Ah Sabire'ciğim ah. Biz seninle böyle değildik. Keşki böyle kalaydık. Fakat böyle de kalamayacağız, kaldırmıyorlar. Bana darılma a kuzum. Tâliime darıl. Kendi tâliine de darıl (diyerek cebinden bir beyaz mendil çıkarıp kızın başına örter ve bir de mektup çıkarıp eline verir ve ağlaya ağlaya) Artık benden bir şey sorma, ben gideyim câ-yı helâkimi arayım! (Deyip çıkar, gider.)

SABİRE HANIM — Vay! Bunu da mı gördüm? Meftun! Sen bana bunu da mı gösterdin? Aman! Aman! Üstüme bir fenalık geliyor. Anne, anneciğim (Düşer, bayılır.)

DÖRDÜNCÜ FASIL

Fıtnat Hanım, Rifat Efendi, Ayşe Kadın, Meftun Bey

FITNAT HANIM — (Telâşla giderek) Eyvahlar olsun, ciğerparemi...

RİFAT EFENDİ — Dur telâş etme. Bir şey yok. (Ayşe Kadına) Koş bir limon getir.

FITNAT HANIM — Evlâdım, seni bu halde de mi gördüm?

RİFAT EFENDİ — Telâş etme, diyorum! Canım, bir şeyi yok. İşte şimdi kurtuldu. (Kızın yanına sokularak) Kızım! Evladım! Sabire! Kendine gel yavrum. (Ayşe Kadın limonu getirip Rifat, limonu kızın burnuna tutarak) Kızım! Sabire'ciğim!.

SABİRE HANIM — Oh! Of başım.

FITNAT HANIM — Evladım! İki gözüm! Aç gözünü. Ne oldun?

RİFAT EFENDİ — Kalk efendim kalk, şuraya otur. Rahat et (diyip kızı kanapenin köşesine oturtur.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SABİRE HANIM — Ah! Of! Ben ne oldum? Hani ya bey?

FITNAT HANIM — Bey burada kızım, sen kendine gel.

SABİRE HANIM — Bey burada mı? Ah bey burada mı? Bey gitti, gitti beyim, gitti. (Ağlar.)

FITNAT HANIM — Ağlama kızım bey burada.

RİFAT EFENDİ — (Fıtnat'a yavaşça) Bırak a canım, bırak, azıcık ağlasın. Ağlasın ki açılsın.

SABİRE HANIM — Ah ah. O iş bitti. Beyim gitti. Ben de gideceğim. Al baba şu mektubu oku da bak.

RİFAT EFENDİ — (Mektubu alarak) Sanki nedir? Bu öyle bayılacak ayılacak bir şey değil. Herkesin başına gelen şeydir. Sen beyhude merak ediyorsun yavrum. Sana koca mı yok?

SABİRE HANIM — Aman babacığım! Bari şu halime merhamet et. Benim kanıma girmek mi istiyorsun? Ben senden meded bekliyorum. Meftun'um olmadıktan sonra bana dünya haram olsun.

RİFAT EFENDİ — Darılma ama artık haltediyorsun. Herif seni hırpalasın, sövsün, etmediğini bırakmasın da yine onsuz sana dünya haram olsun. Bir dövmediği kalmıştı. Belki onun için istiyorsun. Başka karı olsa şimdiye kadar çoktan nikâhım helâl başım azat derdi, hiç de böyle yürek görmedim (diyip hiddetle çıkar.)

FITNAT HANIM — Sen kendine bak kızım, kendine bak. Aklını başına al. Erkek kısmı böyledir. Fakat hiç teessüf etme. Meftun senden mümkün değil vazgeçemez. Ayşe Kadın da bilir ya? (Ayşe Kadın başını sallar) Bu böyle olacaktı. Hattâ kendisi yapmamış olaydı. biz yaptıracaktık. Çünkü iyi saatte olsunlar, peri alâmeti imiş. Başından nikâh kalkmazsa iflah olmazmış. Bakalım belki bu suretle kendisini toplar. Boşanıp yine varmak günah değil a.

SABİRE HANIM — Ah anacığım, iki gözüm anacığım. Gel ağzını öpeyim (diyerek validesinin boynuna sarılıp ağzını öper.)

AYŞE KADIN — Öyle ya! Etle tırnak araya giren...

FITNAT HANIM — Öyle efendim, öyle. Meftun Bey'i tanıdıksa tanıdık. Sabire'siz Meftun'a dünya haram olsun.

SABİRE HANIM — (Başındaki mendili çıkarır ve öper.) Bari şimdilik Meftun'umun bergüzarı bu olsun (koynuna koyar ve

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

şaşkın şaşkın bakınmaya başlar ve göğsünü göstererek) Şurada sancı gibi bir şey duymaya başladım.

FITNAT HANIM — Merak etme kızım, merak etme, o geçer.

SABİRE HANIM — (Öksürerek) Eğer bunun bir kolayını bulamazsak Sabire'nin gittiği gündür. Şimdi buna ne yapmalı?

FITNAT HANIM — Canım onun için yapılacak bir şey yok. İş kendi tabiatıyla hâsıl olacak. Sen sabret. Sen ağır davran, sen içine koyma, sen kendini ferah tut. Vallahi Meftun on beş gün dayanamaz. Görürsün. «Anam söyledi» dersin.

SABİRE HANIM — Ben yalnız kendimi düşünmüyorum. Meftun'u da düşünüyorum. O biçare de ne yapacak. Başı ateşlere yandı. Yalnız ben Meftun'suz iflâh olmam, Meftun'um da bensiz iflâh olmaz. Onu da biliyorum. Ah Meftun'um ah. Şimdi yanımda olsan da «sebep olanlar sebepsiz kalsınlar, kör olsunlar» diye ben dua etsem sen «amin» desen.

FITNAT HANIM — Kimseye beddua etmen iyi şey değildir kızım. Sen kasavet çekme diyorum a? Hem artık seni yerine yatırsak, vücudun yorgundur. Belki biraz uyur da rahat edersin.

SABİRE HANIM — Artık rahat kimin, huzur kimin? Bundan sonra kimin gözüne uyku girecek? Haydi bari hatırın için gidelim.

(Validesiyle Ayşe Kadın koltuklarına girerek ağır ağır çıkarlar. Perde dahi iner.)

DÖRDÜNCÜ PERDE

Leyla'nın hanesi

BİRİNCİ FASIL

Leyla ve Rahime Hanımlar, Güldamlası

LEYLA HANIM — Anne bizim beye bu yakın bir hal oldu, dikkat ediyor musun? Farkında mısın?

GÜLDAMLASI — Oldu oldu hanım! Oldu. Ben farkındayım. Bey belli etmek istemiyor ama ben dikkat ediyorum. Hani ya benimle ettiği şakalar?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

LEYLA HANIM — Evet belli etmemeğe çalışıyor, fakat biz de hayvan değiliz a. O istemeye istemeye gülüşler, zorla şevk ve şetaret gösterişler, yüzünden besbelli ki içinden kan gidiyor. Fakat derdini söylemiyor. Zannıma kalırsa...

GÜLDAMLASI — Evet, evet. Galiba memuriyetinden azloldu. Bir aydan ziyade... nasıl bir ay, iki iki buçuk ay var ki artık Beykoz'a hesap görmeğe de gitmiyor.

LEYLA HANIM — Ha! Bak ben buna dikkat etmemiştim. Sahih! Sahih! O da var. İki ay var ki Beykoz'a gitmiyor. Her gece eve geliyor. Fakat yalnız o değil, geceleri yatağından kalkıp da ağlıyor.

RAHİME HANIM — Ne dedin! Ne dedin! Ağlıyor mu?

LEYLA HANIM — Evet, ağlıyor. Hem de zihnine bir perişanlık, tavrına bir şaşkınlık gelmiş.

RAHİME HANIM — Öyleyse azlolmuş mu dersin?

LEYLA HANIM — Vallahi ne bileyim! Onu da diyemiyorum. Çünkü her gün işine gücüne gidiyor. Azlolacak olsa evinde otururdu. Bizim komşu Emin Bey nasıldı? Bazı günler Selim Paşa'ya Rüstem Paşa'ya filana gidip başka her gün evinde otururdu.

RAHİME HANIM — Ey sanki ne demek istersin?

LEYLA HANIM — Vallahi bilmem!

GÜLDAMLASI — Bir büyük kederi var ama ne olduğu belli değil. Hele ben azlinden başka bir şeye mânâ veremiyorum.

LEYLA HANIM — Yok! Öyle değil. Ben senin sözünü bozmamak için evet demiştim. Fakat benim dikkatim başka. Hani ya dört ay kadar var ki bir akşam ihtiyarca bir herif gelmişti de beye bir kara haber getirmişti. İşte o akşamdan beridir beyin levni değişti. Bir de hani ya bundan bir buçuk iki ay kadar mukaddem hastalanıp da bir hafta kadar evden dışarı çıkmamıştı. Sonra bir gün çıkıp da biz «artık bu gece gelmez» demişken gece saat ikiden sonra gelmişti. İşte o gece beyin gözleri kıpkırmızıydı. Vâkıa kendisi çakmıştı. Fakat ben beyi bilmez miyim? Bey bazı kerre çakar ama gözleri kızarmaz, mutlaka ağlamıştı.

RAHİME HANIM — Kim bilir kızım! Belki vefat eden adam beyin pek aziz ahbabıydı?

LEYLA HANIM — Hayır, hayır, ahbabı değil, biliyorsun ya? Bey bizden hiç bir sırrını saklamaz. Eğer vefat eden adam beyin o

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

kadar aziz ahbabı olacak olsa bey onun ismini elbette tekrar ederdi. Halbuki bu sırrı bizden saklıyor, hiç bir lakırdı söylemiyor.

RAHİME HANIM — Sen yine üstüne varma. Erkek hali başkadır. Kadın kısmı kocasını mağmum görürse hiç üstüne varmamalıdır. Eğer kocasının kasaveti, söyleyebileceği bir şeyse onu mutlaka söyler. O vakit kendisine teselli vermeli, cesaret vermeli, fakat söyleyemeyeceği bir şeyse söyletmek için de üzerine varmamalı.

LEYLA HANIM — Yok! Benim de üzerine vardığım yok a.

RAHİME HANIM — Hem üzerine varmamalı, hem de yine şen bulunmalı. Bakalım, bu hal kıyamete kadar devam etmez ya. Eğer geçeceği varsa geçer. Geçmeyecek ise elbette meydana çıkar. O zaman bir çaresi bulunur.

GÜLDAMLASI — (Pencereye doğru bakarak) İşte beyefendi geliyor. Köşe başını döndü.

RAHİME HANIM — (Leyla'ya) Sen tavrını bozma, şen ol, şen. Çaresi bulunmayacak hangi dert vardır? Ben azıcık mutfağı yoklayım (diye çıkar, arkası sıra Güldamlası da gider.)

LEYLA HANIM — (Kendi kendine) Vâkıa çaresi bulunmayacak bir dert yok ama galiba ilk defa olarak bizim derdin çaresiz bir dert olduğu görülecek! Beyin gece yarıları kalkıp da yatağı içinde hüngür hüngür ağlaması hayır alâmeti değildir. Bahusus Meftun Bey gibi bir bey ki dünyada ağlamanın lüzumunu bulamaz ve âlemde gülüp oynamak varken bazı kimselerin niçin gözlerinden kanlar saçarak ağladığını bilemezdi!

(Dışarıdan «buyurun beyim» diye bir ses gelir ve Leyla beyi istikbal için kapıya seğirdir zira.)

İKİNCİ FASIL

Meftun Bey, Leyla Hanım, Güldamlası

MEFTUN BEY — (Meyusane bir hal ile içeriye girerek) Aman! Şu paltomu çıkar. Sıkıntı verdi.

LEYLA HANIM — (Beyin paltosunu çıkarıp) Galiba yoruldunuz efendim.

MEFTUN BEY — (Donuk bir çehre ile) Yoruldum mu, ne oldum ben de bilmem. Biraz dinleneyim de.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

LEYLA HANIM — Evet yorgunluktur efendim. Başka bir şey değildir. Sıkıntı dedin de yüreğim oynadı. Allaha emanet. Sıkılacak ne var ki.

GÜLDAMLASI — (Üzeri örtülü bir tepsi getirip odanın bir tarafına koyar ve hanımın kulağına) İşte şuraya koydum. (diyip çıkar.)

MEFTUN BEY — Nedir o? Ne o?

LEYLA — Bir şey değil efendim.

MEFTUN BEY — Hayır! Hayır! Ne olduğunu ben anladım, fakat kimin için olduğunu sormak isterim.

LEYLA HANIM — (Meyusane tebessümle) Sizin için.

MEFTUN BEY — Sebebi?.. Hikmeti?..

LEYLA HANIM — Allah Allah! Sebebi hikmeti ne olacak? Bir iki tane içerseniz neşeniz artar. Evin içine de biraz şenlik gelir.

MEFTUN BEY — Çok şey! Bu yeni yeni icatlar kimin icadı?

LEYLA HANIM — (Ziyadece tebessüm ve nazla) Aman artık sorma. Sana lakırdı yetişmez. Sanki ömründe ağzına koymadığın bir şeydir!..

MEFTUN BEY — Yok a canım. Ben sana ömrümde ağzıma koydum mu koymadım mı diye sormadım. Tercüme-i halimi de senden sormazlar. Fakat şimdiye kadar böyle bir âdetimiz yokken bunu bu gece kim ve ne için icat etti diye soruyorum.

LEYLA HANIM — (Mütehayyirâne) Öf! (Cesaretle) İşte ben icat ettim. Ne demek istersin?.. Sana neşe vermek için icat ettim. Hem artık bana ahıret suali sorma. Zira içime sıkıntı çöktü (diyip kanape üzerine oturur).

MEFTUN BEY — (Yanına sokularak) Sanki beni neşesiz görüyorsun da onun için mi bu tedbiri ihtiyara mecbur oluyorsun? A kuzum! Sıkıntısı olanların işrete müptelâ olmaları o sıkıntıya tahammül edecek kadar besalet sahibi olmadıkları içindir. Ben ise zaten o kadar zayıf yürekli olmadığım gibi hiç bir sıkıntım da yoktur. Velev ki olmuş olsun. Kala kala Apostol'un rakısına mı kaldım. Âlemde imdadıma yetişecek başka hiç bir şey kalmadı mı? Cesaretim tükendi mi? Besaletim bitti mi?

LEYLA HANIM — (Ayağa kalkarak) Canım! A beyim! Niçin böyle söylüyorsunuz? Getirttim ise ağzınıza dökmedim ya? İçmem diyiverirsiniz vesselam! (Etrafa) Halkın karısı kocası-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

nın sarhoşluğundan şikâyet eder, ben ise sarhoş etmeğe çalışıyorum. (Bu aralık Meftun setresini çıkararak yanındaki odaya girer ve Leyla arkasından mütehassirâne bakarak) Ah! Sarhoş etmeğe çalışıyorum ya! Ne yapayım? Şimdiye kadar gülmekten kapanmamakta bulunan dudaklar iki aydan beri guya birbirine yapıştı. Allahım! O güler yüz mermer kesildi gitti. Mermer güler mi? Bari iki kadeh çakdırayım da biraz neşe vereyim dedim, ne ise yine zahmetim boşa gitmedi, hiç olmazsa tekdir tarzında olsun ağzından bir iki lakırdı çıkartabildim.

MEFTUN BEY — (İçeriye girer, koltuğun üzerine oturur.) Ey! Gel bakalım. Bana neşe mi vermek istiyordun? İşte benim neşem var. Neşem olursa ne yapacaksın bakayım?

LEYLA HANIM — (Sevincinden çıldırırcasına etrafa) Oh! Yarabbi çok şükür. (Meftun'a) Fakat sakın bu neşe zoraki bir neşe olmasın.

MEFTUN — (Şiddetli bir göğüs geçirir.) Vesselam!. Sonra!.. Artık şimdi de size neşe beğendirmeğe mi mecbur olacağız? İşte neşeliyim dedik a!

LEYLA HANIM — Allah versin! Allah neşenizi arttırsın. (Etrafa) Ancak zoraki bir neşe olduğu besbelli. Aklınca bana teselli vermek için böyle ediyor. Vallahi öyle. Baksanıza tebessüm yüzünün üstünde eğreti bir nikab gibi duruyor ve o nikab şeffafça olduğundan, altındaki ölü benzi gibi beniz yine gözlerime çarpıyor.

GÜLDAMLASI — (Gelip) Öyle ise yemek hazır efendim.

MEFTUN BEY — Nasıl ise?

LEYLA HANIM — Hani ya içki içmeyecek iseniz demek istiyor.

MEFTUN BEY — Allah Allah! Beni sarhoşluğa alıştırmak için bunların güya hepsi ittifak etmişler. (Güldamlası'na) Benim bu gece canım yemek istemiyor. Akşam saat dokuzda içim bayılmıştı. İki lokma francala peynir yemiştim. Şimdi tıkandım. Gece yerim.

LEYLA HANIM — Siz bilirsiniz efendim. Biz size yemek saklarız (diyip çıkarlar).

MEFTUN BEY — (Yalnız kalınca) Çok şey! Vukuat insana ne kadar hile öğretiyor!. Ben evvelleri iki yalanı bir yere getirip söyleyemezdim. O saat hilemi çehremle meydana koyardım. Şim-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

di ise yüreğimden kan gittiği halde yüzümde tebessüm ve tab'ımda neşe gösterebiliyorum. Saat dokuzda peynir ekmek yedim diye o yalan da ne kadar tez hatırıma geldi. Bugünlerde kimin boğazından bir lokma geçtiği var. Fakat ne yapayım? «Canım almıyor» desem onun için de üstüme varacak... Ah bir ay kadar oldu ki hiç görünmez oldu. Evvelleri yine bazı bazı Bayezıt'a çıkardı da araba içinde olsun uzaktan olsun görürdüm. Bu aralık kayboldu. Acaba bir kocaya mı vardı... Yok yok! Onu ümit etmem. Elbette Sabire benden daha sadık, benden daha merttir. Onun üzerine evlenmek alçaklığını ben irtikâb ettim, böyle bir denaati hiç ummam ki Sabire irtikâb etsin. Ben ona ne kadar alçaklık etmiş olsam o benden ahz-ı intikama kalkışmaz. Vallahi kalkışmaz. Hattâ bilakis bana lutf ile muamele eder. Nasıl ki ediyordu. Nasıl ki üç akşamda bir mahsusan Bayezıt'a geliyordu. Ne yapayım? Ne edeyim? Nazarımda Sabire ne ise Leyla da o! Sabire'yi alabilmek yani o kör olası Rifat'ın elinden kurtarmak için Leyla'yı mı bırakayım?.. Olmaz, olmaz. Bırakacak isem artık dünyayı bırakmalıyım!

(Sokak kapısı çalınır.)

Kız! Güldamlası. Kapı çalındı, koş bak, kimdir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Güldamlası, Meftun Bey

GÜLDAMLASI — Hamal kıyafetli bir herif şu mektubu verdi. Meftun Bey'e ver dedi.

MEFTUN BEY — Getir bakayım. (Güldamlası taşra çıkar, kendisi mektubu okur.) Vay! İmza Rifat!.. Kayınpeder.

Rifatlü oğlum, efendim.

Mutallakanız Sabire'nin sabaha çıkabilmesi şüpheli. Son defa olarak sizi bir daha görmek azmindedir. Yavrucuğumun hasret gitmemesi için behemahal teşrifinizi kemal-i ehemmiyetle rica ederim.

(Mektubu bitirir bitirmez, elini alnına çarparak) Desene felek bugünü de gösterdi. (Kemal-i hiddetle mektubu yırtarak) Rifat! Yarın kızını kara yeraltına gömdükten sonra allar giy de

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

düğün bayram et. Çünkü bu muvaffakiyet senin için düğün bayram edecek bir muvaffakiyettir. (Elini başına götürerek) O ne? Gözlerim kararıyor! Dizlerim titriyor! (Kendisini kanape üzerine atar.)

GÜLDAMLASI — (Kapıdan bakıp beyi o halde görünce halecan ile) Büyükhanım! Büyükhanım! Azıcık gelir misiniz!

DÖRDÜNCÜ FASIL

Rahime ve Leyla Hanımlar, Güldamlası, Meftun Bey

GÜLDAMLASI — (Kapıdan girerlerken) Bey'e bir fenalık geldi.

RAHİME HANIM — Hayır ola beyim!..

MEFTUN BEY — (Yerdeki kağıt parçalarını göstererek) Güldamlası! Şu kağıt parçalarını al da birer birer mumda yak! Göreyim.

LEYLA HANIM — (Güldamlası'nın üzerine yürüyerek) Vallahi yakdırmam!. Yakma dadı!.

MEFTUN BEY — Yak diyorum!.. Leyla ilişme, yaksın!..

RAHİME HANIM — Dokunma Leyla!.. Kızım yaksın!..

LEYLA HANIM — Yakdırmam anacığım. Bu mektup geldi de bu hale girdi. Ne varsa bu mektupta var, (diyip kâğıtları toplamağa başlar.)

MEFTUN BEY — Leyla yaksın diyorum!.. Yok, yok sen yak sen.

LEYLA HANIM — Yakmayacağım, yakamam.

MEFTUN BEY — Halim yok! Kalksam düşeceğim. Benim hatırım için yak diyorum.

LEYLA HANIM — Hayır! Hiç öyle değil. Dünya yıkılıp sen altında kalmışsın gibi gelmiştin. (Kâğıtları devşirip eline alarak) Çenelerini bıçak açmıyordu. Ne ettim, ettim, ağzından dört lakırdı çıkartabildim. Pekala neşelendindi. Şimdi bu mektup geldi. (Kâğıt parçalarını gösterir.) Sen de bu hale geldin. Senin esrarın olsa olsa bundadır.

MEFTUN BEY — (Sendeliye sendeliye ayağa kalkıp) Evet, esrarım o mektubun içinde, ben sana yak diyorum. Senin beni

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

sevdiğin bu kadar mı? Esrarıma vakıf olmaksızın şu hal-i perişanıma tahammül edecek kadar bana yar değil misin?

LEYLA HANIM — Bula bula bu lakırdıyı mı buldun? Hay hay! Esrarına asla vakıf olmaksızın bu haline değil daha beş beterine katlanacak kadar sana yarım. Tek sen üzülme. İşte yakıyorum. (Birer birer yakmaya başlar) Şunu da bil ki senin bu halinden dolayı (bir eliyle yüreğini göstererek) işte bu yüreciğim de (yanan kâğıdı göstererek) bunun gibi cayır cayır yanmaktadır. Kendime acımıyorum, ölsem yine kendime acımam. Ancak senin kucağında ölmek şartıyla. Sana acıyorum sana. Biçare Meftun sana acıyorum. Benim sana yar olduğum kadar sen de bana yar olmuş olsan dört buçuk beş aydır bu sırrı benden ketmetmezdin. Derdini bana söylerdin de güya beni uyuttum zannederek kalkıp ağladığın geceler karşı karşıya birlikte ağlardık. Birbirine yar olan karı koca böyle olur. Beraber gülüp, oynadığımız gibi yine beraber ağlardık.

RAHİME HANIM — Kızım Leyla bu sözlerin ne lüzumu var? «Yak» dedi, sen de yaktın bitti, gitti.

LEYLA HANIM — Yok nineciğim. Senin halden haberin yoktur, çektiklerime kendi kendime tahammül edebilip de bir dert ortağı aramağa mecbur olacak kadar tahammülsüz karı olmadığımdan halimi sana söylemezdim. Halimiz artık tahammül-sûz bir dereceye vardığı için bu kadar da yapmazsam çatlarım. (Rahime Hanım odadan çıkmak için Güldamlası'na işaret eder, ikisi birden çıkarlar.)

MEFTUN BEY — Nedir? O telâşın neydi?

LEYLA HANIM — Senin o baygınlığın neydi? Çehren kül gibi kesilmişti. Dudakların ciğere dönerek tir tir titriyordu. Kalbinin halecanından nefesin nefesine yetişemeyerek tıkanıp tıkanıp gidiyordun. Seni o halde görünce telâş etmez de ne yaparım? Nedir? Bu hallerin nedir?

MEFTUN BEY — Yarın hepsini anlarsın. Şimdi paltomu ver.

LEYLA HANIM — Gece yarısı nereye?

MEFTUN BEY — Sen paltomu getir.

LEYLA HANIM — (Paltoyu getirerek) Bu derdin sonu yarın gelecek, bize ne mutlu. Artık bu gece bağrımıza taş bağlayalım, tek yarını ele getirelim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MEFTUN BEY — Sen merak etme. Ben iki saate kadar gelirim. (Çıkıp gider.)

LEYLA HANIM — (Etrafa) Ben merak etmeyeceğim, öyle mi? Meğer beni Allah meraktan kurtara. (O da çıkar perde dahi iner.)

BEŞİNCİ PERDE

Sabire'nin hanesi

BİRİNCİ FASIL

Sabire Hanım, Rifat Efendi, Fıtnat Hanım, Ayşe Kadın

SABİRE HANIM — (Balmumu gibi sararmış olduğu halde yatakta yatar.) Ayşe Kadın! Gönderdiğiniz adam daha gelmedi mi?

RİFAT EFENDİ — Geldi kızım, geldi yavrum. Tezkeremizi Meftun Bey'e vermiş. O da şimdi gelecekmiş.

FITNAT HANIM — Kızım! Elmasım! Yüz yastığını şöyle arkacığına dayamış olsam biraz yaslanır mıydın? Maşallah bu gece pek iyiliğin var.

SABİRE HANIM — Of! Ben kim! iyilik nerede!

AYŞE KADIN — Yata yata kemiklerin ağrımıştır. Biraz yaslanmış olsan azıcık rahat ederdin. Hem sahihan bu akşam benzin pek yerinde.

SABİRE HANIM — Ver şu aynayı bakayım (Aynaya bakarak) Hepinizden doğrusunu ayna söylüyor. Ben aynaya bakıp da kendi güzelliğime kendim hayran olduğum zamanlar, şimdi şu ayna içinde gördüğüm çehreyi görecek olsam korkardım.

FITNAT HANIM — Niçin kendini üzüyorsun, arslanım, hasta kısmı elbette biraz sararır, solar.

AYŞE KADIN — Öyle ya! Gençliğin var evladım. İnşallah yine kendini toplarsın hem de hastalıktan kalkıp da insan kendisini topladığı zaman evvelkinden daha güzel olur.

SABİRE HANIM — (Ayşe Kadın'ın yüzüne bakıp acı acı gülerek) Kendimi beşikte zannediyorum. Vakıa beşikteyim, hem de

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ecel beşiğinde. Lâkin umacı ile korkutulacak cici ile aldatılacak beşikte değilim. Bu beşikte ölüm dedikleri umacıyı şöyle karşımda görüyorum. Kocama sadık, aşk ve muhabbette sabit, bahusus mazlum olarak öldüğümden dolayı mükâfat-ı uhreviye cicisini de gösteriyorlar zannediyor. Artık beni âdi bir çocuk aldatır gibi aldatmamalı. Bana bir iyilik edecekseniz Meftun'umu getiriniz. Bu derdin sebebi oydu. Bir zamana kadar dermanı da o idi. Şimdi... (Ağlamaya başlar, kapı dahi çalınır.)

AYŞE KADIN — İşte efendim Meftun Bey geldi.

SABİRE HANIM — Bak o mudur? (Ayşe Kadın çıkar.) Meftun ise yanıma gelsin.

AYŞE KADIN — (Gelerek) Bey gelmiş efendim.

RİFAT EFENDİ — Buyursun.

SABİRE HANIM — Buyursun da halimizi görsün.

İKİNCİ FASIL

Evvelkiler ve Meftun Bey

SABİRE HANIM — (Meftun Bey içeriye girer.) A! Sahih Meftun Bey a! (diyip kendinden geçer.)

FITNAT HANIM — (Halecanla) Ne oldu yavrum. İşte Meftun Bey geldi!

MEFTUN BEY — (Ölü gibi bir çehre ile yaklaşarak) Ne oldu hanım? Sabire Hanım.

FITNAT HANIM — (Meftun Bey'e yavaşça) Ah evladım, ne olacak? İşte görüyorsunuz a? Olanlar olmuş. (Sabire'ye) Kızım! İki gözüm!. Gözlerini açsan a? Bak Meftun Bey gelmiş.

RİFAT EFENDİ — Üstüne varma hanım, kendi haline bırak. (Meftun Bey'e) Halimizi görüyor musunuz oğlum?

FITNAT HANIM — Evet! Marifetinizi görüyor!..

RİFAT EFENDİ — Kimin marifeti?

FITNAT HANIM — Bırak Allahı seversen. Şimdi yine hastayı üzmeyelim. Artık onu ahırette Cenab-ı Allah hükmetsin.

AYŞE KADIN — (Meftun'a sigara getirerek) Buyurun beyim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MEFTUN BEY — Aman şimdi bırak, istemez. Hastayı öksürtür.

SABİRE HANIM — Of!

FITNAT HANIM — Kızım! Sabire'm. İşte Meftun Bey gelmiş.

MEFTUN BEY — Azıcık gözlerinizi açar mısınız efendim?

SABİRE HANIM — Ah! Meftun'um! Halimizi görüyor musun?

MEFTUN — Maşallah! Haliniz fena değil efendim. Valideniz hanım «bugün pek iyiliği var» diyorlardı.

SABİRE HANIM — Valideniz hanım! Ha! Yani yalnız bizim validemiz hanım! Senin de validen hanım değil miydi?

MEFTUN BEY — (Birdenbire bir fenalık hali gösterip yine kendisini toplayarak) Bizim de validemiz hanım, efendim. Niçin olmasın? Zaten validemizdi. Yine validemizdir.

SABİRE HANIM — Ah! Ah!. Zaten de validemiz.. ne ise. (Biraz dalgın bulunur.) Ah! Meftun'un sesini işitiyorum ama benim Meftun'umun halini bulamıyorum. Benim Meftun bir zaman gayet şendi. Şakadan başka lakırdı söylemezdi. Ah bir zaman da gayet titiz ve hoyrat olmuştu. Sözleri ciğerime batar, yüreğimi delerdi. Şimdi karşımda duran Meftun olduğunu biliyorum. Ama söylediği resmi sözler kulağıma acayip geliyor. Benim sevdiğim, beni seven bir Meftun ile konuşmuyorum. Yabancı bir Meftun ile hem de teklif tekellüf ile konuşuyorum. (Gözlerini siler).

FITNAT HANIM — Üzülme kızım, üzülme. Niçin böyle kendi kendini üzüyorsun? İşte Meftun yanında, bak hep garip garip senin yüzüne bakıyor. Hani ya sen Meftun'a acırdın?

MEFTUN BEY — Öyle ya efendim. Sen bana acırdın. Şimdi niçin böyle acıklı lakırdılarla yüreğimi yaralıyorsun? (O da gözlerini siler.)

SABİRE HANIM — Aman yanlarım ağrıdı. Biraz beni kaldırır mısınız?

AYŞE KADIN ve FITNAT HANIM — Pekiyi efendim. Pekala kızım (diyerek kaldırırlar ve arkasına yastıklar dayayıp oturturlar).

SABİRE HANIM — (Meftun'a) Elini versene? (Meftun azıcık ihtiraz gösterir.) Elini ver diyorum. Vakıa artık nâmahremiz.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ama zararı yok. Elini ver, ben sabrede sabrede bu hale geldim. Öteki hanım da bu kadarcık bir şeye katlanıversin... (Hepsi şaşkınlık gösterir.)

MEFTUN BEY — (Elini vererek) Bu lakırdınıza hiç bir mânâ veremedim efendim. Öteki hanım kim olduğunu da bilemiyorum.

SABİRE HANIM — (Meyusane bir tebessümle) Hâlâ beni aldatmağa mı çalışıyorsun? Korkma a kuzum. Korkma elinden almam. Allah mübarek etsin! (Ağlamaktan sesi çatallanarak) Allah muhabbetinizi bağışlasın.

MEFTUN BEY — Canım! A Sabire'ciğim niçin böyle...

SABİRE HANIM — (Sözünü keserek) Aman! Ne mutlu? «Sabire'ciğim» dediğini işittim.

MEFTUN BEY — Sabire'ciğim ya!. Ah! Elbette Sabire'ciğim. Fakat şu deminki lakırdını kabul edemiyorum.

SABİRE HANIM — Meftun! Şunda birkaç saatlik ömrüm kaldı. Onu da zehirleyip berbat etme. Ben hepsini biliyorum. Hepsini öğrendim.

MEFTUN BEY — (Hiddetlice) Ne bilirsen yanlış. Sana ne söylemişlerse yalandır. Hem birkaç saat ömrün kalmış olduğunu neden biliyorsun? Ben ümit ediyorum ki sen benim her kusurumu, her kabahatimi affedeceksin de yine ben senin, sen benim olacağız.

SABİRE HANIM — (Tebessümle) Sen bu lakırdıları yürekten mi söylüyorsun?

MEFTUN BEY — Vallahi yürekten.

SABİRE HANIM — Ya öyle ise Leyla Hanım ne yapacak?

FITNAT HANIM ve MEFTUN BEY — Canım hangi Leyla?

SABİRE HANIM — Benim üzerime aldığın Leyla.

(Meftun irkilip durur ve Sabire'nin arkasında bulunan Fıtnat Hanım Meftun'a «Aman sen bilirsin» tarzında bir vaziyet gösterince ayakta gezinmekte bulunan Rifat Efendi zevcesini tekdir ve men' yollu kaşlarını çatarsa da Fıtnat vaziyetinde devam etmekle Meftun dahi dayanamayarak).

MEFTUN BEY — Vallahi boş fikir. Senin başın için boş.

SABİRE HANIM — Aman! Meftun'un şu halinden yüreğime bir rahatlık bir sevinç geliyor. (Meftun'a) Öyle mi Meftun? Hepsi boş mu?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MEFTUN BEY — Boş, vallahi boş. Beyhude yere gönlünü üzüyorsun.

SABİRE HANIM — Leyla da boş mu?

MEFTUN BEY — Bo... (Elini alnına götürerek) Evet! Boş.

SABİRE HANIM — İnanmam.

MEFTUN BEY — Yarab! Bari şunun yüreğine sen biraz merhamet ver.

SABİRE HANIM — Meftun! Ben seni severim. Bilirsin ki severim. Şu hale senin derdinle giriftar oldum. Çünkü ne anamın ne babamın haberi olmadığı halde kendiciğim hepsini tahkik ettim. Öğrendim. Sen Leyla'yı inkâr ediyorsun. Hattâ işte şimdi boşadın bile, fakat bu söz yürekten olmadığını biliyorum.

MEFTUN BEY — Canım! Daha ne istersin.

SABİRE HANIM — İstediğimi yapacak mısın?

MEFTUN BEY — Ölümü mü istemiş olsan öleceğim. Tek sen şu dertten kurtul.

SABİRE HANIM — Pekala. (Ayşe Kadına) Ayşe Kadın bana bir hokka kalem bul. (Ayşe Kadın «Pekiyi» diyip çıkar.) Bununla beraber bilmiş ol ki benim için çok bir şey feda etmiyorsun. Ben senin için bir can feda ediyorum. Sen benim için bir Leyla'yı feda ediyorsun. (Ayşe Kadın hokka kalem ve kâğıt getirir.) Al bakalım kalemi.

MEFTUN BEY — (Kalemi alarak kemal-i cesaretle) Söyle bakayım.

SABİRE HANIM — Fatih'te Derinkuyu mahallesinde Salkım sokağında yirmi üç numaralı hanede Rahime Hanım'ın kerimesi Leyla Hanım.

Hanımefendi!

Sizinle bir buçuk seneden beri iyi kötü nasılsa geçindik, fakat bundan sonra geçinmeğe ihtimal kalmadı. Sebebini sormak iktiza etmez. Allahın emriyle aldığım gibi, işte yine Allahın emri sizi boşuyorum. Talak-ı selase ile boşsunuz. Bundan sonra iradeniz elinizde olsun.

Koy bakayım imzanı. Mührünü de mühürle.

MEFTUN BEY — (Mektubu zaten titreye titreye yazdığı gibi mührü dahi titreye titreye vurarak) Buyurunuz efendim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SABİRE HANIM — (Ayşe Kadına) Gel Ayşe Kadın! Şimdi bekçiyi çağırmalı, feneri alsın, işte mektubun başında yazılı o eve gitmeli. Orta boylu, tıknazca, beyaz kara kaşlı, iri siyah gözlü bir hanım vardır. (Meftun göğüs geçirir) adı da Leyla'dır, bu mektubu ona vermeli. Fakat mutlaka götürmeli. Eğer sana ahıret hakkımı helâl etmekliğimi istersen bu işi görürsün. Görmezsen yarın ahırette parmağım yakandan ayrılmaz.

AYŞE KADIN — Bana ne a kızım, ben bir elçiyim. (der çıkar, gider.)

MEFTUN BEY — Ey! Şimdi gönlün oldu mu?

SABİRE HANIM — Hem gönlüm oldu, hem intikamımı aldım. Hem de bu intikam alış benim için şifa oldu. Vallahi hayatımın tazelenmekte olduğunu hissediyorum. Yüreğimde sanki bir hayat lambası yandı da ziyası gözlerimden çıkıyor zannediyorum. Ah Meftun! Hiç olmazsa yine senin nikâhın altında ölürüm. Hiç olmazsa yine senin nikâhın altında öleceğim. Hiç...

MEFTUN BEY — (Sözüne söz katarak) Canım niçin öleceksin?

SABİRE HANIM — ... olmazsa son nefeste olsun senin benim olduğunu gördüm. Oh yüreğim rahat etti. Hemen ayağa kalkıp sevincimden oynamak istiyorum. Ah memnuniyet! Oh ümit! Aşk! Muhabbet. Sevda! (dik sesle) Ah Meftun'umu kucaklıyorum zannediyorum. Meftun'um! Meftun'um! Sen beni öldürmüştün. Yine sen dirilttin. Öldürürsen yine sen öldür. Ben ölürken kimse elimi tutmasın. Namahremdir. Meftun'um tutsun, Meftun'um. Ah Meftun'um sen tut! (Hepsi şaşırıp birbirine bakmağa başlar.) ..Yok yok.. Ölmem. Ölmem. Ölmeyeceğim. Ey rakib sen öl, sen geber, ben Meftun'umla yaşayacağım. Ah saadet! İşte saadet geliyor. Gel! Gel saadet gel! (diyip düşer ve kendinden geçer.)

MEFTUN BEY — (Saçlarını yolar) Eyvah, gitti Sabire'm. Leyla da... gitti. (Sendelemeğe başlar ve tamam düşecekken Rifat Efendi arkasından tutup kucaklar. Bu aralık dahi perde iner.)

İntiha

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AÇIKBAŞ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

1291

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dört perde komedya

AZA-YI VAK'A

HÜSNÜ BEY	Hesna Hanım'ın kocası ve Yekta Hanım'ın babası
HESNA HANIM	Hüsnü Bey'in zevcesi, Yekta Hanım'ın üvey anası
YEKTA HANIM	Hüsnü Bey'in kızı ve Fettan Efendi'nin âşıkası
SIDIKA HANIM	Kethüda kadın
AÇIKBAŞ	Hoca
FETTAN EFENDİ	Yekta Hanım'ın muhibbi
ELENA DUDU	Çerçi kadın
ŞEHSUVAR BEY	Hüsnü Bey'in dostu
NUMAN BEY	Şehsuvar Bey'in oğlu

Uşak... Cariye. İmam, Bir gazeteci vesaire

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ PERDE

Perde açılınca kanepelerle döşenmiş bir salon görünür. Salonun iki tarafında birer oda vardır. Asıl salon kapısı cephede. Bu kapının iki yanında iki dolap görünür.

BİRİNCİ MECLİS

Hüsnü Bey, Hesna Hanım[1]

HÜSNÜ BEY — (Gitmek üzere iken elini cebine sokarak) Ey mendilsiz mi gidelim? İşte beyaz mendilim yok.

HESNA HANIM — A beyim daha dün akşam vermiştim.

HÜSNÜ BEY — (Sert bir tavırla) Dün akşam vermiştin ama cebimde ütüsü bozulmuş. Buruş buruş mendili ne yapayım? Bugün yakalık da vermedin, kolluk da. Yine dünkü yakalığı kolluğu taktık. Bu yakında üzerime o kadar miskinlik, o kadar murdarlık çökerttin ki aynaya baktıkça kendimi gudubet görüyorum.

HESNA HANIM — Ya benim bugünlerde aklım başımda mı?

HÜSNÜ BEY — Aklına ne olmuş efendim?

HESNA HANIM — Aklıma bir şey olduğu yok. Yalnız başımı yiyip bitiriyorlar.

HÜSNÜ BEY — Yine ne var Allahı seversen? Ne oldu?

HESNA HANIM — İşte hep o Yekta kız, hep o Yekta kız. Ne yapsam yaranmak mümkün değil. Üvey ana mıyım değil miyim? Kızımdan, kardeşimden başka laf söylemezken üvey ana olduğum için yaranamıyorum.

---

1 Hüsnü Bey altmış beş yaşında bir ihtiyar olup ancak onbeş yaşında nevcivan kadar süslü ve şıktır. Kısacık ak sakal, dar pantalon, caket, yüksek ökçe potin, elde eldivenler, bir de baston.

Hesna Hanım genç, güzel, kıvrak ve oynak bir hanımdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — Ben de sizin bu davanızdan bıktım a? Genç yaşımda...

HESNA HANIM — Benim davamdan mı bıktın? Davada benim ne dahlim var? Hanımı kocaya vereceğiz koca beğendiremiyoruz.

HÜSNÜ BEY — Ha! Sahîh o iş nasıl oldu?

HESNA HANIM — Hiç bir şey olacağı yok. Yektâ Hanımefendi Fettan Efendi diyor da bir daha demiyor. Şehsuvar Bey'i hep altın yaldızlara garketseler, nura batırsalar kabul etmeyecekmiş.

HÜSNÜ BEY — Haniya o Fettan denilen çapkını bir daha ağzına almayacaktı. Öyle söz vermiş değil miydi?

HESNA HANIM — Ağzına almayacak mıydı?

HÜSNÜ BEY — Geçen günkü gürültüde öyle karar verilmedi mi? Şehsuvar Bey'i de kabul edecekti. Birkaç gün düşünüp taşınmak için müsaade istemişti de vermiştik.

HESNA HANIM — Evet ağzına almayacaktı! Her gün haberleşen bendim öyle mi? Düşündü taşındı. «Ben o papasa varmam» diye kesti attı. İşte bugün kılavuzları gelecek bakalım ne cevap vereceğiz.

HÜSNÜ BEY — Papas kim?

HESNA HANIM — Şehsuvar Bey imiş. Adlı şanlı Şehsuvar Bey'i de papas etti.

HÜSNÜ BEY — Canım bu kız Şehsuvar Bey'in nesini beğenmiyor?

HESNA HANIM — Hangi birini söyleyim. Ak sakallı imiş. Oynak mizaç imiş. Zevzek imiş. Sevimsiz imiş. Bir parası yok iken borç eder, müsriflik eder bir herif imiş. Artık neler neler!

HÜSNÜ BEY — Acayip! Ak sakallı imiş! Onu herkes biliyor. Fakat oynak olduğunu, zevzek olduğunu, sevimsiz olduğunu, müsrif olduğunu, müflis olduğunu nerden biliyormuş?

HESNA HANIM — Ben ne bileyim a beyim. Zamane kızı bu!

HÜSNÜ BEY — Güzel ama a kuzum sen de zamane kızı değil miydin?

HESNA HANIM — A! Ben biçare dünyamı bilmezdim. Sen beni istediğin zaman ak mısın kara mısın diye bir kere görmek bile hatırıma gelmedi, çöp çatan çatmış ise olur, yıldızımız barışmış ise pekalâ geçiniriz dedim, vardım. Hiç her kız bana mı ben-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

zer. Bizim Yekta Hanım ise maşallah herifin sevimsiz olduğunu bile anlamış.

HÜSNÜ BEY — (Burnundan soluyarak birçok düşünür) Ayol ben işime gücüme gideceğim. Benim işim gücüm var. Terzi rubaları prova etmek için bugün erken gitmekliğimi söyledi. En önce terziye gideceğim, oradan Beyoğlu'na gitmek lâzım. Zira dün aldığım cınbızlar pek fena çıktı. Değiştirmek icap ediyor. Gömlekçiye gideceğim, fesciye gideceğim, kunduracıya gideceğim. Aynalı Çarşı'ya berber Kastic'e gidip (yanaklarını göstererek) şuralara bir ibrişim gezdirteceğim. Yüzüm gözüm ormana döndü. Hâsılı dedim a, benim bin işim var. Şimdi sizin kavgalarınızı dinlemeğe vakit bulabilir miyim?

HESNA HANIM — Vallahi benim neme lâzım? Ne kocaya varacak benim, ne de evlenecek. Fakat yine Yekta Hanımefendi için düşündüğümden söylüyorum ki kendisini çağırınız. Ne kadar olsa babasısınız. Birkaç lakırdı söyleyiniz. Bugün kılavuz gelecek, sonra rezaletini çıkarmayalım.

HÜSNÜ BEY — (Hiddetle), Hadi Allah lâyığını versin be. İnsanın kendi işini görmeğe vakit bırakmıyorlar ki. Yüzüm orman oldu, anı mı düşünürsün evdeki kavgayı mı? (Biraz düşünür) Pekalâ çağır gelsin bakalım.

HESNA HANIM — Fakat lakırdınızı tesirlice söyleyiniz. Hele o Fettan çapkınından bütün bütün ümidini kessin. Çünkü o çapkın size damat olmaz yüz karası olur.

HÜSNÜ BEY — Bilmez miyim ya! A canım!

HESNA HANIM — Fakat ben burada bulunmam. Sonra başımın etini yer bitirir, çünkü ne kadar olsam üvey anayım. Siz öz babasısınız. Kızınızı yanınıza çağırınız da kendiliğinizden söyleyiniz.

HÜSNÜ BEY — Yaparım dedik a. Haydi sen de bana bir mendil ütüleyiver. Allah'ı seversen ütü yanığı olmasın, dikkat et.

HESNA HANIM — Peki. (diyip çıkar).

İKİNCİ MECLİS

HÜSNÜ BEY (Yalnız) — Ne de Allahın belasına çattık be kardeş! Evlat dediğin de adeta bir baş belâsı imiş. Genç yaşımda

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

başım belâya uğradı ki! Birisi kocaya varacak, birisi de evlenecek. Ara yerde benim başım belâya uğruyor. Haydi bakalım vakit bul da kendi işlerini gör. İşte yüzüm gözüm orman kesildi. Cınbız ile başa çıkmıyor. Aldığım cınbızlar da bir şeye yaramadı. Kısa etekli setreler moda. Bir tanesine heves ettim. Vakit bulursan git de prova ettir. Kesme potin.. (derken Yekta girer.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Yekta Hanım, Hüsnü Bey

YEKTA HANIM — Beni istemişsiniz efendim.

HÜSNÜ BEY — Evet seni istedim efendim. Canım bu Şehsuvar Bey maddesine ne cevap vereceksin?

YEKTA HANIM — Ne cevap vereceğim? Varmam cevabını vereceğim.

HÜSNÜ BEY — Ya Fettan Efendi'ye «varacağım» cevabını mı vereceksin?

YEKTA HANIM — Evet! Benim reyime kalırsa o cevabı vereceğim.

HÜSNÜ BEY — Öyle ha! Aferin!

YEKTA HANIM — (Önüne bakarak) Evet efendim öyle.

HÜSNÜ BEY — Pekalâ dur bakalım. Yolu yoluyla ormanı balta ile derler. (Etrafa) Orman dedim de yine yüzüm aklıma geldi. Yok a kardeş vakit yok ki. (Kıza) Hele şuraya otur da pirincin taşını ayıklayalım. (Otururlar) Şehsuvar Bey'in nesini beğenmiyorsun bir kere onu söyle..

YEKTA HANIM — Nesini mi beğenmiyorum?

HÜSNÜ BEY — Evet Şehsuvar Bey'in nesini beğenmiyorsun. Sonra da Fettan'ın nesini beğeniyorsun. Söyle de kozumuzu pay edelim.

YEKTA HANIM — Bir kere Şehsuvar Bey benim dengim değil efendim. O ellisini geçmiş, ben henüz onaltı yaşında bir çocuğum. Yarın on sene sonra, o gelecek altmışına ben gireceğim yirmi altı yaşıma. Bunda münasebet var mı?

HÜSNÜ BEY — Allah Allah! Hesna Hanım'ın canı yok mu? İşte ben kırka varıyorum o daha on dokuzunda.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

YEKTA HANIM — Kırkınıza mı varıyorsunuz? Siz daha ben doğmadan elliye varmıştınız.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Amma söylüyor ha! Sanki beşiğimi sallamış. (Kıza) Pekalâ öyle olsun. Daha güzel ya! Onun canı yok mu?

YEKTA HANIM — Onun canı var mı yok mu ben bilmem, fakat ben onun gibi olmağı da istemem. Onun gibi olacağıma Allah benim canımı alsın daha memnunum.

HÜSNÜ BEY — Bu nasıl lakırdı? Sen çocuksun a kızım, sen kocanın hangisi kıymet bilir ne bilirsin? Şehsuvar Bey azıcık geçkince olmakla beraber sana pek münasip kocadır. Bir genç kocadan ziyade Şehsuvar Bey'den memnun olursun.

YEKTA HANIM — Canım a babacığım. Niçin böyle söylüyorsun? Bir de tutup beni Hesna Hanım'a kıyas etmek istiyorsun. Olanı biteni hep bana söyletmek mi istiyorsun? (Bu aralık sağ taraftaki odanın kapısı açılıp Sıdıka Hanım girer.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Hüsnü Bey, Yekta Hanım, Sıdıka Hanım

HÜSNÜ BEY (Ekşi bir çehreyle) — Ne o Sıdıka Hanım, ne var?

YEKTA HANIM — İlişme gelsin. Size belki Sıdıka Hanım meram anlatır, çünkü onun her sırdan malumatı vardır.

HÜSNÜ BEY — Nasıl her sır be! Bizim evde sırlar varmış da...

YEKTA HANIM — İşte altmış beş yaşındaki bir koca ile on-dokuz yaşındaki bir genç kadın arasındaki esrardan.

HÜSNÜ BEY — (Boğuk, hiddetli bir ses ile) Bu nasıl lakırdı Allah'ınızı severseniz?

YEKTA HANIM — Haykırma a beyim. Biraz da beni dinleyiniz.

HÜSNÜ BEY — Pekiyi efendim. Biraz da sizi dinleyelim. Bugün artık işimizden gücümüzden kaldık a.

SIDIKA HANIM — Hayır efendim bugün de yarın da başka işe güce bakmayınız. İşiniz gücünüz bu olsun. Zaten işlerin en gücü bu iştir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — Ey şimdi tekerlemeye hâcet yok. Ne söyleyeceksen söyle bakalım.

SIDIKA HANIM — Efendim bu kız Şehsuvar mıdır? nedir işte o herife varmayacak.

HÜSNÜ BEY — Evet onu anladık, fakat niçin varmayacak diye soruyoruz.

SIDIKA HANIM — Körpecik bir kız elli yaşında kıranta herife verilmez.

HÜSNÜ BEY — Canım Hesna Hanım'ın...

SIDIKA HANIM — Yorulmayınız efendim. Diyeceğinizi bilirim. Hesna Hanım'ın canı yok mu diyeceksiniz. Onun canı var hem de canının kıymetini pekalâ biliyor. Biliyor da efendim Yekta Hanım'ın Şehsuvar Bey'e varmasında onun için ısrar ediyor.

HÜSNÜ BEY — (Çehreyi asarak) Senin bu lakırdıdan meramın?

SIDIKA HANIM — Benim bu lakırdıdan meramım pek büyük. (Göğsüne vurarak) Burada neler var ama (ağzını gösterip) burada yok. Bu kız sizin öz, vahid kızınızdır. Siz de onun babası ve benim de bunca yıllık veliünnimetimsiniz. Eğer meramımı anlamak isterseniz bugün burada saklanıp kendi gözünüzle görür, kendi kulağınızla işitirsiniz.

HÜSNÜ BEY — (Telâşla) Aman Sıdıka Hanım! Sen bu lakırdıların ehemmiyetini bilip de mi söylüyorsunuz?

YEKTA HANIM — Evet babacığım bilip de söylüyor. O da biliyor ben de biliyorum. Alt tarafını da sana ben söyleyim. Senin karın olacak hanım beni Şehsuvar Bey'e vermeye çalışmıyor, belki kendisi Şehsuvar Bey'in oğlu Numan Bey'e varmaya çalışıyor.

HÜSNÜ BEY — (Bütün bütün telaşla) Kız bu nasıl lakırdı.

SIDIKA HANIM — Nasıl olacak? Size dedim ya? Bugün burada kalırsanız.

HÜSNÜ BEY — Nereye saklanırım? Ne görürüm? Ne işitirim?

SIDIKA HANIM — Şimdi buradan sokağa çıkıyor gibi çıkarsınız. Sokak kapısını açar kaparsınız. Halbuki çıkmazsınız. Aşağıdaki karanlık odadan bizim odanın yüküne çıkan merdiven yok mu? Oradan buraya gelirsiniz. (Karşıdaki dolabı işaretle) şu dolaba girersiniz. Bugün Şehsuvar Bey'in kılavuzu gelecektir. Ha-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

nımın sırdaşı o karıdır. Elbette karı kendi işlerine dair birkaç lakırdı söyler. Onları işitirsiniz. Artık işin öte tarafını da siz anlarsınız.

HÜSNÜ BEY (İstigrabla) — Acayip! Böyle ha! Haydi siz gidiniz. Fakat kızım, Yekta Hanım, sen de bunu bil ki ben sağ iken sen o Fettan denilen çapkına varamayacaksın, çünkü onu damat görmek kendimi teneşirde görmekten daha zordur.

YEKTA HANIM — Besbelli evin içinde bir delikanlı görmek kendi ihtiyarlığını meydana koyacak da onun için istemiyor (diye homurdanarak Sıdıka ile birlikte çıkarlar ve onlar çıkarken Hesna Hanım dahi elinde bir mendil olduğu halde içeriye girer.)

BEŞİNCİ MECLİS

Hüsnü Bey, Hesna Hanım

HÜSNÜ BEY (Mendili alarak ve elinde dağıtarak) — Vallahi Hesna, ne bileyim ama bu kızın ağzı büyük!

HESNA HANIM — Hele dili bir karış ya? Vıcır vıcır bir şeyler söylüyordu.

HÜSNÜ BEY — Latife değil. Şehsuvar Bey'i istemeyecek vesselâm.

HESNA HANIM — Ey Fettan Efendi'ye mi...

HÜSNÜ BEY — Hele bütün bütün hatırından çıkarsın. Büyük sözüme tövbe değil işte büyük söz olarak söylüyorum ki Fettan buraya giremeyecektir. Ben öyle yirmibeş yaşındaki çocuğu damat diye karşıma alamam kuzum. İnsan kırk yaşında kemale gelir, doksanına kadar insan olarak yaşarmış. Olursa bari uslu akıllı bir damadım olsun. Fakat bilemem kız ne mütalaa üzerine Şehsuvar Bey'i istemiyor. Sen yine üstüne varma. Bugün gelecek olan kılavuz hanıma yarı bükme bir cevap ver de vakit kazanmağa çalış. Ben geç kaldım. Varayım gideyim. (Hanımla beraber çıkarlar. Ancak birkaç saniye sonra Hüsnü Bey sağ taraftaki oda kapısından çıkıp cephede olan dolaba girer. Ondan sonra Hesna Hanım meydana gelir.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ALTINCI MECLİS

Hesna Hanım. Daha sonra Yekta ve Sıdıka Hanımlar

HESNA HANIM — Oh aşifte ben emelime nail olamazsam seni de mahrum ederim ya! (Dik sesle) Kız! Yekta! Yekta kız!

YEKTA HANIM — (Sıdıka ile beraber girer.) Nedir o hanım abla?

HESNA HANIM — Ha! Sıdıka Hanım sen de mi geldin? (Kıza) Kız! Sen babandan utanmıyor musun?

YEKTA HANIM — Babamın nesinden utanmıyorum?

HESNA HANIM — İşte sana Şehsuvar Bey için şimdi de söylemiş ya?

YEKTA HANIM — Evet söyledi.

HESNA HANIM — Ey ne cevap vereceksin?

YEKTA HANIM — Vereceğim değil verdim bile.

HESNA HANIM — Ne cevap verdin bakayım?

YEKTA HANIM — Ben ak sakallı babam yerindeki herife varmayacağımı söyledim.

HESNA HANIM — A kız ak sakallı insan insan değil mi? Benim canım yok mu? Zati ben senden kaç yaş büyüğüm?

YEKTA HANIM — Senin canın sende hanım, benim canım bende. Ben senin beşiğini sallamadım ki kaç yaşında olduğunu bileyim.

HESNA HANIM — Ben bir günden bir güne «of bu yapma dişli heriften artık bıktım usandım» dedim mi? Şimdiye kadar ağzımdan «bu ak sakallı ak saçlı ihtiyarla ömrüm günüm geçip gidiyor» lakırdısı çıktı mı?

SIDIKA HANIM — Canım a hanım kızım! Niçin böyle kendini üzüyorsun? Şehsuvar Bey'e sen kendin varacak isen var. Allah mübarek etsin deriz. Yok Yekta Hanım varacak ise o da varıp varmamakta muhtar olmayacak mı?

HESNA HANIM — İşte Yekta'yı böyle yoldan çıkaran hep sen değil misin? Kıza kalsa biz ne yapar yapar yola getirirdik.

YEKTA HANIM — Pekala ben yalnız kalıp da Şehsuvar Bey'e varacak olsam senin eline ne geçecek?

HESNA HANIM — Benim elime ne geçecek? Hiç.

YEKTA HANIM — Öyle ise ne üstüme varıp duruyorsun?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HESNA HANIM — Üstüne vardığım da yok. Hazır bizim bey Şehsuvar Bey'i pek seviyor da içli dışlı olalım diye çalışıyor yoksa. (Bir cariye gelip «Hanım Elena Dudu geldi» diye haber verir) Söyle gelsin. (Kıza) İşte kılavuz gelmiş. Son cevabın ne ise verelim.

YEKTA HANIM — Yalnız kabul edeceğimi söyleme de başka ne söylersen söyle. (Sıdıka Hanım'a) Haydi Sıdıka Hanım biz çıkalım. Hanım Elena Dudu ile yalnız söyleşsin. (İkisi birden çıkarlar.)

YEDİNCİ MECLİS

HESNA HANIM — (Yalnız) Hınzır aşifteyi yola getirmek mümkün değil ki. Şehsuvar Bey'e varırsa benim elime ne geçeceğini soruyor. Sen sonra görürsün. (Elena girer).

SEKİZİNCİ MECLİS

Hesna Hanım, Elena Dudu

HESNA HANIM — Geç kaldın dudu!

ELENA — Ah a hanımcığım benim elimde mi? O Numan Bey biçaresi benim size geleceğimi görür de yüz bin siparişler, yüz bin selâmlar yükletmeyince bırakır mı?

HESNA HANIM — Aman dur bakayım. Bir dinleyen olmasın. (Yekta ile Sıdıka'nın girdikleri kapıdan içeriye bakar.) Ey neler dedi bakayım?

ELENA DUDU — Neler dedi mi? A canım neler demedi. Yüz bin şey söyledi ama hatırımda kalır mı ki.

HESNA HANIM — (Canı sıkılarak) Of aman Elena sen de hatırında dört lakırdıyı tutamazsın.

ELENA — A canım o hep kâtipçe diller döktü. Dur bakayım? «Gece gündüzün rûz-ı şebinde târ-ı hasret ateşiyle kavrulup kül kebap olmaktayım» dedi. Kâtipçe farisice sözler söyledi.

HESNA HANIM — Ne diller? Ne diller?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ELENA — Hasılı efendim bir türlü dayanamıyacak imiş. «Aman Yekta Hanım'ın düğünü bir ayak evvel olsun da biz de maksudumuza erelim» diyor.

HESNA HANIM — Ah zavallı çocuk! (Gidip yine kapıya baktıktan sonra meyusâne) Ah Elena'cığım! Bu düğün olmadı gitti, olmayacak gidecek.

ELENA — Yine o kocan olacak papas mı bir haltediyor?

HESNA HANIM — Adam onu ben insandan mı sayarım? O bunamış herifi dört lakırdı ile kandırmak işten midir?

ELENA — Öyle ise düğün neden olmayacak gidecek?

HESNA HANIM — Yekta aşiftesine ne yapmalı?

ELENA — Haniya o artık Fettan'ın adını almayacaktı ya?

HESNA HANIM — Hep yanıp tutuşuyor. Fakat babası da onu Fettan'a vermeyecek. Vermeyecek ama Yekta da Şehsuvar Bey' den ötürü «o papasa varmam» diyor da bir daha demiyor.

ELENA — Vallahi hanım ne bileyim ama bu işte sana biraz soğukluk geldi.

HESNA HANIM — Neden?

ELENA — Neden olacak, çünkü sen Numan Bey'i evvelki kadar sevmiş olsan bu derde bir derman aramaktan geri durmazdın.

HESNA HANIM (Hiddetlice) — Allah Allah! Bu karı da çıldırdı mı? Ne oldu? Kız Numan Bey için ben hâlâ yanıyorum. Onun için her gün başım bin belâya uğruyor. Hattâ bazı kerre o kocam olacak papastan öyle muameleler görüyorum ki adeta başımı alıp Numan'ın evine kaçacağım geliyor.

ELENA — Öyle ise ben bir çare buldum kabul eder misin?

HESNA HANIM — Hiç sen çare bulursun da ben kabul etmez miyim?

ELENA — On beş yirmi günden beri Mısır'dan mı, Buhara' dan mı nereden ise bir hoca gelmiş. Adına Açıkbaş Hoca diyorlar. O kadar bilgiçli, o kadar bilgiçli ki tarif edemem. Remili döktüğü gibi bilmeyeceği şey yoktur.

HESNA HANIM (İstigrabla) Ey!

ELENA — Her kime bir şirinlik nüshası verecek olsa dünyanın gözüne melek görünüyormuş. Bir kaç kerre ben de gittim. Her ne tuttumsa sanki benimle berabermiş gibi tuttu çıkardı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HESNA HANIM — Kız bizim işi baktırmadın mı?

ELENA — A! A hanımcığım! Nasıl baktırmadım? İşte onu baktırdım ya.

HESNA HANIM — Ne dedi?

ELENA — Olduğu gibi bir bir söyledi. Senin yüreğinde sıkıntı olduğunu, bir genç beyi sevdiğini hep söyledi.

HESNA HANIM — Ey sonra ne olacak?

ELENA — Beni dinlersen bu hocaya baş vurmalı. Şu Yekta'yı Fettan'dan soğutup gönlünü Şehsuvar Bey'e çevirmeğe çalışmalı.

HESNA HANIM — Tamam, tamam! Yalnız o kadar değil. Bir de bizimkinin dilini ağzını bağlamalı. Gözü benden başka kimseyi görmesin de..

ELENA — İşte ben sana bu kadarını haber verdim. Artık bildiğin gibi yap, hem artık ben gideyim.

HESNA HANIM — Ey şimdi Şehsuvar Bey'in hanesine ne cevap götüreceksin.

ELENA — Ne cevap götüreyim?

HESNA HANIM — Birkaç gün daha düşüneceklermiş filan dersin de biz bu taraftan işimize bakarız.

ELENA — Fakat sen Açıkbaş Hoca'yı ihmal etme.

HESNA HANIM — Nasıl ihmal ederim ya? Elimden gelse şimdi giderim.

ELENA — Artık kal sağlıcakla hanım.

HESNA HANIM — Var selâmetle. Numan Bey'i gördüğün zaman benim tarafımdan gözlerini, yanaklarını öp. Çuval çuval selâm götür (diyerek ikisi beraber çıkarlar.)

(Hesna Hanım'la Elena çıktıkları gibi Hüsnü Bey dolaptan çıkıp «benim tarafımdan gözlerini yanaklarını öp ha? Ben senin dilini ağzını da bağlayalım» diye sağ taraftaki odaya dalar.)

DOKUZUNCU MECLİS

HESNA HANIM — (Yalnız) — Eğer bu Açıkbaş Hoca Elena'nın dediği kadar ise işimiz iş. Hele hepsinden evvel yaptıracağım şey şu bizim herifin dilini ağzını bağlatmaktır. Bir kerre onu kendime bendettikten sonra her iş kolay. (Bir cariye gelip) Hanım, beyefendi geldi.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HESNA HANIM — Beyefendi mi?

CARİYE — Evet efendim.

HESNA HANIM — Nereden geldi bu ya? Elena çıkarken mi geldi?

CARİYE — Vallahi bilmem. Karşıki büyük odaya girdi.

HESNA HANIM — Belki Elena çıkarken gelmiştir (diye kapıya doğru istikbale giderken Hüsnü Bey dahi kapıdan içeriye girer.)

ONUNCU MECLİS

Hüsnü Bey, Hesna Hanım

HÜSNÜ BEY — (Başını sallayarak) Bir iş görmeden geldik.

HESNA HANIM — Niçin efendim.

HÜSNÜ BEY — Artık hiç sorma. Vallahi.

HESNA HANIM — Siz bir şey görmedinizse ben bir hayli iş gördüm.

HÜSNÜ BEY — Ha! Sahih! Ben girerken bizden bir Rum karısı çıktığını gördüm. Bir çerçi karı.

HESNA HANIM — İşte bizimkilerden söz götürüp söz getiren o ya.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa dişlerini gıcırdatır, karıya mülâyemetle) Ya! Öyle ise ne karar verdiniz bakayım? (Etrafa) Sanki hiç haberim yoktur.

HESNA HANIM — Verdiğimiz karar biraz acayipçe efendim.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Şüphe mi var? (Karıya) Acayipçe mi?

HESNA HANIM — Evet efendim.

HÜSNÜ BEY — Ne gibi acayipçe bakalım?

HESNA HANIM — Hindistan'dan mı Yemen'den mi nereden ise bir hoca gelmiş. Adına Açıkbaş Hoca derlermiş.

HÜSNÜ BEY — Mısır'dan yahut Buhara'dan demiyorlar mı?

HESNA HANIM — Ay siz de işittiniz mi efendim?

HÜSNÜ BEY — İşittim.

HESNA HANIM — Nerede işittiniz?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — Dola...şı... (Etrafa) Hay Allah cezasını versin. (Karıya) Of... onun da adını unuttum. Şeyde işittim, şey demediler mi ya?

HESNA HANIM — Pek usta....

HÜSNÜ BEY — Evet pek usta bir herifmiş. Remil döküyormuş, nüshalar veriyormuş. Hasılı bilgiçli bir herifmiş. Ha! Bak aklıma geldi. Fatih civarında imiş. Bayezıt'ta işittim.

HESNA HANIM — Evet bana da öyle dediler. O kadar usta imiş, o kadar usta imiş ki elinden uçar kuş kurtulmazmış. Elena diyor ki şu hocaya bir kerre baş vurunuz. Mutlaka bir faydasını görürsünüz diyor.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Baş değil tekme vurmalı ama... (Karıya) Faydasını göreceğimize şüphe yok. Çünkü herif...

HESNA HANIM — Vallahi ben olsam bugün giderdim. Çünkü iki üç güne kadar cevap veririz diye gönderdim. Vakit kaybetmeğe gelmez.

HÜSNÜ BEY — Bugün artık vakit geçmedi mi ya?

HESNA HANIM — A! Daha saat sekiz. Tamam vakit. Sanki yarın gitsek bundan daha erken mi gideriz. Fakat hoca efendinin yerini bilmiyoruz.

HÜSNÜ BEY — Fatih civarında dedik a? Oraya gidince «Açıkbaş Hoca» diye sorsak kim olsa haber verir. Çünkü çok şöhret kazanmış.

HESNA HANIM — Daha da kazanacağından başka. Haydi beyim vallahi gidelim.

HÜSNÜ BEY — Pekiyi. Haydi git hazırlan.

HESNA HANIM — Ben şimdi yaşmaklanır gelirim. Siz de soyunmayınız (diyip çıkar.)

ONBİRİNCİ MECLİS

HÜSNÜ BEY (Yalnız) — Lâkin fırıldak çevirecek adam da zihinli olmak lâzım ha! Benim gibi beyinsiz olursa ağzına yüzüne bulaştırır. Az kaldı demincek dolapta olduğumu bildirecektim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İyi ya senin nene lâzım? Herif ister Hint'ten gelsin ister Buhara'dan. Doğrusunu söylemeğe neden mecbur oluyorsun? Ne ise hele kendimizi toplayabildik. Lâkin hoca efendi dolaptan işittiğim gibi ise bizim bacıdan evvel ben koşmalıyım... Bakalım ya o benim ağzımı dilimi bağlar ya ben onun gözlerini. Heriften bir şirinlik nüshası alayım da bak o zaman dünyada gözü benden başka güzel görür mü? Ama karıyı bırak diyeceksin! Bırakmak karının canına minnettir. Lâkin kendisini zaten nasılsa alabilmiştik. Bir daha böyle bir genci nasıl ele geçirebiliriz. Vakıa ben o kadar geçkin bir erkek değilim! Ama zamanenin kızları acayip. Genç olsun genç olsun diye ellerinden gelse beşikteki çocuklara varacaklar! (Biraz teemmül) Tuhafı neresi? Şimdi bu alış verişte hepimizden kârlısı Açıkbaş Hoca olacak. Benden alacak. İhtimal ki Numan Bey'den bile alacak. Lâkin şu derdimiz için edeceği afsunda hangimizin parası çoksa onun afsunu tutacağı şüphesizdir. Artık keseye kuvvet. (Hesna Hanım yaşmaklı, feraceli gelir.)

ONİKİNCİ MECLİS

Hüsnü, Hesna Hanım

HESNA HANIM — Buyurunuz efendim ben hazırım.

HÜSNÜ BEY — Ben çoktan hazırdım (diyerek çıkarlar. Perde dahi iner.)

İKİNCİ PERDE

«Perde açılınca bir meydanlık görünür. Sağ tarafta üzerine seccade serilmiş bir kerevet ve onun üzerine pösteki üstüne oturmuş Açıkbaş Hoca görünür. Hocanın ak saçları omuzlarından ve ak sakalı göbeğinden aşağı sarkmıştır. Arkasında bir boy abası, önünde yeşil sandık, üzerinde kitaplar, kâğıtlar. Kerevetin yanında birkaç hasır iskemle. Perde açılınca sokağın alt başında bir ihtiyar ile bir de delikanlının gelmekte oldukları görünür.»

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ MECLİS

Açıkbaş, Şehsuvar Bey, Numan Bey

ŞEHSUVAR BEY — (Kerevetin yanına gelince) Selâmünaleykum Hoca efendi.

AÇIKBAŞ — (Buharalı teleffuzuyla) Ve aleyna ve aleykümüsselâm ya efendina. Ve rahmeteullahü berakatühü. Buyurunuz (diyip iskemleleri tanzim eder.)

ŞEHSUVAR BEY — Efendim yanınızda oturmağa destur yok mu?

AÇIKBAŞ — Ha? Kulağım ağırcadır. Biraz dik söyleyiniz Mevlana!

ŞEHSUVAR BEY — Şuraya oturmağa müsaade yok mudur demek istedim.

AÇIKBAŞ — Burası tenha değildir azizim.

ŞEHSUVAR BEY — Ya! Allah mübarek eyleye. Allah mübarek eyleye. Nasıl bari iyi saatte olsunlar bize bir remil dökmeğe müsaade buyuracaklar mı?

AÇIKBAŞ — Evelallah! Buyurunuz oturunuz da (delikanlı ile beraber oturur). Fakir size isminizin evvel harfini haber verebilirim, badehu isminizi siz haber verirsiniz. Ona göre bakarız.

ŞEHSUVAR BEY ve NUMAN BEY — (Birbirine bakıp) Çok şey. İsmimizin evvel harfini haber verecek ha!

ŞEHSUVAR BEY — (Hocaya) Pekalâ efendim. Buyurunuz.

AÇIKBAŞ (Bir levha üzerine birçok noktalar dökerek) İsminizin evvel harfi şın düştü azizim. İsm-i şerifiniz Şakir mi? Yoksa Şaban..

ŞEHSUVAR BEY — (Gülerek) Güzel istihraç buyurdunuz efendim, fakat ism-i âcizânem öyle kolay kolay hatıra gelir isimlerden değildir. Şehsuvar'dır efendim.

AÇIKBAŞ — Şehsuvar? Fetebarekallahü el gani üssettar (Birçok daha remil döker) Efendim ben şimdiye kadar böyle bir tecelli görmedim.

ŞEHSUVAR BEY — Ne gibi efendim?

AÇIKBAŞ — Vallahi mevlana, kendi istihracıma kendim inanacağım gelmiyor, lâkin fakiriniz el-ilm indallah gördüğünü doğruca söyleyeceğim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ŞEHSUVAR BEY — İşte ben de onu isterim ya'.

AÇIKBAŞ — Sizi bir genç kızın ateş-i aşkıyla suzan görüyorum.

ŞEHSUVAR BEY — (Etrafa) Kendim olsam kendi halimi ancak bu kadar bilebilirim. Ne kuvvet! (Hocaya) Evet efendim, sonra?

AÇIKBAŞ — (Bir müddet daha döker) Bu yanınızdaki çocuk için baktım. Sizin oğlunuz olmak lâzım geliyor.

ŞEHSUVAR BEY — Evet efendim Allahın birliğine emanet.

AÇIKBAŞ — Lâkin onu da bir kızın ateş-i aşkıyla suzan görmedeyim.

ŞEHSUVAR BEY — (Etrafa) İşte bunda biraz saçmaladın ama (Hocaya) İhtimal efendim delikanlı değil mi?

AÇIKBAŞ — (Birçok remil daha döktükten sonra bir kahkaha koparıp) Azizim garabet mi istersiniz? Senin sevdiğin kız seni sevmiyor, fakat bey oğlumuzun sevdiği kız onu pek seviyor.

ŞEHSUVAR BEY — (Etrafa) Araya çocuğu karıştırmamış olsa hepsi doğru. (Hocaya) Ya bunun hiç bir çaresi olamayacak mı efendim?

AÇIKBAŞ — Demek oluyor ki biavni Taala istihracımız sahih.

ŞEHSUVAR BEY — Evet efendim. Orası öyle. Lâkin bu derdi teşhis etmek kâfi değildir. Ona deva da lâzımdır efendim.

AÇIKBAŞ — Dert bilinince devası kolaydır azizim. Bir dakikacık müsaade buyurunuz da iyi saatte olsunlar yanımda, onlara bir danışayım.

ŞEHSUVAR BEY — Pekalâ efendim (Hocaya arkasını dönüp çocuğuyla yüz yüze otu'rarak) Oğlan senin de başında heva heves filan var mı?

NUMAN BEY — (Önüne bakarak) Estağfirullah efendim. Ben öyle şey bilmem.

ŞEHSUVAR BEY — Yok yok ayıp değil a? Delikanlılığın var. Eğer öyle bir şey varsa söyle de bir çaresine bakalım. Çünkü bu herif yaman bir herife benziyor.

NUMAN BEY — (Eğer herifin dedikleri doğru ise benim için hiç kasavet çekmemeniz lâzım gelir.

ŞEHSUVAR BEY — Niye?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

NUMAN BEY — Çünkü birisini seviyor imişsem o da beni seviyormuş diyor. Demek oluyor ki benim derman arayacak bir derdim yok. Fakat ben ne sevdiğim kim olduğunu biliyorum, ne de beni sevdiğini.

AÇIKBAŞ — Müjde olsun efendim azizim. Havas sayesinde bu derde derman bulabileceğiz.

ŞEHSUVAR BEY — (Hocaya dönerek) Efendim bendeniz masrafından kaçmam. Siz daha ne...

AÇIKBAŞ — Estağfirullah ve etubu ileyh azizim. Fakiriniz ta işi bitirip başa çıkarmayınca bir mangır bile alamamakta mazurum. Eğer bi-inayeti Taala işi başa çıkarabilirsem ne alâ. Bir iş göremezsem bir para vereceğiniz olmaz.

ŞEHSUVAR BEY — (Etrafa) Herif kendisine güvenmese böyle mi davranırdı? (Hocaya) Artık efendim irade sizin, siz nasıl münasip görürseniz öyle olur.

AÇIKBAŞ — En evvel kızın kalbini size celbetmek lâzım geliyor. Çünkü bundan başka hiç bir mâni yok. İstihracıma göre kızın anası babası bu kızı size vermekten memnun.

ŞEHSUVAR BEY — Ne şüphe efendim, öyle efendim.

NUMAN BEY — (Etrafa) Benim ne derdim olabilir. Babama edilen ilaç banadır.

AÇIKBAŞ — Tamam! Fakirinize bir iki gün müsaade verirsiniz. Sonra yine görüşürüz. (Sokağın alt başından Hüsnü Bey ile Hesna Hanım görünür.)

ŞEHSUVAR VE NUMAN — (Ayağa kalkıp da) Artık Allahaısmarladık efendim.

AÇIKBAŞ — Evdanaküm fi emanillah azizim.

İKİNCİ MECLİS

Hüsnü Bey, Şehsuvar Bey, Numan Bey, Hesna Hanım meydanda görünürler.

HÜSNÜ BEY — (Şehsuvar Bey'e) — Vay beyim! Vakt-i şerifler?

HESNA HANIM — (Bir kenara çekilerek yine diğer bir kenarda bulunan Numan Bey'e) Selâmım geldi mi?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

NUMAN BEY — Ah geldi efendim.

ŞEHSUVAR BEY — (Hüsnü Bey'e cevap) Allah ömürler versin efendim, mizac-ı şerifiniz?

HÜSNÜ BEY — Çok şükür. Hoca efendiden mi geliş.

ŞEHSUVAR BEY — Evet efendim.

HESNA HANIM — (Beyler konuşurken o uzaktan uzağa Numan'a) Tarafımdan gözlerini öptüler mi?

NUMAN BEY — (İçini çekerek) Öptüler efendim.

HESNA HANIM — Yanaklarını?

NUMAN BEY — Evet efendim.

HESNA HANIM — İşte buna kıskandım.

HÜSNÜ BEY — (Şehsuvar'ı bir kenara çekerek) Allahı seversen hocayı nasıl buldun?

ŞEHSUVAR BEY — Vallahi efendim herif guya her işte bizimle berabermiş.

HÜSNÜ BEY — (İstigrabla) Ya aferin!

ŞEHSUVAR BEY — Güya benim ile beraber değil. Adeta bizim halimizi bizden iyi biliyor. Hattâ bizim oğlanın da bir kıza âşık olduğunu söylüyor.

HÜSNÜ BEY — (Müstehziyane tebessümle) Demeyinizdik!

ŞEHSUVAR BEY — Daha garibi neresi? Benim heves ettiğim hanım kızın beni sevmediğini söylüyor da oğlanın sevdiği hanımın kendisi için çıldırdığını haber veriyor.

HESNA HANIM — (Uzaktan Numan'a) A hain günde bir kerecik olsun bizim kapının önünden geçsen a?

NUMAN BEY — Ah efendim ayaklarımda o tahammül var mıydı? Bakınız burada bile dizlerim titriyor.

HÜSNÜ BEY — Ey sormadınız mı beyefendi kimi seviyormuş? (Etrafa) Ben biliyorum a, bizim dolap hocadan daha ustadır.

ŞEHSUVAR BEY — Evet herif her şeyi ismiyle resmiyle haber veriyor. Ama aklıma gelip de bunu sormadım. Durunuz şunu da sorayım (diye gitmek ister).

HÜSNÜ BEY — (Kolundan tutarak) Yok yok sormayınız. Şayet bir bildik ismi söyler de sonra merak edersiniz. (Etrafa) Hem de ne kadar bildik ya. (Şehsuvar'a) Ey bizim iş için ne diyor?

ŞEHSUVAR BEY — Birkaç güne kadar gözümden al diyor.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Gözleri kör olsaydı. (Şehsuvar'a) İnşallah efendim! Hep emelimiz o değil mi ya? Lâkin bizim o Yekta kızı bir türlü kandıramıyoruz.

ŞEHSUVAR BEY — İşte hoca da öyle söylüyor. Zat-ı âlinize damat olmak dünyada en büyük iftiharım olduğu cihetle bu yolda elimden geleni dirig etmeyeceğim efendim.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Benim en büyük felâketim bu olduğu cihetle ben de elimden geleni.. (Şehsuvar'a) Biz de bu iş için geldik efendim. Müsaadeniz olursa işimizi görelim. Zira vakit geçiyor.

ŞEHSUVAR BEY — Birlikte gidelim efendim.

HÜSNÜ BEY — Hayır beraber gidemeyiz. Çünkü baksanız a, kayınvalideniz de burada.

ŞEHSUVAR BEY — Vay! Kayınvalide hanım mı?

HÜSNÜ BEY — Evet efendim şimdilik.. (deyip temennayı basarak Hesna ile beraber hocanın yanına teveccüh ederler.)

ŞEHSUVAR BEY — Kayınvalide hanım ha? Ama açık şey ha! (diye oğlu ile beraber gider.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Hüsnü Bey, Açıkbaş, Hesna Hanım

HÜSNÜ BEY — Vakt-i şerifler hayır olsun hoca efendi!

AÇIKBAŞ — Ahsenek Allahu azizim.

HÜSNÜ BEY — (Hanımla beraber dükkân önünde bulunan iskemlelere oturur.) Şimdi Şehsuvar Bey'den çok senanızı işittim efendim.

HESNA HANIM — Allah nefesine kuvvet versin. Zaten herkes senâsıyla meşgul.

AÇIKBAŞ — Haza min fazlı Rabbi.

HÜSNÜ BEY — Bizim için birkaç nokta döker misiniz efendim?

AÇIKBAŞ — Ala'r-re'yi ya efendim (Başlar nokta dökmeğe).

HESNA HANIM — (Kocasına) Şehsuvar Bey ne diyordu? Beyefendi.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — Hoca efendi dört güne kadar gözümden al demiş de onu söylüyordu. (Etrafa) Fakat göz tozu bile yok.

HESNA HANIM — Allah nefesine kuvvet versin.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Allah bu yoldaki nefesini tıkasın. (Hanıma) Âmin!

AÇIKBAŞ — Efendim isminizin evvel harfi 'ha' görünüyor. İsm-i şerifiniz Hasan mı Hasip mi?

HÜSNÜ BEY — (Taaccüple Hesna Hanım'ın yüzüne bakarak) İsmimin evvel harfini bildi. Ne bu iş? (Hocaya) Onlara yakın bir şey efendim, Hüsnü!

AÇIKBAŞ — Fetebarek Allahu!. Hep hasenattan hep hasenattan. İnşallah işimiz de ahsen olur. Sizin kalbinizde büyük bir firak var.

HÜSNÜ BEY — Evet efendim (Hanıma bakarak) olmaz mı ya?

HESNA HANIM — Olur ya beyim olur ya efendim, kör olasıca aşifte. Bugün yüzünüze bir ibrişim değdirtmeğe bile vakit bırakmadı.

HÜSNÜ BEY — Olur ya olur ya! (Etrafa) Yerin dibine geçesi Numan!

AÇIKBAŞ — Efendim sizde perişan kısmetli bir kız var. Kendisini kocaya istiyorlar ama ne bileyim.

HESNA HANIM — Var, var hoca efendi var. İnşallah himmetiniz berekâtıyla kısmetinin yolunu açmak istiyoruz.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Evet hanımın da kısmeti o yoldan gelsin diye (Hocaya) ey efendim bunun çaresi?

AÇIKBAŞ — (Biraz teemmülden sonra) Azizim bunun çaresi biraz güç, zira kız başkasını istiyor.

HESNA HANIM — (Beye) Nasıl bildi? (Hocaya) Evet efendim! En evvel buna bir çare bulmalı.

AÇIKBAŞ — A canım şu kızı sevdiği adama versenize?

HESNA HANIM — Ay Allah göstermesin a hoca efendi!

HÜSNÜ BEY — Allah göstermesin efendim. Öyle çapkına...

AÇIKBAŞ — Çapkın kim o?..

HÜSNÜ BEY — İşte kızın sevdiği çapkını. Buna bir çare isteriz efendim çare isteriz.

AÇIKBAŞ — Öyle ise evvel be evvel kızı şu oğlandan soğutmalı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ ve HESNA beraber — Tamam. İşte o lâzım ya?

AÇIKBAŞ — (Bir tarafa teveccüh ederek biraz baktıktan sonra bir kahkaha koparıp) Amma tuhaf ha! Bu kız zaten bizim defterde mukayyed. Demincek gelen Şehsuvar Bey bu kızın kendi tarafına celbini istiyor. Durunuz bakalım. (Biraz teemmül) ha anladık. Siz de bu kızı o kır sakallı efendiye vermek tarafına meyliyorsunuz. Öyle ise iş kolay.

HESNA HANIM — Evet efendim.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Ben evet diyemem. (Hocaya) Efendim siz bir kerre kızı sevdiği delikanlıdan vaz geçiriniz, artık ötesi kolay. O zaman biz ne yaparız yaparız kızı baş göz ederiz.

AÇIKBAŞ — Azizim ben size bir lakırdı söyleyim mi? Biiznullahı Taala havas kuvvetiyle yapmayacağım şey yoktur. Lâkin malumunuzdur ki dünyada her şeyin bir yolu, usulü, erkânı vardır. Şimdi bu kızın yüreğinde bir aşk var ki o aşk isminin evvel harfi F olan ya Faiz yahut Feyzi hasılı böyle bir adamın aşkıdır.

HÜSNÜ BEY ve HESNA HANIM — (Birbirine) Hınzırın adı hatırlara gelecek isimlerden değil ki...

AÇIKBAŞ — Bu aşkı o adamdan kaldıracağız. Kaldıracağız ama kaldırdığımız gibi vazedecek başka bir adam lâzım. Hem de o aşkı hangi adamın yüreğine koyacak isek o adam kızla beraber ikisi bir dam altında bulunmak lâzım. Şimdi kızınızın aşkını Şehsuvar Bey hakkında selbetmek isterseniz ikisi bir hanede bulundukları zaman fakirinize haber verirsiniz gelir, biiznullahı Taala bir gecede kızı Şehsuvar Bey'in ateş-i aşkıyla yakasına dolaştırırım, fakat ondan sonra çok vakit geçirmeyip kızı derhal nikâh etmek lâzımdır. Zira kıza yazık etmiş olursunuz.

HESNA HANIM — (Beye) Biraz şu tarafa gelir misiniz?

HÜSNÜ BEY — Buyurunuz (deyip bir kenara çekilirler.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Hüsnü Bey, Hesna Hanım

HESNA HANIM — Beyim bir akşam Şehsuvar Bey'i bizim eve davet ediniz. Hem biraz eğlenmiş oluruz hem de hocayı getirip işi bitiririz.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — Eğlenmiş oluruz! Eğlenmiş oluruz ama... pek de eğlenmemiş oluruz. Evimizde kocaya varacak kız varken damadı celbederek eğlenmek nasıl olur ya?

HESNA HANIM — Adam ne varmış a beyim.

HÜSNÜ BEY — Hem bir şey yok ama.. A kuzum mide bulandırır mide. Başka bir çaresini aramalı. (Etrafa) Hem eğlenmiş oluruz hem de...

HESNA HANIM — Ya bunun başka türlü çaresi ne olur? (Etrafa) Ah dediğimi kabul edeydi, Numan Bey de gelirdi.

HÜSNÜ BEY — (Biraz teemmülden sonra) Ben bir çare buldum.

HESNA HANIM — Nasıl bakayım.

HÜSNÜ BEY — Hoca efendiyi bizim eve yalnız davet ederiz. Bir kere Yekta'nın aşkını o Fettan katırının üzerinden kaldırsın.

HESNA HANIM — İyi ama kimin üzerine koysun?

HÜSNÜ BEY — Kendi üzerine alsın.

HESNA HANIM — (İstigrabla) A!. Sonra?

HÜSNÜ BEY — Niçin olmasın. Onlar hocadır. Bahusus bu.

HESNA HANIM — Pekalâ! Siz bilirsiniz. Rakip olsun da ne yüzden olursa olsun. Haydi gidelim hoca efendiye söyleyelim (derler. Hocaya müteveccih olurlar.)

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Bu iş para ile bitecek değil mi? Burada karıdan vakit yok ki herife derdimi anlatayım. Bizde derdimi rahat rahat anlatır, bizim bacının Numan'da olan aşkını kaldırıp kendi üzerime devrettiririm. Çünkü sözlerine bakarsan herif aşk ve muhabbet aktarmacısı (diye söylenerek hocanın yanına gider.)

BEŞİNCİ MECLİS

Hesna Hanım, Hüsnü Bey, Açıkbaş

HESNA HANIM — Hoca Efendi biz bunun kolayını bulduk.

HÜSNÜ BEY — Efendim siz bir akşam hattâ isterseniz bu akşam bendehaneyi teşrif edersiniz? Kız bendehanededir. İşte ikiniz bir dam altında bulunmuş olursunuz. Kızın aşkını evvelâ kendi üzerinize çevirirsiniz.

AÇIKBAŞ — Sonra azizim?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HESNA HANIM — Sonra da efendim gider Şehsuvar Bey'in hanesinde bir gece kalırsınız, orada aşkı Şehsuvar Bey'e havale edersiniz.

AÇIKBAŞ — (Biraz teemmülden sonra) Münasip azizim, münasip!

HÜSNÜ BEY — Bu akşam..

AÇIKBAŞ — Hayır azizim bu akşam olamaz. Başka yere söz verilmiştir.

HESNA HANIM — Ah! Yalnız dert sahibi biz değiliz a! A beyim geç olsun da güç olmasın. Yarın akşam olursa ne zararı var?

HÜSNÜ BEY — Evet! Varsın yarın akşama olsun.

AÇIKBAŞ — Efendim semt-i âliniz?

HÜSNÜ BEY — Sultanahmet ama şimdi size tarifi uzun olur, inşallah yarın akşam saat on birde bendeniz gelir, zat-ı âlinizi buradan alırım. (Etrafa) Yolda da davayı anlatırım.

AÇIKBAŞ — Münasip efendim, münasip.

HÜSNÜ BEY — Hoca efendi! O gece için kara koç kurbanı, beneksiz tavuk filan lâzım mı?

AÇIKBAŞ — Hayır efendim hiç bir şey lâzım değil. Yalnız evin içi pek kalabalık olmamalı. Bahusus küçük çocuk, ağlayan çocuk bulunmamalı.

HÜSNÜ BEY — Zaten bizde öyle şeyler yoktur efendim. Elhamdülillah başımız o belâdan olsun halidir.

HESNA HANIM — A beyim bir helvayı basıp bacamızı kokutmak lâzım değil mi? İyi saatte olsunlar.

AÇIKBAŞ — Hayır efendim, hayır! Fakir başka hocalara benzemem. Bir şey lâzım değil.

HÜSNÜ BEY — Öyleyse şimdilik Rabbiye emanet olunuz efendim. İnşallah yarın akşama.

AÇIKBAŞ — İnşallah efendim. Selâmetle saadetle azizim.

HESNA HANIM — (Kırıtarak) Kal sağlıcakla hoca efendi!

AÇIKBAŞ — İzzet ü ikbal ile kızım.

(Bunlar daha tiyatrodan çıkmadan aşağıdan bir kocakarı söker. Bohça kadar baş, arkasında çekmece kadar kanbur, yakası kısacık bir eski ferace, ağzının salyalarından yaşmağın ağız tarafı simsiyah kesilmiş, elinde bir değnek, ayağında sarı çizmeler, söylene söylene gelir ve Hesna Hanım ile Hüsnü Bey durup bu karıyı seyrederler.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ALTINCI MECLİS

Kocakarı, Açıkbaş, Hüsnü Bey, Hesna Hanım

KOCAKARI — (Lakırdısının arasını hiç kesmeyip ta perde kapanıncaya kadar lâyenkatı söyler.) Destur! Destur! Kurt kuş şerrinden destur! Yahu! Yahu! Hoca efendi oğlum! Haydi bakalım! Söz vermiş idin ey oğul!

AÇIKBAŞ — Pekiyi valide hanım ala'r-re'y kalkayım.

KOCAKARI — (Layenkatı söyler) Kalk evladım kalk. Üçler, yediler, kırklar kuvvetiyle kalk! Destur de de kalk. Allah seni dertlere derman yaratmış!

HESNA HANIM — Zavallı kim bilir ne derdi var.

HÜSNÜ BEY — Ne kafası kör balta ile kesilecek acuze!

HESNA HANIM — A! a beyim...

HÜSNÜ BEY — Kim bilir!

AÇIKBAŞ — (Kâğıtlarını filanı karıştırarak) Gidelim valide hanım.

KOCAKARI — (Layenkatı söyler) Gidelim evlâdım gidelim. Rabbim kuvvet versin! Rabbim. Rabbim kötü gözden kötü dilden! cümleyi, cemi insanları (Açıkbaş kalkınca) tüh tüh tüh! Maşallah maşallah! Kırk bir buçuk maşallahı var. Kırkı nazarla gitse bile bir buçuğu gitmezmiş. Eskilerin lakırdısıdır. Ay oğul (diye cümlesi giderler. Perde dahi iner.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

Yine birinci perdedeki salon. Yalnız cepheye gelen kapının iki tarafındaki dolapların önüne birer masa konulmuş ve üzerine mumlu ikişer şamdan vazolunmuş. Salonun orta yerinde dahi müdevver bir masa üzerinde bir örtü, üzerinde dört mumlu güzel bir şamdan vardır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ MECLİS

Hesna Hanım, Yekta Hanım, Sıdıka Hanım

HESNA HANIM — (Müdevver masa üzerindeki şamdanı kaldırıp elindeki bir beyaz örtüyü örter ve bir yandan dahi bir sepet içinden havlular ve kaşıklar, ekmekler çıkarıp sofra üzerine koyarken hem bu işleri görür hem söyler.) Kız! Yekta Hanım! A kardeş! Sen şu sandalyeleri filanı düzeltsene.

YEKTA HANIM — (Nobran bir çehre ile) İşte düzeltiyorsunuz ya.

HESNA HANIM — Misafir gelecek a kız misafir!

YEKTA HANIM — Gelecek ise ne yapayım? Beni ihya etmeyecek ya.. Size lâzım siz getiriyorsunuz. Hizmetini de siz ediniz.

HESNA HANIM — Bize neden lâzım olsun? Hep senin için çalışıyoruz. Hâlâ yaranamayacak mıyız?

YEKTA HANIM — Benim için Allah çalışsın yoksa, sizin çalıştığınız benim için değildir sizin içindir.

SIDIKA HANIM — (Yekta'ya) Yüreğini üzme a kızım. İşte senin için hoca efendiyi getiriyorlar. Ne bilirsin? Belki hakkında hayırlısı bu olacaktır.

YEKTA HANIM — (Sert bir çehre ile Sıdıka Hanım'a) — Galiba sen de artık politikayı çevirdin Sıdıka Hanım! Zarar yok, Hanım zarar yok. Yapınız, yapınız! Büyü yapınız! Zehirleyiniz! Öldürünüz! Arayıp soracak, dava edecek kimsem yok a!

SIDIKA HANIM — A hanım kızım!.. (Hesna'ya) Bari üstüne varma. Çocuktur. Kendi haline bırak.

HESNA HANIM — Çocuk mu? Amma çocuk ha! Aşkı, muhabbeti öğrenmiş de daha kadınlığı öğrenememiş.

YEKTA HANIM — Senin kadar bilgim olsaydı... (diye odasına çekilir.)

HESNA HANIM — (Taşraya kulak vererek) İşte kapı çalınıyor. Koş bak onlar mı Sıdıka Hanım. (Sıdıka çıkar.) Artık buna da tahammül olunmaz ya? Hanımı hem kocaya ver hem de tekdirini işit.

SIDIKA HANIM — (İçeriye girerek) Kaç hanım kaç, geldiler. (İkisi de sağ taraftaki odaya kaçarlar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İKİNCİ MECLİS

Açıkbaş, Hüsnü Bey, Mehmet (uşak)

AÇIKBAŞ — Destur! Destur! Bismillah.

HÜSNÜ BEY — (Şetaretle) İşte efendim salonumuz bundan ibaret.

AÇIKBAŞ — Eyvallah azizim. Lâkin savulun dediğinizi anlayamadım.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Ben de amma iş yaptım ha! Herif Hind'de mi Yemen'de mi nerde ise salonu işitmiş mi? (Hocaya) Efendim divanhanemiz yani oturacak mahallimiz burası demektir.

AÇIKBAŞ — Oturağımız demek olacak!

HÜSNÜ BEY — Evet efendim! (Etrafa) Öyle ya asıl eski Türkçede oturak demek oturacak yer demektir. Hattâ sandallarda kürekçilerin oturdukları yere de oturak demezler mi ya? (Hocaya) Efendim bir çubuğa ikbal var mı?

AÇIKBAŞ — Hayır efendim kerahatten ictinab ederim azizim.

HÜSNÜ BEY — Nargile margile?

AÇIKBAŞ — Estağfirullah! Estağfirullah! Euzzibillah! Ve etubu ileyh. Meşrubat-ı mekruhenin cümlesinden tevakki ve mücanebet eylerim azizim.

HÜSNÜ BEY (Mehmet'e) — Mehmet akşam oldu evlâdım. Şu mumları yakıver.

MEHMET — Pekiyi efendim (der, mumları yakmaya başlar.)

AÇIKBAŞ — Bir mum kâfi değil mi azizim. Sekiz tanesi israftır.

HÜSNÜ BEY — Aman efendim biraz aydınlıkta oturalım.

MEHMET — (Kendi kendisine homurdanarak) İşte gördün mü? Hoca bile israf diyor. Efendiye söylerim inanmaz ki, sekiz mum yakılır mı Allahın kulu? Sekiz mum sekiz gece idare eder.

AÇIKBAŞ — Aman azizim israf haramdır.

HÜSNÜ BEY — Zararı yok mevlana (Etrafa) herif bir fitil ile sabahı ediyor. Güzelce aydınlık yerde alışmamış ki (biraz sükûttan sonra) Hoca efendimiz madem bir şey içmiyorsunuz emrederseniz taamı..

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AÇIKBAŞ — Eyvallah, eyvallah.. Taamda acele lâzımdır.

HÜSNÜ BEY — İrade sizin efendim. (Uşağa) Mehmet yemeği ısmarla.

MEHMET — Baş üstüne (deyip gider. Bir leğen ibrik getirip bir tarafa kor. Yine gider bir sahan getirip sofranın üzerine koyduktan sonra gidip bir sahan daha getirerek elinde tutar.)

HÜSNÜ BEY — Cübbenizi çıkarır mısınız efendim?

AÇIKBAŞ — Estağfirullah azizim. Muhafaza-i âdâb lâzımedendir. Hakiriniz böyle rahat ederim (deyip Mehmet'e) gel oğlum. Bakayım elime su dök. (Mehmet sahanı yere bırakarak ve hocanın eline su döker. Nihayet sofraya otururlar.) Bismillah.

HÜSNÜ BEY — Bismillah. Efendim bu yakında etlerimiz pek memnun olacak bir haldedir. Maşallah sabun kalıbı gibi.

AÇIKBAŞ — Barekallah! Ranâ efendim, ranâ.

HÜSNÜ BEY — Fakat ne çare hiç buyurmuyor musunuz?

AÇIKBAŞ — Riyazete de dikkat lâzımedendir azizim. (Mehmet'e) Al oğlum al (Beye) Riyazet lâzımdır azizim, lâzımedendir, elzemdir.

HÜSNÜ BEY — Evet efendim, fakat nasılsa biz dikkat edemiyoruz.

AÇIKBAŞ — Her şeyin başı riyazettir. Ehl-i riyazetin gerek nefsinde, gerek duasında, gerek havasında başka tesir olur.

HÜSNÜ BEY — Ona şüphe mi ister efendim. Fakat bundan da buyurmuyorsunuz?

AÇIKBAŞ — Bendeniz gıdamı kısmetimi düşürmüyorum. (Mehmet'e) Mevlana al bakayım al.

HÜSNÜ BEY — (Mehmet'e) Oğlan dur bir lokma daha alayım.

AÇIKBAŞ — Fakat artık yemeğe nihayet versek olmaz mı?

HÜSNÜ BEY — Aman efendim daha bir şeycik yemediniz.

AÇIKBAŞ — Yedim efendim, yedim. Artık nihayet vermek fena olmaz. (Mehmet'e) Al oğlum al.

HÜSNÜ BEY — Dur Mehmet dur. İki lokma daha alayım. (Kulağına doğru) Zira aç kalacağım. (Ağzı dolu olduğu halde etrafa) Hatır için semiz tavuk yerlermiş ama bu gece biz hatır için aç kalacağız.. (Hocaya) Bari pilavdan birkaç kaşık? (Mehmet'e) Mehmet getir bakalım şu pilavı! (Mehmet pilavı getirir.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AÇIKBAŞ — (Bir kaşık alarak) Elhamdülillah Yarabbi şükür (diye kalkar elini yıkamak için dışarıya çıkar. Mehmet dahi arkasından leğen ibrik götürür.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Hüsnü Bey, yalnız

HÜSNÜ BEY — Herif biraz daha riyazet ederse ayda bir iftar edecek. Benim hâlâ karnım zil çalıyor. Bari pilavdan olsun birkaç kaşık (deyip ağzını sımsıkı doldurduğu halde) Riyazet mi? Karnım tanbura gibi gerilmedikten sonra yemek yedim mi derim. (Kalkar) Hele bir iyisi ki herif ellerini taşrada yıkıyor. (Yine sofraya koşar ağzını doldurur) Çare yok!. Bu akşam da kendi malımı kendim sirkat ederek yemeliyim. (Hoca efendi gelirken dışarıya çıkar.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Açıkbaş yalnız.

AÇIKBAŞ — Yine bu kerre riyazete halel verdik. Üç lokma et, iki lokma patlıcan etti beş, üç lokma bamya etti sekiz, üç kaşık pilav etti on bir. Çok olmuş çok. Yedi lokmayı dört lokma geçmiş. (Mehmet sofrayı kaldırmaya başlar).

BEŞİNCİ MECLİS

Hüsnü Bey, Açıkbaş

HÜSNÜ BEY — İnşallah efendim kahve meşrubat-ı mekruhadan değildir.

AÇIKBAŞ — Mekruhadandır azizim mekruhadandır. Ehl-i riyazetin kursağına haram değil, mekruh değil, hattâ helâl olan şeylerden bile pek çok şey girmemesi evlâdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Herif elinden gelse nefes bile almayacak. Lâkin böyle halt edilir mi ya? Çubuksuz, kahvesiz. (Hocaya) Ah efendim bizde kusur mu ararsınız? Evvelâ helâl zannettiğimiz şeylerden patlayıncaya kadar tıkınırız. Sonra o mekruh çubuğu, o mekruh kahveyi ağzımız zehir kesilinceye kadar içeriz. Hattâ aralıkta bir harama bile dilimiz kaçar.

AÇIKBAŞ — Mazallah! Mazallah!

HÜSNÜ BEY — (Sakalını eline alarak) Artık gençlik iktizası mıdır, nedir efendim. (Oturur)

AÇIKBAŞ — Zat-ı âlinizi pek de o kadar genç göremiyorum.

HÜSNÜ BEY — Sakala bakmayınız efendim. Ağardı ama pek tez ağardı. Henüz kırkında kırk beşinde varsam.

AÇIKBAŞ — Ya! Beraberiz demek.

(Biraz vakit sükût ile geçer.)

HÜSNÜ BEY — Efendim işinize ne vakit başlayacaksınız? Saat üçü geçti. Yatsıyı kıldıktan sonra mı?

AÇIKBAŞ — Fakir yatsıyı sabaha karşı kılarım. Derslerimizi okuduktan sonra kılarım. İşimize de el etek çekildikten sonra başlarız.

HÜSNÜ BEY — Bizim evde yatsı okununca herkes yatar efendim. Şimdi hepsi uykuya varmıştır. Emrederseniz bendeniz de gider yatarım. Bir yarım saat sonra işinize başlarsınız.

AÇIKBAŞ — Lâkin azizim gezinti mezinti olmamalı. İyi saatte olsunlar. Eğer birisini çiğnerler miğnerlerse..

HÜSNÜ BEY — Bilmez miyim a efendim? Hepsine tenbih ettim. Fakat siz en evvel hangisine başlayacaksınız.

AÇIKBAŞ — En evvel yolda gelirken söylediğinize ki o pek kolaydır. Hesna'nın aşkını Numan'dan kaldırıp Hüsnü'ye nakledeceğiz. Bu değil mi?

HÜSNÜ BEY — Evet efendim. O idi, o idi. İşte kulunuzu hep deli divane eden odur.

AÇIKBAŞ — Buna merak etmek lâzım değil. Hiç merak etmemeli, bundan kolay ne var? Yarım saatlik iş. Siz yarın kalkınız, bakınız, hareminizin size olan muhabbetini ne kadar ziyade bulacaksınız.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — Himmetiniz var olsun efendim. Allah nefesinize kuvvet versin. Artık kulunuz gideyim. (Sağ taraftaki odayı gösterip) Yatağınızı şu odaya yaptık. İşiniz bitince yatıp rahat edersiniz. Allaha ısmarladık (deyip çıkar.)

ALTINCI MECLİS

AÇIKBAŞ HOCA YALNIZ — Destur, destur (diye ayağa kalkarak mumların bir tanesinden başkasını kâmilen söndürür.) Ne kadar israf! Ne kadar israf! (Bir kanapenin üzerinde bulunan pöstekiyi alıp bir tarafa serer. Cübbesinden koca bir tesbih çıkarır) En evvel Hesna Hanım'ın Şehsuvar beyzade Numan Bey'e vermiş olduğu gönlünü alıp kocası Hüsnü Bey'e verecek idik. İşte bu niyete olsun. (deyip tesbihi dairevari yere serer.) Evet en kolay bir şey varsa o da budur ya. (Koynundan bir kitap çıkarıp hem yaprakların çevirmeye ve hem de gezinmeye başlar.) Bunun için cin kef davetnamesini kırk bir kerre okumak kifayet eder. Cin kef geldiği gibi emr ile her istediğimi icra ettiririm (yüzünü salonun cephesine dönerek tesbihinin içine oturur ve sallana sallana okumaya başlar. Biraz okuduktan sonra sol taraftaki kapının açıldığını görür.)

YEDİNCİ MECLİS

Açıkbaş, Yekta Hanım, Sıdıka Hanım

AÇIKBAŞ — (Kapıdan tarafa bakıp) O kim, kim o?

YEKTA ve SIDIKA — (Koşup hocanın dizlerine kapanarak) Aman hoca efendi arzındayız.

AÇIKBAŞ — Ben burada cin kef davet edip dururken siz uyanık bulunmaktan bahusus buraya bu odaya gelmekten korkmadınız mı? (Hep birden ayağa kalkarlar.)

YEKTA HANIM — Vallahi hoca efendi ben artık canımdan vaz geçtim. Ya beni kurtar, yahut çarp öldür. Ne yaparsan yap diye geldim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SIDIKA HANIM — Tek şu Şehsuvar Bey'e verdirme de.

YEKTA HANIM — Evet ona verdirme de öldür razıyım.

AÇIKBAŞ — Yekta Hanım sen misin?

YEKTA HANIM — Evet efendim benim.

AÇIKBAŞ — Ya bu yanındaki hanım kimdir?

YEKTA HANIM — Ah o da benim dert ortağım.

SIDIKA HANIM — Ben de hanımın ikinci validesiyim demektir.

AÇIKBAŞ — (Yekta'ya) Gel sana şöyle bir dikkatlice bakayım. (Yekta sakınır) Gel gel, korkma. Korkma.

SIDIKA HANIM — Korkma kızım korkma.

AÇIKBAŞ — Dur diyorum (diye dikkatlice yüzüne bakar. Yekta lâyenkatı hicap alâmetini gösterir.) Sen bir delikanlıyı seviyormuşsun da seni ondan soğutmak istiyorlar.

SIDIKA HANIM — Ah efendim. Hep dert o değil mi? Gözü kör olsun o babası olacak hainin.

AÇIKBAŞ — Güzel a. Bundan meramları?

SIDIKA HANIM — Herif evinde genç damat olursa kendi ihtiyarlığını anlayacak da onun için istemiyorlar.

AÇIKBAŞ — Fakat Şehsuvar Bey'e vermeyi de arzu ediyorlar.

YEKTA HANIM — Hoca efendi hoca efendi. Eğer siz dedikleri kadar havas sahibi iseniz halimizi bizden iyi bilirsiniz.

AÇIKBAŞ — Beli eyvallah. Her halinizi bilirim. O Fettan denilen çocuğu da seviyor musunuz?

YEKTA HANIM — Ah! Efendim onu hiç sorma.

AÇIKBAŞ — Yok yok bilmek isterim, çünkü senin için başka mülahazam vardır.

SIDIKA HANIM — Efendim size ben söyleyeyim. Yekta Hanım o Fettan Bey'i ne kadar seviyor anlamak isterseniz yine demincekki lakırdıyı hatırınıza getiriniz.

AÇIKBAŞ — (Yekta'ya) Demek oluyor ki Fettan'ı çok seviyorsun öyle mi? (Yekta önüne bakar) Yok ama sükût etme.

SIDIKA HANIM — A kızım ne utanıyorsun. Bunda utanacak ne var? Söyleyiver. Elbette hoca efendi sana merhamet edecek ki bu latîfeyi ediyor.

AÇIKBAŞ — Merhamet ne demek? Adeta bir davetiye okuyup kendini yatağından kaldırarak buraya getireceğim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

YEKTA HANIM — (Kemal-i hayretle) Kimi?

AÇIKBAŞ — İşte o Fettan mı ne, onu.

YEKTA ve SIDIKA beraber — Fettan Efendi'yi mi?

AÇIKBAŞ — Hay hay bi-izn-illahi Teala (Sıdıka ile Yekta birbirinin yüzüne bakarlar.)

YEKTA HANIM — (Hocanın ellerine sarılarak) Aman efendim ne olur ise senden olur.

AÇIKBAŞ — Ne olursa benden olur ama meram bu ya bana söylemelisin. Şu Fettan Efendi'yi seviyor musun?

YEKTA HANIM — Seviyorum! Seviyorum efendim seviyorum.

AÇIKBAŞ — Pek mi seviyorsun?

YEKTA HANIM — Pek seviyorum efendim.

AÇIKBAŞ — Canın gibi mi seviyorsun?

YEKTA HANIM — Canımdan bile çok seviyorum. Çıldırıyorum efendim.

AÇIKBAŞ — Ah öyle ise, ben şimdi bir davetiye okuyup Fettan Efendi'yi yatağından kaldırarak buraya senin ayağına getireceğim. Lâkin Sıdıka Hanım biraz dışarıya çıkmalı. Çünkü havası öyle iktizâ eder.

SIDIKA HANIM — Ben çıkarım efendim, çıkarım.

AÇIKBAŞ — Şimdilik çık. Fettan Efendi gelince ben sana haber veririm. O zaman sen de gelirsin. Hep birlikte otururuz.

SIDIKA HANIM — Pekiyi efendim (der çıkar.)

SEKİZİNCİ MECLİS

Açıkbaş, Yekta Hanım

AÇIKBAŞ — (Açıkbaş tesbihi dairevari açarak) Gir bakayım sen şunun içine.

YEKTA HANIM — (Titreye titreye girer.) Aman hoca efendiciğim ben korkarım.

AÇIKBAŞ — Vesselam! Hem âşıkını istersin hem korkarsın! Haniya sen Fettan Efendi için canını feda edecektin? Ne çabuk kaçmaya başladın?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

YEKTA HANIM — Korkmam öyle ise korkmam (diye girer oturur.)

AÇIKBAŞ — Ben şimdi bir kısacık dua okuyacağım. Sana öksürdüğüm gibi gözlerini kapayacaksın. Bir daha öksürdüğüm zaman «Gel Fettan» diye yavaşça üç kere çağıracaksın. Üçüncü defa öksürdüğüm gibi gözlerini açıp Fettan'ı yanında bulacaksın. Anladın mı?

YEKTA HANIM — Anladım efendim. Pekiyi baş üstüne yaparım efendim.

AÇIKBAŞ — Destur (diye duayı okumaya başlar. Okuduktan sonra birinci öksürükte kız gözlerini kapar. Kendisi başından perukayı, çenesinden sakalı çıkarır iken ikinci öksürüğü öksürüp kız «Gel Fettan» diye çağırmaya başlar. Sırtından cübbeyi filanı çıkarıp, alafranga giyinmiş kuşanmış bir Fettan Efendi olduğu halde meydana çıkınca bir daha öksürüp kız gözlerini açar.)

YEKTA HANIM — Hay!!! Fettan'ım! (diye boğazına sarılır.)

FETTAN EFENDİ — (Buharalı taklidini bırakıp her zamanki suret-i telaffuzu ile) Yatağımdan bir kalkış kalktım ki, niye uğradığımı bilmedim.

YEKTA HANIM — Ya buraya nasıl girdin?

FETTAN — Ne bileyim ben?

YEKTA HANIM — Haniya hoca efendi nereye gitti?

FETTAN — (Yerde bulunan elbiseyi gösterip) Hoca efendi işte.

YEKTA HANIM — (Kemal-i hayretle) A!! İlahi Fettan Efendi!.

FETTAN — Gördün mü Açıkbaş Hoca'nın havası ne kadar kuvvetli?

YEKTA HANIM — Aman bu hile senin aklına nereden geldi?

FETTAN — Bir adamı çok sıkmamalı yavrum. İnsana zaruret her şeyi öğretir.

YEKTA HANIM — Aman Sıdıka Hanım'a haber verelim (diye odaya girer.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DOKUZUNCU MECLİS

FETTAN EFENDİ — (Yalnız) Bereket versin ki İstanbul'dayız. İstanbul gibi pek çabuk, pek kolay şöhret olunur bir memlekette bulunmamış olsak ahalisi hocaya, cinciye inanmasa bu mümkün olur muydu? Hüsnü Bey bu hali haber aldığı zaman ihtimal ki ifrit kesilir. Lâkin bunu iyi bilmelidir ki her kim ya ahmaklığı ya garazı cihetiyle hak olan bir şeyin önüne sed çekmeğe çalışırsa, böyle bin hilelere kendisi yol açmış olur. Ama ne riyazet gösterdik, ne remiller attık. Hattâ isimlerinin evvel harflerini bile istihraç ederdik. (Sıdıka Yekta Hanımlar gelirler.)

ONUNCU MECLİS

Yekta Hanım, Sıdıka Hanım, Fettan Efendi

YEKTA HANIM — (Sıdıka'ya) İşte bak geldi.

SIDIKA HANIM — (Elini ağzına koyarak) A! Sahih gelmiş!

FETTAN — Geldim ya. A Açıkbaş Hoca'nın havassı beni kaldırdı buraya kadar getirdi.

SIDIKA HANIM — Hoca Efendi nereye gitti?

YEKTA HANIM — (Yerdeki rubaları gösterip) İşte burada.

SIDIKA HANIM — (Rubaları karıştırarak ve kaldırıp bakarak) Ya! İlahi Fettan! İlahilerle güvey gir! A çocuk buna nasıl akıl erdirdin? Allah aşkına şunları giy de göreyim!

FETTAN — (Giyinmeğe başlayıp ve yine Buharalı telaffuzunu tekrar edip) Destur! Ya hatun, destur!

SIDIKA — Vallahi ne kadar şeytanlık.

FETTAN — Aynaya baktıkça kendi kendimi tanıyamıyorum.

SIDIKA HANIM — Aman ne akıl maşallah!

FETTAN — (Yine soyunarak) Lâkin bunu gördünüz ya, işte bunu görmemişe dönmeli, zira henüz iş bitmedi.

YEKTA HANIM — Daha iş bitmedi mi diyorsun?

FETTAN — Bitmedi ya.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SIDIKA HANIM — Daha ne kaldı ya? Kadın kıyafetine de girecek değilsin a?

FETTAN — (Yekta'ya) Ya ben bu kadar zahmeti yalnız seni bir kerecik görmek için mi ihtiyar ettim? Ben işi öyle bir yolda tuttum ki nikâhımızı da kıydıracağım.

SIDIKA HANIM — Nikâhı da mı kıydıracaksın?

FETTAN — Hay hay! Şüphe mi var? Zahir Yekta'yı Şehsuvar Bey'e verdireceğim öyle mi?

YEKTA — Tevekkeli sana Fettan dememişler!

SIDIKA HANIM — Madem böyle idi, bizi bu kadar niçin üzdün? Niçin derhal meydana çıkmadın?

FETTAN — Ya Açıkbaş Hoca'nın havasındaki tesiri göstermeyim mi?

YEKTA HANIM — Aman yavaş söyleyelim. Şayet dinlerler.

FETTAN — Korkma korkma. Ne kadar hızlı söylerseniz söyleyiniz, isterseniz türkü çağırınız, nâra atınız, şimdi yerinden kımıldanmak kimin haddine düşmüş. Onlar burasını cinlerle dolu zannederler.

SIDIKA HANIM — Öyle ama a kuzum...

FETTAN EFENDİ — Korkmayınız dedim a. Hattâ şimdi Hüsnü Bey buraya gelse bile sizin için «Bunlar Yekta ile Sıdıka Hanım'in perisidir» dediğim gibi inanır. İsminin evvel harfini haber verdim be, siz ne zannediyorsunuz.

SIDIKA HANIM — (Elini dizine vurarak) İlahi Fettan bu hile kimin aklına gelirdi? Canım İstanbul'un hali ne acayip, bir şöhretin çıkmış bir şöhretin çıkmıştı ki nereye gitsek, Açıkbaş Hoca nereye gitsek Açıkbaş Hoca.

FETTAN EFENDİ — Şüphe yok. Çünkü herkesin halini kıyafetinden anlarım. Keskince zekâvet remmallığa kıç attırır. Aman kimler geldi! Ne dertler döktü, ne kadar büyüler yaptım bilseniz? Tuhafı neresi yaptığım büyülerin bir takımı tuttu bile.

YEKTA HANIM — Allahı seversen?

FETTAN EFENDİ — Ya aldığım para aldığım hediye. İnşallah düğümüzü hep Açıkbaş Hoca'lıktan kazandığım para ile yapacağım. Çünkü ne kadar olsa hocalık beş on gün daha devam edecek.

SIDIKA HANIM — A çocuk, ya sonra iş meydana çıkmayacak mı?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FETTAN — Çıkarsa ne yapalım. Gazeteye yazarlar belki tiyatroya dahi koyarlar.

YEKTA HANIM — Bu kadar büyüleri nasıl yaptın?

FETTAN EFENDİ — Nasıl yapacağım. Hiç bir şey yapmadan yapardım. Bir kâğıdın üzerine yirmi otuz tane elifçiklikler çizer, sıracaya iyidir diye ver, içsin. Hanşun manşun diye bir dua oku adını sihr-i bâtıl ko. Bir tekerlik kâğıdın üzerine bir daire çiz içine beş on rakam yaz, bağlıyı açmak için ver. Artık sorar mısınız. Hattâ sizlerin de Açıkbaş Hoca için hiç bir şüpheniz var mıydı?

SIDIKA HANIM — Vallahi benim bir şüphem yoktu.

YEKTA HANIM — Ben gözlerini benzetmiştim ama..

SIDIKA HANIM — Artık ona laf derler kuzum, kıyafetinden kimse bir şey anlayamazdı.

FETTAN EFENDİ — Ey artık vaktimizi beyhude geçirmeyelim. Zira sabah yaklaştı. Biraz da işimizi düşünelim, durunuz ben evvela giyineyim.

SIDIKA HANIM — Öyle efendim öyle. İşimizi düşünelim. İnşallah artık bundan sonra ömrümüzü zevk ile safa ile geçiririz.

YEKTA HANIM — İşimizi nasıl düşünelim. Bizim aklımız neye erer, elimizden ne gelir?

FETTAN EFENDİ — Sizin elinizden gelecek şey pek kolay. Ben bu gece Hesna Hanım'ın muhabbetini Numan Bey'den kaldırıp Hüsnü Bey'in üzerine çevireceğim hem de Yekta Hanım'ın muhabbetini benden kaldırıp benim üzerime çevireceğim.

YEKTA HANIM — A! O ne demek?

FETTAN — A canım, yani Fettan Efendi'den kaldırıp Açıkbaş Hoca'nın üzerine çevireceğim. Yarın sen babana gideceksin eline ayağına sarılıp, «aman babacığım ben bu Fettan dedikleri çapkından vaz geçtim. Açıkbaş Hoca kabul ederse beni ona ver» diye yalvaracaksın.

YEKTA HANIM — Bununla iş bitecek mi?

FETTAN EFENDİ — Evet. Bununla iş bitecek. Alt tarafına sen karışma.

SIDIKA HANIM — (Dışarıya kulak vererek) Çocuklar dışarda ayak sesi var.

FETTAN EFENDİ — Kalktılar demek. Haydi herkes yerli yerine.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yekta HANIM — Ah, nasıl ayrılacağız?

FETTAN EFENDİ — Hoppala hanım. Akşamdan ölümü istiyordun. Şimdi ayrılmağa razı olamıyorsun. (Sakalını tutarak) Bu sakaldaki herifin nesini seviyorsun?

YEKTA HANIM — Babamın da sakalı öyle bir iğreti sakal olsaydı Hesna Hanım da benim gibi ayrılmak istemezdi.

SIDIKA HANIM — Haydi artık haydi bir belâsını çıkarmayalım.

FETTAN EFENDİ — Sen dediğim gibi hareket et. Hiç merak edecek bir şey yoktur. Benim yatağım da bu odada imiş. Geceniz yahut sabahınız hayır olsun (der. Kendisi bir tarafa diğerleri öteki tarafa giderler. Perde dahi iner).

DÖRDÜNCÜ PERDE

Yine evvelki salon, fakat dolapların önündeki masaların üzerinde kırmızı şerbetler. Birkaç tabak şeker. Üç beş iskemle daha konulmuş.

BİRİNCİ MECLİS

Hesna Hanım, Hüsnü Bey

HÜSNÜ BEY — Hiç bir eksiğimiz yok a!

HESNA HANIM — Yoktur beyim. Hemen buyursunlar. Saat kaçta gelecekler?

HÜSNÜ BEY — Daha ferah ferah bir saat var. Saat dörtte toplanacaklar. Bizim iki satır lakırdı etmemize vakit vardır.

HESNA HANIM — Öyle ise oturalım efendim.

HÜSNÜ BEY — Siz buyurunuz. Ben ayakta dolaşırım.

HESNA HANIM — Canım koşuşmaktan dizlerimin bağı çözüldü (oturur).

HÜSNÜ BEY — Ey Yekta Hanımefendi bu nikâha ne diyor.

HESNA HANIM — Artık hiç sorma. Çıldırıyor, bayılıyor.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — Lâkin Açıkbaş Hoca'nın kuvvetine de söz yok a.

HESNA HANIM — Söz mü ister efendim. Gerek havastaki kuvveti gerek şeytanlıktaki mahareti...

HÜSNÜ BEY — Herif bizi bir bağlayış bağladı ki! Canım kabahatin birazı da bizde oldu. İşi evvelinden düşünemedik. İyi ya bu herif Yekta'nın muhabbetini kendi üzerine alacak, sonra onu kendisinden kim alıp da Şehsuvar Bey'e verecekti? (Etrafa) Hele ben pek memnun oldum a!

HESNA HANIM — Burasını o bize söylemeli değil miydi? Besbelli size damat olmayı zihinde kurmuş olmalı.

HÜSNÜ BEY — Ben de öyle zannederim, çünkü kızın aşkını kendi üzerine alabildiğine bakarsan onu başkasına da verebilmesi lâzım gelir. Fakat herif mahsusan vermedi. Verememdedi. Benden daha kuvvetli birisi olmalı da bu aşkı benden alıp Şehsuvar Bey'e vermeli dedi.

HESNA HANIM — Evet evet!

HÜSNÜ BEY — Mamafih ne zararı var! Hep emellerimiz hasıl oldu öyle değil mi?

HESNA HANIM — Öyle ya efendim. Zaten emelimiz kızı bir şamar çocuğuna vermeyip belli başlı adama vermek değil miydi? Allah için Açıkbaş Hoca fena değil. Ülemâdan hükemâdan.

HÜSNÜ BEY — Bahusus kirli çıkın karun gibi zengin, fakat Şehsuvar Bey daha başkaca idi. Ne kadar olsa beyzade beydi. Şimdi biçare adamcağız ne kadar kahırlanmıştır.

HESNA HANIM — (Ayağa kalkıp şiddetli bir göğüs geçirerek) Orası da öyle.

HÜSNÜ BEY — Ya oğlu! Oğlu Numan Bey. Külhani bayağı bana ısınmıştı. Benim de ona kanım kaynamıştı. Hısım olmadan hısım olmuştuk.

HESNA HANIM — Çocuk neme lâzım, fakat Şehsuvar...

HÜSNÜ BEY — Evet, evet! Orası öyle ya (Uşak gelip kapıyı vurur (Geldiler efendim der) ne ise Allah dirlik düzenlik versin. İşte pekalâ adam. Riyazeti biraz ziyadece ise de madem ki kız kendini seviyor elbette açlığa da tahammül etmeği göze aldırmıştır. Haydi artık sen hareme. Misafirleri buraya alacağız. (Hanım içeriye kendisi dışarıya çıkar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İKİNCİ MECLİS

Hüsnü Bey, Bir Hoca, bir Kâtip, Bir Esnaf

HÜSNÜ BEY — Buyurunuz efendim. (Yer göstererek) Şöyle buyurunuz efendim, tamam vaktinde teşrif buyurdunuz. Şimdi geldiler. (Hepsi birer selâm verip otururlar. Hüsnü Bey cümlesine uşaklık eder) İnşallah mizac-ı devletler....

ÜÇÜ BİRDEN — Allah ömürler versin efendim.

HOCA — Geçen akşam fakirhanede sözü açılmıştı efendim. Harem dâiyeniz söylemişti. Pek memnun oldum, dualar ettim efendim.

HÜSNÜ BEY — Bizim nikâh maddesini mi?

HOCA EFENDİ — Evet efendim. Pek münasip bulduk. Açıkbaş Hoca dâiniz sahihan kemal sahibi bir adam diyorlar efendim.

HÜSNÜ BEY — Hocanın kemalâtı malum a efendim, artık herif ne yaptı yaptı bizi razı etti.

ÜÇÜ BİRDEN — Evet efendim evet pek kâmil, pek erbab.

HÜSNÜ BEY — Bizi de razı etmek bir şey değil. Kızı razı etti ki asıl mesele bunda.

KÂTİP — Rivayet-i mesmua-i âcizaneme göre mahdume-i muhtereme-i veliyün naimilerinin akdemce Fettan Efendi nam delikanlının ateş-i aşkıyla suzan olduğu halde Açıkbaş Hoca'yı kabul edişleri filvaki bir emr-i garib ü bir hal-i acîbdir efendim. Mahaza efendi-i mumaileyhi zat-ı âli-i dakika-şinasîlerinin kabul buyurmayışları pek beca ve kerime hanım hazretlerinin bu babda sehv ü hataları ise bilvucuh bedihi ve hüveyda idi. Hemen Cenab-ı müellif beynelizdivaç takaddüs-i zata aynü validiyet ve'lizdivac hazretleri nail-i nimet-i hüsn-i imtizaç buyursun.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Acaba bu kadar kâtibâne lakırdıyı hangi inşadan ezberlemiş de gelmiş! (Huzzar ile beraber) Amin! (Uşak içeriye girerek misafirler geldi)» Buyursunlar (diye istikbale koşar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler

HOCA EFENDİ — Sahihan şu havastaki tesir başka şey!

KÂTİP — Evet efendim havassın tesirat-i maddiye ve maneviyesi zahir ve âşikâr ve bu emr-i izdivacta ise Açıkbaş Hoca'nın maharet-i harıkuladesi bedihî ve derkârdır.

ESNAF — (Yüksek bir sada ile) Âmin!

HOCA EFENDİ — Neye âmin a birader?

ESNAF — Kâtip efendi bir dua daha okumadı mı ya?

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Bir imam Mısırçarşılı Feyzi Efendi, Kapıçuhadarı Mehmet Ağa, gazete muharriri Hilkat Efendi, Hüsnü Bey ve evvelkiler

Misafirler girerken selâm verirler. Odada bulunanlar kıyamla selam alırlar. Her biri diğerleriyle aşinalık ederek otururlar. Bir müddet sükût ile geçer.

BİR GAZETECİ — Efendiler! Nikâh cemiyetinde sükût etmek görenek midir?

İMAM EFENDİ — Hayır efendim hayır! Gülmeli söylemeli, latife etmeli bu gün..

KÂTİP EFENDİ — Bu yevm-i sürur ü huburda sohbet ve kelâm bir kat daha müstevcib-i neşe-i tam olur efendim.

GAZETECİ — (Etrafa) Vay? (Kâtibin yanına sokularak müstehziyane) Zat-ı belagat beyinat-ı edîbaneleri defterhane-i Hakani...

KÂTİP — (Kıyamla) Efendiciğim hayır veliyyünnimetim! Şimdiye değin memuriyet-i müteaddide ile aktar-ı baide-i memalik-i Devlet-i Aliyye'yi geşt ü güzâr ve elhâletü-hazihi evkat-ı âcizânemi bir guşe-i pesti ü iftigar içinde imrar etmekteyim.

GAZETECİ — (Daha ziyade müstehziyane) Bu kadar fesahat ve belagatla bu inziva!

KÂTİP — Bu dahi tâli-i dûnumun bir nümune-i ibret-i nevînidir efendim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KAPIÇUHADARI — (İmam Efendi'ye) İmam Efendi söylemeli, latife etmeli diyordunuz ama babamız bize kâtiplik öğretmedi ki bu efendilerle konuşabilelim. Onlar Türkçe bilmezler, biz de onların lisanını anlayamayız. Nasıl konuşabiliriz?

GAZETECİ — (Mehmet Ağa'ya dönüp) Evet kusur bendedir. Size tercümanlık edivereyim. Efendi hazretleri şimdiye kadar hep dışarlarda gezmişler de şimdi bir köşede oturuyorlarmış.

MISIRÇARŞILI — Vay bu kadar lakırdı hep bu demek mi imiş?

İMAM EFENDİ — Evet efendim! Kâtibâne söyleyince bu kadar eder. Onu biz anlamaz isek de erbâbı anlar.

HÜSNÜ BEY — İşte bir cemiyette iki kâtip olunca öyle olur. Maşallah Hilkat Efendi ile Kâtip efendi bülbül gibi şakıyarak hal ve hatır sormaya bile bana meydan vermediler.

GAZETECİ — Gazeteci kısmı biraz zevzek olur efendim. Vâkıâ...

HÜSNÜ BEY — Estağfirullah efendim. Ayaklarınızı öpeyim. Meram o değil, hane sahibi bulunmak münasebetiyle efendilerime hal hatır soramadığımdan...

GAZETECİ — Şimdi sorabilirsiniz efendim. (İmam Efendi'ye) Efendi hazretleri hal hatır sormanın kazâsı mümkün değil mi?

İMAM EFENDİ — Hay hay! Her şeyin kazâsı mümkündür. Lâkin vakit geçiyor mu acaba?

HÜSNÜ BEY — Başka bir beklediğimiz yoktur. Hemen bir vekil ile iki şahit Açıkbaş Hoca'nın vekâletini almaya gitseler..

GAZETECİ — Ona hacet yoktur efendim.

HÜSNÜ BEY — Vekâlet alınmış mı?

GAZETECİ — Hayır efendim. Açıkbaş kendi tarafından bilisale akdedecek.

HÜSNÜ BEY — O nasıl şey ya?

İMAM EFENDİ — Caiz ya efendim caiz ya!

HÜSNÜ BEY — (Müteaccibâne) Ya caiz ha!

GAZETECİ — Evet efendim. Hoca kısmı biraz acayip olmaz mı? Caiz olduğunu bildiği için böyle etmek istedi. Elde bir hürriyet varken niçin istifade olunmasın? (Taşradan uşak «buyurun efendim» diye bir ses verir.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜSNÜ BEY — Caiz olduktan sonra biz de razı oluruz. (Kapıya doğru bakıp) Vay işte geldi. (Açıkbaş Hoca ve yanında bir Buharalı ile beraber içeriye girer.)

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Açıkbaş, Buharalı

AÇIKBAŞ — Esselamün aleyküm yahular!

HUZZAR — (Cümlesi kıyam ederek) Ve aleyküm üs-selâm ve rahmetullah.

AÇIKBAŞ — Galiba sizi beklettik?

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Biz beklemiyorduk ama..

AÇIKBAŞ — Hayır! Vaktimizi düşünmeyelim. Hayırda acele etmek lâzımdır. Ben tarafımdan bil-isale akdedeceğim.

İMAM EFENDİ — Pek münasip efendim. Demek oluyor ki işimize başlamalıyız. Buyurunuz vekil ve şahit efendiler kimlerse buyursunlar.

(Açıkbaş, Buharalı, Gazeteci, İmam, Kapıçuhadarı, Mısırçarşılı ve bir de evvelce gelmiş olan esnaf kalkıp sol taraftaki kapıdan girerler.

ALTINCI MECLİS

Bakıye-i hüzzar

HÜSNÜ BEY — Yine biz bize kaldık.

KÂTİP — Hemen onlar bilyümni vel-ikbal-i umur-i müteşebbiseyi hüsn-i neticeye isâl etsinler.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Şu herifin de ıstılahlarına ne boğuluyorum.

HOCA EFENDİ — Lâkin Açıkbaş Hoca efendi pek latif bir zat imiş.

HÜSNÜ BEY — Hem ne kadar tuhaf ya? Benim kendim nikâh kıyacağım geldi. Ben de böyle laubali adamları severim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KÂTİP EFENDİ — Hak yed-i devletinizdedir efendim. İnşallahu Taala onlar da siz de tul-ı ömr ile muammer ve ahbab-ı sadakat - meâbınız hüsn-i zindegânınız beşaretiyle mübeşşir olurlar.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Na işte yine başladı, inşa okumaya. Boğulmak bir şey değil (Kâtibe) evet efendim Ha! Sahih âmin diyecektim. (Etrafa) Boğulmaktan ne diyeceğimi düşünmeğe vakit var mı ya?

HOCA EFENDİ — Kısmet efendim kısmet!

HÜSNÜ BEY — Orası öyle. Şu adamı gördüğüm günden beri canım sevdi. Yalnız riyazeti pek şiddetli, elinden gelse nefes de almayacak ama yine severim. Meğer Cenab-ı Hak kızımı ona kısmet etmiş. Kader efendim kader. Takdiri bozmaya kimsenin haddi yok.

KÂTİP EFENDİ — Ettakdir mümteni utt-tagyir demişler.

HÜSNÜ BEY — (Etrafa) Of aman şeytanlık başıma çıktı. Bu herifin kâtipliğinden de... (Kâtibe) Öyle efendim. Hiç bir iş bizim reyimiz üzerine icra olunmaz. Daima kaderin dediği yerini bulur. Biz bir şey olsun diye ne kadar çalışsak nafile. Olacak ise mutlak oluyor. Olmayacak ise mümkün değil olmuyor. Lâkin nikâhtakiler ne kadar geciktiler! Acaba vekiller pazarlıkta uzlaşamadılar mı? Adam beş aşağıya beş yukarıya pazarlığı kesip hayırlaşıvermeli idiler.

KÂTİP — Bu gibi umur-ı hayriyede beşe üçe bakmamak lâzım ama efendim, nasılsa artık vekil efendiler bu bâbda ziyadesiyle gayret ederler.

HOCA EFENDİ — Hatta bazı nikâhlarda işin bozulduğu da olur ya?

HÜSNÜ BEY — Olur ya, olur ya! Ama bizim için değil, çünkü Açıkbaş Hoca Efendi artık bizimdir.

YEDİNCİ MECLİS

İçeriki odaya gitmiş olan cemaat birer birer gelirler.

GAZETECİ — Allah mübarek etsin efendim. Nikâhı kıydık kıymaladık bitti gitti.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MISIRÇARŞILI — Hemen Rabbim dirlik düzenlik versin efendim.

HÜSNÜ BEY — Bitti mi?

İMAM EFENDİ — Bitti bitti. Şerbetler içilsin. Ağızlar tatlılansın.

ESNAF — (Etrafa) Hiç de böyle nikâh görmediydim.

HÜSNÜ BEY — (Memnunen) Mehmet! Mehmet! Şerbetleri getir bakalım. (Mehmet şerbet dağıtmaya başlar.)

GAZETECİ — Hele bir iyisi pazarlıkta da sıkıntı çekilmedi. Öyle ya alanın satanın işine elverdikten sonra artık beyhude ne inat etmeli ya. Malın değeri bulunduğu gibi teslim et, hayrını görsün vesselam.

KAPIÇUHADARI — Mübarek olsun Hüsnü Beyefendi, mübarek olsun.

HÜSNÜ BEY — Allah ömürler versin efendim, düğünümüz yakındır.

GAZETECİ — Öyle ya, öyle ya! Düğünü uzatmak damat ile gelini üzmek demektir.

İMAM EFENDİ — Bu gibi işlerde ne kadar acele edilirse o kadar ecir vardır.

KÂTİP EFENDİ — Umur-ı hasene ve hayriyyede istical-i kesîr müstevcib-i hayr-i vafîr olur efendim.

BUHARALI — Mevla-yı müteâl hazretleri aralarında hüsn-i maişet nasip eyleye.

HÜZZARIN CÜMLESİ — Amin, amin!

GAZETECİ — Canım hani ya kız babasına şerbet yok mu? Bari ben vereyim (diye bir bardak şerbet verir.)

AÇIKBAŞ — (Odadan en sonra çıkarak) Bizim aramızda teklif tekellüf yok ya. Kayınpederimin mübarek ellerini öpmek isterim.

HÜSNÜ BEY — (Elinde şerbet bardağı olduğu halde) Kayınpeder dedikçe kendimi ihtiyar zannediyorum. Bari bir de biraderlik ilâve ediniz. Kayınpeder biraderiniz.

KÂTİP EFENDİ — Kaide-i belagata münafi olmaz mı efendim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AÇIKBAŞ — Artık evlat deyin kardeş deyin o sizin bileceğiniz şeydir. Ben mübarek elinizi öpmek şerefine nail olayım da ne olursa olsun.

GAZETECİ — Öyle ya! Evrakını senedini sepetini alıp koynuna koyunca böyle demek düşer. Ne olursa olsun demek lâzım. (Açıkbaş'a) Hoca efendi ne kadar terlediniz. Güya yirmi beş yaşında bir civan imişsiniz de utanıyormuşsunuz. Bu kadar hicabın mânâsı? İşte iş oldu bitti.

İMAM EFENDİ — Nikâhın ruhaniyeti olmalı efendim.

AÇIKBAŞ — Sahihan pek sıkıntı bastı. Burası da hava almıyor ki.

HÜSNÜ BEY — (Elindeki şerbeti takdim ederek) Şunu içer misiniz efendim?

AÇIKBAŞ — Siz buyurunuz efendim, ayaklarımızın altını öpeyim. (Hüsnü Bey şerbeti içerken Açıkbaş soyunup alafranga giyinmiş Fettan meydana çıkınca Hüsnü Bey boğulur gibi hırıldayarak şerbetler ağzından burnundan gelir.

HÜSNÜ BEY — Ay! Bu ne!

GAZETECİ — Damadınız Fettan Efendi.

FETTAN EFENDİ — Fettan kulunuz efendim. Bir de bu kıyafetimle mübarek elinizi öpeyim.

HÜSNÜ BEY — (Avazı çıktığı kadar bağırıp) Bu nasıl rezalet! Ben bunu kabul eder miyim? İmam Efendi bu nasıl iş.

İMAM EFENDİ — Efendim dâiniz şühud-ı âdile huzurunda kerimeniz Yekta Hanım'ı Fettan Efendi İbn Osman Bey'e akdeyledim. Tarafeynin rızası munzamdır. Mihr-i muaccel ve müecceli kararlaştı. Bu nikâh nikâh-ı sahihdir.

HÜSNÜ BEY — Siz benim başıma bu belâyı getirmek için ittifak mı ettiniz? Ben bu rezaleti nasıl kabul edebilirim (diye kanepenin üzerine yığılır?)

GAZETECİ — Efendi peder, bey peder! Nikâhta rezalet olmaz. Şahitlerimiz hep muteber ve namuslu adamlardır. Buna nikâh derler. Erkek ile kızın inzimam-ı muvafakatına şehadet eden iki şahit huzurunda akdolunur. Bâkisi görenektir. Kendinizi beyhude üzmeyiniz. İnat para etmez.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KÂTİP EFENDİ — Rey-i kasir-i ahrarâneme göre dahi...

HÜSNÜ BEY — (Hiddetle) Sen beri sus a malumat küpü...

İMAM EFENDİ — Evet Hüsnü Bey, Hilkat Efendi'nin hakkı vardır. Nikâh nikâhtır. İnat ederseniz rezaleti o zaman çıkar. (Cemaate) Eh cemaat artık bizim işimiz kalmadı. Buyurunuz gidelim.

FETTAN EFENDİ — (Hüsnü Bey'in ellerini tutarak) Beybabacığım ben namuskârâne bir aşk yolunda elden geleni dirig etmedim. Sizden ne düğün isterim, ne dernek. Zaten haneniz içinde dirliksizliğe sebep olan bir kızı, bana verseniz onunla iktifa ederim.

HÜSNÜ BEY — (Çıldırasıya hiddetle) Daha tutmuş da karşımda laf söylüyor. Yıkıl karşımdan hilekâr.

GAZETECİ — Hile ama şeran muteber, vicdanen mukaddes bir hile. Biz gelini ne vakit olsa alırız (diye Fettan'la kol kola vererek), gidelim gazetenin akşam tashihine bakalım. Sonra yarına gazeteyi çıkaramayız...

PERDE İNER

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AHZ-I SÂR

yahut

AVRUPA'NIN ESKİ MEDENİYETİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

1291

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MUKADDİME

«Ahz-ı sar» namıyla yazmış olduğumuz işbu tiyatro risalesi Fransa ahvalini tasvir eylediği için bazı fikirler bunun tercüme veya taklid olduğunu hükmederler ise aldanırlar. Risalemiz tercüme olmadığı gibi taklit de değildir. Hele vakayi-i tarihiyye hiç değildir. Henüz vatanından çıkmamış bir Osmanlının Fransa hakkındaki tasavvuratından ibarettir. Hem bu tasavvur Fransa'nın hal-i hâzırını tasvir etmeyip, Fransa Büyük ihtilâlinden evvelki yani derebeylerinin icra-yı hükm eyledikleri zamanı tasvir eder.

Vak'anın suret-i cereyanında görülecek ahval mübalagaya hamlolunmamalıdır. Zira Fransa tarihinde her biri için daha garip pek çok misaller bulunabilir.

Muharrir

1883
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AZÂ-YI VAK'A

SEN ONÖR	Derebeyi
VİRJİNİ	Sent Onör'ün zevcesi
MADAM MANDOR	Virjini'nin musahibesi
ANA	Bir köylü kız
NİKOLA	Ana'nın kardeşi
ŞÖVALYE JAN	
JON FİYER	
PİYER	Şövalye Jan'ın refikı

Jül ve Pol isminde iki müsellah adam

Birkaç köylü

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ PERDE

(Perde açılınca deniz kenarında birtakım köylü kulübeleri görülür. Bir kulübenin kapısı önünde Nikola ile Ana müşahede olunur.)

BİRİNCİ MECLİS

Ana, Nikola

ANA — (Düşünmekte olan Nikola'ya) Sende bu birkaç günden beri bir düşünmek var kardeşim. Senin yüreğin erkek yüreği olduğu için şayet kadın yüreğinin halini bilmezsin. Ben seni böyle gam, kasavet içinde gördükçe yüreğim ne oluyor biliyor musun?

NİKOLA — (Bir müddet cevap vermeyerek nihayet başını kaldırıp) Ha? Ne diyordun? Affedersin Ana, anlayamadım.

ANA — Tuhaf! Demek oluyor ki lakırdılarıma bile ehemmiyet vermedin.

NİKOLA — Estağfirullah! Nasılsa zihnim perişandı da...

ANA — İşte ben de zihninin perişanlığından şikâyet ediyorum ya?

NİKOLA — Ey ne olmuş sanki?

ANA — Bir şey olduğu yok. Bu kadar gamın, bu kadar kasavetin sebebini anlamak isterim. Kız kardeşin değil miyim?

NİKOLA — (Birçok gezinip düşündükten sonra) Sebebini anlarsan elinden bir şey gelecek mi?

ANA — Demek oluyor ki dalgınlığının bir sebebi varmış.

NİKOLA — Var ya? Olmaz mı hiç? Benim başıma gelenler kimin başına gelmiş? Ah Ana ah! Ben büyük bir belâya uğradım.

ANA — Ne belâya uğradın? Allah....

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

NİKOLA — Fakat yine sen bilmesen daha iyi edersin. Senin bileceğin şey değildir de onun için söylüyorum.

ANA — Ya! Neden gizli mi?

NİKOLA — Hayır! Gizli de değil. Virjini için düşünüyorum.

ANA — (Biraz telâşla) Hangi Virjini?

NİKOLA — Gûyâ bilmiyorsun!

ANA — Bilmesem ayıp değil a?

NİKOLA — Sen Onör'ün aldığı Virjini yok mu? İşte o.

ANA — (Biraz teemmülden sonra) Sen Onör'ün kim olduğunu bilmiyor musun ki bu lakırdıyı söylüyorsun?

NİKOLA — Allah Allah Sen Onör'ü bu eyalette kim bilmez? Koca bir derebeyi oğlu bilinmez mi? İşte hem biliyorum hem de bilerek söylüyorum.

ANA — (Titreyerek) Sen Onör... teehhül mü...

NİKOLA — Etti ya? Hem de nasıl teehhül? Sevgilimi elimde aldı.

ANA — (Halecanla) Sevdiğin bir kızı mı?

NİKOLA — Öyle ya! Madmazel Virjini'yi almadı mı?

ANA — Ay Madmazel Virjini koca bir derebeyi kızı olduğu halde nasıl olur ki senin sevgilin olabilir? Sen basbayağı bir adamsın.

NİKOLA — Sen de amma tuhaf söylüyorsun ha! Gönül bu! İsterse imparatorun kızı olsun. İki gönül bir olunca...

ANA — Hakkın var. (Gezinerek etrafa) Vâkıa öyle. İsterse imparatorun kızı olsun. Böyle olmasa ben de Sen Onör'ü nasıl severdim? (Kardeşine) Ey sanki şimdi ne düşünüyorsun, iş olmuş bitmiş.

NİKOLA — Düşündüğüm şey pek de o kadar güç değil. Sen Onör'ün karnına bir bıçak soktuğum gibi iş biter.

ANA — (Halecanla) Kime? Kime!

NİKOLA — Ne o? Bu telâş ne? Sana ne oluyor? Sen Onör'e işte, Sen Onör'e. Vâkıa katillik fena bir şey olduğunu bilirim ama mazurum değil miyim?

ANA — (Sükunetle) Âşık olan bu gibi şeylerden mazur görülegelmiştir. Lâkin Sen Onör'e de yazık değil mi? (Etrafa) Ah! Sen Onör'e bir şey olursa ben ne yaparım?

NİKOLA — Şimdiki halde en ziyade bana yazık kardeşim, bana.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ANA — (Biraz gezinip düşündükten sonra) Bana baksana? kardeşim. Sen bu kadar gayrete düştün, ama bakalım gerçekten mecbur oldun mu?

NİKOLA — Gerçekten mecbur oldun mu demek ne demek? Mecburiyetim hem elverdi, hem de arttı. Çünkü iş yalnız Sen Onör'ün sevdiğimi elimden almasından ibaret kalmadı. Madmazel Virjini ile olan maceramı kendisine mi anlatmışlar ne olmuş, hasılı hem kendisi bana zulmettiği halde hem de canıma kasdedecekmiş. Ben daha çabuk davranırsam, hem sevdiğimi, hem de kendimi kurtarmış olacağım.

ANA — (Gezinerek etrafa) Gördünüz, mü olanlar kime oldu. Bana oldu bana! Bir tarafta sevdiğim, bir tarafta kardeşim! (Kardeşine) Bana kalsa...

NİKOLA — Ey sana kalsa....

ANA — Bana kalsa kendini bu tehlikeye atma derim.

NİKOLA — (Müstehziyane) Niçin efendim?

ANA — Çünkü bakalım Madmazel Virjini seni gerçekten seviyor mu? Velev ki sevmiş olsun öbürü beyzade iken sana varabilir mi? (Etrafa) Ah Sen Onör de bir beyzade iken beni alabilir mi? Bak bir kerre bir senedir buraya gelmemesinin sebebi buymuş.

NİKOLA — Yavrum! Kanun-i aşk alır mı verir mi diye hükmetmez. O bana iltifat etti. Ben ona sadakat vaad eyledim. Ben bana düşeni yapayım da o kendisine düşeni yapmazsa yapmayıversin.

ANA — Gel beni dinle.

NİKOLA — Mütalaama karşı duracak isen nafile, hiç söyleme. Çünkü kulak bile vermem.

ANA — Yok, yok. Söyleyeceğim şey mühimdir. Dinle, dinle. Bana kalsa Madmazel Virjini seni kibar madamların, madmazellerin garip yiğit delikanlıları sevdiği gibi sever. (Etrafa) Beni şiddet-i aşktan men'eden de bu değil mi ya? Büyüklerin muhabbeti...

NİKOLA — Öyle olsun. Onun gibi bir beyzade tutup da bana esir olamaz ya? Fakat bir âşık-ı sâdıkın boynunun borcu olan vazifeyi yerine getireyim de..

ANA — (Biraz daha gezinip düşünür) Evet! Hakkın varmış. Hak verdim. Nasıl intikam alacaksın, bakayım.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

NİKOLA — Bıçağı hazırladım. Deniz kenarında kumlar içine gömdüm. Onu alıp şehre gideceğim. Elbette bir kolayını bulup Sen Onör'ün böğrü üzerine sokacağım.

ANA — (Dehşet halleri göstererek) Ah kardeşim!

NİKOLA — Ne var?

ANA— Sonra seni ne yaparlar?

NİKOLA — Öldürürler. Burada Virjini'yi düşüne düşüne günde bin defa öleceğime hasmımdan ahz-ı sâr yolunda ölmek elbette alâdır.

ANA — Canım Sen Onör'ün kabahati yoktur zannediyorum.

NİKOLA — Artık sen işin yok ise bin kerre kabahati yok de.

ANA — Yok ya! Sen Onör gitti de Madmazel Virjini'yi zorla mı aldı?

NİKOLA — Kim bilir?

ANA— Kim bilir değil. Biraz mülahaza edersen sen de bilirsin.

NİKOLA — Mülahaza mı? Şimdi benim öyle uzun uzadıya düşünecek kadar başımda aklım var mı? Senin aklın başında ise söyle bakalım.

ANA — Hay hay! Benim aklım başımda. Ben hükmederim ki bir kız muvâfakat etmezse bir erkek onu zorla alamaz.

NİKOLA — Sahîh söylüyorsun. Sahîh söylüyorsun ama ben rakîbimden intikam alacağım. Rakîbim de Sen Onör'dür.

ANA — Vallahi ben olsam asıl Madmazel Virjini'yi rakip tanırdım. Rakip de değil adeta hain tanırdım. Gaddar tanırdım. Öyle ya! Hem sana iltifat etsin, gönlünü alsın hem de sonra sana bir tekme vurarak başkasına varsın, senin ona gösterdiğin sadakat kadar o da sana sadakat göstermek lâzım gelince, hiç olmazsa kocaya varmamalıydı.

NİKOLA — Pekiyi, pekiyi. Lakırdıyı uzattık. Benim o kadar uzun laf edecek zihnim yok, senin hatırın için kısmet olursa bir bıçak da Virjini'ye vurayım. (Bu aralık uzaktan iki müsellah adam görünür.)

ANA — Bununla beraber işin en kestirme yolunu istersen bu işten vazgeçmeli derim. Zira Virjini dün Sen Onör'e varmamış olsaydı bile yarın mutlaka başka birine varırdı.

NİKOLA — O zaman ben de daha ertesi gün gider o adamın başını keserdim. (Görünen adamlar gelirler.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İKİNCİ MECLİS

Jan, Piyer Nikola, Ana

JAN — (Sert bir çehre ile) Bu köyde bir Nikola varmış.

ANA — (Halecanla) Niçin sordunuz?

PİYER — Niçin sorduğumuz sana lâzım değildir. zannederim.

NİKOLA — Zan filan ne lâzım dostum, Sen Onör tarafından gelirseniz söyleyiniz de size Nikola'yı haber vereyim.

JAN — Nasıl Sen Onör? O adamı tanımam, tanımak da istemem.

NİKOLA — Öyleyse aradığınız Nikola benim. Ne isterseniz bakayım?

JAN — (Mülâyemetle) Vay Mösyö Nikola! Affedersiniz, sizi tanımazdık.

NİKOLA — Pekala dostum, şimdi tanıdınız a? Meramınız ne ise söyleyiniz?

JAN — Sizi bir eski dostunuz istiyor. Şurada çamlık içindedir. Sizden bir ricası var. Lâkin buraya gelememekte mazurdur.

ANA — (Titreyerek) Gitme kardeşim!

PİYER — (Sert bir çehre ile) Sen sus be. Senin nene lâzım?

NİKOLA — Sus! Eski dostum imiş. Belki benden himaye bekliyor. Belki bir hizmet istiyor. Gidelim dostum gidelim.

PİYER — Biz de onun refikleriyiz. Dostunuzun çoktan beri selâmını filânını almadınızsa da pek eski dostunuzdur. Kendini görünce şaşacaksınız.

NİKOLA — (Düşünerek) Acaba bizim Pol mü ola?

JAN — Sonra anlarsınız. Hemen gidelim.

NİKOLA — (Hemşiresine) Kasavet çekme, şimdi gelirim. Eski dostummuş. Gitmemek olmaz. Adiyö!

JAN — Merak etme, etme. Buralarda kimse yok. Buralara hiç candarma filan geldiği yok a?

NİKOLA — Ne gezer? Candarmalar bağlık bahçelik yer ararlar ki zevk etsinler diye. Buraya Allah bilir ama senede bir kere vergi için birkaç tahsildardan başka kimse gelmez.

PİYER — Köyün içinde?

NİKOLA — Ne gezer efendim ne gezer?

(Üçü birden giderler.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÜÇÜNCÜ MECLİS

ANA — (Yalnız) Of yüreğim çarpmaya başladı. Dar-ı dünyada bir kardeş, anam da o, babam da. Kardeşimin böyle orman içinden çıkamayan dostu kim olabilir? Çoktan beri selâmını sabahını alamadığı adam. Mutlaka ya kaçaktır ya haydut. Hele bu gelen heriflerin yüzlerinden lânet akıyor. Zaptıye var mı diye soruşları hüsn-i hallerine delâlet etmez. Ah kardeşciğim ah! Bir belâya uğramadan avdet edeydin seni bir daha yanımdan ayırmazdım. Sen Onör'e filana da göndermezdim. (Biraz gezinir ve düşünür.) Göndermem ya! Eline ayağına sarılırım, koyuvermem vesselam. Ya nasıl koyuveririm ki vuracak olan kardeşim, vurulacak olan da sevdiğimdir. Ne sevdiğimin vurulmasını ne de kardeşimin katil olmasını isterim. Ama Sen Onör beni alacak mı? Hiç ümidim yok. Ben Nikola gibi ters mülâhazalı değilim. O beyzade, ben basbayağı bir kız. Lâkin Nikola'nın da dediği gibi gönül büyüğe küçüğe bakmaz, sever. İmparatorun oğlu bile olsa yine sevmekte mazur olabilirim. Ama yine zannederim ki Sen Onör beni sever. Buraya geldikçe... ne ise şimdi orası lâzım değil a? Fakat Madmazel Virjini ile teehhül ettiği halde de ben gönlünden çıkmamışımdır. Şimdiye kadar gördüğüm iltifatlarını yine görürüm; hoş kardeşim de bir şey kaybetmiyor ya? Şimdiye kadar Madmazel Virjini kendisini ne kadar seviyor idiyse yine o kadar sevebilir. Bir bey kızı tutup da Nikola'ya varacak değil a? Hasılı Sen Onör'ün kılına dokundurmam. Ne yaparsam yaparım, kardeşimi salıvermem. (Bir köylü gelir.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Köylü, Ana

KÖYLÜ — Madmazel, Madmazel!. Şurada hırsızlar bir adamı soymuşlar ne olmuş? Bir hal olmuş ama...

ANA — (Halecanla) Kimi soymuşlar?

KÖYLÜ Vallahi lâyıkıyla anlayamadım. Ben bu köylü değilim. Ormanın kenarından geçerken eli bıçaklı iki herif gördüm. Korkup kaçtım.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ANA — (Etrafa) Korkarım kardeşim Nikola da içindedir. Çünkü onlar tevekkeli gitmemişlerdi. (Köylüye) Nasıl iki adamdılar?

KÖYLÜ — Silâhlı. Hele birisi haydut gibiydi. Gözleri kan çanağına dönmüş.

ANA — (Etrafa) Bizimkiler olsa dört olacaktı. (Köylüye) (Bunlar yalnız iki adam mıydı?

KÖYLÜ — Üç adam imişler de ikisi birisini mi soymuş ne olmuş. Dedim a! İyi anlayamadım.

ANA — (Etrafına) Mutlak bizimkiler! (Köylüye) Aman hemşehri sen bizim Nikola'yı tanır mısın?

KÖYLÜ — Hangi Nikola'yı?

ANA — Benim kardeşim Nikola'yı!

KÖYLÜ — Ne bileyim ben? Benim şimdi aklım da başımda kalmadı ki düşüneyim, hasılı bugün şu çamlıkta bir vak'a oldu ama ne olduğunu bilemiyorum.

ANA — (Etrafa) Yüreğimin çarpıntısına da bakarsan mutlak kardeşciğime bir hal oldu. (Köylüye) Canım hemşehri! Şu ormana kadar gidip de bu işi bir iyice anlar mısın?

KÖYLÜ — Oh! Ben canımı yabanda bulmadım. Zaten heriflerin elinden yakamı kurtarabildiğime hâlâ inanamıyorum.

ANA — Sana ikramdan geri durmam.

KÖYLÜ — Bana buradan savuşmak kadar ikram olamaz. (Der, gider ve öte taraftan Jan görünür.)

BEŞİNCİ MECLİS

Ana, Jan

ANA — (Halecan-ı tam ile) Aman kahraman ormanda bir hal olmuş diyorlar.

JAN — Ne olmuş? Bir şey olduğu yok.

ANA — Bir adamı soymuşlar diyorlar.

JAN — Kim demiş? Yalandır.

ANA — Ya kardeşimi ne yaptınız?

JAN — Nikola senin kardeşin miydi?

ANA — Ah kardeşim idi kardeşim! Allah aşkına ne yaptınız?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

JAN — Zavallı kızcağız. Güzelce de bir şey be!

ANA — Canım söylesenize? Ne oldu kardeşciğim?

JAN — Allaha vasıl oldu.

ANA — Ay!. (diye duvarın dibine yığılır, kalır.)

JAN — Sen sağ ol hanım kız (diye koynundan iki kulak çıkarıp) İşte kulakları.

ANA — (Bayılırcasına) Ah cellat!

JAN — Vallahi madmazel bana kabahat bulma. Yine mürüvvetimden sana haber veriyorum. Ben cellat değilim. Madmazel Virjini emretti, biz de emrini ifa eyledik. Yine kabahat senin kardeşindedir. Madmazel Virjini hakkında türlü türlü sözler söylemiş. Guya kendisini severmiş. Bilmem ne imiş. Madmazel birkaç defa kendisine haber göndermiş, o ise deli mi olmuş divane mi olmuş ne olmuş, güya esrarını meydana dökerek madmazeli rezil edecekmiş. Sonra da Virjini'nin kocası Sen Onör'ü öldürmeği kurmuş. Hani ya biz bitirmemiş olsaydık da Senyör Sen Onör haber alaydı, onun elinde ölecekti. Her ne ise sen sağ ol, cenazesi orman içindedir. Haydi git de kaldır.

ANA — Allah aşkına (yerinden kalkarak) size bir şey sual edeceğim.

JAN —Ne istersin?

ANA— Kardeşim son kelâmı olarak ne dedi?

JAN — «Ah Virjini» dedi, ama bir âşık âhı gibi ah etmedi. Çehresinde intikam alâmetleri görülürdü. Haydi, git kaldır. (Çıkar, gider.)

ALTINCI MECLİS

ANA — (Yalnız. Kemal-i hiddetle). Gördün mü sevdiğin Madmazel Virjini'yi? Sadakat vaat etmiştin öyle mi? Aldın mı sadakatının mükâfatını? Sen pespaye bir adamdın. Derebeyi kızı bana bir iltifat etti diye kendini âşık maşuk mu zannettiydin? Onların muhabbeti işte bu kadar olur. Şan-ı iffetini muhafaza uğrunda seni feda edemez mi zannettindi? Ah kardeşciğim! Ne kadar bedava gittin? (Duvara dayanarak biraz ağlar.) Hayır! Ağlamak boş şey! Ağlamakla kardeşim geri gelmez. Son nefesinde işin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

hakikatini anlayarak müntakımâne «Ah Virjini» demiş. Demek oluyor ki bu intikam hevesi kendisinden miras olarak bana intikal eyledi. Hem de iki başlı intikam alacağım. Hem âşıkane alacağım hem de hayatına suikasd ettirmiş olduğu karındaşımın intikamını alacağım. (Semaya bakarak) Virjini! Eğer sen de ömründen, gençliğinden bir lezzet alabilecek isen cihan benim yüzüme tükürsün. Meğer ki ömrüm müsait olmaya. Hem kardeşim gibi çılgınca hareket etmem. Bir yol bulayım ki felek-i muntakım da bana aferin desin. (Orman tarafından birkaç köylü Nikola'yı karga tulumba ederek ağır ağır getirirler.) Ah kardeşciğim, kardeşciğim! Al kanlara boyanmış kardeşciğim... İntikam, intikam. Ya ben de senin gibi kana boyanırım ya intikamını alırım. (Koşar kardeşinin naaşını kucaklar.) Ah dünyada senin kadar top uğruna gitmiş kimse yoktur. Kaldırın kardeşimi, evimize götürün. (Der ve köylüler kaldırırken perde iner.)

İKİNCİ PERDE

(Perde açılınca alâ bir salon görünür. Virjini gayet mükellef giyinmiş olduğu halde kanape üzerinde oturup bir mektup okur.)

BİRİNCİ MECLİS

VİRJİNİ — (Yalnız) İşte biçare adamcağız yine o kadar diller dökmüş, o kadar diller dökmüş ki okuyanın yüreği paralanır. Bana ne kadar da muhabbeti var! Aman Yarab ne kadar aşk! Ya ben kendisini ne kadar seviyorum? Ömrümde bu kadar muhabbeti kimse hakkında hissetmedim. Canım ne kadar görüşsem ne kadar konuşsam Şövalya Jan'a doymak mümkün değil. İmkânı olsa da her gün birleşsem, her gece birleşmeyi de canım isteyecek. Ah ne fayda ki vâsıtayı kaybettik. Bizim Jül gittiğinden beri pek fena bir hale geldik. Hattâ bu mektubu bile bir köylü karısı ile alabildim ki ahmak karı burada kimi görse mektubu ona verecekti. Bereket versin karşısına ben çıktım. Kocam olacak zâlimin elinden sadık adam kullanmağa imkân yok ki, hangisinden biraz şüphe

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

etse hemen kafasını kesiyor. Şimdiye kadar üç vâsıtamın kafasını kesti. İllâ Jül'e acıdığım kadar hiç birisine acımadım. Ha! Bak ben Madam Mandor'a bir adam sipariş etmiştim. Kalkar çanı çalar, badehu gezinmeğe başlar.)

İKİNCİ MECLİS

Virjini, Madam Mandor

VİRJİNİ — Madam Mandor! Hani ya ben size bir adam sipariş etmiştim.

MADAM MANDOR — Evet efendim.

VİRJİNİ — Ne yaptınız?

MADAM MANDOR — Hatırımdan çıkmadı efendim.

VİRJİNİ — Hatırınızdan çıkmadı ama işin bitmesi lâzım, vasıtasız halimiz pek fenalaşıyor.

MADAM MANDOR — Efendim ne yalan söyleyim? Bir adam var ama tavsiye etmeye dilim varmıyor.

VİRJİN — Niçin?

MADAM MANDOR — Niçin olacak efendim, zevciniz Sen Onör şimdiye kadar üç dört bîgünah adamınızın günahına girdi. Var dediğim adam ise henüz on sekiz, on dokuz yaşında bir çocuk, Doğrusu yüreğim acıyor.

VİRJİNİ — Siz kocamı düşünmeyiniz. Çocuk gözü açık olursa bir şey olmaz. Ötekiler kendi ahmaklıklarından gitti. Bu dediğiniz çocuk nasıl? Gözü açık mı?

MADAM MANDOR — Cin! Şeytan! Ateş! Kendisi evvelâ pederinizin silâhdarı yanında idi. Bir seneden ziyade orada kalmış. Sonra ben gördüm, pek beğendim de arabanızın önünde vardacı gitmek için dairenize aldım.

VİRJİNİ — Ha! Sahih! Öyle bir genç çocuk görmekteydim. İsmi nedir.

MADAM MANDOR — Jon Fiyer diyorlar efendim.

VİRJİNİ — Jon Fiyer ha! Adına bakılırsa sahihan ateş gibi bir şey olacak. Ey siz ona hiç bir şey açtınız mı?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MADAM MANDOR — Henüz tecrübeyi bitirmedik efendim. Bir kere tuzağa düşürmeyince olur mu ya? Henüz bir ay olmadı.

VİRJİNİ — Çağırsanıza şunu göreyim. Ben gördükten sonra sizi burada yalnız bırakırım, siz de şartları şurûtları yerine getirirsiniz .

MADAM MANDOR — İrade sizin efendim (der, çıkar.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

VİRJİNİ — (Yalnız Madam Mandor'un pek yazıktır filan diyişine bakılırsa galiba çocuğa gönlü ısınmış olacak. Buraya daire-i hâssaya alınmasını ister ya. Çünkü daima kendi kumandası altında olacak. (Madam Mandor girer.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Virjini, Madam Mandor

VİRJİNİ — Hani ya çocuk?

MADAM MANDOR — Haber gönderdim efendim, getirecekler.

VİRJİNİ — (Tebessümle) Madam Mandor! Benim aklıma bir şey geliyor. Bu çocuğa teveccühünüzü ziyadece görüyorum.

MADAM MANDOR — Yok efendim, yok! Ümidim yok.

VİRJİNİ — Niçin?

MADAM MANDOR — O kadar iffetli şey ki efendim, yüzüne baktırmıyor. Delikanlılar içinde hiç de bunun gibisini görmedim.

VİRJİNİ — İyi ama sonra nasıl tuzağa düşüreceğiz ya? Kendini de müttehem etmez isek olur mu?

MADAM MANDOR — Ben kolayını buldum efendim. (Kapıdan tarafa bakarak) İşte geldi. (Çocuğa) Gel içeri, gel, Jon Fiyer.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BEŞİNCİ MECLİS

Virjini, Madam Mandor, Jon Fiyer

(Jon Fiyer gelip kemal-i tazim ile Virjini'nin ellerini öper.)

VİRJİNİ — Aferin! Mösyö Jon Fiyer ne kadar nazik çocuk!

MADAM MANDOR — İnşallah sayenizde pek çok feyz bulur efendim.

VİRJİNİ — (Çocuğa) Neredensiniz Mösyö Jon Fiyer.

JON FİYER — Gastonya tarafındanım efendim.

VİRJİNİ — Gaskonyalılar çok yiğit olurlarmış.

MADAM MANDOR — Bahusus Jon Fiyer kulunuz efendim. Maşallah yıldırım gibi.

VİRJİNİ — Sizi hizmetimize almak istiyoruz. Ne dersiniz?

JON FİYER — Zaten hizmetinizde bulunmakla müftehirim efendim.

VİRJİNİ — Teşekkür ederiz. Lâkin daire-i hâssamıza alacağız. Buraya içeriye. Yanımıza.

MADAM MANDOR — Elbette daha ziyade müftehir olur efendim.

JON FİYER — (Gelip tekrar elini öper) İhya etmiş olursunuz efendim.

VİRJİNİ — Lâkin bir şart var. Onu kabul etmeli.

JON FİYER — Hattâ ölümü bile.

VİRJİNİ — Aferin Mösyö Jon Fiyer. Öyle ise Madam Mandor size şartları söyler. Ben azıcık dışarıya çıkacağım. (Sağ taraftaki odaya gider.)

ALTINCI MECLİS

Madam Mandor, Jon Fiyer

MADAM MANDOR — Ben sana demedim miydi? İşte daire-i hassaya da memur oldun. Bu kadar saadete her tâli müsait değildir.

JON FİYER — Allah ömrünüze bereket versin.

MADAM MANDOR — Şartlara gelince! En evvel bizim şartı kabul etmeli. Ne dersin?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

JON FİYER — Hangisi o?

MADAM MANDOR — Allah Allah! Tekrar mı etmeli ya? Beni gördüğün zaman gazal-i vahşi gibi kaçmamak. (Jon Fiyer önüne bakar.) İşte gözlerini yere diktin. A canım senin gibi delikanlıların can verdikleri bir saadete seni razı edemiyoruz.

JON FİYER — Ben sizin kölenizim, efendim.

MADAM MANDOR — Hayır! Bize köle lâzım değil. Bize muhabbetle, sadakatle dolu yürek lâzım.

JON FİYER — O da bende var.

MADAM MANDOR — Var ise benden ne kaçınıyorsun? Seni yiyecek değilim a? Her ne ise eğer yüreğin muhabbetle, sadakatle dolu ise şu mektubu imza etmeli. (Koynundan bir mektup çıkarıp verir.) Hem sana şunu da söyleyim ki bunu imza etmezsen Virjini hazretlerinin emniyetini kazanamamış olursun.

JON FİYER — (Mektubu okuyarak) İmza ederim efendim (diye kalem arar. Madam Mandor bir tarafta bulunan hokka kalemi verir, imza eder.) Şimdi emriniz?

MADAM MANDOR — Emrimiz şudur ki Virjini hazretleri sizi nereye gönderirse gitmem dememek.

JON FİYER — Bu âşikâr bir şey.

MADAM MANDOR — Ama nereye gönderirse gitmeli. Mesela bir adamın başını kesmeğe.

JON FİYER — Ben giderim ama...

MADAM MANDOR — Canım hemen gidecek değilsin a. Misal olarak söylüyorum. Allah göstermesin. Bize cellat lâzım değil. Bir adamın sadakatını böyle tecrübe ederler.

JON FİYER — Nereye emrederse giderim, efendim.

MADAM MANDOR — Gördüğün şeylerden kimseye sır vermemek.

JON FİYER — Tabii!

MADAM MANDOR — Ama ne görürsen sır vermeyeceksin. Mesela Virjini hazretlerinin yanında kendi gibi genç bir adam görürsen onu görmemiş olmalı.

JON FİYER — Elbette. Hiç velinimetimizin...

MADAM MANDOR — Evet. O bizim keyfimize hizmet edecek değildir, biz onun keyfine hizmet edeceğiz. Ha! Bak sana şunu da söyleyim. Eğer bir sırrı meydana çıkarırsan yahut bir işte itaat etmezsen ne olur bilir misin?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

JON FİYER — O zaman beni öldürünüz.

MADAM MANDOR — Hem de nasıl ölümler ile ya? Lâkin sen buralara hacet bırakmazsın. Sadakatle hizmet et. Ben senin, varım senin, hattâ Virjini'nin bile...

JON FİYER — Ben teveccühten başka hiç bir şey istemem.

MADAM MANDOR — Orası senin nene lâzım. Onu biz biliriz. Dur Virjini'ye haber vereyim. (Gider.)

YEDİNCİ MECLİS

Jon Fiyer, yalnız.

JON FİYER — Ağır bir işin içine girdik ama Allah imdad eyleye. Artık her belâyı göze aldırmalı. (Virjini ile Madam Mandor girerler.)

SEKİZİNCİ MECLİS

Virjini, Madam Mandor, Jon Fiyer

VİRJİNİ — (Elindeki kâğıdı okuyarak) Ah! Madam Mandor sana vusul yolunda canımı feda az geliyor. Allah için artık kuluna merhamet et. (Çocuğa). Mösyö Jon Fiyer bu ne kadar şiddetli aşk? Madam Mandor'a vusul için feda-yı canı göze aldırmış?

JON FİYER — Kendisi yazdı efendim.

VİRJİNİ — Ne dediniz? Ne dediniz (Hiddetlice) Daha ilk günü yalanınızı mı tutacağım?

JON FİYER — (Bozularak) Estağfirullah efendim.

VİRJİNİ — Bu yazı sizin el yazınız değil mi?

JON FİYER — Hayır efendim.

MADAM MANDOR — Aman Jon Fiyer, kendi bıçağını kendin biliyorsun. Bu senin el yazındır, el yazındır.

VİRJİNİ — (Hiddetlice) El yazındır öyle mi?

JON FİYER — Evet efendim. El yazımdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

VİRJİNİ — (Yine hiddetlice) El yazın mıdır? Nasıl el yazın? Değildir.

JON FİYER — Evet efendim değildir. Nasıl emrederseniz.

VİRJİNİ — Hah! Aferin Mösyö Jon Fiyer. İşte her iş böyledir. Yani ben nasıl emredersem öyledir. Anladınız mı? Şimdi bu kâğıdın aynısını kendi el yazınız ile yazıp imza ederek Madam Mandor'a vereceksiniz. Madam Mandor benim tarafımdan size her ne emir verirse benim emrim gibi kabul edeceksiniz.

JON FİYER — İrade efendimizindir.

VİRJİNİ — Bir kerre size umumi bir talimat vereyim. Şövalye Jan'ı tanır mısınız?

JON FİYER — Tanımam efendim.

MADAM MANDOR — Ben size tanıtırım.

VİRJİNİ — On beş numaralı sedye ki onu götürenler içinde benim zevcimi buraya getiriyorlar zannederler. İşte onunla buraya Şövalye Jan gelir. Buradan ona vereceğim mektupları götürürken şayet mektubu senden birisi ister ve seni vermeğe mecbur eylerse derhal mektubu yemeli. Yemeli ki kimsenin eline geçmesin.

JON FİYER — Evet efendim tabii.

VİRJİNİ — Sedyeyi size Şövalye cenabları emreder. O zaman buraya gelip sedyeyi alarak kendisini getirmeli ama hamallar da daima Sen Onör'ü götürüyoruz zannetmeli. En güç memuriyet budur. Şayet yolda karşınıza bir kimse çıkarsa derhal sedyenin kapısını açıp şövalyeyi kaçırarak içine kendiniz binmeli. Ve sedyedeki kimdir diye sual edilecek olursa siz kendinizi haber vermeli. Çünkü siz buranın adamı olduğunuzdan kimse size ilişik etmez. Anladınız mı kuzum.

JON FİYER — Anladım efendim.

MADAM MANDOR — Hele en ziyade dikkat edeceğiniz şey Sen Onör'e asla malumat vermemektedir. Hepimizin başı kesildiği gün o gündür.

VİRJİNİ — İşte ben bu kadar söyledim. Madam Mandor size daha etraflıcasını anlatır.

MADAM MANDOR — (Dışarıya kulak vererek) Bir ayak patırtısı var. Galiba zevciniz (der iken Sen Onör girer.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DOKUZUNCU MECLİS

Evvelkiler, Sen Onör

SEN ONÖR — (Virjini'ye selâm vererek) Sizi taciz mi ettik efendim.

VİRJİNİ — Estağfirullah efendim. Teşrifinizden müteşekkiriz. Mösyö Jon Fiyer bendenizi dairemiz hizmetine tayin eyledik de efendim, biraz talimat veriyorduk.

JON FİYER — (Gelip Sen Onör'ün dahi ellerini öper.) Jon Fiyer kulunuz efendim.

SEN ONÖR — (Jon Fiyer'in yüzüne dikkatlice bakarak) Pekala! Pekala!. Sadakatle hizmet etsin.

MADAM MANDOR — (Etrafa meyusane) Sadakatle hizmet etsin de, ötekiler gibi bunun da başı kesilsin!

VİRJİNİ — Vallahi efendim bu çocuğu mahsus intihab ettim. En büyük emelim kendi hakkında sizin hüsn-i teveccühünüzü celbetmektir. Hiç olmazsa gençliğine hürmet olsun.

SEN ONÖR — Sadakatten ayrılmasın, doğru yoldan çıkmasın da... Hem sizi rahatsız etmeyeyim, müsaadenizle daireme gideyim. (Kalkar, giderken etrafa) Bakalım, artık daire çoluk çocuk ile de dolsun da...

ONUNCU MECLİS

Virjini, Madam Mandor, Jon Fiyer

VİRJİNİ — İşte gördünüz ya? Ne kadar gözü kanlı bir herif? Dur aman belki bizi dinler (diye kapıya gidip bakar.)

MADAM MANDOR — Yok yok! Merak etmeyiniz efendim. Dinlemek âdeti yoktur.

VİRJİNİ — Size şunu da söyleyim ki şimdiye kadar sizin gibi üç dört adamı öldürdü ama...

MADAM MANDOR — Ama kabahat yine onlarda idi. Öyle değil mi efendim?

VİRJİNİ — İşte onu diyeceğim ya. Kabahat onlarda idi. Kendilerini muhafaza edemediler. Kuzum esrarı canınız kadar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

muhafaza etmeli. Sır denilen şey canın altında olmalı. Can çıkdığı zaman dahi sır yine yerinde kalmalı.

JON FİYER — Evet efendim. Bunlar tabii şeyler.

MADAM MANDOR — Yani kendi canınızı hem de bizim namusumuzu beraber muhafaza etmeli. Hattâ eslâfınızdan birisi güya bizi Sen Onör'e haber vermekle onun tarafından bir ihsana nail olacağını ümit ederek bir fırıldak çevirmeğe kalkışmıştı. Sen Onör Virjini hazretlerine ne yapabilir. Virjini hazretleri dahi onun gibi bir beyzadenin halkın lisanına düşmeyelim diye Sen Onör yine onun kafasını kesti.

VİRJİNİ — At, silah, elbise, para, yemek, içmek ne isterseniz hepsini mebzul bulacaksınız. Hiç bir şey için meşakkat, zaruret çekmeyeceksiniz. (Madam Mandor'a) Haydi Madam Mandor. Artık Mösyö Jon Fiyer'i odasına götür. Ben de Sen Onör'ün dairesine gideyim.

(Cümlesi birer birer çıkarlar. Perde dahi iner.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Perde açılınca Sen Onör'ün mükellef salonu görülür. Mumlar yanmıştır. Sen Onör gazabnâk olarak ayakta gezinir. Perde açılırken Jon Fiyer'i iki müsellah adam koltuklarından tuttuğu halde getirirler.)

BİRİNCİ MECLİS

Sen Onör, Jon Fiyer, İki müsellah adam

SEN ONÖR — Getiriniz bakayım şu afacanı.

JON FİYER — (Yerlere kapanırcasına bir selâm verir.) Kulunuzu istemişsiniz efendim.

SEN ONÖR — Evet seni istedim. Sen bizim madama intisab ettiğin zaman canını dişine alıp da mı intisab etmiş idin?

JON FİYER — (Kemal-i ihtirazla) Niçin efendim?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SEN ONÖR — Niçin filan diye laf uzatmağa vakit yok. Başın kesilecek. Hâlâ anlayamadın mı?

JON FİYER — Tatlı uykumun içinde iken iki müsellah adam gelip de hançer ucuyla dokunarak uyandırıp cellatlar gibi kolumdan tutarak buraya getirmeleri tehî olmadığını biliyorum. Fakat beni kim kesecek? Onu bilmek isterim.

SEN ONÖR — Söylediğin lakırdılar haddinin haricinde olduğunu biliyor musun? Ben keseceğim işte.

JON FİYER — Muradınız yalnız başımı kesmek ise elinizi kim tutabilir efendim. Hemen kesiniz. Lâkin kabahatim olup olmadığı...

SEN ONÖR — Maşallah ırzımın pâymâl olmasına çalışan bir adamı...

JON FİYER — Sözü yine tekrar ederim ki meramınız mutlaka beni öldürmek ise hemen meramınızı icrâ ediniz efendim. Fakat işin aslını arayıp taramak, beyhude bir bigünahın kanına girmemek isterseniz bu kadar gazaba hacet yoktur.

SEN ONÖR — (Hiddetle) Daha söylüyor.

JON FİYER — Kendisini kabahatsiz görenler böyle serbestçe söz söyleyebilirler efendim. Hattâ öldürseniz bile mazlum olduklarında şüpheleri olmadığı için serbestâne söyleye söyleye ölürler. Şunu pek dikkatli bilmiş olunuz ki ben sizin ırzınızın pâymal olmasına hizmet etmedim.

SEN ONÖR — Şövalye Jan'ı sedye içine koyup da konağıma getiren sen değil misin? Hattâ kendisini Sen Onör diye getirip ne sedyeyi getiren hamallara ve ne de kapıcılara işi belli etmeyen sen değil misin? Bundan on beş gün evvel bir sedyenin içinde şövalye Jan olduğunu pekala bildiğim halde tamam size yetiştiğim zaman sedye içinde seni buldum. O zaman ise Jan'ı kaçırıp da sedye içine kendin girmiş olmaklığın bu yolda ta kendi canını fedaya kadar varmak demek değil midir?

JON FİYER — Bunların hepsi doğrudur efendim. Eğer ırzınızın paymal olması bu demek ise kulunuz bu hali yine böyle buldum. Şimdi yalnız beni müttehim ederek kanıma girmek sizin adlinize yakışır mı?

SEN ONÖR — (Biraz düşündükten sonra) Sen namuslu bir adam olmuş olsaydın bu işi bana haber vermeliydin.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

JON PİYER — Orasını ben kendim bilirim efendim. Eğer yalnız casusluğa hizmet edecek olsaydım, şimdiye kadar haber vermeliydim. Lâkin ben gayet mukaddes bir iş için çalışıyorum. Besbelli Allah o mukaddes işimi onarmak istemiş ki ben size haber vermeden evvel siz bana sual ettiniz.

SEN ONÖR — Ettiğin hıyaneti bu suretle örtmek istiyorsan nafile çalışma, istigraf et, ölüme hazır ol.

JON FİYER — Can taşıyan adam ölüme her zaman hazırdır. Fakat size hıyanet edebilmek her kimin elinden gelirse benim elimden gelmez. Dedim a bugünkü azabınız Allahın bir inayeti olacak. Şu adamları dışarıya çıkarınız, size esrarımı arzedeyim.

SEN ONÖR — Esrar mı? Galiba adamları çıkartıp da beni tenha bularak suikasd edeceksin öyle mi?

JON FİYER — (Halecanla) Allah göstermesin. Size kıyacak eller kırılsın. Üzerimde iğne bile yoktur. Muayene ediniz, efendim.

SEN ONÖR — Pekala. (Müsellah adamlara) Çıkınız bakalım şu Mösyö Jon Fiyer'in arzedeceği esrar ne imiş? (Herifler çıkarlar.)

İKİNCİ MECLİS

Sen Onör, Jon Fiyer

SEN ONÖR — Eh esrarın ne imiş, bakalım Mösyö Jon Fiyer?

JON FİYER — Efendim...

SEN ONÖR — (Kulak vermeyerek müstehziyane) Şu gayet mukaddes hizmet ne imiş? Bana hıyanet etmek niçin imkân dahilinde değilmiş?

JON FİYER — Efendim, karşınızda boynunu büküp durana bir kerre dikkatlice baksanıza!

SEN ONÖR — Bir kerre değil bin kerre dikkatlice baktım. Virjini hazretlerinin mahrem-i esrarı Mösyö Jon Fiyer değil misiniz?

JON FİYER — Hiç sizin mini mini Ana'm diye sevdiğiniz bir biçare kızcağız, size hıyanet edebilir mi?

SEN ONÖR — Nasıl mini mini Ana!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

JON FİYER — Üç sene evvelki âlemleri düşününüz. Efendim, kibar kısmı böyledir. Muhabbet denilen şey onların hatırında kalmaz.

SEN ONÖR — (Etrafa) Şu «mini mini Ana'cığım» lakırdısı hatırımda büyük bir muhabbetin yadigârı gibi kalmış ama.. (çocuğa) galiba sevdiğim birisiyle muarefeniz olmalı.

JON FİYER — Aman Yarab! Hatırınızdan bütün bütün mü çıktım? Yoksa sîmâm bütün bütün değişti mi?

SEN ONÖR — (Birdenbire elini alnına vurarak (Vay!!! Benim mini mini Ana'cığım! (diye Jon Fiyer'i sadrına basar.)

JON FİYER — (Fakat şimdiki halde Ana) Ha şöyle. Karşınızdaki adamı tanıyınız.

SEN ONÖR — Sen misin?

ANA — Evet efendim benim. Bir mukaddes vazife beni böyle erkek kıyafetine sokarak cesur erkeklerin bile göze aldıramayacakları tehlikeleri göze aldırttı.

SEN ONÖR — Hey gidi dünya hey! Bak benim Poleriz karyeli mini mini Ana'cığım! Ne âlemlerdi o âlemler! Ah saadet günleri ah! O zaman bin kat daha mesut idim. Hiç olmazsa bari her gamzesi bana bin muhabbet, bin sadakat vaad eden bir yüze bakardım. Her tebessümü bin hıyanet tercüme eden çehreleri sonradan gördüm de o zamanın kadrini anladım.

ANA — Ben onları artık hatırdan bütün bütün çıkardım, şimdi erkek kalacağım.

SEN ONÖR — Nedir o vazife Allahı seversen.

ANA — İntikam, efendim, intikam. Yürek sahibi adam için dünyada en büyük vazife. Sizin gibi adaleti kendilerine ziynet addeder büyüklerin dahi takdis edecekleri vazife. Evveli iki başlı bir intikam, şimdi üç başlı oldu.

SEN ONÖR — Teessürü teskin et de meramını anlat.

ANA — Yalnız takdir ile iş bitmez. Görünüz ki teessürümün derecesini anlayasınız. Adamlarınıza emrediniz, gitsinler. Bizim odada dolabın içinde bir sandık vardır, onu buraya getirsinler.

SEN ONÖR — Pekâla! Gel! (Müsellah adamların birisi içeriye girer.) Jon Fiyer'in odasına dolabın içinde bir sandık varmış, al da gel. Kendini kimseye gösterme. Duyurma ha! (Herif askerce bir temenna ederek çıkar.) İyi ya şimdiye kadar niçin kendini bana bildirmedin?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ANA — Size renk vermek madamanıza baş vermek demektir.

SEN ONÖR — Ah benim mini mini Ana'cığım! Vallahi eski muhabbetlerin hepsini şimdi yüreğimde yenilenmiş buluyorum.

ANA — Şu halde iltifatınıza teşekkürler ederim. Lâkin bunu da inkâr etmeyerek söylerim ki büyüklerin kalbine artık itimadım kalmadı.

SEN ONÖR — Niçin ya?

ANA — Çünkü sevdiğini üç sene içinde bir daha görünce tanıyamayacak kadar vefasız olmak büyüklere mahsus bir hal.

SEN ONÖR — Vallahi beni mazur... (derken herif sandığı getirir.)

ANA — (Sandığı açar. İçinden pamukları sarılmış bir kavanoz çıkarır. Ağzı muhkem kapalıdır, içinde kırmızı bir su görünür. Ana kavanozu masa üzerine koyar.) Bakınız efendim!

SEN ONÖR — (Dehşetle) O ne bunun içinde bir insan kafası var!

ANA — (Müteessirane) Ah! Vardır, var! İşte her gece secdegâhım bu kavanozdur. Bana bunca meşakkı dahi irtikâb ettiren budur!

SEN ONÖR — İşte buna merak ettim. Adeta kıskandım da, kulakları kesilmiş bir kafa ama...

ANA — Kıskandınız mı? Allah Allah! Benim içimden kanlar gidiyor, siz hâlâ latîfeden vaz geçmiyorsunuz. Bu kafanın kim olduğunu tanıyamadınız mı?

SEN ONÖR — Affedersin onu tanıyamadım.

ANA — Biz dut ağacının altında musahabet ederken uzaktan geçtiğini görünce ikimizin de ihtiraz ettiğimiz adamı unuttunuz mu?

SEN ONÖR — (Halecanla) Ha! Şu...

ANA — Evet kardeşim Nikola! Ah! Benim mazlum kardeşim! Üç yıldır senin intikamın gayretiyle geceleri uyanıklıktan gündüz, gündüzlerim de intikam intizarıyla cihanı zından gören gözlerime karşı gece kesildi.

SEN ONÖR — Dur bakalım a canım! Buna ne oldu böyle?

ANA — Ne olacak. Zevciniz Virjini hazretlerinin muhafaza-ı iffeti yolunda kurban oldu.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SEN ONÖR — Anlayamadım. Bırak şu hiddeti de derdini anlat.

ANA — (Mülayimce) Ayıp değil a. O zaman ben sizinle sevişiğimiz gibi zevceniz Virjini hazretleri de kardeşim Nikola ile sevişiyormuş.

SEN ONÖR — Hiç haberim yoktu.

ANA — Tabii olmayacak!.. Sonra siz Virjini ile izdivaç edince erkek kısmının gayreti ziyade mi oluyor ne oluyor bilmem, galiba Nikola ötekine berikine biraz yanmış yakılmış. Bu da Virjini'nin kulağına gitmiş. Bir gün iki müsellah adam gönderdi. Zavallı karındaşçığımı «seni bir dostun çağırıyor» diye aldatıp ormana götürerek orada suikastla idam etmişler. Bana yine öldürenler haber verdiler. Hattâ Virjini'ye göstermek için kestikleri kulaklarını da gösterdiler.

SEN ONÖR — Alçakçasına ha? Aldatıp da öyle mi?

ANA — Evet efendim. İşin en garibini mi istersiniz? O zaman tanımamıştım ama sonra tanıdım ki kardeşimi bu suretle öldüren zalim şimdi ırzınızı gerçekten paymal eden şövalye Jan yadigârıdır.

SEN ONÖR — (Kemal-i hayretle) Bu nasıl şey Allahı seversen Ana?

ANA — Evet! Zevceniz tarafından aldığım ilk mektubu mahallini tarif ettikleri cihetle Şövalye Jan'a götürmüştüm. Celladane gözlerinden ve kardeşimin guya hâlâ burnuma gelen kanı kokusundan derhal anladım ki bu şövalye Jan bizim köye gelip de kardeşimi öldüren heriftir. Sonra ettiğim tahkik dahi keyfiyeti tasdik etti. Meğer bu hain, alçak, zevcenize ancak kardeşimi öldürmek hizmetiyle çatmış. Lâkin zararı yok. Hayır o zaman ben Cenab-ı Hakka teşekkürler de ettim. Zira Virjini'den intikamı kendi sa'yim sayesinde alacaktım. Bu namerdi dahi benim elime Cenab-ı Hak teslim etmiş oldu.

SEN ONÖR — Garip hal. Fakat Virjini'ye kasdın nasıl idi?

ANA — Benim kendimin bir kasdım yoktur efendim. Halini anladığım zaman kendisinde olan intikamı yine kendisi alacağını da anladım.

SEN ONÖR — Ne gibi?

ANA — Ben vuku-ı hali sizin gözünüzün önüne koyunca siz Virjini'nin irtikâb eylediği fuhşiyatı kabul edemeyerek hakkından

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

geleceğinizi hükmettim. Hattâ elbette Şövalye Jan'ın da hakkından gelerek onunla hakkımı ihkak edeceğinizi düşündüm.

SEN ONÖR — Hay hay! Evvel Allah!

ANA — O halde intikamları almış olacağımdan Cenab-ı Hakka müteşekkir kalacağım.

SEN ONÖR — Yalnız o kadar değil. Bilvücuh şayeste olduğun vechile Sen Onör'ün vuslat-ı ebediyesine de nail olacaksın.

ANA — Ah ben gibi bir pespaye kızın, o kadar büyük ümitler...

SEN ONÖR — Evet! Asalet cihetinden payen pes ama iffet, istikamet, sadakat cihetinden pek bâlâdır. (Biraz düşünür.) Ey Ana ben ne yapacağımı bilirim. Hele bir iyisi sen başını pençemden kurtarabildin. Ya ben seni öldürmek için yalnız adamlarıma bir emir vermiş olaydım?.. Zira senden evvel birkaçının başı öyle kesildi. Ben karımın ne haltettiklerini hep bilirim, yalnız benim bildiklerimi o bilmez, tahammül bugüne kadarmış. Dünyada yüz karalığı ne olduğunu bilmez iken o yezit bana yüz karası oldu. Sen benim tedbirime hiç karışmayacaksın. Yalnız Şövalye Jan'ı davet etmek emrini verdikleri zaman gelip bana haber vereceksin.

ANA — O pek kolay şey, yarın siz ava gidiniz. Mutlaka yarın akşam Şövalyeyi davet için emir çıkar. Zira onu davet sizin burada olmadığınız gecelere mahsustur.

SEN ONÖR — Öyle ise tamam! Ben yarın ava giderim. Fakat pek iyi bilir misin ki yarın akşam mutlaka davet ederler?

ANA — Pekiyi bilirim.

SEN ONÖR — Şayet davet etmezlerse tertibatım boşa çıkar ha!

ANA — Efendim! Onlar davet etmezlerse ben ettirebilirim. Güya Şövalye Jan o akşam madamı görmeği pek arzu ettiğini Madam Mandor vasıtasıyla haber verdirerek mutlaka davet ettiririm.

SEN ONÖR— Pekala öyleyse. Gel! (der. Müsellah adamların birisi içeriye girer.) Jül! Şimdi şimdi binip gitmeli, Jan nerede ise bulmalı. Ne yapmalı yapmalı kafasını kesip yarın akşam güneş batmazdan evvel Petişan çeşmesinde beni bulmalı, kafayı da bana teslim. Anladın mı? Haydi bakayım! (Jül askerce bir temenna edip çıkar.) Şimdi sen bu hareketime namertlik mânâsı verirsin ama hakkın yoktur. Ben Şövalye Jan'ı kendim öldürürdüm, çünkü benim ırzıma hıyanet ediyor! Fakat ortada (kavanozu göstererek) bu biçarenin kanı var. Şövalye Jan onu nasıl celladane bir yolda kat-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

letmiş ise ben de kısasen kendisini o yolda idam edeceğim. Namuskârâne ölmeğe lâyık değildir. Öyle değil mi?

ANA — Ben hakkımı isterim efendim, intikamımı isterim. Bana düşen vazifeyi ben yerine getirdim. Başka bir şeye karışmam.

SEN ONÖR — Ben de bana düşen vazifeyi icra edeceğimi bilirim. Şimdi Şövalye Jan dedikleri katil ve hain yerin dibine girse bizim Jül'ün elinden başını kurtaramaz. Yarın akşam katilin kellesini görürsün. Sen şu kavanozu yerine koy. Hem burada kalsın. Zira o da bana lâzım olacak.

ANA — Pekiyi efendim (diye kavanozu yine pamuklarına sararak yerine vaz'etmeğe çalışır.)

SEN ONÖR — (Gezinerek ve tebessüm ederek) Tuhaf! Diyorlar ki Madam Mandor'un sana alâkası varmış.

ANA — Evet efendim sahihtir.

SEN ONÖR — Güzel ama nasıl olur? Sen kız o kız?

ANA — Çektiklerimi ben bilirim efendim. O kadar iffetli bir delikanlı gibi davrandım ki iffetimin ifratına Madam Mandor dahi adeta hamakat mânâsı verirdi.

SEN ONÖR — Sen bunca vakitten beri erkek tanındığın halde yarından sonra kız tanınıp benim sahibim olduğunu anladıkları zaman pek tuhaf olacak. Değil mi Ana?

ANA — Ben size ayak türabı olmaktan başka neye yararım?

SEN ONÖR — Naz lâzım mı ya? Hem ben emrettikten sonra emrimi reddetmek senin elinde mi?

(Bu aralık kapı açılıp öteki müsellah adam içeriye girer.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler ve Pol

POL — (Askerce bir temenna ederek) Gece yarısı olduğunu emriniz vechile ihtar ederim, efendim.

SEN ONÖR — Ha! İyi dedin. Gideriz. Atlar geldi mi dersin?

POL — Dakikasını şaşmayarak gelmiş olmalıdırlar. Emrinizin icrası vaktini şaşırmaz efendim.

SEN ONÖR — Getir bakayım silahlarımı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

POL — (Paltosu altından bir çift tabanca çıkarıp efendisine verir, badehu belinden bir hançer çıkarıp onu takdim ederken) Yalnız bunu bulabildim. Emrettiğiniz hançeri silahdar bendeniz yapılmağa vermiş.

SEN ONÖR — Hani ya meç yok mu?

POL — O da hazır efendim.

SEN ONÖR — Haydi sen git hayvanların yanında bekle. Ben Jül'e bir emir verdim. Yarın onu mutlaka icra etmeli. Bu gece kendisine ihtiyacım yoktur. Seninle gideceğim. (Pol bir temenna ederek çıkar.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Ana, Sen Onör

ANA — Bir tarafa gitmek tedarikindesiniz.

SEN ONÖR — Evet pek küçük bir iş için.

ANA — Fakat tedarikiniz büyük?

SEN ONÖR — (Tabancaları filanı takınarak) Yok, yok, küçük bir iş. Tahkik-i halden ibaret bir şey.

ANA — Ne tahkiki olduğunu sorabilir miyim efendim?

SEN ONÖR — Soramazsınız.

ANA — Merak da etmeyim mi?

SEN ONÖR — (Gülerek) Asla!

ANA — Ah sizin böyle gece gündüz silahlı gezmeniz ah! Hayatınızı daima tehlikeye koymaktasınız.

SEN ONÖR — Ne yapalım. Biz de böyle bir zamana rastgeldik Kanun yok, adalet yok, hukuka riayet hiç yok. Kim daha doğru kurşun atar, kim daha tez meç kullanırsa hüküm onun. Biz de memnun değiliz ama.. hem artık gitmeliyim. Zira saat bir için söz verdim, Sen ne yap, yap yarın akşam Şövalyeyi davet ettir. Sedye ile gel, Petişan çeşmesinde beni bul. Çünkü madamın sevdiğinin vüruduna intizar ettiği sedye ile yanına girmeğe lüzum görüyorum.

ANA — İrade sizin efendim.

SEN ONÖR — Şimdilik adiyö! (Çıkar.)

ANA — Adiyö!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BEŞİNCİ MECLİS

ANA — (Yalnız). (Etrafa) Büyükler intikamı büyüklük için, küçük görürler. Ben intikamımdan vaz geçebilirdim. Lâkin bana gadredenler bir yandan bir mazlumun kanına girmek, diğer taraftan da asılzade bir kocaya hıyanet etmek alçaklık yolunda gadretmemiş olsa idiler, vazgeçerdim. Şu halde ihkak-ı hak gibi şeriat-ı insaniyye nazarında mukaddes olan bir vazifedir ki beni bu intikama sevkeyledi. Çok şükür muvaffak oldum. Mazlumun ahı yerde kalmak mürüvvet-i rübubiyyete muvâfık düşmez. Bir hakk-ı sarihin üzerine bir hilenin çıkıp mahvetmesi de şan-ı uluhiyete yakışmaz. Madem ki âlemde her şey kader denilen bir yed-i manevi-i perverdigârla oluyor, elbette daha biz değil bu âlem bile yok iken her olacak işin mazbatası yapılıp hasenatın mükâfatı, seyyiatın, mücâzâtı hep o mazbataya dercedilmiş. Aradığım intikamı kendim almak dahi lâzım değildi. Ecdadının intikamını gaddarın ahfadından almış ne kadar torunlar istersiniz? Lâzım olan şey beye bir cevr ü gadr ve zulmü intikam sanıp da intikamın mahdud olan dairesini tecavüz etmemektir. Sabah yaklaştı. Gideyim yatağımda bulunayım. (Çıkar. Perde dahi iner.)

DÖRDÜNCÜ PERDE

(İkinci perdenin aynıdır. Yalnız gece olmak mülâbesesiyle mumlar yanar. Perde açılınca Virjini ile Madam Mandor ayakta görünür.)

BİRİNCİ MECLİS

Virjini, Madam Mandor

VİRJİNİ — Hele def'oldu. Bir iki gün olsun kulağımız rahat olacak.

MADAM MANDOR — Zevciniz Sen Onör mü efendim?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

VİRJİNİ — Kim olacak ya? Bugünlerde yine bir kudurmuştu ki yüzünden lânetler yağıyordu. Jon Fiyer gittiği zaman ne vakit gelirim diye gitti.

MADAM MANDOR — Güneş battıktan iki saat sonra.

VİRJİNİ — Niçin bu kadar geç ya? Hele merdivenler pek uzun diye bizim deli Onör'ün ta odaya kadar sedye ile çıkması sayesinde şövalye Jan dahi buraya kadar sedye ile gelecek. Artık gecenin karanlığından aydınlığından da korkulmaz ki...

MADAM MANDOR — Zaten gelmelerine ne kaldı efendim. Beş on dakika ya var, ya yok.

VİRJİNİ — Ah a Madam Mandor halimi bilmez gibi söylüyorsunuz. Benim için yarım, beş on dakika kadar uzun müddettir.

MADAM MANDOR — Bilmez değilim efendim, fakat beklediğiniz kadar daha beklemeyeceksiniz de onun için söylüyorum.

VİRJİNİ — Evet heveslerle dolu olan yürek halini bilmeniz lâzımdır. Sizin yüreğiniz de öyledir. Nasıl bari Jon Fiyer yola geliyor mu?

MADAM MANDOR — Ah madam! Onun gibi de hiç kimseyi görmedim ki. Beni çıldırtmak için mi böyle ediyor nedir? Fakat ummam yüzüne dikkatlice baksam pancar kesiliyor. Pek mahcup olmalı.

VİRJİNİ — Tuhaf! Niçin yırtmıyorsunuz?

MADAM MANDOR — Üzerine varacak olsam şayet tavahhuşla bizi ifşa edecek bir harekete mütecâsir olur diye korkuyorum efendim.

VİRJİNİ — Artık mumları söndürelim mi dersiniz. Geçenki vukuat malum a? Sen Onör burada değil iken salonda uzun uzadıya ışık görülürse yine bir belâsı çıkar.

MADAM MANDOR — Söndürelim efendim. (Mumları söndürmeğe başlarlar.)

VİRJİNİ — Bir ayak sesi var ama...

MADAM MANDOR — Ta kendileri geliyorlar.

VİRJİNİ — (Muztaribane) Amma halecanım arttı.

MADAM MANDOR — Hevesinden efendim! (İki adam bir sedyeyi kapıya kadar getirirler. Virjini istikbale gidip sedyenin kapısını açar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İKİNCİ MECLİS

Virjini, Sen Onör, Madam Mandor

(Sedyenin kapısını açıp da sevdiği Şövalye Jan'a muntazır iken zevci Sen Onör gözüne ilişince nihayet halecanla) Hay!.

SEN ONÖR — (İçeriye girip) Ne oldunuz efendim? Neden ürktünüz?

MADAM MANDOR — Dışarıda gözünüze hayalâtı mı ilişti?

VİRJİNİ — (Iztırapla) Ne oldum bilmem. Bir şey oldu.

SEN ONÖR — (Kayıtsızca) Geçer efendim geçer. (Kanapeye uzanıp oturur.) O ne ya? Mumlar da sönmüş. Galiba beni gelmeyecek diye odanıza gitmek üzere idiniz.

VİRJİNİ — (Kemal-i halecanla) Evet efendim.

SEN ONÖR — Öyle ama sedyeyi göndermiştiniz ya?

MADAM MANDOR — Biraz geciktiğiniz için gelmeyeceksiniz zannettik.

SEN ONÖR — (İstemeye istemeye gülerek) Ha ha ha. Adam Madam Mandor ne kadar zarifsiniz.

MADAM MANDOR — Estağfirullah efendim!

SEN ONÖR — Sahihan gelemeyecektim. Bir maniam zuhur etmişti ama yine geldim.

VİRJİNİ — (Etrafa) Aman ayak üzerinde duramayacağım (diyerek oturur.)

SEN ONÖR — Fakat Madam Mandor bizi biraz yalnız bırakır mısınız? Madamı biraz tenha göreceğim.

VİRJİNİ — (Halecanla Mandor'a) Gitme Madam Mandor gitme. Üzerimde bir fenalık var.

SEN ONÖR — Adam bu bir şey değildir. Sizi yalnız görmek emelindeyim, efendim.

VİRJİNİ — Aman bu gece görmeyiniz de...

SEN ONÖR — (Ayağa kalkarak) Olmaz. Görmek isterim efendim. Madam Mandor! Rica ederim.

MADAM MANDOR — Pekiyi efendim. Benim elimde ne var? Emir sizindir. (Çıkar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Sen Onör, Virjini

SEN ONÖR — Size ne oldu efendim. Bu hal akşamdan beri var mıydı?

VİRJİNİ — Vallahi ne bileyim? Hem vardı hem yoktu.

SEN ONÖR — Bari bir şey içseniz?

VİRJİNİ — Hayır efendim istemem.

SEN ONÖR — Bugün bir tuhaf şey oldu ki, lâkin sizin de istigrabınızı mucib olur zannederim.

VİRJİNİ — Ne oldu acaba!

SEN ONÖR — Hele bakınız ne oldu? Durunuz ben alayım getireyim de. (Dışarı çıkar.)

VİRJİNİ — (Yalnız. Etrafa) Ah. Bu geliş tevekkeli değildir. Mutlaka bir iş vardır.

SEN ONÖR — (Elinde mahut kavanoz sandığı olduğu halde girer.) Pek tuhaf! Bugün şunu getirdiler. Bir garip hikâye ki (Sandığı açmaya başlar.) Ömrümde bu kadar garip hikâye duymadım. (Kavanozu çıkarıp masa üzerine koyar.) Bakınız efendim! Ha bak, sahih! Salon karanlıkça. Durunuz en evvel şu mumları yakayım. (Bir yandan mumları yakarak) Zannederim ki pek eğleneceksiniz hele ben şaştım kaldım.

VİRJİNİ — (Etrafa) Acaba ne musibettir ki?

SEN ONÖR — Buraya kadar sedyemin içinde mahsus getirdim. (Mumlar yandıktan sonra) Baktınız mı efendim.

VİRJİNİ — İçinde bir kırmızı sudan başka bir şey görmüyorum.

SEN ONÖR — Acayip dikkatlice bakınız. (Bir mum alıp yaklaştırır) Bir kafa var.

VİRJİNİ — (Telâşla) Kafa mı?

SEN ONÖR — (Mumu kavanozun yanına koyarak) Evet!

VİRJİNİ — (Daha ziyade telâşla) İnsan kafası?

SEN ONÖR — (Bir kanape üzerine oturup) Evet!

VİRJİNİ — Ey bunun tuhaflık neresinde?

SEN ONÖR — Hikâyesinde. Hem dikkat ediyor musunuz ki kafanın kulakları kesilmiştir.

VİRJİNİ — Evet ettim. Kulakları kesilmiş.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SEN ONÖR — Efendim bu kafa vaktiyle Nikola isminde bir zat imiş. Poleriz karyeli imiş.

VİRJİNİ — (Kafaya kemal-i dikkat ve halecanla bakıp) Ama ben bu kafadan korktum. Bunun neresi tuhaf? İstemem ben bunu?

SEN ONÖR — Hikâye pek tuhaf efendim.

VİRJİNİ — Of üzerime bir baygınlık geliyor (diye bir tarafa oturur.)

SEN ONÖR — Bu Nikola'yı da bir kız severmiş. Sonra o kız kocaya varmış. Sadık bir âşık olduğundan aşkın ihbarıyla bazı intikam vadilerine sülûk edecekmiş. Kız da esrarı meydana çıkarsa namusuna leke geleceğine korkmuş. Fakat o aralık namusunun yularını kocasından başka bir herifin eline vermişmiş. O herife «Sen Nikola'yı öldürmezsen rahat olamayız» demiş. O herif de gidip Nikola'yı aldatarak bir ormana sokmuş, orada suikastla telef etmişmiş. Tuhaf değil mi?

VİRJİNİ — Aman bayılacağım. Üstüme fenalık geliyor.

SEN ONÖR — (Virjini'ye kulak bile vermeyerek) Hattâ katil efendi maşukasına fi'l-i katli isbat için Nikola'nın kulaklarını kesip götürmüş.

VİRJİNİ — Ah! Hararet bastı!

SEN ONÖR — Sonradan iş inceden inceye işlemiş.

VİRJİNİ — (Nihayetsiz halecanla) Daha ne olmuş?

SEN ONÖR — Onun da hikâyesi var. Biraz sabrediniz (diye yine taşra çıkar.)

VİRJİNİ — (Yalnız, ayağa kalkıp) Eyvahlar olsun! İş meydara çıktı. Ah yezit Nikola keşki sen de dünyaya gelmeyeydin ben de.

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Sen Onör, Virjini

SEN ONÖR — (Elinde bir torba ile girer.) Bakınız efendim bakınız. Dünyada neler de oluyor. (Torbayı masa üzerine koyup derununda Şövalyenin kafasını çıkararak) Neler oluyor. Neler oluyor. Kimsenin intikamı kimsede kalmıyor.

VİRJİNİ — (Kafayı görünce olanca avazıyla haykırıp) Ay!. (Kanepe üzerine düşer, bayılır.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BEŞİNCİ MECLİS

Madam Mandor, Sen Onör, Virjini

MADAM MANDOR — (Virjini'nin sesine koşup) Ne o? Efendim ne oldu?

SEN ONÖR — Hiç bir şey yok, madama bir hikâye anlatıyorum.

MADAM MANDOR — Aman Virjini bayılmış. (Biraz su almak için kavanozun yanına yaklaşarak) Bari biraz su... (derken kafayı görünce o da halecana düşerse de belli etmek istemeyerek) A bu ne?

SEN ONÖR — Tanıyamadın mı?

MADAM MANDOR — (Teemmüllü bir tavırla) Ta.nıya..ma.. dım..

VİRJİNİ — (Yerinden kalkarak) İnkâr lâzım değil, tanıdık. Sen de tanıdın ben de. (Kocasına) Fakat efendim biçare Şövalye Jan'ın günahına nafile girdiniz. Bu işi size Jon Fiyer hınzırı söyledi, ama mücerret garaz olarak söyledi. O yezit Madam Mandor'a alâka ettiğinden dünya gözüne görünmüyor. Meramına eremediği için böyle...

MADAM MANDOR — Ah öyle oldu. Efendim öyle oldu. İnanmazsanız bakınız. (diye koynundan bir mektup çıkarıp Sen Onör'e verir.

SEN ONÖR — Durunuz bakalım. Telâş etmeyiniz. Her şeyi temyiz etmek kolaydır. (Mektubu okumağa başlar.) Ah madam Mandor sana vusul yolunda canımı feda az geliyor. Allah için olsun artık kuluna merhamet et. (Madam Mandor'a) Güzel ama sizin bunda hatanız var.

MADAM MANDOR ve VİRJİNİ — (Beraber) Kendi el yazısıdır!

SEN ONÖR — Hakkınız var. Fakat Jon Fiyer nasıl olabilir de Madam Mandor'a alâka eder ki...

VİRJİNİ — (Sözünü keserek) Hattâ bana bile...

SEN ONÖR — İyi ya hattâ sana bile nasıl alâka edebilir ki o da ikiniz gibi bir kızdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MADAM MANDOR — (Kemal-i hayretle) Ne?

VİRJİNİ — (Keza) Ne dediniz?

SEN ONÖR — Sizce muayene pek kolay. Jon Fiyer bir kızdır efendim. Jon Fiyer ben seni tezevvüç etmeden evvel senin Nikola'yı sevdiğin gibi benim dahi sevdiğim Ana'dır efendim. En nihayet sözümü ister misiniz? Jon Fiyer senin şu hain Şövalye vasıtasıyla alçakçasına katlettirdiğin sevdiğin şu Nikola'nın kızkardeşidir. Buraya intikam almaya gelmiştir. (Bu aralık Mandor ile Virjini birbirinin yüzüne bakakalırlar.) Gel Jon Fiyer! Gel, Ana!.

ALTINCI MECLİS

Evvelkiler Ana (nam-ı diğer Jon Fiyer)

SEN ONÖR — İşte Jon Fiyer bu değil mi? İşte benim de Ana dediğim budur. Bu kız şu kafası kavanozda olan Nikola'nın kardeşi, benim de eski sevdiğimdir. O Nikola ise senin eski sevdiğin ve şu kafası duran Jan nam ikinci sevgilin vasıtasıyla kafasını kestirdiğin mazlumdur. Bugün intikam günüdür efendim, intikam. Jan hınzırından intikamı aldık. İhkak-ı hak ettik. İşte şu saatte Ana ile bilittifak senden de intikam almağa geldik. Öyle değil mi Ana?

ANA — Öyle efendim.

VİRJİNİ — Söylediklerinizin hepsi doğrudur efendim. Her hangi cezaya müstahak isem ediniz. Bu işte yalnız Madam Mandor kabahatsizdir. O benim emrime tâbi idi.

SEN ONÖR — Biliyorum. (Belinden bir hançer ve bir tabanca çıkarıp verir.) Al sana iki âlet. Kendi cezanı kendin tayin et, lâkin sabaha seni sağ bulmamalıyım. Bilmuhakeme meydan-ı siyasette kafanı keseceklerine şu dört duvar içinde kendi işini kendin gör. Son gecede şunu da bil ki sen dünyadan yıkılıp gittiğin zaman ben sevgili sadık Ana ile izdivaç edeceğim. Bu da başkaca bir intikamdır da onun için söylüyorum. Çünkü ben senin Jan ile olan maceranı bilirdim de ne kadar muazzep olursam sen de bu azabı dahi görmelisin. (Virjini tabancayı alıp yan ta-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

raftaki odaya gider. Madam Mandor dahi arkası sıra koşar. Biraz sonra tabanca patlar.)

SEN ONÖR — (Etrafa) İntikam yerini buldu. (Ana'ya) Haydi Madam Sen Onör, biz de mazlumiyetimizin mükâfatını almağa gidelim.

(Çıkarlar. Perde dahi iner.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HÜKM-İ DİL

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

1291

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Mektup

Birader,

Avrupa muharrirleri roman yani imkân dahilinde yazılmış olan hikâyatı, piyes ki tiyatronameye tahvil etmekte olduklarını işitmiştim. Bu kere Ekrem Beyefendi'nin dahi mukaddemâ *Atala* unvanıyla tercüme etmiş olduğu romanın yine o isimle veyahut *Amerika vahşileri* serlevhasıyla tiyatroname heyetine koymuş olduğu risaleyi görerek husus-ı mezkûra epeyce inandım. Ashabının malumu olduğu üzere insanın neşriyata olan hevesi her şeyden ziyade olduğundan, ben de bu heveskârlardan idim. Ne çare ki neşriyata karışacak hele başlıca bir vak'a tasviriyle tiyatroname neşredecek kadar iktidarım olmadığından meyus idim. Lâkin Ekrem Bey'in açtığı çığır beni memnun etti. Çünkü ben de *Letaif-i rivayat*'ın dördüncü cildi münderecatından *Gönül* serlevhalı hikâyesini tiyatroname heyetine koymuştum. Şimdi emsalini görünce neşrine cesaret eyledim.

Geçende enistem vasıtasıyla kesb-i muârefe etmiş ve hakikaten birbirimizi kardeş gibi sevmiş olduğumuzdan başka *Letaif-i rivayat*'ın size olan münasebet-i tammesi cihetiyle yazdığım bu *Hükm-i dil*'i yine size gönderdim. Her hakkı sizin olmak üzere Maarif Nezaret-i celilesinden ruhsatını bilistihsal tab' ve neşrederseniz memnun olurum.

Bu babda olan rica ve istidam nezdinizde karîn-i kabul olursa birinci eserim olduğuna dair bir iki sözle aczimi erbâb-ı mütalaaya beyan ile temenni-i afv eylemenizi niyaz ederim. Bâki kemâl-i uhuvvet.

M. R.

Cevap

İş'arınıza maalmemnuniye muvafakat eyledim. Mektubunuzu aynen derceylediğim için tekrar beyan-ı hâle lüzum kalmadı. Her halde karîn-i kiram görecekleri nakayısı dâmen-i afv ile setredeceklerinde hiç şüphem yoktur. Bâki muhâleset.

Mehmed Cevdet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EŞHAS

KONT DÖBARAVAL	Kasır ve bahçe sahibi
FİNET	Kontun zevcesi
MARGERİT	Kontun kerimesi, bahçıvana âşık
LUİZ	Margerit'in musahibelerinden bir kadın
POL	Kontun bahçıvanı. Bu da Margerit'e âşık
OGÜST	Kont Döbelvil'in oğlu

Kasrın kapıcısı ve gayrihim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ PERDE

(Perde açıldıkta güzel bir bahçe ve yanıbaşında büyük bir kasrın nısfı müşahede olunur.)

BİRİNCİ MECLİS

Yalnız Pol

POL — Ah. Acaba şu vakt-i seherde vefakâr bir yar ile rûberû olduğum halde seherin letafetini, rengin bulutların yarışlarını, münevver şemsin doğuşunu, güzel güzel çiçeklerin açılışını, bülbüllerin ötüşünü temaşa etmek bana müyesser olmayacak mı? Âleme tertip veren Cenab-ı Allah elbette bana da bir eş yaratmıştır. Elbette... Hangi kuş kuyruksuz, hangi ağaç yapraksız kalmış ki ben de eşsiz kalayım?

Elbette bir eşim vardır. Lâkin o eş kim? Margerit olsa ne olur?

...Ah zannetmem. Evet zannımda şüphe de etmem. Ne yapayım? Maye-i hilkatim olan iki dirhem bir nutfeyi hâsıl eden, üç beş lokmayı Rezzak-ı âlem bir asilin kursağına koymamış ki Margerit'e koca olabilmeğe lâyık olayım! Onun sebeb-i vücudu olan gıdayı dahi bir pespayenin midesine kısmet etmemiş ki o da bana zevce olabilsin! Ah ah, bedbahtım. Tâlisizim. Nâmuradım. Biçareyim!..

(Luiz'in bahçeye girdiğini hissedip istikbale koşar.)

İKİNCİ MECLİS

Pol, Luiz

LUİZ — Maşallah vaktiniz hayır olsun.

POL — Allaha emanet olun efendim. (Kemal-i ihtiram ile)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

LUİZ — Mösyö Pol çiçekleriniz pek latif.

POL — Güzeldir efendim.

LUİZ — Bahçenin de gezilecek zamanı tamam bu zaman.

POL — Evet efendim. Hakkınız var.

LUİZ — Ne kadar da ferahlandım, oh hazzettim.

POL — Teşekkür ederim efendim. Ben de sizin gibi teşrifleriyle müftehir olduğum zevatın temaşasıyla mütelezziz olmaları için bunları yetiştirdim.

LUİZ — Sahih söylüyorum. Pek güzel. Hattâ Madmazel Margerit bunların şimdiki letafetini görse o da mütelezziz olurdu.

POL — ...(Sükût)

LUİZ — Cevap vermiyorsunuz?

POL — Evet efendim.

LUİZ — Yine evet efendim. Margerit'in hoşlanacağına mı?

POL — Ayıp olmayacağını ve münasebet alacağını bilsem, şimdi şunlardan güzel bir demet yapar, vasıtanızla kendilerine takdim ederdim. Ama... yok yok. Haddim değil. Kendileri böyle bir arzuda olmuş olsalar, elbette siz yerine getirirdiniz.

LUİZ — Tuhaf! Hiç çiçek sevilmez mi? Güzel demeti temaşa etmeği kim istemez?

POL — Vakıa sevilir. Fakat Madmazel Margerit'e çiçek takdim etmek benim haddim değildir.

LUİZ — (Nim tebessümle) Galiba Madmazele olan münasebetiniz gibi bir büyük şerefi ketmedemiyorsunuz da böyle cinaslar, kinayelerle ilân-i iftihar ediyorsunuz.

POL — Evet hanım. Hanedanları bendeliğiyle her vakit müftehirim.

LUİZ — Yok canım. Madmazele olan hususiyetinizi söylüyorum. Ben buna bir şey diyemem. Sizi tebrik ederim.

POL — (Hicabından kızarıp terleyerek) Bu sözünüze istigrab ederim. Ben Madmazele çiçek takdimini haddim haricinde gördüğüm halde...

LUİZ — Ne demek? Siz Margerit'e bir gonca takdim etseniz ziyadesiyle memnun olacağını bilmiyor musunuz?

POL — Ne bileyim?

LUİZ — Çok şey! Sizin dirayetinize veremedim. Halinden olsun anlayamadınız mı?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

POL — Canım Madam Luiz. Latîfeyi bırakınız. Sizin bu zanınız şayet kuvvet bulur da...

LUİZ — A gözüm, buna zan denilir mi ya?

POL — Öyleyse eğleniyorsunuz.

LUİZ — Yine eğleneceğim. Margerit'i her gece dinleyen ben değil miyim? Sizden başka kimin lakırdısını ediyor? (Bu anda Pol'ün beti benzi atar, fenalaşır.)

Yok bu derece teessürün mânâsı yoktur. Sonra za'f-ı kalbinize delâlet eder.

POL — (Dizleri üzerine yığılarak) Madam edepsizliğime hamledin, ne derseniz deyin, kurbanınız olayım, sahîh Margerit beni düşünüyor mu?

LUİZ — (Elinden tutarak) Kalk, kalk. Sizin başınız için yemin ederim ki sizden başka düşündüğü yoktur.

POL — (Kalkarak) Allah aşkına mı?

LUİZ — Pol inan ki sizi düşünüyor. Hattâ pek hatırımda kalmamış ama... Ne ise, bir sekiz on gün var ki bir gece siz akşam taamını bahçede mehtaba karşı ediyordunuz, Margerit sert bir âh etti. Güldüm ve sebebini sordum. «Ah Luiz acaba bir bahçıvan karısı olacak mıyım» dedi.

POL — Hay Allaha emanet. Ha işte kendisi geliyor.

LUİZ — Sakın konuştuğumuz şeyleri söyleme.

POL — Hayır, hayır.

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Margerit, Luiz, Pol

MARGERİT — (Bunların yanlarına gelerek) Bonjur Madam Luiz.

LUİZ — Bonjur madmazel.

MARGERİT — (Kemal-i vakar ile) Ne yapıyorsun Pol?

POL — (Kemal-i ta'zîm ile) Duada kusurum yoktur efendim.

MARGERİT — Nasıl çiçeklerini Madam Luiz'e beğendirebildin mi?

POL — Evet efendim.

MARGERİT — (Rub'-ı tebessümle) Elbette.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

LUİZ — Baksanıza efendim beğenilmeyecek şeyler mi?

MARGERİT — Sahîh güzel oluyor hele vaktin letafeti daha iyi.

LUİZ — Elbette böyle seherde, böyle bahçede siz de bulunursanız letafet olmaz da ne olur?

MARGERİT — Amma ettin ha benim ne dahlim olabilir?

LUİZ — Maşallah efendim güzele güzel yakışıyor. Bu bahçede sizin gibi hesnâ bir kızın gezmesi şereftir.

MARGERİT — (Pol'e nim tebessümle) Öyle mi?

POL — (Hayretinden şaşkın bir hal ile) Siz bilirsiniz efendim.

MARGERİT — (Kendini zabtedemeyerek latîf latîf tebessümle) Ey öyle ise bana bir demet çiçek yap.

POL — Peki efendim (diyip bahçenin ilerisine gider.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Margerit, Luiz

MARGERİT — Madam Luiz. Bizim Pol ile ne görüşüyordunuz?

LUİZ — Bahçenin letafetini söylüyorduk.

MARGERİT — Daha?

LUİZ — Azıcık efkârını yokladım. Pek safdil.

MARGERİT — Ne gibi safdil? Nasıl yokladın?

LUİZ — Size bir demet çiçek takdim etsen dedim, haddim mi dedi. Daha azıcık kurcaladım, zavallı bayağı korkmuş.

MARGERİT — Neye korkmuş? Anlayamıyorum, açıkça söyle!

LUİZ — Canım size çiçek takdiminde haddim yok dediydi. Ben de Madmazel memnun olur dedim, daha biraz eşeledim, adeta âşıkane birtakım hallerde bulundu, Şaşarım aklına.

MARGERİT — Niçin?

LUİZ — Kabul olmayacak duaya amin diyor da onun için.

MARGERİT — Ne demek? Sen de böyle söylersen, sonra halim harap. Ben sana evvelce de söylemiştim. Ben bir bahçıvan karısı olmağla kendimi bahtiyar addederim.

LUİZ — Canım iş öyle ama sen asılzade, o pespaye. İzdivacınız olamaz da onunçün, yoksa...

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARGERİT — (Keserek) Luiz, Luiz! Sen benim saadetimi istersen benim Pol gibi bir bahçıvan karısı olmaklığımı arzu edersin. Zira ben saadet-i hal ve selâmet-i kalbi ancak bunda bulmaktayım. Niçin olmasın. Gönlüm benim değil mi, nereye istersem sevkederim. Birtakım çapkın asılzadelere tutulmadan ise, böyle âlicenab bir bahçıvana karı olmak hayırlıdır. Sanki sen yine olmaz diyorsun.

LUİZ — Hayır ben kesip atmıyorum, fakat...

MARGERİT — Fakat ne?..

LUİZ — Canım şu asalet maddesi?

MARGERİT — Ben gönlümün sahibesiyim. Her şeyi gözüme alırım, kanun-ı tabiatı muhafaza ederim. Elbette böyle bir esassız âdetten kurtulurum. Ne demek bu asılzade imiş, öteki pespaye imiş, hep Allahın kulu. İşte Pol işte Kont Döbelvil'in edepsiz oğlu. Sen ikisini de bilirsin, hangisine zevce olmak alâdır? Varsın anam babam o edebsize vereceğiz diyerek sayıklasınlar.

LUİZ — Hakkınız var ben de sizinle hem-efkârım, siz söylediklerime bakmayın. Ben o fena âdeti düşünüyorum da onun için böyle söylüyorum. Yoksa Allah bilir elimden gelse bir çaresine bile bakarım.

MARGERİT — Ne ise eksik olma, senin muâvenetine de dehâlet edecek zamanımız var. Sen şimdi şu fikrimi tasdik ediyorsun a.

LUİZ — Canım ne diyeyim, hakkınız var.

MARGERİT — Öyle ise buna bir çare düşünelim.

LUİZ — Bilmem ama buna çare. Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli derler. Ya böyle aşk ile yanmalı yahut ki başka yere kaçmalı.

MARGERİT — Ben de kaçmayı düşünüyordum.

LUİZ — İyi ama kaçamaz da bir şey olursa.

MARGERİT — Ne olacak hayatım da elimde değil mi? Ben de ol vakit böyle bir fena âdetin şehidi olurum. Ne lâzım gelir?

LUİZ — Canım Allah esirgesin, niçin canınıza kasdedersiniz. Allah büyüktür. Elbette bir çaresini halkeder.

MARGERİT — Muvaffak olmazsam, bahtiyar olmazsam kendime kıyarım yine bu fena âdete bir ibret olduğum için yine bahtiyarım.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

LUİZ — Artık dayanamıyacağım kuzum madmazel, sen Pol'ü sahîhan bu kadar seviyor musun?

MARGERİT — Hâlâ sualinize taaccüp ederim! Sevmesem canımı fedaya hazırlanır mıyım?

LUİZ — Öyle ise esef etme. Bu akşam uzun uzadıya konuşur, elbette bir çaresini buluruz.

MARGERİT — Teşekkür ederim. (Arkasına bakarak) Artık bu lakırdıyı keselim.

BEŞİNCİ MECLİS

Margerit, Luiz, Pol

POL — (Çiçek demetini getirip kemal-i tazîm ile) Bu kadar bağlayabildim. Her halde kabulünü temenni ederim. (Takdim eder.)

MARGERİT — Pekalâ memnun oldum. (Alır.)

LUİZ — Mösyö Pol iftihar ediniz ki Madmazel Margerit gibi âlî bir zata çiçek takdimi şerefine nâil oldunuz.

POL — (Margerit'e doğru) Teşekkür ederim.

MARGERİT — Bir şey değil Mösyö Pol. (Elindeki çiçeğe bakarak) Ne de güzel çiçekler. Ne kadar latîf renkler. Değil mi madam.

LUİZ — Evet efendim Mösyö Pol bendeniz pek güzel bahçıvandır.

MARGERİT — Bilirim.

POL — Teveccühünüze teşekkür ederim, efendim.

MARGERİT — İkdamınızı geçen gün babam konta da suret-i senâda söylemiştim. Bilmem aylığınıza bir şey zammetti mi?

POL — Efendim Allah hânedânınızı dâim etsin. Bana yalnız gölgeniz kâfidir.

MARGERİT — Demek ki bir şey yapmamış!

POL — Efendim, lutfunuz kâfidir.

MARGERİT — Yok, yok ikdâmınız mükâfatı icap eder.

POL — Efendim, mükâfat müşahede...

MARGERİT — Pol lakırdınızı çiğnemeyiniz. Serbest olunuz.

POL — ... (Sükût.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

LUİZ — Efendim kusuruna bakmayın.

MARGERİT — Hayır ben bir şey söylemedim.

LUİZ — Efendim Pol bendeniz iltifatınızın mahcubu olduğu için hicabından ne yapacağını bilemiyor.

MARGERİT — Evet ben de kendisini onun için severim.

POL — (Kemal-i beşaşetle) Teşekkür ederim, efendim.

LUİZ — (Margerit'in kulağına) Kendine gel. Izhar-ı acz ediyorsun. Azıcık sav da ikimiz görüşelim.

MARGERİT — Pol, bir demet çiçek de Madam Luiz'e yap, ama çabuk ol.

POL — Peki efendim. (Bahçeye gider.)

ALTINCI MECLİS

Margerit, Luiz

LUİZ — Ne kadar da edib. Ne kadar da namuslu. Ne kadar terbiyeli, doğrusu sahîh namuslu. Şimdi başkası olsaydı bu kadar iltifatınızı görünce Allah bilir şımarırdı. O ise siz iltifatı ziyadeleştirdikçe tevazuu arttırdı.

MARGERİT — Madam ben Pol'ü çok tecrübe ettim, pek iyi anladım. Kendisinde terbiyece hiç bir kusur bulamadım, fikri, aklı, fiili, kavli hep âli-merd, cesur, şehbaz. Elhasıl bütün güzel huyları câmidir.

LUİZ — Hakkınız var. Hepsi halinden belli, hemen Allah birbirinize bağışlasın.

MARGERİT — Âmin, fakat biz hâlâ birbirimizin olmadık ki...

LUİZ — Gönüller bir ya? Nasıl olsa alt tarafı uyar.

MARGERİT — Bilmem nasıl edeceğimi şaşırdım. Sen de müzakereyi akşama bıraktın, şimdi artık akşamı nasıl getireceğim, bilemem. Ne olur burada azıcık konuşsak.

LUİZ — İyi ama, burası pek açık. Söyleyeceğimiz şeyler sır tutulmalıdır.

MARGERİT — Ne zararı var, kimse yok.

LUİZ — Canım sabırlı ol, burada olmaz. İşte Pol yine geliyor.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ALTINCI MECLİS

Margerit, Luiz, Pol

POL — (Gülerek) Buyurunuz efendim. (Çiçeği takdim eder.)

LUİZ — Teşekkür ederim Pol.

MARGERİT — Gördünüz mü madam çiçeğin güzelini size takdim etti. Ne kadar olsa, yine size ziyade hürmet ediyor.

POL — Estağfirullah efendim, Madam Luiz musahibeniz olduğu için ona edeceğim hürmet yine size râci'dir diye elimden geleni icra ediyorum.

MARGERİT — Aferin, memnun oldum.

LUİZ — Teşekkür ederim Mösyö Pol. Madmazel artık gitsek fena olmaz.

MARGERİT — Peki buyurun da gidelim. (Aşıkane bir tavır ile ve fakat vakar-ı mahsusuyla Pol'e nazar ederek) Adiyö Mösyö Pol.

LUİZ — (Gülerek) Adiyö Mösyö Pol. (Giderler)

POL — (İkisine de eğilerek) Adiyö efendim.

YEDİNCİ MECLİS

Yalnız Pol

POL — (Bir müddet arkalarından gidişlerine baktıktan sonra) Elhamdülillah üç seneden beri muntazır olduğum iltifata nâil oldum. Çok şükür. Daha ilerisi muhâl... Ah Ah... Ne çare.. Yok, yok, meyus olmam. Meydanda meyus olacak bir şey yok. Madam Luiz'in müjdesi güzel, şimdi kendisi de halinden belli etti. Bunda meyus olacak ne var? Ama pespaye olmak. Onun da zararı yok. Pespaye olmak insan için bir zül müdür? Efkârın, cenâbın, ulviyeti, tab'ın istikameti, besaleti yalnız asalete mi mahsustur? Hem de Margerit mutlaka bunları bende görmüştür ki Madam Luiz'in dediği gibi benden başka düşündüğü yok imiş. (Bu aralık içeriden yemek çanı çalınır.)

Allah büyüktür, isterse bermurad eder, hele ben yemeğe gideyim. (Gider.)

Aralık

Perde iner.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İKİNCİ PERDE

(Manzara bahçenin kapı cihetinden bir parçasıyla kasrın bir odası ve uzun uzadıya bir sokak. Pol bahçe kapısı önünde yaslanmış görülür.)

BİRİNCİ MECLİS

Pol

POL — Ah.. Kim bilir şimdi o melekpeyker beni düşüne düşüne öğle uykusuna mı yattı? Tamam da vakittir. Elbette mutâdını bozmaz, yatmıştır. Evet yatmıştır. Rüya gibi bir âlem-i fesihin kim bilir kangı bucağındadır. Acaba Pol yanında mıdır? Ümit ederim. Eğer rüya tasavvurun âlem-i mânâda dimağa aksiyle vücut bulmasından ibaret, ve Luiz Margerit'in yanında ise, hiç şüphe etmem ki öyledir. Elbette Margerit beni seviyor. Sevdiğini ağzıyla söylemedi ama hali söylüyor. Şimdi şu benim fikrimi asılzadelerden birisi işitse kıyameti koparırdı. Kahpe herifler dünyayı kendilerine mâlikâne zannediyorlar. Çok şey! Zâhir insan pespaye olmakla gönlü de alçak olur öyle mi? İşte ben gönlümü ulüvv-i tab'ımı kimseye değişmem. (Uzaktan Ogüst gelir.)

İKİNCİ MECLİS

Pol, Ogüst

OGÜST — (Pol'ün önünden geçerken Pol istifi bozmayıp riayet göstermediği için.) Vay alçak artık senin bu kadar taazzumun çekiliyor mu?

POL — Affedersiniz Mösyö... Ben alçaklığı kabul etmem.

OGÜST — Alçak değilsin de yine haddini bilmiyorsun.

POL — Acayip!

OGÜST — (Ziyade hiddetle) Utanmaz eğleniyorsun da.

POL — Efendi artık çok oldu, buyurun yolunuza.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

OGÜST — Edepsiz.

POL — (Yattığı yerden kalkarak) Sensin.

OGÜST — (Üzerine doğru yürüyerek) Hâlâ da söyleniyor.

POL — Efendi kendinize gelin. Ağzınızı toplayın.

OGÜST — Şimdi ben sana gösteririm (diyerek belinden meçi çekip üzerine hamle eder).

POL — Davranıp meçin kabzasından yakalayarak elinden alır.) Buna mı güvendiniz. (Meçi iki eliyle tutup iki parça eder, birini yere atar.)

OGÜST — Görürsün...

POL — (Keserek) Şimdi ben bunu kaldırıp şu çamura atardım. Fakat sen değil, senin ecdadına hürmeten bunu yalnız o kadarcıkla tahkir ettim. Bu meç erbâbının elinde olursa nice kahramanlıklara alet olduğunu bilirim de sana yakışmadığı için. Haydi git de peşin, pençerelerini kavilet.

OGÜST — Sen görürsün (diyerek gider).

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Yalnız Pol

POL — Çok şey be! Artık sahihan bunlara esir miyiz? Nasılsa göremedim de ihtiramda kusur etmişim. Ne olur namusa dokunmadık a. Herif birdenbire alçak diye tekdire başladı. Gayrı bu asilzadelerin de ettikleri çok oldu. Evde ihtiram, sokakta ihtiram, uykuda da mı? Bilmem bunlar kendilerinin mâye-i hılkatini başka bir şey mi zannederler? Bari terbiyeleri mükemmel olsa. Benim çırak Rigo bunların en alâsından terbiyeli. Ne ise Allah belâlarını versin. İşte böyle beğenmedikleri bir pespaye meçlerini kırar da önlerine atıverir. Geçende dokuzu birden üzerime hücum ettiler de ne oldu? Ben dördünü tepeledim, onlar kancıklıkla dört beş yerimi şişliyebildiler. Yine sağ kalanlarını o kadar yaralarımla beraber çil yavrusu gibi dağıttım. Ey kuzum. İnsanın kendisinde cesaret, tab'ında besalet olmalı, yoksa babam kont imiş, bilmem ne imiş para etmez. İşte böyle elinden silâhını alıp kırarlar. Adam neme lâzım, ben namusumla işime bakayım. (Bahçeye girer.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Pol, Kapıcı, Luiz

KAPICI — (Kasırdan gelerek) Ha ben de seni arayacaktım. Al şu mektubu Madam Luiz verdi, nereye verileceğini sen bilirmişsin.

POL — Ver bakalım. (Zarfın üzerini okuyup, kendisine olduğunu anlayarak cebine koyup) Anladım baba ben onu yerine veririm.

KAPICI — İşte Madam Luiz kendisi geliyor.

POL — Peki baba, peki.

LUİZ — (Gelerek) Baba mektubu verdin mi?

POL — (Kapıcıya sıra bırakmayarak.) Aldım efendim.

LUİZ — Öyle ise yarın erkenden yerine götürmenizi rica ederim. Şimdi sizi gördüm, bizzat kendim söylemek üzere geldim.

POL — Zahmet buyurmuşsunuz efendim. Elbette o bizim borcumuz.

KAPICI — (Başını sallarak) Evet, evet.

LUİZ — Teşekkür ederim Mösyö Pol. (Kapıcıya) Baba Mösyö Pol yorgundur sen şu mektubu al, şehir postası sandığına at, haydi sen gelene kadar ben burada beklerim.

KAPICI — (Mektubu alarak) Peki efendim. (Gider.)

BEŞİNCİ MECLİS

Pol, Luiz

LUİZ — Mektubun zarfını okudun ya?

POL — Evet.

LUİZ — Aç içini de oku.

POL — (Mektubu açıp okuyarak) Bu ne demek?

LUİZ — Canım hakkınızda hayırlıdır. (Bu aralık akşam olmağa, ortalık kararmaya başlar.)

POL — Ne gibi hayırlı?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

LUİZ — Şimdi sen benimle gel, ben seni bir odaya kapayacağım. Sen sesini çıkarma (diyerek köşkün görünen odasına götürür, kapısını kapayıp gider. Fakat ortalık adeta gece olup, Pol karanlık odada kalır.)

ALTINCI MECLİS

Yalnız Pol

POL — Aman Yarabbi ne bedbaht adam imişim. Sırrıma bir kişi âgâh oldu, o da beni zındanlarda kapayarak eğleniyor. Şimdi şu karanlık odaya kapamada ne mânâ vardı. Hele bakalım sonunda ne çıkacak? Kalkıp eliyle yoklayarak masanın yanına gelir, şişelere ilişir. Bunlar ne? (Açıp koklayarak) Lavanta. Bu da portakal suyu. Bu gülyağı. Ya bu ne? Aman ne güzel koku. Şundan azıcık yüzüme gözüme süreyim. (Sürer.) Oh ne de alâ koku. (Bu aralık oda kapısı kilidi tıkırdar.) Hah gördün mü ya babası ise (diyip bir köşeye tıkılır).

YEDİNCİ MECLİS

Pol, Margerit

MARGERİT — (Elinde şamdan olduğu halde girip). Canım ne kaçıyorsun?

POL — Vay efendim siz misiniz?

MARGERİT — Benim ya şuraya gelsene.

POL — (Gelerek) Efendim...

MARGERİT — (Keserek) Ay yüzüne gözüne ne oldu?

POL — Ne olmuş efendim?

MARGERİT — Ey ellerinde öyle. Aynaya bak, aynaya.

POL — (Ellerini görerek) .....(Sükût)

MARGERİT — (Pol'ün mahcup olduğunu anlayarak) Zararı yok Pol'üm zararı yok. Ben de bilirim ki bu hal tesadüfî bir şeydir. Cenab-ı Hak benim meyusiyetimi tahfîf için şu hali ihdâs

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

eyledi. Gel şurada yüzünü gözünü yıka (diyip masa üzerindeki alafranga çömlek ve küvete* vasıtasıyla yıkar ve silinir.)

Ah Pol'üm ah! Senin şu üç senede ne kadar mihnetler çektiğini bilirim. Kaç defa ölümlerden kurtuldun. Cümlesinden haberdarım. Hattâ bugünkü hadiseden de malumatım var. Geçenki yaralarına ne kadar acıdığımı sen de bilirsin.

POL — Evet Madmazel doğru söylüyorsunuz. Lâkin geçenki yaraların ıztırabını çektiğime acımayınız, fakat bu gece lavanta zannıyla yüzüme sürdüğüm siyah şeyin yüreğime açtığı yaralara acıyınız. Hem de benim ne kadar bedbaht, ne kadar tâlisiz bir adam olduğuma acımalısınız.

MARGERİT — Hayır, ben sana tâlisiz diyemem, zira anladığıma göre sen bana sahip olur isen, kendini tâlisiz saymaz belki mesut addedersin.

POL — Ah işte en büyük tâlisizliğim budur ya. Nasıl mümkün olur ki ben size hâdim... olabileyim. Bu suret sizin için tenezzül, benim için hadsizlik değil midir?

MARGERİT — O ne demek? Benim için neden tenezzül, senin için ne sebebe mebni hadsizlik olsun. Sanki benim Margerit Döbaraval olduğumdan dolayı mı? Pol! Sevgili Pol! Sen beni hâlâ asılzadeliğini bir şeref-i itibar eder mi zannedersin? Bu zanda ise yanılıyorsun.

POL — Canım ne bileyim?

MARGERİT — Ne demek? Cümlemizi bir Allah yaratmadı mı? Cümlemiz anâsır-ı erbaadan müretteb değil miyiz? Hepimizde cevher-i insaniyet müsavi değil mi? Hiç insanın büyüğü küçüğü, eşrefi ednâsı olur mu? Bu fikir cühelâya mahsustur. Bizim kanımız mukaddestir diyen herifler de cühelâdan ibarettir. Asılzadelerin kanı mukaddes de pespayelerin çürük mü? Bir pespaye de asılzadelerden ziyade ulüvv-i cenab, istikamet-i tab' olamaz mı? Hem de efendim bizim asalet diye iftihar ettiğimiz şeref, ibtidadan kazanana râcidir. Ben filanın oğluyum demek ne fayda verir. İnsan işte ben filanım diyebilmeli, bir adam kendi nam ve unvanıyla iftihar etmeli. Ne sükût ediyorsun? Haklı değilsem cevap ver.

POL — Hayır efendim, sükût etmiyorum. İstigrab ediyorum.

---

* تواليت şeklinde yazılmıştır. Fr. cuvette : küçükçe, kenarları az leğen.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARGERİT — Hayır. Hiç istigrab etme. İşte benim fikrim bundan ibarettir.

POL — Filvaki bendenizce güzel.

MARGERİT — Ben kocamın asaletiyle iftihar etmem. Zira kocamın o asaletini kazanmış olan ceddine varmıyorum. Kendisine varıyorum. Eğer kendisinde bir ulüvv-i cenab görürsem onunla müftehir olabilirim. Hem de efendim vaktimiz böyle müzakereler ile geçiştirilecek vakit değildir. Asıl işimize bakalım.

POL — Buyurunuz efendim.

MARGERİT — Şimdi sen.. Yok dur, bahsimizi açıktan açığa edelim. Sen (Baraval) asaletini lavğederek hiç kimsesiz ve bir para cihazsız olarak yalnız Margerit nam kızı, refakatine kabul edebilir misin? Sen şunu söyle de sonra çaremizi düşünelim.

POL — (Kızın dizlerine kapanarak) Efendim. Size refik olabilmek için kendimde hiç bir liyakat göremiyorum. En ednâ bir hizmetinize tayin buyurulur isem ben pek büyük iftihar ederim.

MARGERİT — Hayır, hayır. Bu tabirleri de istemem. Vâkıa bu derece hüsn-i teveccühüne memnunum. Lâkin koca Kont Döbaraval'in kızına mı? yoksa bizzat bana mı?

POL — Kont Döbaraval unvanından şimdiye kadar hiç bir âtıfet görmedim. Ümidim de yoktur ki bundan sonra da bekliyeyim. Efendim hususiyetim ancak senin zâtınadır (diyerek) gözleri yaşarır, silmeğe başlar).

MARGERİT — İşte buna daha ziyade teşekkür ederim. (Gözleri dolar.) Pol. Buna... ağlamak... iktiza etmez. (Adeta ağlamaya başlar.)

POL — (Davranarak) Efendim size ne oldu?

MARGERİT — (Gözlerini siler.) Ne olacak. Hâlâ sen beni senin derdinle dertleşmez, senin halinle halleşmez mi zannedersin? Şimdi ağlamanın sırası değil. Zira sen de bilirsin ki ağlamak ya bir musibetin yeisinden veyahut büyük bir saadetin şerefinden neşet eder. Halbuki bizde henüz ne öyle bir musibet ne de umduğumuz saadet var. Şimdiki halde böyle küçük teessürlerle efkârımızı perişan etmeyelim. Sen beni dinle!

POL — Buyurun efendim.

MARGERİT — Kendimizi birbirimizin ağuş-ı musâhebetinde görmeğe bence bir mâni varsa o da şu «Baraval» unvanından yakamı sıyırdığım anda ortadan kalkar. Şimdi efkârım yakamı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

o unvandan sıyırmaktır. Lâkin bunun için senin bir küçük fedakârlık ihtiyarın lâzımdır. Nasıl yapabileceksin?

POL — Bu sualinize taaccüp ederim!

MARGERİT — Niye taaccüp ediyorsun?

POL — Benim şimdiye kadar hayatımı kaybetmeğe razı olamayışım mücerret seninle bu kadarcık olsun hem-bezm olabilmek arzusuna mebni idi. İşte o da hasıl oldu demektir. Artık hayatımı fedaya hazırım.

MARGERİT — Yok, yok. Bugünkü mektubumdan sen onu anladın. Lâkin sana o yolda yazışım seni son defa olarak bir daha tecrübe etmekti. Neticesi ölüme kadar varan bir teklifi kabul edemeyerek bu gece gelmemiş olaydın, artık senden ümidimi keser ve fakat...

POL — (Keserek) Ya sonra?

MARGERİT — Sonrası bir kere sana rabtetmiş olduğum gönlümü senden ayırıp da başkasına vermek bence mümkün olamayacağından ömrümün ahirine kadar biçâre kalacaktım. Hele elhamdülillah bu tahminim de doğru çıktı. Pol ölüm halinde muztarip olsa ben de onu ölüme davet etsem yine gelir demiştim. İşte geldin.

Senin şimdiki halde ihtiyar edeceğin fedakârlık, çimenleri içinde yuvarlana yuvarlana büyümüş olduğun şu vatanı terkten ibarettir.

POL — Seninle beraber olduğum halde bana her yer vatandır. Bir lokantada uşaklık ettiğim halde seni memnun edebilirsem, benim için en büyük saadettir.

MARGERİT — Teşekkür ederim Pol'üm, iki gözüm. (Alnından öper.)

POL — Eksik olmayın efendim. (Âşıkane elinden öper.)

MARGERİT — Şimdi ben sana bu tekliflerin sebebini de anlatayım. Sen de bilirsin ki bulunduğum mevki beni asaleti olmak gururuyla mağrur bulunan her bed-meşrebe nâzikâne büyücek iltifatlara mecbur eder. Bunun için Kont de Belvil'in...

POL — (Keserek) Affedersiniz.

MARGERİT — Yok Pol'üm yok. Sakılma sen başka zanda bulunuyorsun, habîse ettiğin hakareti söyliyeceğim zannediyorsun, ben o keyfiyetten memnunum.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

POL — Öyle ise...

MARGERİT — Şimdi sen beni dinle! İşte o meçini kırdığın çapkın da o vaz'da bulunur. Ben de dediğim gibi yüzüne gülmekte mecburiyet tahtında idim. Halbuki o ahmak sair humeka gibi saçlarını bağlamak, at üstünde göğsünü gerip kurulmakla kendisini güya bana beğendirmiş hayaline düşer. İş babasına kadar intikal eder. Babası babamla konuşur iken, «Acaba Madmazel Margerit'e oğlum dest-i izdivacı uzatsa mukabele görebilir mi?» der. Babam da «maşallah ondan daha asılzadeyi bulacak değil ya» cevabını verir.

POL — Aman sonra?

MARGERİT — Ne kadar da telâş ediyorsun? Sonra benim hiç bir şeyden haberim yok. Luiz berberden işitmiş, bana söyledi. Güya beyim senin gibi bin rakıbi olsa başını ortaya koyup her halde nail-i meram olmaya çalışacakmış!.

POL — (Hiddetlice) Yeni meç ısmarlamış mı?

MARGERİT — (Tebessümle) Canım orası dursun sen beni dinle.

POL — Buyurun efendim.

MARGERİT — Artık bu lakırdılar dursun, sabah oluyor, şimdi seni ben çıkarayım, git yarın akşam güneş battıktan üç saat sonra köşkün arka kapısına gel, iki hayvan da beraber getir. Biz Amerika'ya gitmek için peşin İspanya'ya Kadiks limanına kaçarız. Amerika bizim gibi sitem-didelerin melceidir. Ha şunu da söyleyeyim ki sakın yarın akşam gideceğiz diye hesaplarını görmeğe heves etme. Sonra sırrımız fâş olur. Haydi buyurun gidelim. (Kalkıp çıkarlar.)

Aralık. Perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

(İspanya'da bir köy otelinin salonu, bir tarafında Kont Döbaraval ile zevcesi, diğer tarafında birçok yolcu müşahede olunur.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ MECLİS

Kont, zevcesi, yolcular

(Yolcular mütemadiyen birbirleriyle konuşarak şarap içerler ve birtakımı gider, diğerleri gelir. Perde nihayetine kadar o halde bulunurlar.)

KONT — Biz buradan geldik ama onlar nereden gitmişlerdir?

ZEVCESİ FİNET — Nereden giderlerse gitsinler elbette bizim kadar yol alamazlar, nasıl olsa yetişeceğiz.

KONT — İyi söylüyorsunuz ziyade sürmeden başka çaresi yoktur.

FİNET — Allah vere de Luiz'in dedikleri sahîh olsun.

KONT — Elbette o kadar sıkıştırdım.

FİNET — Canım öyle ama... Yalan söyleyiverir, sonra da ne yapayım bana öyle dediler derse ne yaparız?

KONT — Sen bilmez misin Margerit Luiz'den hiç bir şey saklamaz, hiç şüphe etmemek doğrudur.

FİNET — Allah versin ama.

KONT — Canım hem bu fenalıklara sebep olursun, hem de böyle söylersin.

FİNET — Ben hangi fenalıklara sebep oldum?

KONT — Öyle ya evde kıza da ben bakacak değilim a. Evde anaların borcudur. Tutmuş kıza müsaade etmişsin. Vardı iş, buralara kadar geldi.

FİNET — Hayır hiç öyle değil, ben işin neye varacağını anlamış, sana da söylemiştim. Ne olurdu Pol'e vereydin. Sanki intihab ettiğin asılzade Pol'den iyidir, öyle mi?

KONT — Ben öyle delice lâkırdı istemem.

FİNET — Öyle ya sizi gurur kaplamış, ne olurdu sâyenizde hem bir pespaye çırağ olurdu, hem de kızımız bu hale girmezdi.

KONT — Keşki onu intihab edeceğine gebereydi.

FİNET — Allaha emanet.

KONT — Ne Allaha emanet. Benim namusumu ayak altına alanı, kara yer kapasın. Hınzır aşüfte alâka edecek erkek bulamadı da bir bahçıvana...

FİNET — (Keserek) Öyle ama gönül bu.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KONT — Öyle gönül yere batsın.

FİNET — Kont Allah aşkına bu kadar inkisar etme.

KONT — Ben etmeyeyim de kim etsin. Familyam Paris'in en birinci sayılanlarından iken o piçin sebebine namussuz oldu, hem ben arkalarından gitmeden vaz geçtim. Dönelim, tekrar Paris'e gidelim. İşten zaten kimsenin malumatı yok. Kızımız seyahatte iken öldü diyiveririz de hiç olmazsa namusumuzu muhafaza etmiş oluruz.

FİNET — Oh ne alâ düşünüş. Sanki bu iş bilâhere duyulmaz mı zannedersin?

KONT — Nerden duyulacak. İşe agah olan bir Luiz var. Onu da İngiltere'ye göndeririz. Bahçıvanı kovduk diyiveririz, olur biter vesselam. Ve hem de namusumuzun vikayesi için bundan ehven tarik yoktur.

FİNET — Bana kalırsa yolumuza devam edelim, bulursak ne alâ, bulmazsak, Amerika'da tavattun ederiz.

KONT — Sen yine çıldırdın be karı. Ben Paris'in birinci kontlarından iken gideyim Amerika'da Avrupa muhaciri mi olayım?

FİNET — Ne zararı var?

KONT — Nasıl ne zararı var? Beni Amerika'da kim tanır? Kime kendimi tanıtabilirim. Acayip oraya gideyim de pespaye nazarıyla mı baksınlar?

FİNET — Korkma korkma Amerika bizim Paris gibi değildir. Onlarda asil pespaye yokmuş. Hem de sen insan isen orada da kendini bildirir, tanıtır, kendine ihtiram ettirirsin.

KONT — Ey peki senin dediğin gibi yapalım. Ya oraya gider de kızımı bahçıvanın aguş-ı izdivacında görürsem namusuma dokunmaz mı?

FİNET — Allah Allah canım orada Pol'ün bahçıvan olduğunu kim bilecek. Ona da bir kontluk takıveririz vesselâm.

KONT — Aferin bana! O, asılzadelere lâyık olan bir unvanı Pol gibi bir çapkına takayım da o yolda bir hürmetsizlik edeyim? Sonra benim ne itibarım kalır.

FİNET — Bundan sana ne fenalık gelir. Hem de niçin Pol'ü çapkınlıkla itham ediyorsun.

KONT — Vay Pol çapkın değil de nedir? Bir asılzade kızı evinden kaçırmak nedir?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FİNET — Dur bakalım, kim kimi kaçırmış? Ya kızımız onu kaçırdı ise?

KONT — Öyle ise ikisinin Allah belâlarını versin.

FİNET — Canım sana rica ettim ki inkisar etme. Yine ediyorsun.

KONT — Artık şu hınzırların lakırdısını bırak, azıcık yatalım. Yorgunluk alalım da sonra ne yapacağımızı düşünürüz.

FİNET — Peki buyurun kamaraya girelim. (Giderler.)

İKİNCİ MECLİS

Pol, Margerit, Yolcular

(Pol, Margerit girerek Kont'un kalktığı masa başına otururlar.)

POL — (Masayı kakarak) Bana baksana Mösyö.

OTELCİ — (Gelerek) Buyurun efendim.

POL — Bize biraz janbon, biraz ekmek, peynir, biraz şarap getir.

OTELCİ — Peki efendim (Çıkar.)

POL — Elhamdülillah buraya kadar sâlimen geldik. İnşallah buradan ilerisini de böyle ferahla geçiririz.

MARGERİT — İnşallah. (Otelci getirir. Margerit doldurarak) Buyurun Mösyö Pol.)

POL — (Alıp beraber toka ederek) Aşkımıza içelim. (İçerler.)

MARGERİT — Acaba peder valide ne yolda telâş ettiler?

POL — Kim bilir? Ne kadar sıkılmışlardır?

MARGERİT — Zavallı Luiz'i sıkıştırmışlarsa.

POL — Ben de ondan korkarım. Nereye gideceğimizi ona söylemiş miydin?

MARGERİT — Evet hem mufassal söylemiştim.

POL — Gördün mü şimdi? Ya söyleyiverirse, onlar da arkamızdan gelirlerse?

MARGERİT — Korkma, korkma söylemez. Luiz o kadar korkak, o kadar boşboğaz değildir.

POL — Allah versin ama...

MARGERİT — Adam sende şimdi onları mı düşüneceğiz?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

POL — Sahîh söylüyorsun al bakalım bir daha (Şarap verir, içerler.)

MARGERİT — Şimdi o çapkın kontların evlatları kim bilir hakkımızda ne bühtanlarda bulunurlar?

POL — Evet. Hele şu mahut Ogüst kim bilir ne kozlar kırar?

MARGERİT — Pol hatırında mı? Kaçacağımız geceden bir gece evvel kasırda sana Ogüst'ün halini söylüyordum da sabah yaklaştığı için yarı yerde bırakmıştım. Asıl tuhafını söyleyemedim de bak.

POL — Ha sahîh ne diyordu bakalım?

MARGERİT — Söylediğim yer malum ya. Herif bizi kurmuş. Kim bilir babası da babamdan aldığı vaad üzerine söylemiş olmalı. Ben teyzemin verdiği baloya gitmiştim. Bir de bakayım ki Ogüst orada. Yalnız değil, babası, anası hepsi orada. Kendisini gördüğüm gibi salon başıma geçti zannettim. Habis sırıta sırıta yanıma geldi. Yerlere kadar eğilerek selâm verdikten sonra kolunu arzetti. Ben de çarnaçar kabul ettim. Kolumu verdim. Aman ne kadar terbiyesiz, neler söylüyor, ne vaz'lar gösteriyor. Hiç bilmez ki bana sivrisinek vızıltısı gibi vız gelirdi. Ne ise şimdi orası lâzım değil a. Bir de bir aralık hayalini ortaya koymasın mı? Hemen kolumu silktim aldım. «Efendim gönlüme sahip değilim, sahibi vardır» dedim. Habis bunun üzerine hiddetlendi. Dik sada ile «Acaba gönlünüzün sahibi olan bahçıvan bana müreccah mı?» dedi. Lâkırdısını babama kadar işittirdi. Babam kıpkırmızı oldu. Orada sesini çıkaramadı. Ama eve geldiğimizde artık söylediğini bırakmadı. Güya benim seni sevişim namusunu ihlâl etmiş. Bilmem ne olmuş?

POL — Ben o çapkını gebertirdim ya. Yine sizden çekindim.

MARGERİT — Haşa, benim ona gösterdiğim tavır mecburi idi. Yoksa sen bilmelisin ki benim o gibi alçaklara meylim olamaz.

POL — Şimdi inandım ki öyle imiş.

MARGERİT — Ne ise böyle yollarda pek çok eğlenmeğe gelmez. Bir saat evvel yol almaya çalışalım.

POL — (Sükût).

MARGERİT — Ne düşünüyorsun? Cevap versene.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

POL — Düşündüğüm yok fakat...

MARGERİT — Canım ne oluyorsun?

POL — Artık beynimizde teklif yok a. Paramız yetmeyecek zannederim.

MARGERİT — (Kemal-i beşaşetle) Adam sende şu düşündüğün şeye bak. Ben evden çıkarken pahada ağır yükte hafif, belki beşyüz bin kuruşluk şey aldım, hepsi sandıktadır.

POL — (Sevinerek) Öyle ise buyurun. (Şarap verir, içerlerken arkadan Kont ile Finet gelip yanı başlarındaki masaya otururlar.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Pol, Margerit, Kont, Finet, yolcular

MARGERİT — (Arkasına bakarak) Aman... O kim... (diyip Pol'ün belinden meçi kavrayıp göğsüne dayar.) Babam.

POL — (Elinden yakalayarak) Ne oluyorsun?

KONT — Kızım! Muhafazası uğrunda feda-yı canı göze aldırdığın saadeti yine bu divanelikle kaybetme. Her bir arzuna muvâfakat edeceğim.

FİNET — (Hali görerek) Aman Kont. (Düşer bayılır. Yolcular koşarak ayıltmağa savaşırlar.)

POL — Mösyö Lö Kont siz merak etmeyiniz, bileği bendedir. nefsine suikast edemez.

MARGERİT — Bırak Pol, bırak.

KONT — Aman Pol aman (Finet ayılır. Hepsi birden Margerit'i alıp birlikte otururlar.)

MARGERİT — Şu dünyada da Amerika'ya değil insan kutb-ı cenuba kaçsa mezalimden kurtulamayacak. Hükûmetler bütün gün medeniyeti ta'mîm, maarifi neşre çalışsınlar. Elbette muvaffak olmayacaklar. Güzel ya. A baba, Margerit vefat etmiş diyiverip de niçin benden artık ümidini kesmedin de, böyle ta dünyanın öte cihetine gitmek için bu kadar yol zahmetini ihtiyar ettin?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KONT — Margerit! Margerit! Artık bitir bu sözleri. Beni söyletme. Şimdi ben «keşki sen bu zatı ihtiyar edeceğine ölseydin daha az teessüf ederim» dersem gücenirsin. Ben ne yapayım, burada da yiyecek ekmeğimiz, içecek suyumuz varmış. İşte onları...

MARGERİT — (Keserek) Hayır babacığım. Adeta affedersin. Ben sana ne zül getireyim. Pol'ü sevmiş olmaklığım mı sana zül oluyor? Öyle ise pek büyük hatan var. Bunda sana hiç bir zül yok. Varsa banadır. Çünkü Cenab-ı Hak beni ömrümün son saatine kadar yalnız senin kızın olmaklığım için yaratmadı, bir kocanın karısı dahi olmaklığım hilkatim zaruriyatındandır.

KONT — Evet ben de sana kocaya varma demedim ya? Fakat bir kere de bana sormak yok mu?

MARGERİT — Senin reyini sormaya hacet kalmadı. Senin bana lâyık gördüğün koca Dük Dö Belvil'in oğlu değil mi?

KONT — Vay o sana lâyık olamaz da bir...

MARGERİT — Sözünü ikmal etme. Zira namusa dokunursun. Benim intihab ettiğim kocaya senin Belvil'in oğlu uşak olamaz. O meşrebi deni, tab'ı alçak ahmak, kabiliyetsiz korkak, mütekebbir, yalancı, müdahin herif zadegândan bulunmuş da ne koz kırmış. Mukaddes dediğin kanın mahsulü bu mudur? Pol ırz ve namusu, vakarı, ulüvv-i cenabı, istikamet-i efkârı, besalet-i tab'ı yerinde bir kahramandır. Onun için mi hakir görüyorsun?

KONT — Evet bu saydıklarınla beraber bir ehl-i iffet kızı hanesinden kaçırmak bednamlığı olmamış olsa...

POL — (Keserek, kemal-i hiddetle yerinden fırlayıp) Mösyö Lö Kont sözünüzde sehviniz olduysa tashih ediniz. Yok eğerçi ciddi olarak söylüyorsanız derhal sözünüzü geriye almalısınız? Hanedanınıza olan hürmetimle beraber âcizâne ya şuracıkta kanımı döker yahut sizi sözünüzü geri almaya mecbur ederim. Evet ben fakrı, zarureti kabul ederim. Çünkü bunlar mugayir-i insaniyet değildir. Fakat bednamlığı mümkün değil kabul etmem. Haydi farzedelim ki Margerit beni kaçırmamış olsun da ben onu kaçırayım, kendisine bir kerre sorsana. Bir aydır yoldayız, kendisine mugayir-i iffet değil, hilâf-ı edeb bir harekette bulundum mu? Bu sözü adeta şimdicik geri almaklığınızı taleb ederim.

KONT — Vay delikanlı. Sen adeta kahramanlık davasında bulunuyorsun.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

POL — Vikaye-i namus için böyle davalarda bulunmak ayıp değildir. Bir âciz düşman karşısında meçimi düşmanım kırmadı ki kahramanlığımdan mahcup olayım.

KONT — Evet bu sözünüzden muradınızı anladım, fakat kızı ne hakla, ne hadle kaçırdın?

MARGERİT — (Pol'e meydan vermeyerek) Evet bir kız kendisini bir delikanlıya teslim ederse o delikanlı kızı istediği gibi idareye hakkı kanun-ı tabiat nazarında müsellem olduğundan işte bu hakka istinaden kaçırdı...

FİNET — (Araya girerek) Mösyö Kont! Azıcık hiddetini tahtîf et de insaf ile dinle. Bana sorarsan Mösyö Pol adeta prenseslerin rabt-ı kalb edeceği bir çocuktur.

YOLCULAR — Allah için biz de öyle anlıyoruz.

FİNET — Senin damadın asılzâde olmasından muradın damadının ulüvv-i cenabı vesair güzel ahlâkı câmi olması değil midir? İşte bunların cümlesi Pol'de mevcuttur. Ama diyeceksin ki asılzâde değil. Bir hanedana mensup değil. Fakat ben görüyorum ki Pol âli bir hanedana peder olmaya lâyıktır. Evlâdı asılzâdeler sınıfına gelebilir. Hem de hanedan dedikleri gökten inmediler ya. Cümlesini zaten pespayeler teşkil etmedi mi?

KONT — (Yumuşayarak) Evet hakkın var fakat kızımı şimdiki haliyle buna verirsem halka ne yüzle bakarım.

FİNET — Biliftihar çıkarsın. Bir biçâreyi ihyâ etmek medar-ı iftihar değil midir?

MARGERİT — Hayır ben biçare koca istemem. Biçare miskin bir herif kabul edemem. Eğer bir medar-ı iftihar arıyorsanız kızımızı bir kahraman elimizden aldı demelisiniz. Öyle kahraman ki nice asılzadelerin meçini eliyle kırdı. Kendi aşkıyla yanan bir kız, bir de kendisi bunca dağları taşları aştı, bir aydan ziyadedir bir odada yattı kalktı, guya kardeş imiş gibi bir muamelede bulunup asla daire-i edebin haricine çıkmadı dersin. Bunlar şayan-ı iftihardır.

FİNET — (Kalkarak) Evet kızım. Şayan-ı iftihardır. Ver elini Pol'e, (Ellerini birbirine verir.) Gidiniz babanızın elini öpünüz. Damadı kendi elini öptüğü halde artık onun mukavemeti, mecali kalmaz. Böyle yere göğe sığmayan bir kahraman elini öptükten

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

sonra bir adamın sahihan inada mecali kalmaz. Haydi elini öpün! (Pol ile Margerit Kontun elini öperler.)

KONT — Affedersin kahramanım. Ben hiddet arasında ağzımdan bir söz kaçırdım. Şimdi pişman oldum.

POL — Bu işte cümleden ziyade kabahatli bendenizim. Her itizarı bendeniz etmeliyim. (Ayaklarına kapanır.)

MARGERİT — Teşekkür ederim babacığım. (O da ayaklarına kapanır.)

KONT — Kalkın artık siz birbirinizinsiniz.

YOLCULAR — Aferin, aferin Allah mübarek eylesin.

YOLCULAR — Kahpe gönül.

Son

Perde iner.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÇENGİ

yahut

DANİŞ ÇELEBİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

1301

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Eşhas

DANİŞ ÇELEBİ	Mütecennin bir apdal
SALİHA MOLLA	Bilgiç bir karı ve Daniş'in validesi
PERİ	Bir cariye
DİLFERAH	Arap cariye
ENGÜRÜSİZADE	Kibardan bir zat
YAHNİ KAPAN	Engürüsi'nin dalkavuğu

Altı nefer ağadan, efendiden misafirler

İki uşak

Dört nefer oyuncu kızlar

Bir takım ince çalgı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÇENGİ

BİRİNCİ PERDE

(Engürüsizâde'nin konağı)

BİRİNCİ MECLİS

(Perde açılmazdan evvel muzıkanın Hicazkâr taksim ve peşrevinden sonra Peri'nin perde arkasından çağırdığı şu şarkı işitilir.)

Merhamet kıl şehâ
Etme artık cefa
Sensiz olmaz sefa
Olma bizden cüda

Gel bana gel bana
Âşıkım ben sana

*

Nâz u işven yeter
Etme hâlim beter
Ver safa serteser
Kalmasın gam keder

Gel bana gel bana
Âşıkım ben sana

(İkinci beytin nakaratı okunurken perde açılır. Ve bu aralık Engürüsizâde içeri girer.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İKİNCİ MECLİS

Engürüsizâde, Peri

ENGÜRÜSİ — Aferin Peri! Binlerce aferin!

PERİ — İşittiniz mi efendim? Beğendiniz mi?

ENGÜRÜSİ — Hem işittim hem beğendim. Makamı hicâzkâr mı?

PERİ — Evet efendim! Rastgele hicazkâr düştü. Usulü de curcunadır.

ENGÜRÜSİ — Curcuna mı? Bu güzel yörük usulün adı curcuna mıdır?

PERİ — Üstadlar adını öyle koymuşlar efendim.

ENGÜRÜSİ — Pekalâ, pek güzel bu da bir hüsn-i tesadüftür. Zaten tertip ettiğimiz eğlencenin de curcunadan farkı yoktur a.

PERİ — Biraz daha tashîh isterse de onu da sonra düşünürüz.

ENGÜRÜSİ — Ne tashih ister ne bir şey! Aferin Peri. Talim ve terbiyen için sarfettiğim paralara hiç acımıyorum. Hocaların aldıkları aylıklar anamın ak sütü gibi helâl olsunlar. Zâti sen de hoca kesilmiş gitmişsin. Bu besteyi değme bir benim diyen bestekâr yapamaz.

PERİ — Pek o kadar değil efendim. Vakit olsaydı...

ENGÜRÜSİ — Pekalâ olmuş dedim a, sen şimdi beni dinle. Asıl lâzım olan şey senin gerçekten peri kızı olduğuna aptal Daniş'i inandırmaktır. Zerre kadar şüphe verecek olursak, oynayacağımız oyunun hiç tadı çıkmaz.

PERİ — Geçen gün verdiğiniz talimat harf be harf hatırımdadır efendim. Bu oyunu öyle bir oynayayım ki herkes hayrette kalsın. Asıl aferinizine de o maharetimle müstahak olayım.

ENGÜRÜSİ — Sen şimdi buradan kendini çek. Zira misafirler içeriki odaya geldiler.

PERİ — Ya çalgı? Çalgıya haber gitti mi?

ENGÜRÜSİ — Ustana haber gönderdim. Vakit geç ama kimi bulursa alsın gelsin dedim. Herif bir sözümü iki etmez, mutlak gelir. Haydi sen çekil! (İkisi beraber çıkarlar. Biraz sonra Engürüsi ile misafirler girerler.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İKİNCİ MECLİS

Engürüsizâde, Yahni Kapan, Misafirler

ENGÜRÜSİ — Buyurunuz! Efendiler buyurunuz! (Eliyle hepsine yer göstererek) Şöyle buyurunuz efendim! (Misafirler otururlar.) Geçen gece kararlaştırdığımız eğlenceyi bu gece tertip ettim.

YAHNİ KAPAN — Eğlence mi? Hiç de sevmediğim şey. Hele nihayetinde yemek olursa var ya! Artık ben orada hiç bulunmamalıyım.

ENGÜRÜSİ — Ha bak eğlence ama ben seni bu eğlence için mahsus getirttim. Eğlencenin ne surette bir eğlence olduğunu bilmez isen, ne sen zevkini çıkarabilirsin ne de biz eğlenebiliriz. Şimdi evvela ben sana Daniş Çelebi denilen zatı bir güzelce tarif etmeliyim. İyi kulak vereceksin ha!

YAHNİ KAPAN — Tepeden tırnağa kadar kulak kesildim bir harfinizi kaybetmem.

ENGÜRÜSİ — Bu Daniş Çelebi dediğimiz zatı tanımak için evvela validesi Saliha Molla'yı tanımalıdır. Saliha Molla bundan otuz kırk sene kadar evvel Anadolu'dan İstanbul'a gelmiş bir bilgiç kadındır. Ama neler bilmez! Cincilik, pericilik, tılsımcılık, filancılık festekizcilik mükemmel!

YAHNİ KAPAN — Filancılık festekizcilik ha! (Cümlesinde gülüş.) Hattâ servetinin vefretinden dolayı Saliha Molla'nın Ayastefanos taraflarında bir define fetheylediğini de zann-ı kavi ile rivayet ederler. Bu zannın sahîh olup olmadığını bilemem. Şu kadar var ki bu söze vaktiyle inanılmış olduğu cihetle bunu tekrara lüzum görürüm. Derler ki: Kibardan bir zatın kızını cinler teshir eylemiş, okutup tedavi etmek üzere Saliha Molla'ya götürmüşler. Saliha hangi efsunu okuduysa okuyarak kızı teshîr etmiş olan cinniyi der-zencir olduğu halde huzuruna getirmiş. Cinni kızı her ne kadar tahlîs edeceğini vaad ile kendi halâsını da istidâ eylemiş ise de Saliha Molla buna razı olmayıp mutlaka cinniyi bir sürahi içine koyup ağzını lehimledikten sonra deniz dibine atmağa kalkmışmış.

Cinni rû-yı niyazı zemin-i istirhama sürüp «Aman! Gel bana kıyma sana bir define haber vereyim» demesiyle Saliha Molla

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

buna razı olarak Ayastefanos'ta bir yerde cinniden bir define haber almış. Vakıa cinni bu definenin mutalsam bekçisi kim olduğunu haber verememiş ise de Saliha Molla bunu efsun kuvvetiyle keşfedebileceğini cezmederek cinniyi salıvermiş. Nihayet o yeri mübayaa eylemiş. Bir Hıdrellez gecesi tılsımlı yere un eleğiyle kül eleyip o gece bu külün üzerinde gezen hayvanın izine dikkat etmiş. Köpek izi olduğunu görünce orada bir köpek zebhederek define de münkeşif olmuş.

YAHNİ KAPAN — Ne söylüyorsunuz Allahı severseniz? Masal mı söylüyorsunuz?

ENGÜRÜSİ — Masala benzer bir şey ama halk bahusus kadınlar bu yoldaki masallara ne kadar inanırlar bilmez misiniz? İşte Daniş Çelebi Saliha Hanım'ın Anadolu'dan kundakta olarak getirdiği dâr-ı dünyada bir tek oğludur. Şu halde ben haber vermeksizin siz anlayabilirsiniz ki bu çocuk tılsım, efsun, sihir, cin, şeytan sözlerini daha beşikte ninni arasında validesinden işitmeğe başlamıştır.

YAHNİ KAPAN — Demek çekirdekten mütecennin! (Bütün ahbab kahkahalarla gülerler.)

ENGÜRÜSİ — Öyle ya! Hele biraz büyüyüp de hitap ve cevaba iktidar kesbettiği zaman işittiği cin ve peri hikâyeleri? Bahusus ki Saliha Hanım'ın hanesi sair hanelere de kıyas kabul etmez. Orası sihir, efsun pazarı, cin, peri karargâhıdır. Hanesinde misafir bulunduğu zaman çocuk taşra çıkmak istedikte misafirlere bir gösteriş olmak için validesi «aman oğlum! Destur diye çık. Zira her taraf cinnilerle perilerle dolmuştur. Sofanın hangi tarafına iğne atsan yere düşmez. Şayet birisini incitirsen sonra fenalığını çekersin» dermiş ki çocuk bu lakırdıları hep tamamına dinlermiş!

YAHYA KAPAN — Böyle bir validenin çocuğu zımzırlak budala çıkmamış olsa idi hakikaten istigrab olunurdu. Böyle birisi de bizim mahallede vardır. Boğazında sekiz tane nüsha, koynunda sihr-i bâtıl çıkınları, fesinde nazar takımları! Halbuki ben cin olsam da çarpacak hiç bir şey bulamasam yine o musibeti çarpmağa tenezzül etmezdim. O insan yavrusu değil adeta yengeç. (Ellerini ayaklarını büzüp taklidini yaparak) Boy bos, endam mı dedin? Na şöyle!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ENGÜRÜSİ — Fakat bizim Daniş Çelebi öyle eciş bücüş değildir. Biraz yerden yayma ise de oldukça tenasübü vardır. Hem de validesi kendisini okutmuş yazdırmış. Ama bu talim ve terbiye biçarenin tecennününü eksiltmeyip bir kat daha arttırmış. Zira *Elfülleyle*'den Aziz Efendi *Muhayyelât*'ından dev, cin, peri hikâyelerinden başka bir şey okumamış. Şimdiki halde tamam yirmi yaşındadır. Malumunuzdur ki böyle yirmi yaşında olan bütün delikanlıların bazı tahayyülât ve tasavvurat-ı müşteheyâtede bulunmaları umumi bir şeydir. Fakat her delikanlının kendi hayalâtını içinde bulunduğu terbiye peyda eylediği efkâr ve akide dahilinde yürütebilmesi tabii değil mi ya? Daniş Çelebi ise zevk âlemi olmak üzere de cin peri kızları hikâyelerinden başka bir şey tanımadığından bunların zevk âlemini tahayyül ve tasavvurdan aldığı lezzet-i hayâlâtı içinde istigrak eder kalır, bazı kerre hattâ çok zamanlar bu evhâm ve hayâlâtına gerçekten vücud vererek kendisini filhakika cin peri kızları içinde bulur.

YAHNİ KAPAN — Ne bahtiyarlık? (Misafirler kahkahalarla gülerler.)

ENGÜRÜSİ — Şimdi bizim Daniş Çelebi'yi anladınız ya? Derecesi adeta cinnete takarrüb eden şu hal içinde zaman geçtikçe maraz-ı cinnetin şiddeti de arttığından validesi Saliha Hanım fikren ve vehmen bir ilâç makamına kaim olacak bir tedbir aramağa mecbur oluyor.

O tedbiri de bakınız nasıl bulur. Bir gün Yeni Cami avlusuna gidip otuz paralık bir bakır mühür üzerine mühr-i Süleyman resmettirdi. Bunu oğluna getirip «oğlum Daniş! Haniya sana Muhayyelât-ı Aziz Efendi'den Asil'in hikâyesini okutmadım mıydı? Hani ya o hikâyede Şehzade bir hazine içinde mühr-i Süleyman'ı bulmuştu da o mührün sâyesinde havas ile bütün cinlere perilere galip gelmişti. Aklına geliyor ya? İşte oğlum o mühür budur. Bunu al daima üzerinden ayırma. Bu senin üzerinde bulundukça cinden periden asla korkma, cümlesi sana râmolurlar diye Daniş Çelebi'ye verir.

YAHNİ KAPAN — Ey durunuz bakalım? Şimdi bizim mecnun bir de hâmil-i mühr-i Süleyman oldu.

ENGÜRÜSİ — Ne demek? Ne demek? Hem de kendisini cidden mâlik-i mühr-i Süleyman sanarak öyle birtakım harekâtını

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

hikâye ediyorlar ki insanın gülmekten çatlayacağı gelir. (Bir uşak girer.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Uşak

UŞAK — Efendim Daniş Çelebi cenabları teşrif ettiler.

ENGÜRÜSİ — Buyursunlar!

YAHNİ KAPAN — Aman buyursunlar! Buyursunlar! Hem de pek çabuk teşrif buyursunlar. (Uşak çıkar, biraz sonra önde koca bir muşamba fener çeken bir uşakla Daniş Çelebi içeriye girer. Hepsi kıyam ederler.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Daniş Çelebi

DANİŞ ÇELEBİ — (Etrafına) Tuh! Tuh! Tuh! Destur! Destur! Destur! Cümlesi iyi saatte olsunlar. Tuh! Tuh! Tuh!

ENGÜRÜSİ — Buyursunlar efendim! Fakat fener için uşak bendenizi buraya kadar yormağa hacet ne idi?

DANİŞ — Ha öyle. Artık hacet kalmadı. Hadi Mehmet sen kapı yoldaşlarının yanında rahat et! (Uşak çıkar.) Efendim! Bilinmez ki iyi saatte olsunlar. Hele bu uşak rastgele, çarşamba akşamıdır da. İnsanlık bu. Bilinmez ki efendim, bilinmez ki. Mazallah çarşamba karısının eteğine bastığın gibi... İhtiyatsız bulunmamalı efendim. Karanlıkta çıkmamalı. Destursuz yere basmamalı. İyi saatte olsunlar. Tuh! Tuh! Tuh!

YAHNİ KAPAN — (Etrafa) Şey dur be! Yüzüm gözüm balgam içinde kaldı.

ENGÜRÜSİ — Şöyle buyurunuz Çelebi! Şöyle buyurunuz! (En mükellef yere oturtturur. Bütün ahbap temennalaşırlar.) Şimdi zâtınızın lakırdısını ediyorduk. Hattâ halinize gıpta eyliyorduk.

DANİŞ — Gıpta edilecek ne hâlim var efendim!

YAHNİ KAPAN — Efendi hazretlerinin rivayetine göre mâlik-i mühr-i Süleyman imişsiniz. Gıpta olunmaz mı?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DANİŞ — Acizâne (Boynuna asılı olan mührü çıkarıp gösterir.) Fakat zamanenin cinleri, perileri de itaatsiz olmuş.

ENGÜRÜSİ — Neden efendim?

DANİŞ — Efendim! Geçenlerde valide cariyenizle Beykoz'a gitmiştik. Peri teshirinde bulunan bir kadına nefes etmeğe gitmiş idik. Bir gün canım sıkıldı da şöyle çayıra doğru çıktım. Üzerimdeki mührün havasıyla mıdır nedir, her adım attıkça bir yıllık yol aldığım için midir nedir, biraz sonra kendimi hadsiz nihayetsiz bir beyabanda bulmadım mı?

ENGÜRÜSİ — (Etrafa) Şimdi dinleyiniz sergüzeşti!

DANİŞ — Bir de sol tarafa bakayım ki zebercedden bir köşk.

YAHNİ KAPAN — (Korkup çekilerek, Engürüsi'ye) Aman efendim! Zencir filan yok mu? Ben korkmağa başladım zira...

ENGÜRÜSİ — Korkma zararsız delidir. Beykoz kasr-ı hümayununu görmüş olacak (Daniş'e) Ey efendim! Sonra?

DANİŞ — Kırmızı zebercedden bir köşk ki efendim insan yapısı değil. Cin yapısı. Hem de görür görmez hangi köşk olduğunu tanıdım. Muhayyelât-ı Aziz Efendi manzur-ı zarafet buyurulmuştur a?

ENGÜRÜSİ ve YAHNİ KAPAN — Evet efendim, evet!

DANİŞ — Şehzade Asil'in beyaban-ı vahşette gördüğü köşk. Bunu cin padişahlarından Şemhail bina etmiştir. Kapısı pulâddandır ki ben hamil-i mühr-i Süleyman olduğum için elimi sürer sürmez açılır. İçeriye girersen bir avlu. Onu geçtikten sonra bir avlu daha! Bir daha! Bir daha! Nihayet asıl sarayın kapısından girince bir altın merdivenden çıkılacak birçok sofalardan geçtikten sonra bir odaya girilecek ki elmastan bir taht-ı âli üzerinde dünya güzeli bir kız.

HEPSİ — Ey!

DANİŞ — Bu kız Çin-i Mâçin padişahının kızıdır. Çin padişahı Şemhail onu babasının sarayından kapıp buraya getirmiş. Fakat kız râmolmamış. Şemhail de kızı sihir ile uyutmuş. Ama mühr-i Süleyman bende değil mi? Yanına varıp da elimi sürecek olsam kız uyanacak. Başlayacağız muhabbete. Bir de Şemhail gök gibi gürleyerek gelecek ama beni görür görmez ayaklarıma kapanacak, aman dileyecek. Ondan sonra ne şehrayinler! Ne zevkler! Ne safalar!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

YAHNİ KAPAN ve ENGÜRÜSİ — Öyle ya! Öyle ya!

DANİŞ — Gider miyim giderim dedim. Kapıya elimi sürer sürmez sırtına kadar açıldı.

YAHNİ KAPAN — (Etrafa) Öyle ya? Zaten meyil üstünde bir kapı.

DANİŞ — Filvaki Muhayyelât'ta denildiği gibi avlu içinde avlu.

ENGÜRÜSİ — (Etrafa) Zaten Beykoz kasr-ı hümayununun bahçeleri tabaka tabaka değil mi?

DANİŞ — Avluları geçtim tamam kasr-ı zebercedin içine girecek iken Şemhail söve saya çıka gelmesin mi?

YAHNİ KAPAN — (Etrafa) Anlaşıldı! Köşk bekçisi mecnunu yakaladı. Seyrediniz şimdi dayakları!

DANİŞ — «Oğlan ne acele ettin? Ben Çin-i Maçin padişahının kızının yattığı odaya girdikten sonra gelecek değil miydim» dedim. «Nasıl Çin padişahının kızı? Sen deli mi oldun?» diye herif üstüme yürümez mi? «Canım sen Şemhail değil misin?» dedim. «Hayır ben köşkün bekçisiyim, Mustafa Ağayım» diye, sopayı kaldırmasın mı? (Cümlesi kahkahalarla gülerler.) Bir türlü meram anlatamadım efendim! Mühr-i Süleyman'ı gösterdim, dinletemedik. Kim bilir valideyi mi gücendirmiş idim, Gerguvani'yi mi incitmiş idim? Elbette bir kabahatim vardı ki beni bu surette tedîb etmeği kurmuş olmalıdırlar.

YAHNİ KAPAN — Demek oluyor ki dayak mayak...

DANİŞ — Artık sormayın efendim! Hilâf söyleyecek değilim a. (Huzzarda bir kahkaha.)

ENGÜRÜSİ — Gergûvâni buyurduğunuz zat kim oluyor?

DANİŞ — Aman efendim! Pek müstaid bir zattır. Adeta zamanımızın İbni Sina'sıdır! İlm-i simya kendisinde tamam olmuş. Sanatta iştiraklerinden dolayı validem cariyenizin pek eski ahbabı ve kafadarıdır. Yine ilm-i simyadan bir sanat icra edeceklermiş. Ekseriya bu gibi ameliyatı yalnız ikisi icra ederler. Zira bunu ikisinden başka agyar gözü görecek olursa tılsımı bozulur.

YAHNİ KAPAN — Öyle ya! Öyle ya! Tılsımı bozmamalı.

DANİŞ — «O akşam da benim biraz ferahım yerinde olmadığından haneden dışarıya çıkmaya iktidarım yoktu. Şeyh Gerguvani tebessümle yanıma gelerek dedi ki: «Daniş Çelebi! Bizim simya çömleği yoluyla erkânıyla kaynamak için sizin burada bu-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

lunmamanız lâzım gelir. Lâkin bu gece siz bizi tenha bırakacak bir halde değilsiniz. Size garip bir seyahat verdirmeği kurdum ki hem yorulmaksızın bu âlemden hariç birtakım avalim-i ulviyeyi seyahat edeceksiniz hem de biz yalnız kalıp işimizi göreceğiz. Benim sanattaki maharetime valideniz hanımın da itimadı vardır. Yani asla tehlikede bulunmayacağınıza siz de emin olacaksınız. Sizi bir âleme göndereceğim ki zevkine, safasına doymak mümkün olamaz? Ben bu iyiliği her zaman herkese yapmam» dedi.

YAHNİ KAPAN — Ne maharet? Ne lutuf?

DANİŞ — Zaten Gerguvani'nin derece-i iktidarı indimde müsellem olduğundan ve bazı kitaplarda okuduğum fıkarât ve hikâyât-ı sahihe üzerine böyle bir âlem-i süflinin fevkında birtakım avâlim-i ulviye-i cinniye seyahatini pek çok zamandan beri arzu etmekte bulunduğumdan şeyhin teklifine kemal-i minnetle muvafakat gösterdim.

Şeyh kalktı. Bir bardak şerbet getirdi. Kim bilir içine hangi azimeti okudu! Ben onu içtikten sonra kendimde bir inkılâp hissetmeğe başladım. Öyle bir inkılâp ki adeta kendimden tecerrüd etmekte olduğumu görmekte idim. Yalnız kendi hâlim değil âlemin hâli de değişmeğe başladı. Şöyle ki oturduğum odanın tavanı yükseldikçe yükselip ta cevv-i semaya çıktı, gökyüzünde bir nokta gibi görünür oldu.

Dört duvarda taalluk eyledikleri istikamete doğru uzaklanmağa başladılar. Ol kadar ki her biri cihât-ı erbaadan binlerce saat mesafelerde birer beyaz nokta gibi kaldı. Nihayet ben kendimi koca bir beyabanın orta yerinde buldum, ne yeşillik! Ne ağaçlık! Ne sahra! Her taraftan dereler çağlar, her taraftan kuşların bir başka suret-i latifede avaze-i elhanı gelir. Aklımı başıma almak için oturdum. Etrafı bir hayli temaşa eyledim. Badehu laalettayin bir tarafı tutup yürümeğe başladım. Gittim, gittim. Karşıma bir bahçe ve ortasında bir saray çıktı ki dillerle vasfı kabil değildir. Bir hayli daha yürüdükten sonra dış kapıdan bahçeye ve badehu iç kapıdan saraya girdim. Bağ-ı İrem dünyaya tekrar tekrar çıkmış zanneyledim.

YAHNİ KAPAN — (Etrafa) Mecnun yine coştu!

DANİŞ — Ben saray kapısından girer girmez seksen yüz kadar peripeyker kızlar el çırparak alkışlayarak beni istikbale koş-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

tular. Koltuklarıma girerek ve «efendimiz! Nice zamanlardan beri sultanımız hazretleri şeref-i kudümünüze muntazırdılar» diye taltifler eyleyerek yukarıya çıkardılar. Bir büyük oda, bir âli sofa onun üzerinde bir sultan ki doğan ayın ondördü!

Beni görünce lutfen kıyam ve nice mültefitâne diller dökerek tenşît-i hâtırama sa'y ve ihtimam eyledi. Artık hangi birini söyleyeyim? Bir tarafta esbâb-ı ıyş u nûş, bir tarafta çalgılar, çengiler. Bir tarafta et'ime-i gûnâgûn yedik, içtik, zevkler, safalar eyledik. Dünyada ömrümün en mesut dakikaları aranır ise orada geçirdiğim dakikalar bulunur. Ah! Keşke ben o gece vefat ederek ahirete ağız tadıyla gitmiş olsaydım. Lâkin insanın her istediği hâsıl oluyor mu? Bir de sabah olunca gözlerimi açayım ki bizim fakirhânedeyim.

YAHNİ KAPAN — (Etrafına) Bunda anlaşılmayacak ne var? Esrarın kuvveti geçtiği gibi yine fakirhânenizde yataktasınız!

ENGÜRÜSİ — Hele çok şükür ki efendim bu defa cinlerde, perilerde bir itaatsizlik vukubulmamış.

DANİŞ — Mümkün mü efendim? Gergûvânî'ye karşı itaatsizlik mümkün müdür. (Bu aralık kapı açılıp Peri içeriye girer.) Vay! Ne güzel kız. (diye istikbal için yerinden davranır.)

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Peri

PERİ — (Derhal Daniş'in yanına sokularak) Susssss! Ses çıkarma, ben Peri'yim. Gergûvânî'nin emriyle hizmetinize geldim. Beni sizden başka kimse görmez.

DANİŞ — Ya! Öyle mi?

PERİ — Evet. Siz isterseniz beni bu zatlara gösterebilirsiniz. İstemezseniz hiç birisi beni göremez.

DANİŞ — Ey sadanı da işitemezler mi?

PERİ — Hayır, hayır! Ne beni görürler ne sadamı işitirler. Tedbirlice hareket ederseniz hem kendiniz eğlenirsiniz hem de bu efendileri eğlendirip mâlik-i mühr-i Süleymanî olduğunuzu isbat edersiniz.

DANİŞ — Vallahi fena olmaz. Aferin Gerguvanî.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ENGÜRÜSİ — Canım ne oldu Allahı severseniz Daniş Çelebi? Kimlerle konuşuyorsunuz?

DANİŞ — (Ayağa kalkıp ileriye gelerek) Sizin gözünüz vardır ama görmezsiniz. Kulağınız vardır ama işitmezsiniz. Siz âlemin yalnız alâniyetini görürsünüz. Hafayâsını göremezsiniz. Çünkü gözünüz, kulağınız havass-ı simiviyye ile perveriş bulmamıştır. Ben size makis değilim. Şimdi şu oda içinde sizin görmediklerinizi ben görüyorum, işitmediklerinizi ben işitiyorum.

HEPSİ — Aman Yarab!

PERİ — (Daniş'e) Gördünüz mü beni görebildiler mi? Lâkırdılarımı işitebildiler mi? İsterseniz emrediniz kendimi göstereyim.

DANİŞ — Dur, azıcık sabret! Şunlara birazcık kendimizi gösterelim.

ENGÜRÜSİ — Canım Daniş Çelebi! Adeta korkmağa başladım. Söyle Allah aşkına söyle ne oluyoruz?

DANİŞ — Hiç efendim hiç! İyi saatte olsunlar.

YAHNİ KAPAN — Korkarım buraya kadar geldiler ha!

DANİŞ — (Mührü göstererek) Fazileti inkâr olunur mu efendim?

ENGÜRÜSİ — Öyle ama biz korkarız Çelebi!

YAHNİ KAPAN — Biz sizin gibi karışık değiliz. Ya bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir zeballayı, ifriti buraya getirirseniz?

DANİŞ — Korkmayınız efendim korkmayınız! Bilâkis bir peri kızı geldi ki görseniz benât-ı beşerde hiç misli olmadığını itiraf edersiniz.

ENGÜRÜSİ ve YAHNİ KAPAN — Aman öyle ise Allah aşkına bize de gösteriniz görelim!

DANİŞ — Baş üstüne efendim! *(Kıza)* Göster kız kendini!

(Kız bir hareket-i acibe ile kendini gösterir.)

HEPSİ — Vay! Aman! Bu ne?

DANİŞ — İşte efendim bu bir peri kızıdır. Bunu ben göstermeyince kimse göremez. Zira üzerinde mühr-i Süleyman bulunmayanların gözleri perdelidir.

ENGÜRÜSİ ve YAHNİ KAPAN — Maşallah maşallah! Doğrusu ya, kudretinize, kuvvetinize hiç bir diyecek yoktur.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

PERİ — Evet beyler! Evet efendiler! Biz periler, cinler hep Çelebi'nin boynundaki mühr-i Süleyman'a merbutuz. Çelebi hazretlerinden rica ederseniz o da bana emir verirse size derhal bir kol peri çalgısı getirip şurada cümlenizi bir güzel eğlendiririm.

HEPSİ — Hay hay! Fena mı olur ya!

ENGÜRÜSİ — Aman Daniş Çelebi! Hepimiz rica ederiz. Ayaklarınızı öperiz. Bize şöyle beşeriyet fevkında bir eğlence gösterirseniz minnetdarınız oluruz.

DANİŞ — (Ayağa kalkarak) Kız sakla kendini!

(Kız bir hareket-i acîbe gösterip kendisini enzardan setreder. Daniş Çelebi kızı kolundan tutup senanın ön tarafına doğru getirir.)

ENGÜRÜSİ — Ne oldu ya? Peri kızı nereye kayboldu?

YAHNİ KAPAN — Canım şimdi burada idiler. Hattâ Daniş Çelebi de gözümüze görünmez oldu.

DANİŞ — (Peri'ye) Kız beni de görmüyorlar mı?

PERİ — Görmüyorlar efendim! Sizi de setrettim.

DANİŞ — İyi ama ben bunları görüyorum. Lâkırdılarını da işitiyorum. Na işte şu Engürüsizâde şu da...

PERİ — Siz onları görürsünüz ama onlar sizi görmezler. Fakat beni buraya niçin getirdiniz? Niçin ikimiz de gözden nihan olduk?

DANİŞ — Ha bak şunu soracak idim ki sen perilerden bir kol çalgı getireceğim filan diyordun. Gerçekten böyle bir şey yapabilir misin? Sonra mahcup olmayalım ha!

PERİ — Ne demek efendim? Peri kısmı bir şeyden âciz kalır mı? Haydi siz kendinizi gösteriniz de hemen emrediniz.

DANİŞ — Benim bu dereceye kadar pek de ümidim yok Peri! İşi güzelce kıvıramaz isek rezil rüsvay oluruz.

PERİ — Canım siz bunu hâlâ latîfe mi sanıyorsunuz? Üzerinizdeki tılsımın kuvvetine itimadınız yok mu?

DANİŞ — Var ama şu Beykoz'daki kızın zebercedden köşkte Çin padişahı Şemhail fıkrası aklıma geliyor da...

PERİ — Korkmayınız efendim. Korkmayınız! Emrediniz.

DANİŞ — (Kız ile beraber misafirlerin yanına vararak ve kendilerini göstererek) Evet efendim bir parçacık gözden nihân olmuştum. Bir kol peri çalgısı gelsin diye emir vermiştim. (Peri'ye) Çalgı geldi mi kız?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

PERİ — Hazırdır efendim!

(Bu anda perde arkasında tangırtılar başlar.)

HEPSİ — Aman Yarabbi! Geldiler be!

DANİŞ — (Çıldırmış gibi senanın ön tarafına koşup çırpınarak) Gerçekten geldiler be! Aman Yarabbi hakikat geldiler! (Zıp zıp sıçrayarak) Ben artık gerçekten perilere emreder olmuşum. (Kendisini toplayarak) Fakat zevzekliği bırakalım. Sonra hiffetime hamlederler... Bah adam! Onlar beni göremezler ki ben istersem kendimi gösteririm, istemezsem göstermem. (Eliyle erbâb-ı temaşaya göstererek) Karşımda on bin kişi olsa hepsi gözlerini dikip beni temâşâ etseler onlara da istersem kendimi gösteririm, istemezsem göstermem. Keyif benim değil mi? İstersem yalnız burnumu gösterip başka hiç bir yerimi göstermem. Halk da bakarlar ki insansız, kafasız, sade yapayalnız bir burun! (Perde arkasından çalgı Nihavend'den gezinmeğe başlar. Misafirler ah of ederek tahsinde bulunurlar.)

ENGÜRÜSİ — Aman ne çalgı! Ne makam!

YAHNİ KAPAN — Efendim insan eli olmadığı besbelli! Peri çalgısı vesselâm! Çalanlar göze görünmedikleri halde çalgıları bizi vecde getiriyor.

HEPSİ — Öyle ya! Öyle ya! İnsan çalgısı böyle mi olur!

DANİŞ — Ah efendim avâlim-i ulviyye-i cinniye seyyahlarında bu çalgının daha ne türlülerini işitmiştim!

PERİ — Efendim, emrederseniz kendim de bir şey okuyayım.

HEPSİ — Lutfedersiniz. Kerem edersiniz.

DANİŞ — (Tavr-ı taazzumla) Lutfu ne oluyormuş? (Mührü göstererek) Bu kimde ise emir onda!

(Çalgının getirdiği bir münasebet üzerine kız Nihavendden şunu okur) :

Ben bir periyim cismim latiftir
Çehrem güzel endamım nahiftir
Raksa gelince pâyım hafiftir.

Ben bir periyim ben bir periyim
Cin kızlarının ben serveriyim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Nağmemle vecde gelmekte her can
Raksımla âlem olmakta şâdân
Gözden olurum gâhice pinhan

Ben bir periyim ben bir periyim
Cin kızlarının ben serveriyim.

(Bu şarkıyı okuduktan sonra ara nağmesiyle Peri gayet güzel bir rakseyler. Huzzarın kâffesi el çırparak aferin derler.)

ENGÜRÜSİ — Aman ey Peri! Bir nevbetçik daha!

PERİ — Daniş Çelebi hazretleri emrederlerse baş üstüne.

HEPSİ — Aman Çelebi lutfediniz bir nevbetçik daha!

ÇELEBİ — (Muzaffer bir kumandan tavrıyla) Çalgı çalsın Peri de oynasın! Raksetsin! Ahbap eğlensin! (Çalgı ve şarkı ve raks tekrar edilir. Herkes evvelkinden ziyade tahsin ederler.)

DANİŞ — (Ayağa kalkıp Peri'nin kolundan tutarak) Ey efendiler artık saat beşe yaklaştı. Müsaade buyurursanız biz gidelim.

ENGÜRÜSİ — Biz dediğiniz kimler oluyor?

DANİŞ — Birisi bendeniz birisi de Peri!

ENGÜRÜSİ — Peri mi? Aman Çelebi! Bu bir latife idi.

YAHNİ KAPAN — (Etrafa el çırparak) Deli pazarı!... Deli pazarı!...

DANİŞ — Öyle ya? Latife idi. Çaldık çağırdık, güldük oynadık, şimdi de herkes yerli yerine gidecek.

ENGÜRÜSİ — (Kızı delinin elinden almak ister.) Hele şunu bana ver de, ondan sonra sana bir alâ hoş geldiniz safa geldiniz diyelim.

DANİ — Sen aklını mı bozdun efendi! Gergûvâni'nin bana gönderdiği peri kızını ben sana mı verir imişim?

ENGÜRÜSİ — Nasıl Gergûvani? O benim cariyemdir.

DANİŞ — Nasıl cariyen. O peri kızıdır. (Peri'ye) Kız! Sakla kendini şunlardan! Sakla, kimse seni görmesin. Bir küçük kuş ol da gel koynuma gir! Bir tılsımlı hâtem ol da gel parmağıma takıl!

YAHNİ KAPAN — Deli bir kerre bu kadar kanı olduktan sonra meram anlatabilene aşkolsun!

ENGÜRÜSİ — (Kızı kolundan çekerek) Herif sen gerçekten mi aklını bozdun?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DANİŞ — Aklını bozan sensin.

ENGÜRÜSİ — Canım koca bir cariye kuş olur da koynuna girer mi? Yüzük olur da parmağa takılır mı?

DANİŞ — Olur ya? O peri kızıdır! İsterse bir ruh olur havalanır gider.

(Engürüsi ile Daniş kucak kucağa, boğaz boğaza gelirler.)

ENGÜRÜSİ — Bırak diyorum kızı! O benim cariyemdir.

DANİŞ — Haltetmişsin o peri kızıdır, benimdir.

ENGÜRÜSİ — Bırak diyorum fena ederim!

DANİŞ — Bir haltedemezsin.

YAHNİ KAPAN — Canım etmeyiniz ayıptır. Daniş Çelebi meram bir latife idi. Herif sana yüz keselik cariyesini verir mi ya? Bırak diyorum.

(Bu defa dahi boğaz boğaza gelirler. Diğer misafirler ayırmağa çalışırlar. Arbede büyür. Ses çoğalır. Bu aralık Saliha Molla kapıdan girer.)

ALTINCI MECLİS

Evvelkiler, Saliha Molla

SALİHA MOLLA — Canım konu komşu arasında bu gürültü ne? (Herkes kavgadan el çeker.)

ENGÜRÜSİ — Efendim! Bir latife edecek olduk, cariyemi gerçekten peri kızıdır diye alıp götürmek istiyor.

DANİŞ — Peri değil mi ya? Şimdi isterse gözümüze görünüyordu, istemezse görünmüyordu.

SALİHA — (Engürüsi'ye) Canım efendim, oğlumun ne halde olduğunu bilmiyor musunuz? Onunla böyle latife edilir mi?

YAHNİ KAPAN — (Etrafa) Ya a cadı, vaktiyle oğlunu neye cinlendirdin?

ENGÜRÜSİ — Bizim ettiğimiz latifenin hiç bir zararı olamazdı. Fakat!...

SALİHA — Fakatı makatı yok. Ben oğlumu büsbütün çıldırtamam. Peri mutlaka bu akşam bize gidecek.

DANİŞ — Gideceğiz ya? İstersek Kaf dağının arkasına kadar bile gideceğiz. Peri değil mi?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ENGÜRÜSİ — Öyle ama Saliha Molla! Kıza bir hal!...

SALİHA — Aması filanı yok, beğim! Nihayeti hükmünüz paranıza geçer. Ben bir cariye için oğlumu meraklandıramam. Haydi oğlum! (Saliha, Peri, Daniş çıkarlar.)

DANİŞ — Tuh tuh tuh! Destur. Anneciğim sen de destur de!

YAHNİ KAPAN — (Etrafa) Böyle mesudane deliliği doğrusu ya ben de arzu ederim. Keşki benim de böyle bir anam olsa da cinnetime hürmeten şu peripeykeri bana alıverse!

(Hepsi kapıya doğru teveccüh ederken perde dahi iner.)

İKİNCİ PERDE

Saliha Molla'nın hanesinde bir oda.

BİRİNCİ MECLİS

Peri, Saliha Molla

SALİHA — Sen o Arabın dediğine bakma kızım! Dilferah öyle abuk sabuk söyler.

PERİ — Söyler ama insan her gün kavgadan değil, şeker yemekten bile bıkar.

SALİHA — Zarar yok zarar yok! Bu eziyetlere ne kadar tahammül edersen, o kadar gözüme girersin. Daniş Çelebi dâr-ı dünyada bir tanecik oğlumdur. Benim gibi bir cincinin oğlu olmayıp da cinlerden, perilerden, sihirlerden, tılsımlardan hâli bir yerde büyüseydi, o da böyle karışık olmazdı ya!

PERİ — Latife değil, ben bile karışmağa başladım. İlk efendim olan Engürüsizade'nin konağında bir gece periliği şakadan bir oyun olmak üzere oynamış idiysem de, şimdi şurada burada benim de gözlerime bazı hayalât görünmeğe başladı.

SALİHA — (Etrafa) Bunu da kandırmaya başladık. İnsanın vehmine kuvvet geldikçe vâkıa gözlerine bazı hayalât da görünür. (Kıza) Korkma, kızım korkma! İyi saatte olsunlar. Onlardan bize zarar gelmez. Sen yalnız Daniş'imi avutmağa, eğlendirmeğe bak.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bilgiçliğim sayesinde bende para çok. Yiyiniz, içiniz, gülünüz, oynayınız. Gençliğinizin zevkını, safasını sürünüz.

PERİ — (Çapkıncasına gülerek) Onda kusur etmiyoruz!..

SALİHA — Ama Dilferah söylenecekmiş, ona da kulak vermeyiniz. Arap artık bunamıştır. Hem yirmi yıldır böyle karışık bir evde bulunduğundan onun zihni de...

PERİ — Hayır hanımnineciğim! Onun perilere hiç karıştığı yoktur.

SALİHA — Karışıktır kızım, karışıktır. Arap zaten babalıdır.

PERİ — Öyle olsaydı, istediği kadar söylesin umurumda bile olmazdı. Fakat sizin cinlerinize, perilerinize inanmadığı için işte fenalık görüyorum. «Çocuk zaten budala iken, zaten cin, peri, hikâyeleriyle aklı başından alınmış iken büyühanım bir de Peri kızı diye bir aşüfte getirmiş, zavallı budalayı kaynana, gelin bir olarak çıldırttıkça çıldırtıyorlar» diye söylenip duruyor.

SALİHA — Haltetmiş hınzır Arap!

PERİ — Haltetmiş zahir! Haltlettiğine hiç şüphe yok. Fakat bunları Daniş Çelebi'nin kulağına değdirecek olur da Çelebi bizim cinliğe, periliğe inanmamağa başlarsa budalanın önünü nasıl alırız?

SALİHA — Ben o Arabın terbiyesini veririm kızım! Sen merak etme. Hem ben seninle beraber olduktan sonra Daniş Çelebi'yi istediğimiz gibi cinler, periler âleminde eğlendirerek zabtedebiliriz.

PERİ — Hanımnineciğim! Hiç ben sizin emrinizden dışarı çıkar mıyım. Siz ne söylerseniz ben öyle hareket ederim.

SALİHA — Aferin kızım! Ben de senden canımı bile esirgemem. Ha bak! Esirgemem dedim de şimdi aklıma geldi. Hani ya bir kat ipek kadifeler istiyordun?

PERİ — Evet, hanımnineciğim! Fakat şimdi vakti değildir demiştiniz de... Yalnız paraca sıkıntınız vardır demiştim de...

SALİHA — Hayır kızım! Yok olan şeytan olsun. Paraca sıkıntımdan değil, o günler zihnim biraz meşguldü de onun için. Hiç ben senin gibi her emrimi icra eden yavrucuktan para mı esirgeyebilirim? Yarından tezi yok, komşu Rabia Hanım'la çarşıya gider, istediğin renkten, istediğin türlüsünü alırsın.

PERİ — Allaha emanet ol hanımnineciğim! (Sarılıp öperek) Ömrüne bereket!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SALİHA — Ben azıcık gideyim. Bilirsin ya! Gergûvani gelecektir, kaynatacak bir tılsım var. Daniş gelirse hiç canını sıkmayıp güzelce eğlendirmelisin.

PERİ — Merak etmeyiniz hanımnineciğim. Siz tılsımınızı kaynatmağa bakınız.

SALİHA — (Kapıdan çıkarken tekrar dönerek) Ben o bunak Araba da tenbih ederim. Seni artık rahatsız etmezler.

PERİ — Teşekkür ederim hanımnineciğim!

SALİHA — (Tekrar dönerek) Şayet Daniş gelir de mutlaka beni görmek isterse «küplere bindiler de Kafdağı'nın arkasına gittiler» dersin.

PERİ — Hiç merak etmeyiniz efendim!

(Saliha çıkar.)

İKİNCİ MECLİS

Peri yalnız

PERİ — (Fevkalhad müstehziyane bir tavır ile) Ben de karışmağa başladım ha! Aklına şaşayım cadı! Bende öyle martavallara gelecek surat var mı! (Kapıya kadar gidip ve açıp yine ileriye gelir) Hınzır cadı bugün ne kadar yumuşak! Benden canını bile esirgemezmiş. Hah hah hah ha! Gergûvani ile tılsım kaynatacaklar da bu tatlı diller, bu güleç yüzler, ipek kadifeler hep onun için. Sen bu şeytanet yoluna giderken ben geliyordum cadı! Budala oğlunu artık bir şeyle zabtedemediğinden zavallı divaneyi benim yalancıktan periliğimle aldatışım, cadının menfaatine pek muvafık geldi. Neme lâzım benim! Ben yiyeyim, içeyim, giyineyim, kuşanayım, gülüp oynayım, zevk ve safa edeyim de ne olursa olsun! Zaten cadının aradığı da bundan ibaret değil mi? «Daniş'imi on üç yaşımda doğurdum, şimdi yirmi ikisindedir, bundan hesap edip anlıyorum ki ben de artık otuz beşimde varım» diyor. Halbuki kırkını çoktan atlatmış, kırk beşine çoktan ayak atmıştır. Bu yaşta iken bile kendini kocamış göstermek istiyor mu? Gergûvani gibi Cehcuvani gibi cinciler geldikçe yaptığı süsler, yirmi beş yaşında tazelerin bile yapamayacağı şeylerdir. Bence hava hoş! Hattâ hazzım tarafı! Oğlu bu kadar budala olma-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

saydı da biraz daha cana yakın bulunsaydı zevkım safam daha mükemmel olurdu. Yine zararı yok a. Yavaş yavaş yaşayışımı elbette daha yoluna koyabilirim. (Dilferah girer.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Dilferah, Peri

DİLFERAH — (Kapıdan girerken) Yine cinci, yine tılsım, yine efsun! Allah canımı almadı ki şu kapıdan kurtulayım.

PERİ — Ne oldu dadı? Yine ne mırıldanıyorsun?

DİLFERAH — Hay hepiniz de mırıldanamaz olaydınız!

PERİ — Biz mırıldanamaz olacağımıza sen mırıldanamaz olsan daha iyi olmaz mı?

DİLFERAH — Ben mırıldanamaz olursam sizin halinize köpekler güler. Büyük hanıma yine benden şikâyet etmişsin, öyle mi? Ben bunak imişim, babalı imişim, yok budala imişim.

PERİ — Kim diyor?

DİLFERAH — Kim diyecek? Birisi sen, birisi kaynanan. Yine şimdi gelmiş açmış ağzını yummuş gözünü mırıl mırıl mırıldandı.

PERİ — Mırıldandıysa kabahat benim mi?

DİLFERAH — Yok! Hiç sizin kabahatiniz olur mu? Hiç büyükhanım efendinin kabahati olur mu? Kabahat zavallı Dilferah'ın! Ah beyefendinin aklı başında değil ki ben size dünyanın kaç bucak olduğunu göstereyim. Zati sersemin birisiydi, kaynana gelin bir olduktan sonra herifçeğizi bütün bütün çıldırttılar. Fakat Dilferah yine meyus olmaz. Elbette deliye meram anlatırım hem deli kısmı bir kere meram anladı mı, bir daha dünya bir araya gelse onu efkârından geçiremezler.

PERİ — (Etrafa) Haydi hey budala Arap sen de!

DİLFERAH — (Sözünde devam ile) Kafdağı'nın arkasından cinniler çalgısı getiriyoruz diye adamcağızı aldatırlar. Halbuki Tahtakale'ye gidip çalgıları, çengileri çağıran benim! Gökyüzüne gezmeğe gönderiyoruz derler, biçareyi kandırırlar. O ise efsun ile büyü ile yatağında zıbarır. Bu hallerin sonu neye varacak! (Daniş Çelebi oda kapısında görünür.) Na işte divane yine geldi.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Daniş

DANİŞ — Annem nerde Peri? Annem nerde?

PERİ — Vay siz misiniz Çelebi?

DANİŞ — Evet benim! Annemi istiyorum annemi! Bahçede geziyordum, bir de baktım ki mini mini bir ifrit fare kıyafetine girmiş karşıma çıkmasın mı? O saat anladım. Soludukça büyüyecek, kedi kadar olacak. Köpek kadar olacak. Buzağı kadar olacak. Manda kadar olacak. Fil kadar olacak. Büyüye büyüye dev kadar olduktan sonra beni omuzlayıp Bahr-ı muhit'in öte tarafına götürecek...

DİLFERAH — (Etrafa) Zavallı çocuk! Şimdi şunun haline gülmeli mi ağlamalı mı?

PERİ — Aman Yarabbi! Sahih mi söylüyorsunuz Çelebi?

DANİŞ — Benim hiç yalan söylediğim var mıdır? Pek korktum. Annemi isterim, annemi! Bana bir kurşun mu döker, korku damarlarımı mı bastırır ne yaparsa yapsın.

PERİ — İyi ama annenizi göremezsiniz, onlar demincek Gerguvani ile beraber küplere bindiler, ellerine yılandan birer kamçı aldılar, havayi fişengi gibi vıjjjjj diye uçtular, gittiler.

DİLFERAH — Al sana bir yalan daha! Bir yere uçtukları yok. Ne vıjjj dediler, ne vijjj dediler! Hiç insan evladı vıjjj diye uçar mıymış?

DANİŞ — Sus dadı sus! Aman sus! Onlara her şey malumdur sonra sillelerine, sadmelerine uğrarsın! Çarpılıverirsin dadıcığım çarpılıverirsin!

PERİ — Dilferah başının belâsını arıyor ama...

DİLFERAH — Canım işte başımın belâsını arıyorum. Çarpınız bakayım beni! Çarpınız da göreyim.

DANİŞ — Sus diyorum dadıcığım, sus! Sen kendi başından korkmuyorsan ben kendi başımdan korkuyorum.

DİLFERAH — Ben artık başımdan da vaz geçtim, canımdan da bezdim. Sende benim kadar cüret olsa idi bu cincilerin, sihirbazların hadlerini bildirirdin.

PERİ — Had bildirmek sana kalmış, sen mutfağa gidip de tencerelerini yoklasan olmaz mı?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DANİŞ — Kuzum dadıcığım. Git git, buradan git! Hem benim karnım da aç. Git bana yemek hazırla. Ah annem küplerle gökyüzüne çıkmamış olsaydı da bana bir nefes etseydi, çünkü bahçede gördüğüm ifritten pek korktum.

DİLFERAH — Zavallı mecnun! Sen bu akıl ile daha çok şeyden korkacaksın. Pireler bile sana ifrit görünecekler. (Çıkar)

BEŞİNCİ MECLİS

Peri, Daniş

PERİ — Korkmayınız efendim! Korkmayınız! İş ifrit işi olduktan sonra onlara biz de meram anlatabiliriz.

DANİŞ — Periler ifritlere galip midir?

PERİ — Ona şüphe mi edersiniz? Biz ifritlere de cinnilere de hattâ devlere bile galibiz.

DANİŞ — Ey şimdi şu bahçede gördüğüm ifrite nasıl meram anlatacaksın bakayım?

PERİ — Ben şimdi onu çağırırım. Şuraya karşıma getiririm. Başlarım tekdire!

DANİŞ — Aman Peri aman! Buraya getirme ben korkarım. Hem o şimdiye kadar dev gibi büyümüştür. Bu kapılardan sığabilir mi? Buralara girebilir mi?

PERİ — Ben onu fındık faresi suretinde davet ederim. (Ellerini çırpıp birtakım etvar ile evza-ı acibe göstererek) Gel bakayım gel gel karşıma da senin terbiyeni vereyim. Sen benim Çelebi'mi korkutursun ha! (Daniş'e odanın bir tarafını göstererek) Na işte geldi gördün mü?

DANİŞ — (Fevkalhad havf ve haşyetle o tarafa bakarak) Aman, aman, aman Peri, aman korkuyorum!

PERİ — Korkma canım korkma! Şuraya bak görmüyor musun?

DANİŞ — (Hep korku tavrıyla) Ha gördüm. Gördüm şu siyah değil mi?

PERİ — Gözleri nasıl parlıyor görüyor musun?

DANİŞ — Görüyorum zâhir, görüyorum. Gözleri küçücük ama cehennem gibi parlıyor. Ama ödüm kopuyor!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

PERİ — Sen korkma! Ben şimdi hem onu tekdir ederim, hem de ona gördüreceğim bir işim vardır. (Fareye) Seni edebsiz seni! Sen mâlik-i mühr-i Süleyman Daniş Çelebi'yi ne hadle korkutuyorsun? (Guya fare bir şey söylüyormuş da dinliyormuş gibi yaparak) Ha? Ne diyorsun? Acayip!

DANİŞ — Vay ifrit ile lakırdı mı ediyorsun? Aman Peri! İfrit ne diyor?

PERİ — Özürler diliyor efendim! Affınızı rica ediyor.

DANİŞ — Aman affet şu habisi, yıkılsın gitsin. Hem sıkı tenbih et de bir daha buralara gelmesin.

PERİ — (Fareye) İşte Çelebi affetti! Yıkıl git! Eğer bir daha buralara gelirsen seni yakalayıp Gergûvani'ye teslim ederim. O da seni yerin esfelüssâfilinine sokup kıyametin son gününe kadar hapseder. Hem şimdi buradan git, çabucak Kafdağı'nın arkasına var. Bizim peri kolu oraya eğlenmeğe gitmişlerdi. Söyle! Derhal buraya gelsinler. Zira beyimi eğlendireceğim.

DANİŞ — (Budalacasına sevinerek) Aman Peri yine eğlence mi var?

PERİ — (Etrafa) Aman Yarab cinlerle perilerle korkutulan, şeytanlarla umacılarla ürkütülen, efsunlara simyalara, tılsımlara inandırılan insanın vehmi ne derecelere varıyormuş! Bahçede gördüğü fareyi dev kadar büyüyecek bir ifrit sanmak vehmiyle şu gösterdiğim yerde hiç yoktan bir de fare tevehhümüne başladı. Gözlerini bile gördü. Gözlerinin cehennem gibi parladığını bile haber verdi. Halbuki ne fare var ne de gözleri parlıyor. Böyle aklen naklen asılsız şeylerle berbad edilen şu çocuğa acınmaz mı?

DANİŞ — (Hep korku tavrıyla) Yine kimlerle söyleşiyorsun Peri?

PERİ — Korkmayınız efendim korkmayınız! Kendi kendime mırıldanıyorum. Ne diyorduk!

DANİŞ — Perilerin çalgı kolunu ısmarlamıştın.

PERİ — Evet! Hanım ninem de istiyordu da...

DANİŞ — Yine vur patlasın çal oynasın ha? Ne ala! Ne ömür!

PERİ — (Etrafa) Aklından fikrinden istifade edemiyorsun bari ömründen bu kadarcık bir istifade et, zavallı çocuk!

DANİŞ — (Etrafa) Yine kim bilir hangi cinlerle görüşüyor?

PERİ — (Daniş'e) Siz azıcık durunuz. Ben gideyim de şöyle bir tertibata bakayım. (Çıkar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ALTINCI MECLİS

Daniş Çelebi yalnız.

DANİŞ — Peri kuvveti efendim! Peri kuvveti! Kız, dağlar gibi ifriti titretiyor. Şu kadarcık bir fındık faresi ama gözlerini görmeliydi gözlerini!.. Cehennem alevi gibi parlıyorlar. Fakat artık korkmayacağım. Bu belâyı da başımdan savdı. Bundan sonra buralara gelmek, bahçemize girmek, karşıma çıkıp beni korkutmak ifritin haddine mi düşmüş? Şimdi eğlenceye bakalım. (Peri girer.)

YEDİNCİ MECLİS

Peri, Daniş, biraz sonra oyuncular (erkek kıyafetinde)

PERİ — Geldiler efendim! Bir anda Kafdağı'nın arkasından buraya kadar geldiler.

DANİŞ — (Fevkalhad taaccüble) Ta Kafdağı'nın arkasından ha! Bir anda buraya kadar! Yıldırım, yıldırım!

PERİ — Evet efendim! Onlar ruhturlar, göz açıp yumuncaya kadar şarktan garba varıyorlar.

DANİŞ — Ey gelsinler bakalım!

PERİ — Gelsinler efendim!

(Oyuncular girerler.)

DANİŞ — İyi ama bunlar erkek!

PERİ — Vay siz kız oyuncular mı istiyordunuz?

DANİŞ — Öyle ya! Öyle ya! Bıyıklı sakallı herifleri ne yapayım? Karşımda oynadıklarına göre bari afitab çehreli kızlar olsun.

PERİ — Ey ben şimdi onları erkek iken kız ederim.

DANİŞ — (Çıldırmışcasına istigrab ile) Erkek iken kız mı edersin? Aman Peri bu dereceye kadar elinden gelir mi?

PERİ — Hay hay! Hem de pek kolay. Bakınız size tarif edeyim: Sizin de aklınız erer.

DANİŞ — Haydi söyle bakayım, aklım ererse hiç diyeceğim kalmaz.

PERİ — Hiç işitmediniz mi ki alaimisema altından geçenler kız iseler erkek olurlar, erkek iseler kız olurlar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DANİŞ — O!... Pek kolaymış. Hiç bir şey değilmiş. İşittim zahir işittim. Hem de işte aklım erdi gitti! Çocuk iken alaimisema doğdukça altından geçelim diye az mı koşuyorduk!

PERİ — Aklınız erdi ya?

DANİŞ — Şüphem bile kalmadı. Erdi zahir aklım, pekala erdi. Dünyada bundan kolay bir şey olabilir mi? Buna kimin aklı ermezmiş ki benim ermesin? Fakat yalnız bir şey var.

PERİ — Ne imiş o?

DANİŞ — Alaimisemayı nerede bulacaksın?

PERİ — Düşündüğünüz şeye bakın Çelebi! Ben peri değil miyim. Şöyle elimle bir işaret ettiğim gibi bir alaimisema doğar.

DANİŞ — Deme Peri, dinin aşkına deme! Artık bu derecesi...

PERİ — Na işte bakınız (diye parmağıyla senanın cephesine büyük bir kavis resmeder. Parmağının hareketine ittibaan alâimisema dahi doğar.)

DANİŞ — (Hayretten çıldırmışcasına senanın önünde koşarak) Aman Yarab! Yaptı! Alaimisemayı da doğurttu, aman! Bu kızdan korkmayanın aklı var mıdır? Dadım hâlâ laf söyleyip duruyor. Gelsin de bu hârikayı görsün.

PERİ — (Oyunculara) Geçiniz alaimisemanın altından.

(Hepsi birer birer geçip yüzlerindeki maskeleri ve arkalarındaki geniş binişleri attıkları gibi kız oldukları halde meydana çıkarlar.)

DANİŞ — (Olanca kudret-i mecnunanesiyle çırpınarak) Gördünüz mü? Gördünüz mü? Gördünüz mü? Hepsi erkek idi hepsi kız oldular. Hem de ne kızlar!

PERİ — Çelebi! Haydi istersen sen de geç.

DANİŞ — Ne? Ben de mi geçeyim? Ben de geçeyim de kız olayım ha! Aklına şaşarım senin! Sen beni avanak, budala bir şey mi zannediyorsun? Sersem miyim ben?

PERİ — Öyle ise ben geçeyim de erkek olayım.

DANİŞ — (Peri'ye sarılıp bırakmayarak) Şey dur be! Aklını mı bozdun? Sen erkek olursan sonra ben ne yaparım? Canım Peri! Öyle şey olmaz. Sokulma şu alaimisemaya şayet kazaen...

PERİ — Haydi canım Çelebi! Şöyle ikimiz kolkola geçelim de ben erkek olayım, sen kız (diye Çelebi'yi çekmeğe başlar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DANİŞ — (Heyecanla) Anne! Anne! Aman yetiş anneciğim! Neredesin anne?

(Saliha Molla telâşla girer.)

SEKİZİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Saliha Molla

SALİHA MOLLA — Ne o oğlum ne o? Ne çağırıyorsun? Ne bağırıyorsun?

DANİŞ — Aman anneciğim! Bu kız beni kız edecek.

PERİ — Ay hanımnine! Çelebi'nin sesini yedi kat göklerin üstünden işitip de mi geldiniz? Maşallah küpleriniz pek yol alıyorlarmış.

SALİHA — Öyle ya. Yılan kamçıyı vurduğum gibi!.. Fakat oğluma ne oldu?

DANİŞ — Beni kız edecek anneciğim, kız edecek!

PERİ — Canı isterse...

SALİHA — Hiç öyle şey mi olurmuş?

DANİŞ — Nasıl olmazmış? İşte bak dört erkeği kız etti. Beni kız edecek, kendisi de erkek olacakmış.

SALİHA — (Alâimisemaya bakarak) İlahi Peri! Bu da nereden aklına geldi? Kız sen istesen cincilikte beni fersah fersah geçersin. (Daniş'e) Korkma oğlum, korkma! Sen istemedikten sonra seni zorla kız edecek değil ya?

DANİŞ — Anneciğim söyle de kendisi de erkek olmasın. Ben ne yaparım?

PERİ — Olmam efendim, olmam!

SALİHA — Ey! Hazır oyuncular gelmiş. Bari bir oyun temaşa edelim. Söndür artık o alaimisemayı!

DANİŞ — Söndürsün ya! O tehlikeli şeyin ne lüzumu var? Sakın nineciğim oraya yaklaşma sonra erkek olursun da babam olursun ha! (Peri'nin bir işareti üzerine alâimisema söner. Çalgı başlar. Mükemmel bir fasıl icrâ olunur ve faslın sonunda oyuncular reverans ile veda ederek giderlerken perde iner.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Yine Daniş Çelebi'nin hanesinde bir yatak odası görülür.)

BİRİNCİ MECLİS

Dilferah (yalnız)

DİLFERAH — (Elinde kara saplı bir bıçak olduğu halde) Nihayet kolayını buldum. Meğer herkese aklına göre lakırdı söylemeliymiş! Bir deliye akıllıca nasihat vermişsin, ne hükmü olur? Bir akıllıya divanece söylediğin söz o akıllıyı nasıl güldürürse, deli de akıllıca söylenen söze öyle güler. Şu kara saplı bıçak hilesi güzel imdadıma yetişti. Hele elmaslarla zümrütlerin, incilerin aşırılması yok mu? Daha ziyade işime yaradı. (Gezinir) Hınzır aşifte! Büyük hanımın vefatından beri artık hiç söz dinlemez, hiç ele avuca sığmaz oldu. Evvelleri cinlerin, perilerin yalnız karıları, kızları gelirlerdi, şimdi ise erkekleri de gelmeye başladı. Daniş Çelebi'ye bu halleri bin kere ihtar et, deliye âkılâne ihtarların ne tesiri olur? Nihayet validesinin çıkınları hep çözülür, elmasların incilerin yerlerinde yeller estiğini Çelebi'ye gösterdiğim gibi aklı başından gitti... Hayır, hayır! Ters söyledim. Aklı başına geldi! Elinden gelse Peri'nin canını almağa kadar göze kestirirdi, ama bizim aşiftenin güya gerçekten peri olduğuna şüphesi olmayan budala öyle perilere bizim âdi silahlar ile mukavemet olunamayacağından buna bir çare aramağa kalkıştı. İş bir kere bu dereceye kadar hasıl olunca artık neticesini de ele almak müşkil mi olur? Hemen kara saplı bıçak aklıma geldi. Onların tılsımcı Gerguvani'sine bedel ben de bir efsuncu Martuvani hülya eyledim. Bıçağı okuttum. Çelebi'yi de güzelce ikna eyledim ki aşifteyi bu bıçak ile vurunca bin canı olsa çıkacaktır. Şimdi bıçağı karar verdiğimiz yere saklayım.

(Gider, bıçağı karyolanın altına saklar. Yine senanın önüne gelir ve gayet keyifli bir halde)

Oh aşifte! Sen de bu gece akibetin halini görürsün. Aman şu kızın gebereceğini düşündükçe içimde o kadar keyif duyuyorum

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ki tarif edemem. Hep kanımdan doğru azîm bir neşe kabarıp kabarıp burnumdan çıkacak zanneyliyorum. Şöyle gözlerimin önünde cihanın rengi değişiyor. Duvarlar, tavanlar sanki raksediyorlar, sanıyorum. Gözlerimin önünde sanki kuşlar uçuyor gibi bir şeyler görüyorum. Kulaklarıma adeta uzaktan uzağa muzika çalınıyormuş gibi güzel güzel sesler geliyor. Oh! Hep bunlar aşifte kızın hakkından geleceğim için hasıl olan neşenin tesiridirler. Varayım gideyim yatağıma gireyim! Zira artık yatak vakti geldiğinden o Peri aşiftesi şimdi nerede ise gelir yatmak ister. (Yatağa bakarak) Bu yatak sana rahat döşeği olacak aşifte, rahat döşeği! (Kapıdan çıkarken Peri yandan girer. Birbirini görürler.)

İKİNCİ MECLİS

Dilferah, Peri

PERİ — Vay dadıcığım, buradasın ha?

DİLFERAH — Evet, Peri'ciğim! Yatağın çarşaflarını bugün değiştirmiştim. Kendi çarşafımı bulamadığımdan acaba sizin yatağınıza mı serdim diye yoklamağa geldim.

PERİ — Teklifimiz yok ya, a dadıcığım! Varsın benim çarşafım sana geçsin, seninki bana!

DİLFERAH — Ona şüphe yok. Yalnız yanlışlık olmasın diye...

PERİ — Artık bu akşamki taamımıza, eğlenişimize de diyecek yoktur a! Dilferah?

DİLFERAH — O! Bak ben bu yoldaki sohbetleri pek severim. Şöyle ana kız gibi geçinmek yok mu? Dünyada sevilecek, sürülecek ömür de budur.

PERİ — İnşallah bundan sonra hepimiz aklımızı başımıza alırız da hep böyle tatlı tatlı yaşarız.

DİLFERAH — İnşallah! İnşallah! (Etrafa) Bir saat sonra nasıl tatlı tatlı yaşayacağını görürsün aşifte!

PERİ — Ben artık perilikten, şeytanlıktan, cinnilikten de vaz geçtim. Bundan sonra beniadem gibi yaşayacağım!

DİLFERAH — Doğrusunu istersen işte yalnız buna pek şaşıyorum.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

PERİ — En doğrusu budur dadıcığım! Yemin etsem başım ağrımaz ki artık periliğe hitam verdim. Bitti, perilik bitti!

DİLFERAH — (Etrafa) Vâkıa en doğrusu budur. Bitti perilik bitti zâhir! Kara saplı! Canım kara saplı! (Peri'ye) Öyle ya! Cinlerle, şeytanlarla zavallı kocacığını bütün bütün de çıldırtmanın mânâsı ne? Aklın varsa kocanı adam etmeğe çalış. O da evvelâ senin adam olmanla olur.

PERİ — Ben artık adam oldum.

DİLFERAH — (Etrafa) Ne senin adam olacağın var ne kocanın! İkinizi de adam edebilecek bir şey varsa o da koca kara saplı bıçaktır. Adamlığınız onun yüzünden görülecektir. (Peri'ye) Artık ben gideyim. Allah rahatlık versin kızım!

PERİ — Allaha emanet ol dadıcığım! Allah sana da rahatlık versin.

(Arap çıkar. Peri Arabın arkasından bakarak gittiğini gördükten sonra senanın önüne kadar gülerek sıçrayarak gelir.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Peri (yalnız)

PERİ — Periliğe artık hitam verdim. Artık beniadem gibi yaşayacağım. Zira bu oyunun sakalı bitti! (Yatağa bakarak) Bana rahat döşeği olacak ha! Hayır! Hayır!.. Bana rahat döşeği olmayacak, budala Dilferah! Sana rahat döşeği olacak. (Müstehziyane) İçinden doğru bir ferah kabarıyor ha! Gözlerine hayaller, kulaklarına sadalar geliyor öyle mi? Ona şüphe mi ister! Hattâ verdiğim kahve de sana pek tatlı gelmişti. İşte o kahvenin tadıdır ki seni böyle neşelendiriyor. Sen şimdi yatağında zıbar da bak asıl neşeyi ne yolda göreceksin. (Gider bıçağı alır. Muayene eder.) Ne de güzel okunmuş! Fakat bunu Martuvani okumamış! Bıçakçı Said usta okumuş, o kadar da güzel okumuş ki kılagısı ustura gibi insanın kıllarını tıraş edebilir. Aferin Said Usta'ya! Güzel okumuşsun. Ben de bıçağın işte böylesini isterdim. (Yine bıçağı yerine koyar.) Ahmaklar! Benim aleyhimde bu kadar mühim bir karar vereceksiniz bari benim haberdar olamamaklığım için son

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

dereceye kadar ihtiyatlı bulunsanız a! Ne gezer! Biri mütecennin, birisi de bunak olan iki adamın bu inceliklere akılları erer mi? Fakat ben işin bu sureti kesbeylediğinden pek memnun oldum. Zati kirli çıkın Saliha Molla'nın bütün çıkınlarını silkip derunlarında hiç bir şey bırakmadım. Bu halde Daniş Çelebi'nin odalığı kalıp da beyhude kahrını neden çekeyim? Ya herif beni yarın haraç mezat satarsa? Elimde... daha doğrusu ayağımda sanatım var. Benim yarı hünerime, yarı marifetime nail olanlar kol kol çengilik ederek keyiflerine, zevklerine bakıyorlar. Ben de kendime dört arkadaş tedarik etmişimdir. Şu son gece bizim budala Daniş'e bir perilik daha göstereyim de artık periliğe nihayet vereyim, alıp başımı gideyim! Bundan âlâ karar mı olur? (Gezinir) Hem artık Arap da uyumuştur. Şu Arabı yatağa yerleştireyim. (Çıkar. Biraz sonra dört oyuncu ve bir de kendisi Arabı başından, kollarından, ayaklarından yakalamış oldukları halde getirip yatağa yatırırlar.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Peri, oyuncular

PERİ — Ey bunak Dilferah! Nasıl? Daniş Çelebi'nin âlem-i bâlâya seyahati gibi sen de seyahat ediyor musun? Bu seyahat âlem-i bâlâ seyahati değil içerki odadan buraya kadar bir seyahat ki yolun nihayeti de âlem-i ahırete çıkacak. (Kızlara) Kızlar! Şimdi şu yarı ölünün etrafında birinci raksı yapacağız. Asıl tertibimizden hariç ise de, bu da dadı kalfa için bir caba olsun.

(Muzıka gayet pes perdeden cinniler raksı havasını çalar. Kızlar dahi hem güftesini okurlar, hem raksını icra ederler.

Kapkara renkli
Uzun etekli
Bin türlü renkli

Cinniyiz cinni!
Dadıya ninni!

—

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Raksında tâir
Ruh gibi sâir
Her şeyde mâhir

Cinniyiz cinni!
Dadıya ninni!

—

Dadımızmış azmış
Bizlere kızmış
Şimdi de sızmış

Cinniyiz cinni!
Dadıya ninni!

(Dışarıdan Daniş Çelebi'nin «tuh, tuh!» tuh!» diye sadası gelir. Kızların hepsi kaçışırlar.)

BEŞİNCİ MECLİS

Daniş yalnız

DANİŞ — (Kapıdan girerken) Tuh! Tuh! Tuh! Bu gece tüküre tüküre dilim damağım kurumuş olsa yeri vardır. Allah bilir ama bu gece şu evin içinde iğne atılsa yere düşmez. Bir yandan Peri'nin teb'ası olan cinler, bir yandan da dadımın Şeyh Martuvani'sinin cinleri artık bunların hepsi bu gece göstereceğim kahramanlığı göreceklerdir. (Yatağa bakarak) Hah Peri yatmış, uyumuş! Şeyh Martuvani olmasa aleyhinde kurduğumuz tertiplerin hepsinden haberdar olur, kim bilir bizi ne yapardı! Fakat Martuvani de keskin herif ha! Gerguvani'ye bile galip! Öyle olur olmaz cinleri, perileri herif hiçe sayıyormuş. Karşısına bir ordu dev çıksa bir üfürükle hepsini su gibi eritiyormuş. (Yatağa bakarak, hiddetlenip) Seni müsrif kahpe seni! Annemin çıkınlarını silkip içlerinde toz bile bırakmazsın ha? Sen kendin yer altındaki defineleri keşfederek bana hazineler getireceğine anacığımın birer birer biriktirdiği şeyleri de telef edersin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ha? (Yatağa bakıp dişlerini gıcırtararak ve homurdanarak) Dur aşifte sen şimdi görürsün! Ah benim akıllı dadıcığım, yine senden başka benim dostum yokmuş. Ana dostu baba dostu dur bakalım, bıçağı okutup yerine koydun mu? (Gider yatakhğın altını arayıp bıçağı bulur. Muayene eder.) Aferin! Ne de keskin efendim! Bu kara saplı bıçakların hassası başkadır. İyi saatte olsunlar onlara beyaz saplı gümüş saplı altın saplı değil a, mücevher saplı olsa yine hiç bir bıçak kâr etmez. Ama şununla yok mu? Bir kere sapladığın gibi iş biter. (Yatağa sokulursa da ürküp geriye dönerek) Anne! Anne! Öf ne kadar korkuyorum! Ben bu bıçağı nasıl vurabileceğim? Ya Peri uyanırsa? Sonra bizi ne yapar? Of aman Yarab! Korkuyorum! (Bıçağa bakarak) Bak, bak! Üstünde bir de vefk var! Mutlaka bunu Martuvani yazmıştır. Artık vefk olunca neden korkmalı? (Yatağa bakarak) Seni hınzır aşifte seni! Anacığımın yirmi otuz yıldan beri kazandığını sen yirmi otuz günde mahvedersin ha? Dadımın yerden göğe kadar hakkı vardır. Bizi kül üstünde oturtacaksın öyle mi? (Ağlar gibi yaparak) Ah! Oturttu ya! Oturttu ya! Nemiz kaldı? Müflis Ahmet'e muhtaç kaldık. (Cüretle) Ben seni öldürmeyim de kimi öldüreyim aşifte? (diye yatağa şiddetli bir hücum ederse de yine korkusundan tersine pürsüne geriye dönerek) Hayır efendim hayır! Kız yatakta öyle bir yatıyor ki peri olduğu besbelli! Ya ben vurmazdan evvel gözlerini açacak olursa? Derhal bir el çırpıp da buraya bir peri ordusu getirecek olursa? Öyle ya! Kız bir el çırpıyor ta Kafdağı'nın arkasından adam celbedebiliyor. Efendim bir parmak işaretiyle alaimisema doğurtuyor. Erkekleri kız, kızları erkek ediyor. Böyle kudretli bir periye biz nasıl galebe edebiliriz? Onun mutlaka tılsımını bulmalı? Onların tılsımlarını bulmayınca bıçak ile değil satır ile kıyma kıyar gibi kıysam yine faydası olmaz. Her lokması biribirine birleşip yapışarak yine vücudu tastamam olur. Ayağa kalkar. Ama tılsımını buldun mu? Şöyle bir iğne ile dokunacak olsan su gibi erir gider. Yahut ruh gibi uçar gider. (Biraz düşünür. Elindeki bıçağa bakar.) Acaba Martuvani Peri'nin tılsımını bulmuş mu? Acaba bıçağın üzerine yazdığı şu vefk o tılsımın vefki midir? Dur bakayım şu yazıyı okuyayım. (Okur) Adûnun çıkmadıkça canı kin çıkmaz dimağımdan. O biperva zebr-destim ki kan damlar bıçağımdan, Amel-i usta Said. (Kemâl-i memnuniyetle) Oh! Ne tesirli vefk!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Okurken bana bile tesir etti. Demek ki adûnun yani Peri'nin canı çıkmadıkça benim de dimağımdan kin çıkmayacak imiş! Bu bıçak benim elimde oldukça ben zebr dest-i bi-perva bir kahraman imişim ki bıçağımdan kan damlar imiş. Artık bundan tesirli vefk mi olur? Hele şu amel-i Usta Said yok mu? Asıl tesir işte bunda! Bu amel bir amel-i sâid imiş. Amel-i menhus değil imiş. Artık korkuya mahal yok. Hemen şu hain kaltağın işini bitirmeliyim (diye kemal-i cüretle yatağa hücum eder. Fakat yine korkar, çekilir. Yine hücum eder. Yine çekilir). Of! Bir türlü elim varmıyor. Yetiş imdada ya Martuvani! (Yine cüretlenip hücum eder. Yine ihtiraz, yine hücum! Nihayet bıçağı Arabın kalbi üzerine sokar. Ve bayılmış gibi bir hal-i za'f ile gezinerek) Of! Soktum! Bıçağımı soktum ama sanki kalbime sokmuş gibi (kalbini gösterip) şuraya soğuk soğuk bir şey girdi. Bıçağı da yerinde bıraktım. Çıkarmaya muktedir olamadım ki! Of! Ah! Ne ise! Şu hınzır karıdan kurtuldum! Sanki üstümden bir ağır yük kalktı. Yahu vefkın ne büyük tesiri varmış. Peri koca bıçağı kalbi üzerine yedi de sesini bile çıkarmadı. Tüyleri bile tepreşmedi! Bu tesir yok mu? Asıl «Amel-i usta Said»in tesiridir. Oh! Cezanı buldun mu hınzır Peri? Anacığımın biriktirdiği elmasları, incileri ha? Oh olsun! (Yatağa bakarak) Daha senin gibi bin peri olsa Martuvani'nin sâyesinde hepsinin hakkından gelirim. Ha! Bak! «hakkından» dedim de aklıma geldi. Bıçağı orada niçin bırakayım? Böyle bir bıçağı bir daha nerede bulurum? Aman şunu çıkarıp alayım. (Yatağa yaklaşır) Oh hınzır! Oh!.. (Heyecanla geriye çekilerek) Aman o ne? Aman Yarab! Peri'nin çehresi simsiyah kesilmiş! Yahu! Bu da vefkın tesiri olmalıdır. Ama nasıl ya? Simsiyah! Adeta Arap olmuş! Meheldir hınzır hain meheldir! Meğer onun yüzündeki o nur-ı cemal de bir nevi sihir yahut efsun imiş. Meğer bana o kadar güzel görünmüş olan Peri bir Arap imiş de bana tılsım kuvvetiyle öyle güzel görünüyor imiş. Dur bakayım! (Diye bir daha yatağa sokulur. Bu kere çıldırmışcasına bir ürkeklikle geriye dönerek) Aman Yarab! Aman! Aman! Acaba gözlerim mi hata eylediler. Yataktaki dadımdır. Öyle gördüm. (Tekrar bakar.) Hem de Dilferah'ın ta kendisi! Aman Yarab! Bu ne sır? Bu ne hikmet? (Deli gibi koşarak) Dadı! Arslan anneciğim!.. Çıldıracağım! -Yoksa çıldırdım mı? Acaba gözlerime hayalât mı görünüyor? Yoksa yanlış mı gördüm? (Gelip bir daha

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bakar.) Ta kendisi! Ta kendisi! Dadım vesselâm! (Yine koşar) Ah Peri! Peri! Ettin mi bana edeceğini! Ah dadıcığım! Gördün mü başıma gelenleri! Ben sana demedim mi idi? Ben sana perilerle şaka olmaz demedim miydi? Of! Of! Şimdi ben nerelere kaçayım? Ya Peri bana da bir şey yaparsa? Aman korkuyorum! (diye sena üzerinde koşmağa başlar. Bu aralık Peri dört kız dahi beraber olduğu halde siyah rubalar ile girerler. Yine muzika çalarak cinnilerin güftesinin birinci beytini söyleyip raksını da icra ederler.)

Birinci beyit :

Kapkara renkli
Uzun etekli
Bin türlü renkli

Cinniyiz cinni!
Dadıya ninni!

(Kızlar bu ameliyatta iken Daniş Çelebi de sena üzerinde enva-ı harekât-ı acibe ile ilân-ı hayret ederek şu sözleri söyler.)

DANİŞ — Aman Yarab! Bunlar ne? Simsiyah! Gece karanlığı gibi! Ne de korkak şeyler! Ha? Ha! Bunlar cinni imişler a. Ah dadı! Gördün mü ettiğin işi? Mutlaka bunlar hep Peri'nin işidirler, şimdi ben ne yapayım?

(Kızlar bu güfteyi söyleyip raksını da icradan sonra kulisin bir tarafından çıkarak öteki tarafından girinceye kadar uzun etekli, siyah libaslarını çıkarıp altından kırmızı balet rubasıyla gelirler. İkinci beyti ber-vech-i âti okuyup yine raksederler.)

İkinci beyit :

Cinler sevişti
Renkler değişti
Daniş de şaştı

Cinniyiz cinni!
Dadıya ninni!

(Yine raksederek yine kulisin bir tarafından çıkarlar. Öteki tarafından gelirlerken birer beyaz ve geniş libasa bürünmüş ol-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

dukları halde gelirler. Üçüncü beyti ber-vech-i âti söyleyip raksederler. Daniş dahi şu sözler ile izhâr-ı hayret eder.)

DANİŞ — Vay! Peri be! Ta kendisi! Öyle ya! Peri bıçak ile helâk olur mu? İşte şimdi benim işim bitti. Acaba nerelere kaçsam? Ne yapsam. Ya beni boğuverirse? Fakat ne güzel kızlar? Bunlar beni boğmazlar. Boğsalar boğsalar demincekki ifritler boğarlardı. Onlar bir şey yapmadıktan sonra bunlardan hiç zarar gelmez (diye uzaktan uzağa yılışır. Kezalik üçüncü defa kızlar beyaz libaslar ile geldikleri zaman Daniş Çelebi şu sözleriyle ilân-ı hayret eder.)

DANİŞ — Acayip! Bunlar da başkaları. Peri bu gece buraya bütün cinleri, şeytanları cemetmiş. Fakat bana bir fenalık etmeyeceği anlaşıldı ya! Artık korkmam.. Ne? Uçacaklar imiş. Uçup gidecekler imiş. Ah Peri, Peri!

Üçüncü beyit : Tılsım saçalım
Artık uçalım
Şundan kaçalım

Cinniyiz cinni!
Dadıya ninni!

(Hem raksederler hem de kaybolurlar.)

DANİŞ — Peri! Peri! Bensiz nereye? Beni de al beni de burada bırakma! Beraber uçalım! (diye arkalarından koşarken son perde dahi iner.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FÜRS-İ KADİMDE BİR FACİA

yahut

SİYAVUŞ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

1301

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EŞHAS

KEYKAVUS	İran Şahı
SÛDÂBE	Keykavus'un zevcesi
SİYAVUŞ	Keykavus'un bir Turanlı prensesten doğmuş oğlu
EFRASİYAB	Turan şahı ve Siyavuş'un büyük pederinin biraderi
GERŞİVEZ	Efrasiyab'ın küçük biraderi ve Siyavuş'un validesinin babası
PİRAN	Umera-yı Turan'dan Efrasiyab'ın mü'temeni
FERENGİS	Efrasiyab'ın kızı
CERİRE	Piran'ın kızı

İki İranlı kâhin

İki İranlı cariye

Diğer iki Turanlı cariye

Dört Turanlı teberdar

İki İranlı teberdar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ PERDE

Astahar'da Keykavus'un bir salonu

BİRİNCİ MECLİS

Sûdâbe yalnız

SÛDÂBE — (Perde açıldığı zaman bir uzun sedir üzerinde uzanmış olduğu halde mükellef yelpaze ile yelpazelenir görünür. Badehu yelpazeyi elinden atarak) Of! Ateş-i aşkın cism ü cânımı istilâ eden hararetine çare olarak elime yelpaze alışım da ne kadar hata imiş! Yelpazelendikçe o ateş-i cânsûza mirvahazen olmuşcasına bir kat daha alevleniyorum. (Gezinir) Yarab! Dünyada hiç bir kadını benim dûçâr olduğum şu hale dûçâr ettiğin var mıdır? Ah! Ne mümkün! Rahmimden tevellüd etmemiş ise de kocam Şah Keykavus'un sulbünden inmiş bir şâhzâdenin... ah üvey oğlumun ateş-i aşkıyla alevlenişim dünyada benden başka bir kadının daha başına gelmiş şey değildir. İki defa arz-ı hal ettim! Halimde, tavrımda ne kadar perişanlık mümkün ise gösterdim. Zâlim yalandan olsun bir eser-i merhamet göstermedi. Yangın yüreğime bir katre âb-ı hayat-ı tesliyet serpmedi. Ey kudret-i kâmile sahibi Yezdân! Suratça meleklerden güzel, bâkirlerden nâzik yarattığın Siyavuş'u siretçe ne kadar pûlâd-ı dil yaratmışsın! Ah! Keşke biraz daha az güzel olsaydı da biraz daha ziyade za'f-ı kalbe dûçâr bulunsa idi! (Gezinir.) Of! Gönlüme meram anlatmak kabil değil ki! Yeis ve fütüru cana minnet bilirsem de aşkın gönlümde peyda eylediği metanete, mekânete yeis kâr ediyor mu? Fütûr tesir eyliyor mu? Olmayacak! Bugün bir daha arz-ı hal etmeliyim. Eğer yine kabul etmezse... (El çırpar, iki cariye içeriye girerler.) Gidiniz Siyavuş'a deyiniz ki, burada bu odada şah babası kendisini görecektir. Keykavus şimdi buraya geliyor. Kendisi de hemen şimdi gelsin. (Cariyeler çıkarlar.) Yalancılık ayıp ha? Ah! O kadar acınacak bir hale geldim ki yalandan, hileden,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

hud'adan meded bekliyorum. Doğrudan doğruya kendi nâmıma çağırmış olsam geleceğini ümit edebilir miyim? Her defasında kemal-i nefretle reddeylediği bir teklifi tekrar dinlemek için çağırdığımı bilmez mi ki başka bir şey sansın, aldansın da koşa koşa gelsin! (Siyavuş cariyelerle beraber girer.)

İKİNCİ MECLİS

Sûdâbe, Siyavuş, cariyeler

SİYAVUŞ — Şah babam beni istemiş ama kendisini burada göremiyorum.

SÛDÂBE — Şimdi gelir şehzadem! (Kızlara) Haydi siz yerinize gidiniz.

SİYAVUŞ — (Kızlara) Hayır gitmeyiniz! Burada durunuz!

SÛDÂBE — Niçin gitmesinler? Şah baban sana söyleyeceği sözleri cariyeler yanında söyleyebilir mi? Şahlar, şahzadeler müşafehesinde cariyeler bulunabilir mi? Şu aralık Turan taraflarına sevkolunacak orduya Zâloğlu Rüstem'le beraber seni serdar nasbedeceğini bilirsin. Bu kadar mühim bir müzakere-i askeriyede cariyelerin de bulunması nasıl câiz olur?

(Kızlara) Çıkınız kızlar! (Çıkarlar).

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Sûdâbe, Siyavuş

SÛDÂBE — Niçin bu kadar telâş ediyorsun şehzadem? Şah gelinceye kadar seni bir dakikacık olsun yalnız görmek bahtiyarlığını da benden kıskanmak reva mıdır?

SİYAVUŞ — Şah babam nerede? Ne vakit gelecek?

SÛDÂBE — Şahın hiç geleceği yoktur. Ben seni şah baban namına aldattım da celbeyledim. Şayet bu defa ağzından eser-i merhamet sayılabilecek bir kelimecik alabilirim diye!

SİYAVUŞ — (Kapıya doğru dönüp gitmek isteyerek) Sen çıldırmışsın Sûdâbe!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SÜDÂBE — (Gerçekten çıldırmış gibi bir tehalük ile Siyavuş'u yakalayarak) Eğer gerçekten çıldırmış olduğuma inanıyorsan benden niçin korkmuyorsun? Bir çılgın sevilmez ise bile ondan korkulur! Hele çılgınlık aşk çılgınlığı olursa senin pûlâd yüreğin gibi yürekler bile korkusundan kurşun erir gibi eriyivermelidir.

SİYAVUŞ — Ne oluyorsun Sûdâbe, ne istiyorsun? Bırak beni!

SÜDÂBE — Ne mi oluyorum? Ne olduğumu benim anlayabildiğim var mı? İşte o anlaşılması muhal olan hal için yine anlaşılmaz bir tabir olarak «çıldırıyorum» diyorum. Ne mi istiyorum? Seni istiyorum Siyavuş, seni! Ah! Seni demişim! Ne hayal-i muhal! Zerre kadarcık bir merhametini istiyorum. Seni bırakayım mı? Ya seni bırakıp da kimin boynuna sarılayım? (Siyavuş'un boynuna sarılmak ister. Siyavuş davranıp kendisini kurtarır. Bademhu Sûdâbe çocuğun ayaklarına kapanarak) Seni bırakıp da kimin ayaklarına kapanayım?

SİYAVUŞ — Kalk valideciğim kalk! (diye kaldırmağa çalışır.)

SÜDÂBE — Hayır! Bana valideciğim deme! Bu hitaba muhatab olacaksam şuradan kalkacağıma yedi kat yerin dibine geçmeği tercih ederim. Bana yalnız «Sûdâbe» de, elverir. Kerem edecek olursan «Sûdâbeciğim» de. Kâfidir.

SİYAVUŞ — (Elinden tutup Sûdâbe'yi kaldırır.) Canım niçin bu kadar telâşlı lakırdı söylüyorsun? Cariyeler işitirlerse!

SÜDÂBE — Bir işaretle boyunlarını uçurtup, işiten kulaklarını işitmez ederim. Benim hışmımdan korkmayanın aklı mı vardır? Sen de bu inadınla, bu ısrarınla nasıl bir hışma uğrayacağını bilsen, gerçekten korkardın.

SİYAVUŞ — Ben korksam korksam yalnız irtikâb-ı hıyanetten, denaatten korkarım. Nâbeca bir sevda ile çıldıran bir kadından ne korkum olabilir?

SÜDÂBE — Vay! Ben şaha bir söz söylersem senin kelleni uçurtamaz mıyım? Ah bir busesinin mütehassiri, müştakı olduğum o gerdeni, cellatlar satırına teslim ettiremez miyim? Bir bahtiyarlık ki ben ondan mahrum kalacağım benim için ayn-ı musibet olur. Musibetin def'i veyahut intikamı için de ne yapsam, ne kadar şiddet-i müntakımâne ile şiddet göstersem mazur sayılırım.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SİYAVUŞ — Yapabilirsin Sûdâbe! Sen Suriye kralının o kızı değil misin ki babanın seni şah babama tezvici bir hud'a-ı mağlubâne olarak vuku bulmuştu? Baban da hud'akârdır, sen de! Âr-ı mağlubiyeti şeref-i galibiyet kadar parlatmak için kazaya rıza diye metanet-i kalb göstermek yolu mertlerin, kahramanların yolu iken senin hilekâr baban mağlubiyet ârı üzerine, seni babama takdim gibi daha büyük bir ârı da kabulden çekinmemiştir. Sen işte o babanın kızı olduğun için benim gibi bir genç pehlivana ana olmak şanının kadrini bilmeyerek mecnunâne bir aşk yolunda kendini lanet-i ebediyeye dûçâr etmek şeyninden çekinmiyorsun.

SÛDÂBE — (Elleriyle saçlarını yolarcasına bir tavr-ı gazubâne ile) Aman Yarabbi! Neler işitiyorum?

SİYAVUŞ — Evet! İşittiğin sözler bir Suriyelinin hayal ve hatırından bile geçecek şeyler olmadığı için sana garip geliyor. Fakat bir taraftan İran'ın bir taraftan Turan'ın hûn-ı müşterek-i necâbeti mahsulü olan bir Siyavuş'tan bundan başka lakırdı işitemezsin. Şu günkü günde kılıcı kuvvetiyle hudud-ı Çin'e kadar Asya'yı lerzenâk eyleyen Efrasiyab'ın yeğeni bir kız, kendi memleketinin kanunlarınca kendisine hiç de yüzkarası olamayacak bir tezevvücü ulüvv-i cenabına yakıştıramamış olduğunu bir kere düşün! Evet! Validem amcası Efrasiyab gibi bir padişah-ı cihandarın gösterdiği hevesi kemal-i nefretle reddederek dârını da diyarını da terke mecbur olmuş. İşte öyle âlicenab bir kız kaderin sevkıyla Keykavus gibi İran'ın bir hükümdar-ı sahib-kıranına nasib olmuş. İşte ben bu içtimadan tevellüd etmişim. Sana gösterdiğim istigna da ca'li değildir. Irsidir. Anamın amcasına gösterdiği istigna-yı namuskârâne bende de üvey valideme tecelli eyliyor.

SÛDÂBE — Nihayet benim için ümitler külliyen münkatı mı Siyavuş?

SİYAVUŞ — Ümidin hulyası bile külliyen baîd!

SÛDÂNE — Öyle ise sen de kendini yok bil!

SİYAVUŞ — Ayıp ve denaetle var olmaktan ise namus ve mertlikle yok olmak bence müreccahtır. Ben ise buraya şah babam çağırmış, Turan seferini müzakere edecek diye gelmiştim. (Kemal-i nefretle çıkar. Yan taraftaki kapıdan Keykavus girer.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Sûdâbe, Keykavus

KEYKAVUS — Nedir o? Bir gürültü işitiyordum.

SÛDÂBE — Evet! İşittiğiniz gürültü burada idi.

KEYKAVUS — Burada senden başka kimse olmadığı halde aklını mı bozdun ki?..

SÛDÂBE — Ben değil. Şimdi burada aklını bozan bir başkası vardı.

KEYKAVUS — Ne demek istiyorsun?

SÛDÂBE — Siyavuş burada idi de...

KEYKAVUS — Ha! Gerçi ben de onu görecektim. Efrasiyab üzerine sevkedeceğimiz ordunun mevcudu yüzyirmi bini geçti. Bir otuz bin de buradan Turan hududuna varıncaya kadar katılacaktır. Rüstem gibi Siyavuş gibi kahramanların kumandasında olduktan sonra yüz elli bin kişi ile Efrasiyab'ın tahtını, tacını başına geçirmek kabil olamaz mı?

SÛDÂBE — Aklı başında serdarlar kumandasında olsa böyle bir leşker Turan zeminini değil Çin-i maçin'i de alt üst etmeğe kifayet eyler.

KEYKAVUS — Bende olan serdarlar başka hangi padişahta vardır. Zaloğlu Rüstem'e fâik dünya yüzünde bir pehlivan daha var mı?

SÛDÂNE — Rüstem'e diyeceğim yok.

KEYKAVUS — Ya Siyavuş'a ne diyeceğin var ki? Zablistan'da Rüstem'in kendi terbiyesiyle büyümüştür.

SÛDÂNE — Buraya gelirken işittiğin gürültü ve patırtı Siyavuş'un çılgınlığı değil miydi?

KEYKAVUS — Bir parça gürültü eden insan mutlaka aklını mı bozmuş olur?

SÛDÂBE — Hayır! Bir parça gürültü etmek için değil belki validesine âşık olmak için insan mutlaka aklını bozmuş olmak lâzım gelir.

KEYKAVUS — (İstigrab ve hayretle) Ne diyorsun? Ne diyorsun?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SÛDÂBE — Ne diyeceğim? «Turan seferine dair şah babama arzolunacak mühim bir sözüm vardır. Onu da validem Sûdâbe'den başka hiç bir vasıta ile arzedemem» diye yanıma gelmeğe ruhsat istihsal etmişti. Bir de buraya gelince!..

KEYKAVUS — Ey! Bir de buraya gelince?

SÛDÂBE — Artık ne diyeyim? Yüzüm kızarmadan nasıl tarif edeyim? Fakat ben Siyavuş'un halinden öteden beri şüphe ediyorum! «Sûdâbe benden daha gençtir. Validem nasıl olabilirmiş? Eğer Suriye seferinde serdar ben olsaydım, şu anda Sûdâbe babamın değil benim karım olurdu!» sözünü de birkaç yerde söylemiş. Kendi ağzından işitmişler!

KEYKAVUS — (Kemal-i tehevvürle) Vay! Hain evlat! Benim karıya ha! Kendi validesine! Öyle mi?

SÛDÂBE — Ben böyle rezaletin hiç bir yerde vukuunu işitmedim (diye yalandan ağlamak tavrı gösterir.)

KEYKAVUS — Dur öyle ise ben onun hakkından gelirim.

SÛDÂBE — Artık ne yapmak lâzım ise sen bilirsin!

KEYKAVUS — (El çırpar. Cariyeler girerler.) Gidiniz. Söyleyiniz. Siyavuş, şimdi buraya gelsin! (Cariyeler çıkarlar.) Validesine ha? Bu ne hıyanet! Bu ne rezalet! (Cariyeler tekrar gelirler. Boyunlarını bükerler.)

SÛDÂBE — (Etrafa) Yine ben çağırıyorum zannetti de gelmiyor. Düşündüğüm hileyi kendisi kuvvetlendirdi. (Keykavus'a) Senin hışmından korkmadan nasıl gelebilir?

KEYKAVUS — Cinayeti irtikabdan evvel hışmımı düşünmek lâzımdı. (Siyavuş'un çıktığı kapıya gidip dik sesle) Siyavuş, Siyavuş! Emrime itaat edip gelmemek senin için ikinci cinayet sayılır. Başını bedeninden ayırmak için yalnız bu itaatsizlik de kifayet eder.

(İçeriye gelir.) Evet! Kabahatli olduğu işte bundan belli! Bir korkusu olmasa idi emrim tebliğ olunduğu anda gelmez miydi? (Gezinir.) Aman Yarab! Ne felaket? Ne belâ? Bahusus ki tamam Turan üzerine gönderilecek orduya serdar nasbolunduğu bir zamanda da felaketin meydana çıkması!.. Keşki hiç haber almasaydım! Keşki Sûdâbe bana bu felaketi muharebenin hitamından sonra haber verseydi! (Siyavuş girer.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Siyavuş

KEYKAVUS — Sûdâbe seni hatır ve hayale sığmaz, akıldan, zihinden geçmez bir hıyanetle itham ediyor. Böyle bir hıyaneti farz-ı muhal kabilinden olsun farzedebilecek miyiz? (Siyavuş bir tavr-ı edibâne ile sükût eder.) Aman Yarabbi! Siyavuş! Bu sükûtun ikrar mânâsına olan sükût mudur? Hıyanet-i müdhişe sahih ise bile inkâr et oğlum! İnkâr et! (Siyavuş ağlamaya başlar) Nişane-i acz olan ağlamanın böyle yerde ne faydası olur şehzadem? Eğer cürmünü muterif isen hiç olmaz ise merhametimi istirham et, ayaklarıma kapan! Bence mümkün değil ya! Sence bir ümit mutasavver olabilirse o da bu suretle mümkündür. İhtimal ki cürmünü affederim diye ümidlen!

SİYAVUŞ — İkrar edecek hiçbir cürüm olmadığı gibi inkâr edecek bir şey de yok.

KEYKAVUS — Öyle ise Sûdâbe sana iftira mı eyliyor? Bu cürüm ona mı aittir?

SİYAVUŞ — Bana isnad olunan bu kadar müdhiş ve murdar bir cürmü velev ki iadeten olsun bir kadına isnad etmek terbiye-i merdaneme elvermez.

KEYKAVUS — Bu ne demek?

SİYAVUŞ — Namusun taarruzdan masundur babacığım! Fakat ednâ bir şüphe lekesini olsun kan ile yıkamak arzu ediyor isen, bir kadının kanı tathîr-i namus edemez. Bir kahraman kurban lâzımdır, o kurban da ben olayım.

KEYKAVUS — (Çılgıncasına bir tavır ile etrafa) Mümkün değil. Muhal ender muhaldir. Benim sulb-i pâkimden inmiş, Zaloğlu Rüstem'in elinde terbiye görmüş bir şehzade için bu kadar büyük denâete nasıl ihtimal verilebilir?

(Siyavuş'a) Bu işin aslı faslı yoktur değil mi oğlum! Senin katle rıza gösterişin de beraat-ı zimmetini isbat içindir. Değil mi şehzadem?

SİYAVUŞ — Şah babacığım! Ben bu işte zimmet göremiyorum ki beraatimi de isbata muhtaç olayım. Fakat can korkusundan inkâr vadisine sapıyorum zannedecek olursan işte bende can

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

korkusu olmadığını göstermek için gerdenimi şimşir-i hışmınıza uzatıyorum!

KEYKAVUŞ — Ya öyle ise Sûdâbe sana bu iftirayı niçin etti?

SÛDÂBE — Nasıl iftira? Gürültüyü patırtıyı kendin işitmedin mi? Sen buraya gelirken şehzade Siyavuş da korkusundan fırladı kaçtı, gitti.

KEYKAVUS — Öyle mi oğlum? Fırladın, kaçtın gittin mi?

SİYAVUŞ — Burası doğrudur babacığım! Kaçtım, gittim. (Etrafa) Aman Yarab! Bir kadının ayıbını yüzüne nasıl vurayım? Bu terbiyesizliği nasıl kabul edeyim! Kendi başımın kesildiğine raziyım tek bir kadın, bir melike şöyle bir yüz karasıyla lekelenmesin!

KEYKAVUS — Neden kaçtın? (Siyavuş'ta sükût) Hangi kabahatin vardı ki ondan korkup da kaçtın? Aman Siyavuş sükût etme! Şimdi aklımı bozacağım! Söyle kabahatini diyorum! Söyle de belki affederim. Belki değil mutlaka affederim. Bu sır üçümüz arasında kalarak kimseye duyurmayız!

SİYAVUŞ — Babacığım! Affa, merhamete mutlaka kabahat-ı cinayet sahipleri muhtaç olurlar. Ben kendimde bir kabahat göremezsem neden af dileyim? Gazabını teskin için kanıma ihtiyacın varsa işte gerdenim hazırdır diyorum!

SÛDÂBE — (Etrafa) Ah bir busesinin müştakı, mütehassiri, delisi divanesi olduğum gerden!

KEYKAVUS — Çıldırmamak kabil mi? Bunda mutlak bir sır var. Evet bunda mutlak bir sır var. Zira Sûdâbe'yi de itham edemem. Bunca senelik sadık zevcem! Bu sırrı kâhinime, müneccimime sormalıyım. (El çırpar. Cariyeler girerler) Gidiniz, kâhin ile müneccimi çağırınız. (Cariyeler çıkarlar.) Siz de çıkınız, huzurumdan. Yüzünüzü gördükçe zevce ve evlat muhabbetine bedel bir çift hain nefreti kalbimi istilâ ediyor. İhtimal ki bu nefrette haksızım. Hattâ haksız olmağı arzu ederim. Fakat hakikat-i hal meydana çıkıncaya kadar ikinizi de bir fena sözle bile incitmek istemem. Çıkınız huzurumdan! (Sûdâbe şahın girdiği kapıdan çıkar. Siyavuş dahi girdiği kapıdan gider.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ALTINCI MECLİS

Keykavus, yalnız

KEYKAVUS — Hangi ciheti ihtimale yaklaştırmak istesem karşıma koskocaman bir muhal çıkıyor. Mümkün müdür ki Siyavuş gibi bir oğul anasına böyle bir hıyanet tasavvur edebilsin? Mümkün müdür ki Sûdâbe gibi bir kadın oğlu hakkında böyle bir iftirada bulunsun? Muhaldir. İkisi de muhaldir! Muhal ender muhaldir! Bu işin içindeki esrar mutlak meydana çıkmalıdır. (Kâhin ile müneccim girerler.)

YEDİNCİ MECLİS

Keykavus, Kâhin, Müneccim

KEYKAVUS — Ey Yezdan ve Ehremen'in esrar-ı hafiyesine vukufu olan hakimler! Sûdâbe ile Siyavuş arasında bir sır var. Ama bu sırrı size nasıl tarif edebileyim? Bu bir cinayettir. Cinayettir ama kuvvede mi yoksa fi'le de çıkmış mı? Burası belli değil. Bir de cinayeti Sûdâbe mi irtikâb yahut tasavvur etmiş yoksa Siyavuş mu bunu kabul yahut niyyet eylemiş? Bu da muayyen değil. Şimdi ben bu şekli hal için sizin ilminize, fazlınıza müracaat mecburiyetindeyim.

KÂHIN — Demincek Sûdâbe ile Siyavuş'un teâti eyledikleri sözleri periler sem-i hikmetime kadar isâl eyliyorlardı. Bunlardan anladım ki henüz kuvveden fi'le çıkmış bir cinayet yoktur.

KEYKAVUS — Öyle ise henüz kuvvede bir cinayet vardır demek!

KÂHIN — Evet şahım!

KEYKAVUS — Ya o cinayet-i mutasavvire şehzade Siyavuş'ta mıdır? Yoksa zevcem Sûdâbe'de midir?

MÜNECCİM — Geçen gece bazı iştigalât-ı nücûmiyemde hanedân-ı şehriyârî azasının yıldızlarına bakarken Sûdâbe'yi pek büyük bir ıztırab-ı sevdada görmüştüm.

KEYKAVUS — (Tehevvürle) Sevda ıztırabında mı? Sevdası kimin hakkında imiş?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MÜNECCİM — Nücumun delâletine göre bu sevda şehzade Siyavuş hakkındadır.

KEYKAVUS — Aman Yarab! Kulağım neler işitiyor? Ya Siyavuş'un da yıldızını yoklamadın mı? Onda da Sûdâbe tarafına bir meyil, bir muhabbet yok mu?

MÜNECCİM — Yokladım şahım! Sûdâbe tarafına değil, hiç bir kimse hakkında Siyavuş'un kalbinde eser-i sevda yoktur.

KÂHİN — Evet efendim! Siyavuş Turan seferine memuriyetinden başka bir şey düşünmüyor.

KEYKAVUS — Demek oluyor ki ikiniz de Siyavuş'un beraati hakkında ittifak eyliyorsunuz.

MÜNECCİM VE KÂHİN — Evet şahım!

KEYKAVUS — O halde demek oluyor ki ikiniz de Sûdâbe'yi itham ediyorsunuz. Ama bilfiil irtikâb olunmuş bir cinayet ile değil.

MÜNECCİM ve KÂHİN — Evet şahım! Henüz iş kuvvededir.

KEYKAVUS — Zira bilfiil irtikâb olunmuş bir cinayet olsa o halde Siyavuş'un da beraati mümkün olamazdı. Sûdâbe'nin şerik-i cinayeti bir hain addolunurdu.

MÜNECCİM VE KÂHİN — Evet şahım!

KEYKAVUS — Fakat ne kadar olsa cürümlerini itiraf ettirmeden hiç bir kimseye ceza edilemez. Beraat-i zimmet de öyle sizin kavl-i mücerredinizle hükmolunamaz. Bu bâbdaki hakikati meydana çıkarmak için kat'i bir yol yok mudur? (Etrafa) Ah sevgili Sûdâbe seni de kurtaramayacak mıyım?

KÂHİN — Vardır efendim! Ateş tecrübesi!

KEYKAVUS — Ateş tecrübesi mi?

MÜNECCİM — Evet şahım. Refikımin dediği ateş tecrübesi bu gibi işlerde asla hata etmez bir tecrübedir.

KEYKAVUS — Nasıl tecrübe imiş o?

KÂHİN — Azîm bir ateş yakmalı. Maznun olan Siyavuş ile Sûdâbe'ye bu ateşten geçmelerini emretmeli. Masumu ateş yakmaz şahım. Hangisi yanarsa onun müttehem olduğuna şüpheniz kalmaz.

KEYKAVUS — Pekala! Bu işi yine sizin dest-i maharetinize havale eyledim. İcra ediniz de göreyim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

(Keykavus bir sandalye üzerine oturur. Kâhin ile Müneccim senanın ortasına sanat-ı mahsusasıyla ispirto ateşi olarak bir büyük ateş yakarlar. Keykavus el çırpar. İki cariye girerler.)

KEYKAVUS — Gidiniz teberdârlara söyleyiniz de Siyavuş'u alıp buraya getirsinler.

(Etrafa) Ah! Sûdâbe cesaret etse de şu ateşten geçse! Sevgili Sûdâbe! O da şu murdar cinayetten tatahhur eylese!..

(Cariyeler) çıkarlar, Siyavuş teberdar ve cariyeler ile beraber gelirler.)

SEKİZİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Siyavuş, Teberdarlar, Cariyeler

KEYKAVUS — Ey Siyavuş! Rivayet olunan cinayetten beriyüzzimme isen şu ateş-i cânsûzun içine girmelisin! Ehremen'in ateşi masumları yakmaz.

SİYAVUŞ — Bu ateş tecrübesi birinci defa olarak benim hakkımda mı icra olunuyor? Yoksa Sûdâbe benden evvel tecrübeyi geçirdi mi?

KEYKAVUS — Bunu neden soruyorsun?

SİYAVUŞ — Çünkü Sûdâbe tecrübeyi geçirmiş ise benim de tecrübeme ihtiyaç kalmayarak cezamın tayini lâzım gelir.

MÜNECCİM ve KAHİN — (Etrafa) Ne ulûvv-i cenab! Ne fedakârlık!

KEYKAVUS — Hayır! Sûdâbe henüz tecrübeyi geçirmedi.

SİYAVUŞ — Öyle ise şahımdan bir şey rica edeceğim.

KEYKAVUS — Söyle bakayım ne istiyeceksin?

SİYAVUŞ — Eğer Ehremen'in ateşi beni yakarsa ateşte helâk olmasam bile boynumu vurdurarak beni idam edersin. Tecrübe de bitmiş olarak artık Sûdâbe'yi de tecrübeye lüzum görmezsin.

KEYKAVUS — (Etrafa) Sûdâbe'yi kurtarmak için ne gayret? Acaba gerçekten kızı seviyor mu demeli? Hayır! Müneccimler henüz Siyavuş'un kalbinden hiç bir kimse için eser-i sevda bulunmadığını söylediler. O halde Sûdâbe'yi mutlaka benim ne kadar sevdiğimi biliyor da benim kalbimi tatmin için böyle söylüyor. (Siyavuş'a) Sen kendi beraatini isbata gayret et de öte tarafına

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

karışma! Haydi bakayım! Ehremen'in ateşi masum olanı yakmaz diyorum! Gir bakayım ateşe!

SİYAVUŞ — Evet şahım masum isem yakmaz (diye ateşin içine girer. Bir hayli durur. Yanmaz. Sonra birdenbire) Aman yandım! (diye dışarıya fırlar.)

KEYKAVUS — Yandın mı? Öyle ise canisin!

KÂHİN — Hayır şahım! Yanmadı!

MÜNECCİM — Mahsus yandım diyor şahım. Hiç bir tarafı yanmadı.

SİYAVUŞ — Yandım şahım yandım! Cani olan benim!

KEYKAVUS — Yoklayınız üstünü başını!

MÜNECCİM ile KÂHİN — (Siyavuş'un her tarafını yoklayarak) Elbisesinde hiç yanık eseri yok!

SİYAVUŞ — Ellerim, yüzüm, gözlerim yandı.

MÜNECCİM ve KÂHİN — (Yoklayarak) Hayır şahım! Yanığa dair hiç bir eser yok.

KEYKAVUS — Aferin Siyavuş! Masumsun! Hem masum hem âlicenabsın! Bu masumiyetten pek mahzûz oldum. Yedi gün, yedi gece şenlik etmelerini bütün teb'ama emredeceğim. (Cariyelere) Şimdi de gidiniz Sûdâbe'yi getiriniz. (Cariyeler çıkarlar.) Bakalım onda da masumiyet görecek miyiz?

MÜNECCİM — Ben memul edemem şahım!

KÂHİN — Ben de hiç!

SİYAVUŞ — Tecrübeyi ben geçirdikten sonra Sûdâbe'yi de tecrübeye hacet görülmemesini şah babamdan rica eylemiştim.

KEYKAVUS — Hayır şehzadem hayır. Hain olan cezasını bulmalıdır.

SİYAVUŞ — Bir işaretle başını uçurtabileceğiniz bir kadının yüzü karasını!. Ama şayet varsa! Yüzü karasını yüzüne vurmak reva mıdır şahım?

(Cariyeler boş avdet ederek şahın yüzüne bakarlar.)

KEYKAVUS — Haniya Sûdâbe? Ha? Ne dediniz? Hasta mı dediniz? Temâruz öyle mi? Gidiniz mutlaka getiriniz. (Teberdarlara) Haydi siz de beraber gidiniz. Mutlaka alınız. Getiriniz. Keykavus-ı cihandarın emir ve fermanına kim isyan edebilirmiş? (Etrafa) Ah! Siyavuş'un ricasını gönlüm kabul ediyor ama hınzır kadının melanetini de bir türlü gönlüm affedemiyor! Bitti Sûdâbe

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

artık nazarımda Sûdâbe kalmadı. Mutlaka ya ateşe yanacak ya katlolunacaktır.

(Sûdâbe perişan bir halde, yalnız beyaz libaslar ile gelir.)

DOKUZUNCU MECLİS

Evvelkiler, Sûdâbe

SÛDÂBE — Yatakta idim. Hastayım. Yoksa emrinize elbette itaat ederdim. Teberdarlar giyinmeme bile müsaade vermediler. Bir melike hakkında bu kadar şiddet revâ mıdır?

KEYKAVUS — Şehzadem Siyavuş hakkında ettiğin iftiradan Siyavuş beraatını isbat eyledi. Bu halde sen birkaç cihetle zan altında kaldın. Evvelâ Siyavuş'a isnat eylediğin hıyanetle sen kendin müttehem sayılıyorsun. Saniyen bir de bir bigünaha iftira cihetiyle müttehemsin. Evvel emirde asıl hıyanetten beraat-ı zimmetini isbat için şu ateşten geçmelisin!

SÛDÂBE — (Kâhin ile Müneccime emr-i tavr ile) Söndürünüz o ateşi!

KEYKAVUS — Benim emrettiğim ateşi senin sözünle nasıl söndürürlermiş?

SÛDÂBE — Bir melik nasıl emir ederse bir melike de öyle emredebilir. Bunlar benim emrimi kabul etmeyecek olurlarsa bir padişah kızı, padişah karısı Sûdâbe'ye itaatsizlik gibi terbiyesizliği sen kendilerine öğretmiş olursun. Senin karın o kadar haysiyetsiz bir şey olur ki bir müneccim parçası da onun emrini tutmuyor denilir. Bu da sana züldür.

KEYKAVUS — Demek oluyor ki ateşten geçmeğe cesaretin yok da onun için böyle söylüyorsun.

SÛDÂBE — Evet! Ateşten geçmeyeceğim!

KEYKAVUS — Öyle ise kendini müttehem olmak üzere itiraf eyliyorsun. (Müneccim ile Kâhine) Söndürünüz ateşi! (Sûdâbe'ye) Bu halde cürmünü ağzınla da itiraf etmelisin.

SÛDÂBE — (Gayet azametli bir tavır ile) Hangi cürmümü? Hangi cinayetimi? Siyavuş'u sevmeği mi? Ona cürüm, cinayet demeyiniz şahım! Ona bahtiyarlık, saadet deyiniz! Evet! Ben Si-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

yavuş'u sevmek bahtiyarlığı ile bahtiyarım! Evet ben o ferişteyi sevmek, ona perestiş etmek saadetiyle mesudum!

HEPSİ BİRDEN — Aman Yarab!

KEYKAVUS — Ne büyük cüret! Vay nankör hınzır var! Seni bir dakika daha yaşatmak hatadır.

SÛDÂBE — (Onlar bu sözleri söylerken kendisi sözünü kesmeyip devam eyler) Cinayet mi? Cürüm mü? Dünyada cürümlerin en şeni'i sayılacak bir şey varsa o da Siyavuş'taki cemal-i bilkemale hayran kalmamak, perestiş etmemektir. Bu bir cinayettir ki onu irtikâb edeni af kabil olamaz.

KEYKAVUS — Ya a hınzır Siyavuş'u bu kadar sevdiğin halde onu kılıcımın hışmına uğratacak bir cinayeti nasıl isnat edebildin?

SÛDÂBE — Giran-kıymet bir cevhere kendim malik olamayacak olduktan sonra onunla başkasının tezyin eylediğini görmektense mahvına yürümeği tercih eylerim. Hasedin muktezâsı budur. Hem hased intikam kadar tatlıdır. Belki de intikamın aynıdır. Siyavuş için kendime cihanı, cihaniyanı rakip sayarım. Siyavuş'u mahvedersem bütün rakiplerimin hepsinden intikam almış kadar mütelezziz olurum.

(Biraz sükûttan sonra)

KEYKAVUS — Halbuki işte hıyanetin yine senin ayaklarına dolaştı. Hain! Tertip eylediğin iftira neticesinde vakıa bir kafa kesilecek ise de o baş Siyavuş'un kafası olmayacak imiş. Senin kafan olacakmış!

SÛDÂBE — (Kahramane ve fedakârâne bir tavırla) Siyavuş'un aşkı yolunda kurban olmağı maaliftihar kabul ederim. Cihandan intikam almış olamazsam bari kendi mecnunâne heveslerimden intikam almış olurum.

KEYKAVUS — (Teberdarlara) Götürünüz şu melunu celladlara! En büyük işkenceler ile kafasını bedeninden ayırsınlar.

SÛDÂBE — (Siyavuş'a) Elveda Siyavuş! Elveda! Senin aşkınla ne kadar işkence çekersem o kadar safa sürmüş olacağım! (Teberdarlar, cariyeler Sûdâbe'yi orta kapıdan çıkarırlar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ONUNCU MECLİS

Keykavus, Siyavuş, Müneccim, Kâhin

KEYKAVUS — Dünyada bu kadar cüret acaba Zâloğlu Rüstem gibi en büyük kahramanlarda bulunabilir mi?

SİYAVUŞ — Bu cüret değildir şahım. Bu cinnettir! Hattâ müsaade buyuracak olsan bir de reyim vardır ki arzederdim.

KEYKAVUS — Nedir reyin? Söyle Siyavuş, söyle!

SİYAVUŞ — Sûdâbe'nin katlini ferman ettin. Kendisini götürdüler. Hükm-i fermanın hemen icra edileceğine şüphe yoktur. Fakat Sûdâbe'nin başını bedeninden cüda etmekle onun aleyhindeki intikamını almış olur musun?

KEYKAVUS — Yalnız kendi intikamımı değil! Benim de senin de bütün İraniyanın intikamını almış olurum. Suriyeli bir aşiftenin İran tahtına sürmek istediği lekeyi daha sürmeden kendi kanıyla yıkamış olurum.

SİYAVUŞ — Ben olsam intikamımı böyle almazdım.

KEYKAVUS — Nasıl alırdın? Sûdâbe'ye daha şeni hangi cezayı bulurdun?

SİYAVUŞ — Çünkü Sûdâbe ölümü cana minnet biliyor. Şu çılgınlık halinde iken onu öldürmek asla ceza ve intikam sayılmaz.

KEYKAVUS — Ey ne yapmalı?

SİYAVUŞ — Bana kalırsa öldürmemeli. Bir hab-i ebedi ile hapsederek sevdasını kendisine işkence etmeli. Zaman geçip de aklını başına alınca bu işkenceyi o kadar müdhiş bulur ki, buna nisbetle ölüm ıztırabı hiç menzilesinde kalır.

KEYKAVUS — (Etrafa) Ah sevgili Sûdâbe! Sana kıymak benim de gönlümün tecviz edeceği şey değildir. Ama ne yapayım ki azîm bir mecburiyetle katlini emre mecbur oldum.

SİYAVUŞ — (Etrafa) Başka türlü rica etsem, ihtimal ki aleyhimde bir nazar-ı şüphe davet etmiş olurum. Babamın guya şiddet-i intikamına yardım etmiş gibi davranmak kâr-ı âkıldır.

KEYKAVUS — (Müneccim ile Kâhine) Siyavuş'un reyi hakkında ne dersiniz?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KÂHİN — Vâkıa onu yaşatmak hem de cenab-ı şehzadenin dediği gibi mahbusen yaşatmak öldürmekten daha müdhiş bir ceza demek olur.

MÜNECCİM — Bu işin sonundaki nuhusetten korkulmaz ise (etrafa) halbuki eflâkın muktezâ-yı hükmü olan bir şeyi tedbir ile tağyire imkân mı vardır. Sûdâbe'nin yıldızına baktığım zaman görmüş idim ki bu kadın ölmeyecek. Hem de onun yüzünden daha çok fenalıklar olacak.

KÂHİN — İşin sonundaki nuhusetten neden korkmalı? Şahımız saye-i Yezdanda her nuhusetten masundur.

KEYKAVUS — Evet! Evet! Sûdâbe'yi yaşatmak onu öldürmekten daha büyük bir azap sayılır. (Kâhine) Haydi söyle Sûdâbe'yi öldürmesinler. Alsınlar buraya getirsinler. (Kâhin çıkar) Hain karıyı öyle bir karanlık zındana hapsedeyim ki o zulmete nisbetle zulmet-i meyt güneşin ziyası kadar aydınlık sayılsın. (Sûdâbe, cariyeler, teberdârlar, Kâhin girerler.)

ONBİRİNCİ MECLİS

Heyet-i temâşâ

KEYKAVUS — Seni öldürmek hükmünü geriye aldım.

SÛDÂBE — O nimetten beni niçin mahrum ettin?

KEYKAVUS — Seni ömrünün son gününe kadar cehennemden daha karanlık bir zından içinde hapsedeceğim.

SÛDÂBE — Senin cellatlarının göremedikleri işi zındanda ben kendi kendime de görebilirim.

KEYKAVUS — Yanına telef-i nefse âlet olabilecek hiç bir şey koydurmam.

SÛDÂBE — Başımı zından duvarlarına vura vura kendimi helâk ederim.

KEYKAVUS — (Teberdarlara) Zındanın ta orta yerinde bir kazık çaksınlar. Sûdâbeyi duvara yetişemeyecek kadar kısa bağlasınlar, nefsini telef edememesi için ne yapmak lâzımsa yapsınlar. Haydi! Alınız götürünüz.

SÛDÂBE — (Siyavuş'a) Bunları hep senin için çekiyorum Siyavuş! Elveda! Senin için bu işkencelerin yüz bin mislini daha

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

çeksem o kadar bahtiyar olurum! Ah zalim! Sen benimle hemağuş olmağı kendine felâket sanıyordun. Ben senin hicranınla en büyük ukubetleri bile cana safa addediyorum.

(Hepsi «Aman Yarab! Ne cüretle!» diye kapıya doğru giderlerken perde iner.)

İKİNCİ PERDE

Kenkezer'de Efrasiyab'ın taht odası görünür. Perde açıldıkta Efrasiyab taht üzerinde bulunup sağında üç ve solunda üç nefer teberdar, gürzdar, tuğdar kaim görünüyorlar. Perde açılırken Gerşivez tahtın önünde zemin-bûs eder.

BİRİNCİ MECLİS

Efrasiyab, Gerşivez, Teberdarân

EFRASİYAB — Şehzade Siyavuş'un her konakta hüsn-i istikbali hakkında verdiğim emirler tamamı tamamına icra olundular ya? Ey Gerşivez.

GERŞİVEZ — Evet şahım elden gelen derecenin daima fevkına çıkılmağa çalışıldı.

EFRASİYAB — Bundan sonra da şehzade Siyavuş hakkında öyle elden gelen mertebenin daima fevkında hürmet ve riâyet edilmesini isterim. Zira kendisi yalnız galibimiz değildir. Yalnız misafir-i hasülhasımız da değildir. Hanedanımız azasından demektir. Öyle değil mi? Senin kızının oğludur ki bu halde benim de yeğenim demektir.

GERŞİVEZ — Evet şahım! Şanlı hanedanımızın en kahraman azasındandır. Yollarda gösterdiği hünerleri görmeliydiniz. Gûy ve çevgan oynamakta ben şimdiye kadar yalnız biçâre Suhrab'ı görmüştüm. Ondan sonra da Siyavuş'u gördüm. Başka cengâverlerin hiç birisi bunlara kıyas olunamazlar.

EFRASİYAB — Öyle ya! Zavallı Suhrab, Rüstem'in oğluydu. Vakıa babasının terbiyesini değil yüzünü bile görmemişse de o

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

cündîlik, o cengâverlik kendisiyçün tab'an mevrûs-ı peder idi. Siyavuş ise doğrudan doğruya Rüstem'in dest-i terbiyesinde perveriş bulmuştur... Ne diyorduk? Şehzade Siyavuş bu akşam buraya vasıl olacak mı diyordun?

GERŞİVEZ — Hattâ akşama kalmaz bile. Şimdi nerede ise zuhur eder.

EFRASİYAB — Bu kadar cengler ettim. Galib de oldum mağlup da, kişverler de fethettim, kişverler de kaybeyledim. Fakat bu vukuatın hiç birisi Turan zemin-i tarihini Siyavuş'un dehaleti vak'ası kadar tezyin edemez.

GERŞİVEZ — Buna hiç şüphe yoktur şahım!

EFRASİYAB — Ama Siyavuş'un pederi Keykavus'a gösterdiği muameleyi vazife-i bünüvvete mugayir mi addedersin?

GERŞİVEZ — Haşa!

EFRASİYAB — Bu işte Keykavus bir padişah şanına lâyık olacak vechile hareket etmediği gibi bir peder şanına da lâyık olacak harekette bulunmamıştır. Düşün bir kerre düşün ki Siyavuş bizimle cenk etti. Galebe çaldı. Şah Keykavus'un şaşaa-ı şân-ı askerîsini bir kat daha parlattı, mülk-i İran'a koca bir iklim daha zammeyledi. Bizimle muzafferâne ve fakat merdane bir muahede-i sulhiye müzakeresine girişti. Muzafferiyetiyle beraber o kadar mütavazı bulundu ki Siyavuş'tan başka hangi serdar bana o muahedeyi teklif etseydi imza etmezdim. Askerim kâmilen kırılıncaya kadar kendim de hâk-i zemin-i helâke serilinceye kadar cenkte devam ederdim. Yalnız Siyavuş'un nezaketi bana şu mağlubiyet acısını ehven göstererek muahedeyi de imza ettirmiştir.

GERŞİVEZ — Evet şahım! Başka türlü olsaydı o muahede imza edilmez idi. Hepimiz feda-yı can ederdik de yine o muahedeyi kabul etmezdik.

EFRASİYAB — Nihayet Keykavus'un bu muahedeyi beğenmemesi kâr-ı âkıl mıdır? Bu işte Keykavus yalnız Sûdâbe'nin reyiyle hareket etti. Sûdâbe'nin ki daha dün kafasını kesecek iken yine Siyavuş'un ricasıyla cezasını haps-ı ebede tahvil ettiği halde karıya olan mağlubiyeti metânet ve mekânetini mahvederek yine pençe-i esareti altına girmiştir.

GERŞİVEZ — Bu işte Sûdâbe yalnız Siyavuş'tan âşıkane intikam için fitnekârlıkta, hud'akârlıkta bulunduğunu Keykavus'un farkedememesi hakikaten şaşılacak bir şeydir. Bundan maada

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Keykavus bu mecnunâne hareketiyle yalnız o muahede-i galibâneyi kaybetmiş olmadı. Yalnız Siyavuş gibi bir kahraman oğlu elden çıkarmış olmakla da kalmadı. Zal oğlu Rüstem'i de gücendirdi ki en büyük zâyiatının birisi de budur.

EFRASİYAB — Vay Rüstem de mi darılmış?

GERŞİVEZ — Şahımıza henüz arzedilmedi mi? Evet Rüstem de darılmış. Orduyu bırakıp Zabulistan'a çekilmiş. Zira Keykavus asıl Rüstem'i hıyanetle ithama kalkışmış, «Siyavuş her ne kadar değerli bir kahraman ise de siyasiyât hususunda tecrübesiz bir çocuktur. Rüstem ise Turaniler tarafından meclûb olduğuçün Siyavuş'u aldatmış da böyle bir muahede ile iktifa ettirmiş» diye hanedan-ı İran'ın cedbeced bende-i sadıkı olan Rüstem-i pil-teni hıyanetle ithama kadar varmış.

EFRASİYAB — Öyle ise Rüstem de buraya niçin gelmemiş?

GERŞİVEZ — Gelecek imiş efendim! Fakat şimdiye kadar asla barışmamış olduğu Turaniler gibi bir düşman-ı ezeli ve ebedisi nezdinde misafirliğe tenezzülü şan-ı kahramanisi için zül addeyledikten maada eğer bu defa bize dehâlet edecek olursa rivayet olunan hıyaneti cidden tahakkuk eder diye düşünmüş, Rüstem ise asla aman vermeyeceği düşmanına iltica eder de kendi namına hıyanet hükmettirecek bir rivayeti teyide razı olmaz.

EFRASİYAB — Sanki bu hareket-i mecnunane ile Keykavus ne kazanacak? İran ordusu bizim leşker-i Turaniyana galebe ettiyse ancak Rüstem gibi Siyavuş gibi nâmdâr, tecrübekâr serdarların riyasetiyle, sevkıyla galebe etti. Bu nâmdâr pehlivanların yerlerini Tûs denilen herif gibi dörtlükler mi tutacak? Avn-i Yezdan ile İranilere bir kılıç atayım da kıyamete kadar acısını unutmasınlar. Her halde Siyavuş bize dehaletiyle ne oğulluk vazifesine ne serdarlık şanına münafi bir harekette bulunmamıştır. Babası onu oğulluktan tardedince münasebet-i übüvvet ve bünüvveti kendisi mahvetmiş olur. Bu halde Siyavuş'un iltica edecek öz babası kalmamış demek olur, valide tarafından büyük pederi ise sen olduğundan peder aşiyanesinden matrûd olan bir çocuk büyük pederinin aşiyanesine nakl-i mekân etmiş demek olur. Hele bu dehaleti şan-ı kahramanisine hiç münafi sayılamaz. Zira mülkümüzde bir tavır takınması lâzım gelirse o tavrın da tavr-ı galibâne olması iktiza eder. Ancak Siyavuş bize muahede-i sulhiyeyi imza ettirdikten sonra bir gün evvelki galibiyetinden başka tür-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

lü bir şeref ve menfaat aramağa hakkı da kalmamıştır. Muahedât-ı sulhıyye bir saat evvel düşman olan iki orduyu bir saat sonra dost eder. Bir an evvel musaraa eyleyen iki pehlivandan hangisi galip, hangisi mağlup olduğu görüldükten sonra pehlivanlar bir de musafaha ederler ki ikisi de yekdiğerinin evveiki gibi kardeşi oldukları bu musafahadan anlaşılır. İşte muahedât-ı sulhiyye bu son musafaha demektir. Evvelki düşmanlığı kuvvetli bir dostluğa tahvil eder. Bu halde Siyavuş amcasının mülküne, büyükpederinin hanesine bir dost, devletin nezdine misafir gelen bir kahraman-ı galib-şândır. Hakkında da ona göre riayet-i hürmet lâzımdır.

GERŞİVEZ — (Sağ tarafa bakarak) Sarayın avlusunda kalabalık çoğaldı. Galiba Siyavuş geldi, çattı.

EFRASİYAB — Koş öyle ise istikbal et! İlk lâkırdın olmak üzere benim tarafımdan vekâleten «hoş geldin ey şehzade-i âlinijâd!» de.

GERŞİVEZ — Ferman şahımındır. Fakat biz asıl müzâkere edecek işimizi müzâkere edemedik. Ne tedbir kurmalı ve nasıl hareket etmeli ki şehzadeyi burada alıkoyarak bir Turan serdarı etmeli? Bunu konuşamadık. Asıl kâr-ı âkıl şehzadenin pederi hakkındaki husumetini arttırıp intikam için yanına bir Turan ordusu vermek, bu ordu ile babası üzerine gönderip Keykavus'un kurduğunu başına getirtmek.

EFRASİYAB — Bunu tekrar müzakere edecek değiliz ya? Zaten vezirim Piran'ın da reyi bu değil miydi? Haydi sen şimdi koş, şehzadeyi istikbal et. (Gerşivez çıkar. Piran girer.)

İKİNCİ MECLİS

Efrasiyab, Piran

EFRASİYAB — (Piran tahtı öperken) Geldiniz mi Piran! Rahat yolculuk ettiniz mi?

PİRAN — Sayenizde pek rahat geldik şahım.

EFRASİYAB — Şehzade de nerede kaldı?

PİRAN — Saray önündeki büyük avluda bir güy ve çevgân oynuyor. Şahımız da kendisini temaşa ediyor zannındadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EFRASİYAB — (Yerinden kalkarak) Öyle ise gideyim temaşa edeyim.

PİRAN — Hayır şahım! Vâkıa cündilikteki, silâhşorluktaki mahareti temaşaya şayan ise de şu anda şahım ile mühim bir müzakerem vardır. Şehzade geldiği zaman güya oyununu görmüş gibi maharetini tahsin edersiniz elverir.

EFRASİYAB — (Henüz ayakta) Hani ya şu Siyavuş'u burada alıkoymak maksadını mı müzakere edeceksin?

PİRAN — Asıl maksat o ama aklıma daha mühim bir şey geldi. Keykavus mülk-i İran için yeni bir hanedan-ı hükümdarân teşkil eyledim diye iftihar ediyor. Pişdâdiyan hanedanı bende hitam buldu, Keyâniyan hanedanı da benimle bed'eyliyor diye mağrur oluyor. Öyle bir tedbir kurmalı ki kendisinde hitam bulan şey yalnız Pişdadiyan hanedanı olmasın, İran'ın istiklâli de kendisinde hitam bularak mülk-i İran tamamiyle Turan'ın yed-i zabtına geçmiş sayılsın.

EFRASİYAB — Aman Piran! Böyle bir şey mümkün olabilir mi?

PİRAN — Bir iş ibtidasında âkılâne tertib olunursa muhal zannolunan şeyler bile mümkün olur şahım!

EFRASİYAB — (Yerine oturarak) Çevgan temaşası hakikatan lâzım değil! Şu mühim işi müzakere edelim. Ey bu işin suret-i imkânı nasıldır bakalım?

PİRAN — Pek kolay! Kızın Ferengis Banu'yu Siyavuş'a nikâh edersin, sonra da Siyavuş'u kendine veliaht edinirsin. Cenab-ı Yezdan şâhıma çok ömürler versin. Eğer şahım Keykavus'tan evvel vefat ederse, Siyavuş şah-ı Turan olur. Keykavus'un vefatında pederinin mülkünü de hakk-ı mirası olarak zabteder. Eğer Keykavus daha evvel vefat ederse veliahdın damadın Siyavuş mülk-i İran'a mâlik olur. Her halde İran mağlup, Turan galip sayılır.

EFRASİYAB — (Biraz düşünür.) Hakikat Piran pek âkıl bir vezirsin! Dediğin şey zihnime pek muvafık geldi. Öyle ya! Ölüm dirim bizim için. Bahusus ölüm bizim için ölüm. İnsan müddet-i hayatı için bir düşünmek lâzım ise hîn-i memâtı için beş düşünmelidir. Mematımla mülk-i Turan'ın İran eline geçeceğini düşünerek dilhûn olmaktan ise ben öldükten sonra Turan'ı İran'a da

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

hâkim bir memleket olmak üzere bırakmak elbette pek büyük bahtiyarlıktır.

PİRAN — Mütalaamı beğendin ise hiç zaman kaybetme şâhım! Şu dakikadan bed ile icrâsına müsaraat et!

EFRASİYAB — Şu dakikada bu işin başlanacak hangi ciheti var?

PİRAN — Kerimen Ferengis Banu'yu çağırtıp meseleyi anlat! Şayet edeceği itiraz varsa şimdiden etsin de cevabını alsın.

EFRASİYAB — (Tekrar ayağa kalkıp tahtından aşağıya da inerek senanın ön taraflarına doğru gelip biraz telâşlıca) Ferengis için kolaydır. Asıl Siyavuş'u düşünmeli, acaba o da bu sureti kabul eder mi? Hiç yolda bir lakırdısını açtın mı?

PİRAN — Hayır şahım açmadım, ama böyle bir saadeti kabul etmeyecek adam mı farzolunabilir? Siyavuş ise yiğitliğinden ziyade, cengâverliğinden ziyade, feraset ve kiyaseti ile insanın nazar-ı takdirine çarpar bir şehzadedir.

EFRASİYAB — Dur öyle ise kızımı çağırayım! (El çırpar bir cariye girer.) Kızım Ferengis Banu'yu çağır. Şimdi, hemen şimdi buraya gelsin. (Cariye çıkar.) Ey Piran! Eğer şu işi başa çıkarabilirsek memleketimize öyle bir hizmet etmiş oluruz ki bizden evvel gelip geçmiş olan padişahların hiç birisi böyle bir hizmete muvaffak olamamışlardır.

PİRAN — Cenab-ı Yezdan'ın lutfundan ümit ederim ki bu işe muvaffak olarak. (Ferengis yanında iki cariye olarak girer.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Efrasiyab, Ferengis, Piran, teberdarân, cariyeler

FERENGİS — (Daha kapıdan girerken) Aman babacığım! Bir kahraman ki, ressamların tasvirini tersîmde âciz kalacakları kadar güzel! Suhrâb'ları, Rüstem'leri âciz bırakacak kadar cündî! Cengâver!

EFRASİYAB — (Yavaşça Piran'a) Bu işte hiç müşkilât tahmin edemiyorum. Dünyada hiç bir kahramanı beğenmeyen Ferengis'i görüyor musun?

PİRAN — Evet şahım! İş pek kolay görünüyor!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FERENGİS — Fakat babam tahtından niçin inmiş? Babacığım! Pek mühim bir iş olmalıdır ki sen tahtından inesin.

EFRASİYAB — Ya şehzade Siyavuş'un bize misafir gelmesi az mühim işlerden midir?

FERENGİS — Ha! Hakkın var babacığım!

EFRASİYAB — Fakat ondan daha mühim bir iş var!

FERENGİS — O hangisi?

PİRAN — Şahım müsaade buyurursa o daha mühim işi de Ferengis Banu'ya ben arzedeyim.

EFRASİYAB — Pekalâ! Sen söyle Piran! Senin ağzın daha düzgündür.

PİRAN — (Ferengis'e) Ey bânû-ı ferişte-sûret! Seni melike-i İran ve Turan etmek istiyoruz.

FERENGİS — Melike-i İran ve Turan mı?

EFRASİYAB — Evet kızım! Hem İran'a hem Turan'a seni ferman-fermâ edeceğiz.

FERENGİS — Aman babacığım! Aman ey Piran! Bu nasıl lakırdı?

PİRAN — Şimdi buraya gelirken ilk lakırdın cemalini, silâh-şorluktaki kemalini medheylediğin Şehzade Siyavuş Cenab-ı Efrasiyab'ın damadı olunca bu emel hasıl olmuş bitmiş demektir.

EFRASİYAB — Benim damadım, yani senin de zevcin!

FERENGİS — (Mahcubâne) Hiç hayal ve hatıra gelmez bir şey!

PİRAN — Hatıra mutlaka gelmesi lâzım olan şey!

EFRASİYAB — Evet kızım! Ömrünün son gününe kadar uzleti ihtiyar edecek değilsin ya? Elbette beni bir damada nail edeceksin!

PİRAN — Halbuki sana Siyavuş'tan münasip koca, şahımız Efrasiyab'a da Siyavuş'tan münasip damat olamaz.

EFRASİYAB — Bundan maada Keykavus'tan sonra mülk-i İran da Siyavuş'un hakkıdır. Kendisini Turan'a da veliahd... yani sana müşterek edersem işte İran ve Turan'ın melikesi sen olmuş olursun.

FERENGİS — (Bir hayli düşündükten sonra) Ben yalnız şah babamın sağlığını isterim.

EFRASİYAB — (Gülerek) Ona şüphe yok. Bahusus ki kendi sağlığını ben herkesten, hepinizden ziyade arzu eylerim. Fakat

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

felek insanın arzusu gibi dönmez. Bizden evvel bunca padişahlar gelmişler, geçmişler! Biz de geldik geçeceğiz. Daha niceleri gelecekler, geçecekler kızım! Şu halde ben gözlerimi kapadığım zaman mülkümü kudretli bir pehlivanın dest-i muhafazasına terketmiş olursam elbette kalbim mutmain olarak gözlerimi kaparım! Hele o pehlivanın öteden beri hevesim olan mülk-i İran'ı da mülküme zammedebileceğinden emin olursam daha ziyade mutmain olurum.

PİRAN — İşin ehemmiyetini anladın ya? Ey banu! Artık emr-i pedere muhalefet lâzım gelmez.

FERENGİS — Evet! Ben de emr-i pedere muhalefet eden kızlardan değilim! Pederimin emrine tâbiim!

EFRASİYAB — Aferin kızım! Haydi sen dairene çekil de icabına göre ben seni çağırırım! (Ferengis çıkar. Gerşivez girer.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Efrasiyab, Gerşivez, Piran, Teberdârân

GERŞİVEZ — Gûy ve çevgân oyunu bitti şahım! Şehzade şimdi buraya gelir.

EFRASİYAB — Buyursun. Fakat evvel be evvel sana da haber vereyim ki biz Piran ile Ferengis'in Siyavuş'a tezvicini müzakere eyledik.

GERŞİVEZ — (Kemal-i telaşla) Ey!

EFRASİYAB — Aklında olsun da işi Siyavuş'a da teklif eylediğimiz zaman bize yardım edersin. Siyavuş'u kendime veliahd da edinirsem ben, Keykavus öldükten sonra İran mülkü de Turan'a zammolunarak her halde Turan namı cihangir olmuş olur.

GERŞİVEZ — (Etrafa) Aman Yarab! Ümitlerim mahvoldu demek! Ben Efrasiyab'ın kardeşi iken saadete başkası konsun! (Efrasiyab'a) Evet efendim! Bunu hattâ ben de düşünmüştüm. Şu kadar ki müneccimler, hepsi bu nikâhın neticesi hayırlı olmayacağını söylediler.

PİRAN — Adam onların sözünde ehemmiyet mi olur? Boş şeyler! Batıl hulyalar!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GERŞİVEZ — Nasıl boş şeyler! Böyle bir izdivacın menhus olacağını katiyyen hükmeylediler. Hem de nuhuset mutlaka kızı vuracakmış. Ferengis Banu'ya yazık değil mi?

EFRASİYAB — Acayip! Öyle söylediler ha? Ya bunun çaresi?

PİRAN — İnanmayınız efendim! Ben de bir zaman müneccim değil miydim? Bana da hükümdarlar böyle şeyler sormazlar mıydı? Aklım ne kadar ererse bir şeyler düzüp uydurup bir cevaptır verirdim. Doğru çıkarsa bahtıma! O zaman maharetim alkışlanırdı. Doğru çıkmadığı surette «filanca bilir. Sonradan filanca bir cevapla karar eylediği için evvelki nuhuset bertaraf olmuştur» gibi bir tevil ile kendimi ayıptan kurtarırdım. Bu müneccimliğin, sihirbazlığın filanın hepsi boştur boş!

GERŞİVEZ — Ben bildiğimi arzedeyim de siz istediğinizi yapınız. Fakat bu nuhuseti Ferengis'e de haber vermek boynumun borcudur. Bakılsa Siyavuş kızımın oğlu olduğu için onun şöyle bir ikbalini en ziyade ben arzu etmeliyim. Fakat ne yapayım ki Ferengis de kardeşimin kızıdır. Bir menhus izdivacla bedbaht olmasını istemem. (Etrafa) Evet! Asıl kızı korkutmalı ki izdivacı kabul etmesin.

PİRAN — İş yalnız müneccimlerin haber verdikleri nuhusetten ibaret ise kolayı bulunur. Şu kadar ki nuhuset Ferengis tarafında mı yoksa Siyavuş tarafında mı onu da sordunuz mu?

GERŞİVEZ — Sormaz mıyım ya? Sordum. Ferengis gibi bülend-ahter bir kızın taliinde nuhuset olur mu? Nuhuset yalnız Siyavuş'un taliinde imiş. Siyavuş'a tezvic olunacak kızın başına mutlaka bir büyük felâket gelecekmiş.

PİRAN — Öyle ise ben onun kolayını bulurum. Na işte Şehzade geliyor.

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Siyavuş, İki teberdar daha

EFRASİYAB — Gel kahramanım! Gel Şehzadem!

SİYAVUŞ — Fakat şahım kendi tahtı üzerinde bulunmaz ise ben nereyi öpebilirim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EFRASİYAB — Senin gibi hem anadan hem babadan hükümdarzâde hükümdar olan bir kahraman-ı zamanı istikbal için tahtımdan aşağıya inmek bence en büyük bir ihtiramdır.

SİYAVUŞ — Fakat benim gibi hışm-ı pederden firar eden bir bedbaht bu kadar büyük bir ihtirama lâyık görülür mü?

EFRASİYAB — Bence daha büyük tazime, tekrime de lâyıksın, pehlivanım! Senden başka kim gelse hattâ baban Keykavus gelse hem de bana galip olduğu halde gelse yine tahtımdan kımıldanmazdım, ama boynuma kemend atarak beni sürükleyip indirecekmiş. Galip olduğu için buna hakkı olabilir idiyse de bir padişah son rûz-ı felâketinde bile tahtından kımıldanmaz. Fakat sen bütün cihanın şehriyaranından daha şanlı, şerefli bir şehzadesin. Sana bu ihtiramı edersem şerefime halel gelmez, daha ziyade artar!

PİRAN — Zira bu hürmeti, bu tazimi şayan-ı tazim bir kahraman hakkında mahzâ can ü gönülden bir lutuf ve inayet olmak üzere ifa eder de onun için şahımızın şanı, şerefi artar!

SİYAVUŞ — Öyle ise bu kadar âlicenab olan bir padişahın tahtı boş olduğu halde de öpmek en mukaddes borcumuz olur. (diye eğilip kemal-i tazim ile tahtı öper.)

GERŞİVEZ — (Etrafa) Hazır onlar şu bahiste iken ben gideyim Ferengis'in kulağını doldurayım (çıkar).

EFRASİYAB — Demincek hışm-ı pederden firar gibi bir söz söylüyordun, fakat...

SİYAVUŞ — Evet şahım! Hışm-ı pederden... daha doğrusu Sûdâbe'nin hilesinden, hud'asından cenah-ı himayenize iltica etmiş bir âcizim!

EFRASİYAB — Öyle deme şehzadem! Şimdi kardeşim Gerşivez ve vezirim Piran ile de bunu söyleşiyordum. (Etrafını arayarak) Onlar nereye gittiler? Ha! Görecek bir mühim işleri vardır. Zarar yok. Biz kendimiz görüşürüz. Ne diyorduk. Onlarla da bu işi konuşuyorduk. Şehzade Siyavuş'un bize ilticaya hiç mecburiyeti yoktur. Zaten Turan'ın nısfını hakk-ı galibiyeti ile fethetmiş, maiyetinde Zâloğlu Rüstem gibi bir kahraman ile yüzelli bin kişilik de bir galip ordu bulunursa Siyavuş'un kimden korkusu olur? Korkması lâzım gelen bir adam varsa o da pederin Keykavus'tur.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SİYAVUŞ — Hayır! Benim kadar hakk-ı ubüvveti tanıyan bir oğuldan babası hiç bir vakit korkamaz. Ne babama ne vatanıma zerre kadar buğzum yoktur. Hattâ hud'alarıyla bana şu âr-ı firarı irtikâb ettiren Sûdâbe'den bile intikamı tecviz edemem.

EFRASİYAB — (Etrafa) Öyle ise işimiz güçleşecek! (Siyavuş'a) Hayır, meramım o değil! Korkacak bir kimse var ise o da Keykavus'tur demekten meramım daha dün hıyaneti tahakkuk eden bir kadının sözüne kapılıp da seni de Rüstem gibi bir sadık ve kadîm bendesini de gücendirmiştir. Öyle karı aklı ile hareket edenler gerçekten korkmalıdırlar. Bahusus bir hain kadının aklıyla hareket edenler!

SİYAVUŞ — Zavallı Rüstem!

EFRASİYAB — Evet Rüstem de zavallıdır.

SİYAVUŞ — Benden ziyade şayan-ı eseftir.

EFRASİYAB — Hayır! Hata ettin. Zavallı demememeli! Acımamalı! «Koca Rüstem!» diye şânını bir kat daha tebcîl etmeli. Zira gördüğü hakaret havsala-ı beşerin tahammül edemeyeceği bir şey iken yine efendisinden intikam gibi bir nankörlüğü kabul etmemiş. Sesini, sadasını keserek kendi mülküne Zablistan'a çekilmiş. Cihanda bundan büyük itaat mı olur?

SİYAVUŞ — İtaatını ne kadar büyültürse babamın kendi hakkındaki haksızlığını da o kadar büyültür. Zira düşünmelidir ki Mazenderan ikliminde babam bir takım cadıların, sihirbazların, devlerin, perilerin tılsımlarına sihirlerine uğrayarak gözleri bile kör olduğu zaman can fedasını göze aldırarak kendisini kurtaran Rüstem olmuştur. Suriye cenginde o sevgili karısı Sûdâbe'nin babası tarafından hayal ve hatıra sığmaz hud'alara, hilelere uğrayıp adeta esir kaldığı halde bir yandan kendisini kurtaran diğer taraftan da sizin Turan ordusuna meram anlatan yine Rüstem olmuştur. İran'a hususuyla babam Keykavus'a Rüstem kadar hizmet etmiş bir pehlivan daha var mıdır? Keşki babam beni gözleri önünde boğazlatmış olsaydı da Rüstem'i darıtmasaydı.

EFRASİYAB — Vâkıa pek yazık oldu. Şu kadar ki bir kavmin ziyanı diğer kavim için menfaat olur. İran'dan sizin gibi iki pehlivanın gaybubeti bizi bir hiss-i düşmanâne ile de sevindirir. Hele o iki kahramandan birisine biz mâlik olursak, şüphe yok ki sevincimiz daha ziyade artar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SİYAVUŞ — Hayır efendim! Şah-ı cihandâr Efrasiyab bize mâlikiyet arzusunda bulunmaz. Keykavus'a galebe için Turan zemininde pehlivan tükenmiş değildir. Bir İranlının zûr-ı bâzusuna ihtiyaç göstermez, hem ben birkaç gün payitaht-ı Turan olan şu Kenkezer'de misafir kaldıktan sonra şahın müsaadesiyle şark hududu üzerine Çin taraflarına gideceğim.

EFRASİYAB — Birkaç gün misafir olduktan sonra mı?

SİYAVUŞ — Evet şahım! Eğer pederimin gazabından kaçmış olsam buraya kadar firarım kâfi görülürdü. Fakat ben Sûdâbe'nin hilesinden, hud'asından firar ediyorum. O hud'akâr beni burada da rahat bırakmaz. Kaçmalıyım şahım! Daha uzaklara kadar gitmeliyim!

EFRASİYAB — İstediğin gibi harekette muhtarsın şehzadem! Haşa ki burada seni esir yahut mülteci nazarıyla telakki edeyim! Hem de seni baban aleyhine intikama sevketmek gibi bir hatayı ben nasıl irtikâb eyleyebilirim ki nazarımda senin kadr ü kıymetini bir kat daha ilâ eden şey işte baba oğul hukukuna olan riayetindir. O yolda hukukperver bir şehzade olursan elbette buradaki büyükbabanın ve büyük amcanın da hatırlarına, hukuklarına riayet edersin. Şu kadar ki herkesin hukukuna riayet eden pehlivan Siyavuş'un riayet edeceği bir hak daha vardır ki o da kızım Ferengis'in hukukudur.

SİYAVUŞ — Kızın Ferengis Banu'nun hukuku mu?

EFRASİYAB — Evet şehzadem! Büyük amcanın kızı demektir. Bilirsin ki usulen seninle izdivacı lâzım gelir. Bu izdivac da babanın hukukuna riayetsizlik gibi bir şâibe olmadıktan başka yarın bana da emr-i Yezdan vâki olunca İran ve Turan hükümdarlıkları Ferengis ile sende cem'olarak iki memleketin ikisi de bunca senelik muharebâta nihayet vermiş olurlar. Bademâ ikisi bir memleket gibi yaşarlar ki bu musalaha-ı ebediyye nimeti İran'ı da Turan'ı da bahtiyar eyler.

SİYAVUŞ — Evet öyledir amma...

EFRASİYAB — Yine düşünebilirsin? Fakat işin bizcesi çoktan düşünülmüştür. Bu işte Keykavus'un da itiraz edeceği veyahut seni ta'yib edebileceği hiç bir şey yoktur.

SİYAVUŞ — Vâkıa sana damat olmak şerefi insanın her halde yüzünü güldürecek şereflerdendir. Lâkin payitahtına iltica edişim zaten «düşmana iltica etmiş bir ordu ile intikama gelecek-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

miş» gibi bir iftiraya meydan açtığı halde şimdi bir de sana damat oluşum bu iftiraları kuvvetlendirmez mi?

EFRASİYAB — İftiranın aslı çürük olduktan sonra bir kat daha peyda edeceği kuvvet o çürüklüğün kuvvetlenmesinden ibaret kalır

SİYAVUŞ — Hayır şahım! Bunun bir başka çaresi var ki eğer beni hakikaten bahtiyar etmek istiyorsan beni kendine damat eyledikten sonra o çareyi de reddetmezsin!

EFRASİYAB — Seni hakikaten bahtiyar edecek çare hemen şimdi şu anda tahtımı da tacımı da sana terketmekten ibaret ise hiç çekinme söyle, Huda hakkıçün terk ve feda ederim.

SİYAVUŞ — Yok padişahım! Tahtın, tacın sana mübarek olsun. İstediğim şey yalnız Ferengis Banu ile beraber şark hududu üzerine çekilmek, oralarda vakit geçirmektir.

EFRASİYAB — Hay hay! Bu ricanın olunmayacak neresi var? Demek oluyor ki işimize karar verdik, bitirdik!

SİYAVUŞ — Ferman senindir şahım!

EFRASİYAB — Öyle ise kızıma da bir haber göndereyim (diye teberdarların birisinin yanına sokulup dışarıya gönderir.)

SİYAVUŞ — (Etrafa) Efrasiyab'ın şu semahatı akla sığar şey değildir. Bu işte ne kadar ihtiyatlı davransam azdır bile!

EFRASİYAB — (Senanın iç tarafında, etrafa) Maksadın bu kadarı hasıl olduktan sonra tamamiyle husulü de temin olunmuş demektir. Ha! Kızım da geliyor. (Ferengis iki cariye ve Gerşivez ile girerler.

ALTINCI MECLİS

Evvelkiler, Ferengis, Gerşivez vesaire

SİYAVUŞ — (Kızı görünce etrafa) Aman Yarab, ne âfet!

EFRASİYAB — Gel kızım hem misafirimiz hem damadımız şehzade Siyavuş'un kudûmünü tebrik et!

FERENGİS — Safa geldin kahraman Siyavuş! Kudûmünü tebrik ederim pehlivanım!

SİYAVUŞ — (Yerlere kadar eğilerek) İltifatını bahtiyarlığımın en büyük alâmeti sayarım.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EFRASİYAB — Kızım Ferengis! Babanın ve heyet-i erkân-ı devletin reyleriyle şehzade Siyavuş'a seni namzet etmişimdir. Bir melike-i âli-nijad kendi nişanlısına ne yolda muamele-i dilnüvazide bulunursa, sen de şehzade Siyavuş'a öyle dilnüvazâne muamele et.

GERŞİVEZ — Namzetlik resmi icrâ olundu mu? Karar-ı kat'i verildi mi?

EFRASİYAB — Evet! Kızım evvelce rıza göstermiş olduğu gibi Siyavuş da..

GERŞİVEZ — Hayır padişahım! Ferengis Banu'nun evvelki rızasında hüküm yoktur, ahkâm-ı nücum iktizasında mutlaka nuhusetli olan bu izdivacı banu kabul etmiyor.

SİYAVUŞ — (Telâşla etrafa) Aman Yarab! Bu mâni de nereden çıktı. Ben bu afet-i devranı gördükten sonra mahrumiyetine nasıl katlanabilirim?

EFRASİYAB — Kabul etmiyor mu? O nasıl lakırdı Ferengis?

FERENGİS — Babamın emrine itaat etmemek haddim değilse de amcam müneccimlere baktırmış, bu izdivacta şehzadeye bir şey yoksa da zevcesine pek büyük bir musibet muhakkak imiş.

(Piran elinde kızı Cerire olduğu halde telâşla içeriye girer.)

YEDİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Piran, Cerire

PİRAN — Muhakkak değil imiş! Hayır yalandır Ferengis! Yalandır şahım! Böyle şeylerin hiç aslı faslı yoktur!

EFRASİYAB — Aslı faslı olsa bile hani sen buna bir çare, bir tedbir bulurum diyordun!

PİRAN — Evet bulacağım, buldum bile! Ben şahımın uğrunda nasıl vücudumu, canımı feda edebilirsem kızım Cerire de şahımın hanedanı uğrunda vücudunu, canını öyle feda eder.

EFRASİYAB — O ne demek Piran?

PİRAN — Padişahım, ahkâm-ı nücum iktizâsınca şehzade Siyavuş'un zevcesini bir büyük nuhuset, bir dehşetli musibet tehdid etmiyor mu imiş?

FERENGİS, EFRASİYAB ve GERŞİVEZ — Evet, Evet!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

PİRAN — İşte o dehşetli musibete evvel be evvel kızım Cerire göğüs verecek! Kızımı Siyavuş'a nikâh edeceğim, hükm-i nücum ne ise yerini bulsun. Varsın kızım helâk olsun. Ondan sonra Ferengis Banu'yu nikâh ederiz. Her halde Ferengis Banu ile şah Siyavuş'u İran ve Turan'ın ikisine birden ferman-ferma eyleriz.

FERENGİS — Ah benim için Cerire kendisini feda edecek ha!

PİRAN — Evet banu! Hem de kemal-i iftihar ile, bu fedakârlığı göze aldıracaktır. Varsın tarihlerde bir de böyle emsalsiz bir fedakârlığın misâl-i yegânesi kalsın.

SİYAVUŞ — (Etrafa) Öf aman Yarab, Cerire de ne kadar güzel!

EFRASİYAB — (Gerşivez'e) Ey buna ne dersin kardeşim! İşte işin içindeki nuhusete, musibete hep Cerire göğüs verecek, kızım için artık korkulacak bir şey kalmıyor.

FERENGİS — (Efrasiyab ile Gerşivez bu sözleri teâti ederler iken etrafa) Ah ben musibete de razıyım keşki için içine bir Cerire girmemiş olsa da Siyavuş ile doğrudan doğruya ben bekâm olsam.

GERŞİVEZ — Zahir-i halde öyle görülüyor şahım, ama ben derim ki işin bu cihetini de bir kerre kâhinlere, müneccimlere danışsak! (Etrafa) Başka bir tedbir kurmak için bu kadarcık olsun zaman kazanmalıyım!

PİRAN — Varınız, sorunuz! Soracağınız kâhin, müracaat edeceğiniz müneccim benden daha hünerli değildir ya! Ben diyorum ki bu işte asla nuhuset yoktur. Varsa kızıma isabet eylesin. Size istediğiniz müneccimlere müracaat etmeniz için bir sene müsaade veriyorum. Bir sene sonra da yine bugünkü gün Ferengis Banu ile Siyavuş'un nikâhını kıyacağım! Ne dersin banu?

FERENGİS — Babam ne emrederse ben onu kabul ederim.

EFRASİYAB — Baban da Piran'ın dediği gibi diyor kızım!

PİRAN — O halde kararımız verildi demek! Şimdi nişan takmak resmini icra edelim. Çıkar şehzadem kolundan bazubendini de Ferengis banunun koluna tak. Sen de ey banu, kendi bazubendini çıkar da şehzadeye tak! (Bazubendleri teâti ederler.)

EFRASİYAB — İki büyük memleketin bahtiyarlığını itmam edecek, ara yerde sulh-ı ebediyi tesis eyleyecek olan böyle mübarek bir nikâha nuhuset mi sığarmış?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GERŞİVEZ — (Etrafa) Benim ümitlerim mahvolduktan sonra bu işte en büyük nuhuset, en müdhiş musibet benim hilelerim, hud'alarım olacaktır.

EFRASİYAB — Haydi öyle ise damadım büyük avluda bir gûy u çevgân oyunu daha oynasın da bütün teb'ama da şehzade Siyavuş damadım olduğu ilân edilsin.

(Cümlesi çıkarlar iken perde iner.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Efrasiyab'ın sarayında bir salon)

BİRİNCİ MECLİS

Gerşivez yalnız

GERŞİVEZ — (Bir tavr-ı müstehziyane ile) Turan-ı şarkî hükümdarı Siyavuş bahadır ha? Peh! Peh! Peh! Yarın da bütün Turan'ın hükümran-ı sahib-kararı olacakmış. Keh! Keh! Keh! Hele öbür gün İran'ın da şehriyar-ı âli-tebarı kesilecekmiş. Siyavuş cihandar vesselâm! Oh! Oh! Oh! Ey bu kadar ikbale sebep? Çünkü herif Zaloğlu Rüstem'le beraber bize bir alâ kılıç attıktan sonra guya babasının hışmından korkup yine bize dehalet etmiş. Şu kardeşim Efrasiyab'ın da aklı var mı? (Gezinir) Fakat kabahat yalnız Efrasiyab'da değil! Hınzırlığın büyüğü o Piran dedikleri hud'akârda! Siyavuş rub'ı meskûna mâlik olduğu zaman kendisi de vezir-i azamı olacak, Siyavuş namına kendisi hüküm sürecek de onun için bu tertipleri kurdu. (Gezinir) Kardeşim Efrasiyab'a meram anlatmak ne müşkil şey! Bu herifi şark tarafına gönderdin ama başına belâ peyda eyledin derim dinlemez. İdaresine havale eylediğin Turan vilâyetlerinden maada Çin'den de birkaç vilâyet zapteyledi, adeta koca bir devlet kurdu derim, «bana hizmet ediyor. Arzuma muvafık hareket eyliyor» diye yine Siyavuş'u tahsin eder. «Canım Şarsan dedikleri yer bir şahin kayasından ibaret iken herif Kenkezer'de senin pay-i tahtından daha mamur bir pay-i taht vücuda getirdi» derim, kıskanacağına memnun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

olur. Gittim kendi gözümle gördüm. Hint seyahatimden avdetimde uğradım. O ne saraylar! Ne kasırlar! Ne âli binalar! Ne Isthar' da emsali var ne Kenkezer'de! Hele Siyavuş'un tavrı adeta bir padişah tavrı! Herif Efrasiyab filan tanıyor mu? Ne zaman istemiş olsa yüz bin kişi ile üzerimize yüklendiği gibi işimiz bitti gitti! (Gezinir) Nihayet güç hal ile Efrasiyab'a meram anlatabildik de herifin hıyanetini uzaktan uzağa bir yoklama etmeğe razı edebildik. Bereket versin de benim tedbirlerim Siyavuş'un hilelerine galebe etti. Eğer ben el altından Siyavuş'a mektuplar gönderip «Efrasiyab senin kafanı kesecektir. Aklını başına al da ona göre başının çaresini düşün» demeseydim, şeytan Siyavuş Efrasiyab'ın her yazdığı mektuba her sorduğu şeye gayet itaatli bir oğul gibi cevap vererek şahta hasıl eylediğim ilk tesirin de hiç hükmü kalmayacaktı. Ama bir kere başından korktuktan sonra öyle ihtirazlarda bulundu ki Efrasiyab'ın emniyetini kendi kendisine kaybeyledi. Hele en sonunda Efrasiyab'ın ettiği davete icabet göstermemesi artık isyanında şüphe bırakmadı. Dur bakalım! Ferengis'in teminatıyla yola çıkmış, bugün buraya vasıl oluyormuş. Gel şehzadem gel! Seni öyle bir istikbal edelim ki bak geçen seneki istikbal buna benzer mi? İstikbalinin velvelesi bütün Kenkezer'i ve Turan'ı değil bütün İran'ı ve İsthar'ı da yerinden oynatsın! (Bir teberdar elinde bir mektup olduğu halde girer.)

İKİNCİ MECLİS

Gerşivez, teberdar

GERŞİVEZ — O ne? Bir mektup! (Hemen alır açar göz gezdirir) Aman Yarab! Sûdâbe'den! (Teberdara) Bu mektubu bir derviş getirmiş öyle mi? O dervişe pek ziyade izzet, ikram etmeli! (Sûdâbe'nin mektubunu okur.) Ünvandan elkabdan sarf-ı nazar, ey şehzade-i hikmet-şinas! İstediğin mektubu Keykavus'a yazdırıp imza ettirip bu mektubu leffen gönderdim. Mektubumu isal eden derviş en emin bir adamımdır. Sen de bana verdiğin vaadin icra olunduğunu o derviş ile tarafıma tebşir edersen sözünü tutar bir kahraman addolunursun. İmza; Melike-i İran Sûdâbe Banu! (Gezinir) Aferin Sûdâbe! Şimdi bir de şu Keykavus'un

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

mektubunu okuyalım (diye onu hafiyyen okur) Bunu cehren okuyamam. Kendi kulaklarıma bile emniyet edemem. (Okumakta devam eder.) Âlâ! Âlâ! Tamam istediğim gibi! İstediğimden bile âlâ! Aferin Sûdâbe! Sana hain diyen, fena karı diyen haltetmiştir. Dünyada fikirsiz, hissiz, kinsiz, yüreksiz adamlardan ne hasıl olur? İnsan olanda insanlığın her hali bulunmalıdır. «Kocan Keykavus'a şu yolda bir mektup yazdırıp bana isal edersen Siyavuş'un kafasını da kestirebileceğime hiç şüphe etme!» diye bir haber göndermiştim. İşte yazdırmış, mühürletmiş, göndermiş. Vakıa ben bu mektuba mâlik olmadığım halde de işimi gördüm ya! Fakat bu mektup elde oldukça Siyavuş'un boynu kıldan incedir. Pöf! dediğim gibi o ince boyun da kopuverir! (Mektubu koynuna koyarak) Siyavuş kardeşimin koynunda bir yılan idi. Ben ise koynuma o yılanın panzehirini koyuyorum. (Gezinir) Ah! Vaktiyle şu Ferengis'i Siyavuş'a tezviç kararını bozabilmiş olsaydım Siyavuş şimdiye kadar çoktan Ehrem'in cehennemi dibine gitmişti. Ne yapayım ki Piran dedikleri habîsin hud'asını reddemedim! (Kapıya bakarak) Vay! Habîs buraya geliyor. Acaba ne işi var? Suratı da pek bozuk!

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Gerşivez, Piran

GERŞİVEZ — Hayır ola arkadaş! Seni sarayın bu taraflarında görmek kabil olur muydu? Hayır ola!

PİRAN — Şahtan kaçıyorum.

GERŞİVEZ — Şahdan mı? Vay şah sana gazap mı etti?

PİRAN — Hayır! Ferengis ile Siyavuş şuraya şehrin kenarına kadar gelmişler de şah biçâre Siyavuş'u derzencir olarak zındana nakl emrini verecekmiş. O emri benim vasıtamla verdirmek isterse beni bulamasın diye buraya kadar geldim.

GERŞİVEZ — Gelmişler ha! Ne güzel! Fakat bir adam efendisinin emrinden böyle firar eder miymiş?

PİRAN — Şahın bendesi yalnız ben değilim ya? Varsın bu fâci emri de bir başka bendesiyle verdirsin.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GERŞİVEZ — (Etrafa) Aman benimle verdirsin benimle! Ben daha buralarda ne duruyorum? (Piran'a) Yanında sen yok ben yok olur mu? Bari varayım ben gideyim.

PİRAN — Fena etmezsin, arkadaş!

GERŞİVEZ — Evet! Gideyim! Bugün pek mühim bir gündür! (Çıkar.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Piran (yalnız)

PİRAN — Ah hud'abaz herif! Her fenalığa sebep sen değil misin? Siyavuş için tertib ettiğim ikbal dünya yüzünden ceng u cidali kaldırmanın en kestirme yolu idi. Cenab-ı Yezdan insanlar arasında sefk-i dima kalkmamasını istediği için araya bu hilebazı soktu. Bu senin hafidin a herif! Şimdi kardeşin zaman-ı hükümetinde ne kadar mukbil, ne derece bahtiyar isen, hafidinin zamanında da öyle mukbil, belki daha ziyade bahtiyar olursun. (Gezinir) Evet! Âmâli ne olduğunu biliriz. Aradan Siyavuş çıkarsa Turan veliahdliği kendisine kalacak. A miskin! Öte tarafta İran'ın Zal'leri Rüstem'leri, Tus'ları varken sen Turan'da şahlık mı edebilirsin? Bu kadar şiddetiyle beraber işte kardeşin Efrasiyab bile onlarla başa çıkamadı. Siyavuş gibi İran'ın en genç bir pehlivanı elinde mağlup oldu. Seni o heves ettiğin sadr-ı ikbalde üç gün bile bırakmazlar! Fakat kime anlatırsın! (Gezinir) Varsınlar ne halleri varsa görsünler, ben vazife-i sadakatimi ifa ettim. Fakat ara yerde Siyavuş gibi bir pehlivana yazık olacak! Hud'akâr herif! Efrasiyab'ı istediği gibi doldurmuş. Mutlaka çocuğun kanına girmek azmine düşürmüş. Şehir kenarına vasıl olduğu haberi gelir gelmez «mukayyeden zındana götürsünler» emrini verdi. Mukaddimesi bundan ibaret olan bir muamelenin neticesi ne olacağını düşünmek lâzım mı? (Dışarıdan Gerşivez'in «buradadır şahım buradadır» diye sadası gelir.) Vay hınzır herif vay! Şahı buraya kadar getiriyor!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BEŞİNCİ MECLİS

Efrasiyab, Gerşivez, Piran, dört teberdâr

EFRASİYAB — Bugün seni mağmum, mükedder görüyorlar ey vezirim Piran!

PİRAN — Vâkıa şahım pek de ferahlı, inbisatlı günüm değildir.

EFRASİYAB — Siyavuş hakkındaki ümitlerimiz boşa çıktığı için mi?

PİRAN — Padişahım yalan söyleyemem. Evet! O güzel tertibimiz boşa çıktığı için!

GERŞİVEZ — Bunda kabahat bizim mi? Şahımızdan gördüğü lutfa nankörlük ile mukabele eden bir hain elbette cezasını görmelidir.

PİRAN — Ben de nankörlüğe bir türlü inanamadığım için müteessif oluyorum.

GERŞİVEZ — (Tehevvürlüce) Vay ben şah kardeşime yalan mı söylüyormuşum?

PİRAN — Hayır! Yalan senden baid olsun: Fakat sana verilen haberler yalan olabilirler.

EFRASİYAB — Hayır Piran hayır! Yalan olamazlar. Vâkıa birçok zamana kadar o haberlere ben de inanamamıştım, ama nihayet bana da kanaat geldi.

PİRAN — Bana bir türlü kanaat gelemiyor şahım! Vâkıa hıyanetle itham edilen bir şehzadenin bu kadar gayretini gütmek benim için de şüpheyi davet edeceğini bilirim. Fakat şahım uğrunda canım kurban olsun. Şahım benden de şüphelenerek boynumu vurur ise kanım katlim helâl olsun. Ben şahımın nimetiyle perverde olmuşum. Efendimdir. Gazap da eder iltifat da! Lâkin gözüm göre göre efendimi bir zulme sevkedemem.

EFRASİYAB — Korkma Piran! Sen bana o kadar hizmet etmişsindir ki sana ne kadar gazap edecek olsam canına kıyamam. Hem de bu işte kemal-i safvet-i kalble hareket eylediğinden de eminim. Fakat iş anladığımız gibi değil. Siyavuş bize dost değildir. Söyle Gerşivez, söyle Piran'a ki bu Siyavuş işinde ne kadar aldanmışız!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GERŞİVEZ — Efendim ilk defa olarak şimdi söyleyecek değilim a? Şahıma söylemiş olduğum sözlerin kâffesini kendisine de söylemiştim. Geçen muharebede Siyavuş'un bize imza ettirdiği muahede-i sulhiyyeyi Keykâvus'un beğenmemesinden al da bugüne kadar her ne olmuşsa hepsi hud'adır. Hatta Sûdâbe'nin Siyavuş'a arz-ı visal etmesi maddesi bile hiç aslı olmadığı halde mücerred bizim kulağımıza isal olunarak Siyavuş'u babasına, validesine dargın imiş gibi telakki etmekliğimiz için uydurulmuş bir masaldır. Siyavuş'un buraya kaçması da hiledir. Rüstem de niçin buraya gelmedi? Çünkü Siyavuş burada Turan ordusuna serdar olacak yahut Çin taraflarından bir ordu teşkil edecek, Rüstem de o taraftan bir İran ordusuyla gelip bizi iki ordu arasına alacaklar. Tahtımızı, tacımızı başımıza geçirecekler! İşte asıl maksat bundan ibaret olup, bu maksadı yürütmek için ne hile lâzımsa yapmışlardır.

PİRAN — Fakat bir şeyi unutuyorsun. Böyle bir maksad-ı hud'akârâne ile buraya gelen Siyavuş babasının ,Sûdâbe'nin aleyhinde bulunmalı idi. Onlardan intikam için bizden asker istemeliydi. Siyavuş ise babası aleyhinde bir fena lâkırdı bile söylemedi. Bir fena fikir bile beyan etmedi. Hattâ biz kendisine serdarlık teklif eylediğimiz halde onu bile reddeyledi. Vatanı üzerine hücum edemeyeceğini kahramane bir ulüvv-i cenabla söyledi.

GERŞİVEZ — Öyle ya! Öyle söyleyecek ya! Öyle tavır gösterecek ya! Babasından intikam almak hevesinde bulunmadığı hakkındaki sözü pek doğrudur. Buna hep inandık. Hâlâ inanırız. Eğer babasına cidden dargın olsaydı, bize galebe etmiş olduğu ordu maiyetinde değil miydi? O ordu ile gelip vatanımızı zabteder. Sûdâbe'yi de, Keykavus'u da magribe kadar sürüp götürürdü. Fakat babasına neden dargın olacak? Dargınlık ve firar maddeleri hep ca'li şeyler. Bir de burada bize karşı safderun görünmek de hilekârlığın bir büyük ustalığı değil midir? Fakat Şarsan'a varınca en evvel gördüğü iş, başına otuz bin kişilik bir ordu toplamak oldu. Öyle değil mi?

PİRAN — Evet ama şahımızın emriyle Çin seferi için topladı.

EFRASİYAB — Ya Çin seferinden sonra?

PİRAN — Yine şahımız ne emrederlerse öyle hareket ederdi.

GERŞİVEZ — Şahımız ne emrederse öyle mi hareket edecek?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EFRASİYAB — Bana bak Gerşivez (Biraz gezinir, düşünür.) Piran'ın Siyavuş'u bu kadar cüretle müdafaası da pek yabana atılacak bir şey değildir. İhtimal ki aldanıyor, hata ediyor, fakat hatanın sende olması da muhtemeldir. Şu müzakerâtın neticesinde ya bir şehzadenin kanına nâhak yere gireceğiz ki bu mazlumiyete zemin ve asuman ağlayacaktır, yahut bir hain, nankörü yaşatacağız ki nihayet onun hilesiyle bizim halimize zemin ve asuman ağlayacaktır. İkiniz de benim sadıkımsınız! Bu fenalıklardan hiç birisinin vukuunu ikiniz de istemezsiniz. Henüz fırsat elde iken iyi düşününüz de bir müthiş ve kanlı hatada bulunmayalım.

PİRAN — Cenab-ı Yezdan şahımızı en uzun ömür ile muammer eylesin. İşte en âdil bir padişahın diyeceği bu kadar olabilir.

GERŞİVEZ — Şahım! Ben ettiğim tahkikleri asla şüpheye mahal bırakmayacak surette ettim. Hattâ Şarsan'ın etrafını dâiren-mâdâr hafiyelerimin muhafazası altına aldırmıştım. İşte en sonra hal ve şanı şüphe davet eden bir dervişi tevkif eylediler. Meğer Keykavus'un Siyavuş'a gönderdiği adamı imiş. Koynundan da şu mektup çıkmış (diye koynundaki mektubu çıkarıp şaha verir.)

EFRASİYAB — Bu ne? Keykâvus'un kendi mührü! (Mektubu okumaya başlar.) Şehzade-i âli-nijadım Siyavuş! Çoktan beri senden bir haber alamadığıma merak etmeye başladım, acaba esrarımıza Efrasiyab vâkıf mı oldu? Rüstem Zabulistan'dan elli bin kişilik olmak üzere tertib edeceği orduyu çoktan tertib eyledi. Sen ise ordunu kırk bine iblag eylediğini ve yakında elli bine vardıracağını yazıyordun. Artık elli bini bekleyecek vakit yoktur. Âcilen harekete mecburuz. Ben de Tus bahadırın kumandasındaki orduyu yüz altmış bine vardırdım. Üç taraftan ikiyüz elli bin asker ile Efrasiyab'ın üzerine yürüdüğümüz halde firar edecek yer bile bulamaz. Derzencir olduğu halde yakalayıp huzuruma getirirsin! Şu anda bize en ziyade lâzım olan şey asla vakit kaybetmeyerek sürat göstermektir. Hemen Cenab-ı Yezdan cümlemizi muvaffak eylesin oğlum!

(Efrasiyab bu mektubu okurken Piran etrafa pek büyük ıztırap ve yeis ve fütur tavırları göstererek der ki) Aman Yarab! Ne büyük hud'a! Aman eh Ehremen! Ne büyük melanet! Hayal ve hatıra sığmaz hile!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EFRASİYAB — (Piran'a) Şimdi buna ne dersin ey Piran? (Hiddet ve tehevvürle) Artık Siyavuş dedikleri nankörün kafasını kendi ellerinle koparmaz mısın?

PİRAN — Ben ne diyeceğimi şaşırdım şahım! Eğer bu melanet Siyavuş tarafından kabul edilmiş bir şey ise vâkıa en şeni ukubetler ile kafası kesilmeğe lâyıktır. Yok eğer bu da Sûdâbe'nin Siyavuş aleyhinde son hilesi ise karının bu dereceye varan melaneti hakikaten insana veleh ve hayret verir!

GERŞİVEZ — A birader! Sûdâbe ile Siyavuş'un muaşakası meselesi de bizi kandırmak için bir hile olduğunu söylemedim mi? Hâlâ zihnine sığmıyor canım! Sûdâbe ile Siyavuş arasında böyle bir hal olsa Keykavus ya ikisinden birinin yahut ikisinin de bir anda başlarını koparmaz mı? Melanet Sûdâbe tarafında değil a gözüm! Melanet Siyavuş tarafında!

EFRASİYAB — (Hiddet ve tehevvürle) Hayır! Yalnız Siyavuş da değil! Hem Siyavuş'ta hem Keykâvus'ta hem Sûdâbe'de! Düşman değiller mi? Üçü birlikte muhabere ile hareket ediyorlar. Zaloğlu Rüstem de bu melanette müşterektir. Bize bu esrarı Cenab-ı Yezdan izhar eyledi. Siyavuş'u söyletmeyip gebertmeli! Ondan sonra da İranilere ne yolda mukabele edeceğimizi düşünmeli!

(Bu aralık Ferengis ile iki cariye içeriye girerler.)

ALTINCI MECLİS

Evvelkiler, Ferengis, cariyeler

FERENGİS — (İçeriye girince şahın ayaklarına kapanır) Mazlumların penahı şah babamın hâk-i pâyıdır.

EFRASİYAB — Kalk kızım kalk! Nankörlerin, zâlimlerin kafalarını ezen de şah babanın pâ-yı intikam u adaletidir.

FERENGİS — Babacığım bir hata mı oldu? Ne oldu? Şehzade Siyavuş'u derzencir olarak buraya getirdiler. Zannım doğruca zındana attılar!

EFRASİYAB — Hata olmadı kızım! Ben emrettim, benim emrimi icra eylediler.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FERENGİS — (Etrafa) Ah zavallı Siyavuş'um! Rüyasını da görmüştü. Bana da söylemişti! (Efrasiyab'ın tekrar ayaklarına kapanarak) Babacığım! Hata dediğim şey sizin emriniz olmadığı halde Siyavuş'u derzencir ettiler demek değildir. Siyavuş'un böyle bir muameleye düçâr olması hatadır şah babacığım!

EFRASİYAB — Hatayı sen ediyorsun kızım! Siyavuş gibi bir nankörün...

FERENGİS — (Saçlarını yolarcasına) Siyavuş mu nankör? Aman Yarab! Siyavuş da nankör olursa dünyada nimet kadrini bilen kim bulunur a benim âdil babacığım! Adaletin namına, Yezdan aşkına olsun beni dinle! Eğer Siyavuş nankör ise ben de nankörüm! Eğer Siyavuş şah babama asi ise, hain ise, ben de hainim! Ben de asiyim! Bir mücrimi söyletmeksizin ceza etmek adalet-i şanına muvâfık düşer mi babacığım?

EFRASİYAB — Söyle kızım söyle! Hem de bu teessürleri biraz teskin et de öyle söyle! Siyavuş zındana atıldı ise hemen kafası kesilmedi ya?

FERENGİS — Siyavuş'un nankörlüğü neden ibaret olduğunu bilmiyorum ki ona göre söyleyim! Benim bildiğim, tanıdığım Siyavuş «Efrasiyab'ın bana ettiği lutfun şükranesi olarak Turan tuğlarını, bayraklarını müntehâ-yı şarka kadar götürüp rekzedeceğim! Bütün Çin'i, Hind'i fetheyleyeceğim» diye gece gündüz bundan başka bir şey düşünmezdi.

EFRASİYAB — Evet! Fütuhat-ı şarkıyyesiyle kuvvetini ikmâl eyledikten sonra kılıcını bizim üzerimize de havale edecekti. Öyle değil mi?

FERENGİS — O nasıl lakırdı a babacığım! Zaten kendisini mülk-i Turan'a da veliahd eden sen değil misin?

EFRASİYAB — Öyle ama herif vefatımı bile beklemiyor. Lutfumu da istemiyor! Kılıcı kuvvetiyle burayı da fethedip beni derzencir olarak babası Keykavus'un önüne götürmek istiyor.

FERENGİS — Aman Yarab! Siyavuş aklını bozmuş olmalı ki böyle bir şey düşünsün! Vâkıa senin vefatını beklemiyor ama «Cenab-ı Yezdan şah babamıza bitmez tükenmez ömürler versin! O sağ olsun padişahımız olsun da biz onun namına cenkler ederek şanlar kazanalım! Kişverler fethedelim» diye senin vefatını beklemiyor. Yazık ediyorsun babacığım pek yazık ediyorsun! Yalnız

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bir şehzadeyi mazlumen şehit etmiyorsun, senin nâmını dünyanın öte ucuna kadar şanla isal edecek emsalsiz bir pehlivandan kendini mahrum ediyorsun.

EFRASİYAB — Ben yazık etmiyorum kızım! Sen hata ediyorsun. Siyavuş işini o kadar güzel tertip etmiş ki seni de iğfal etmiş. Kendi esrarından hiç birisini sana izhar etmemiş. Bizce onun hıyaneti muhakkaktır kızım! Zaten şimdi kendisini muhakeme de edeceğim ya! Ettiği hıyanetten sana da kanaat gelir, hatta kendisine de! (Bir teberdara) Git söyle Siyavuş'u derzencir olduğu halde buraya getirsinler.

FERENGİS — Siyavuş gibi doğru bir kahraman öyle hud'alara, hilelere tenezzül edemez babacığım! Düşmanı aleyhinde bile hud'a kurmaz. Bu işte mutlaka büyük bir düşman hilesi vardır.

EFRASİYAB — Şimdi hakikat-i hali görür, kani olursun!

FERENGİS — (Etrafa) Ah! Müneccimlerin dedikleri doğru imiş, pek doğru imiş. Fakat izdivacımızın nuhuseti Siyavuş'un karısını değil, biçarenin kendisini vuracakmış. Keşki karısını vursaydı. Beni vursa idi! Babam gibi cihangirlik şanından olan bir padişaha Ferengis gibi bir kızdan ziyade Siyavuş gibi bir pehlivan lâzımdır. (Üç teberdar Siyavuş'u derzencir olduğu halde getirirler.)

YEDİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Siyavuş, Teberdarlar

EFRASİYAB — (Siyavuş'u zemin öpmek istedikte men'ederek) Hacet yok! Hacet yok! Teşrifat-ı mülûkâne zamanında değiliz!

SİYAVUŞ — Ne halde, ne zamanda bulunsak padişahların huzurunda âdâb-ı mülûku yerine getirmek boynumuzun borcudur (diye zemini öper).

EFRASİYAB — Padişahların hukukuna da âdâbı kadar riayet edilse idi, hiç bir kimse ne zencire vurulurdu, ne de cellada verilirdi. Bu ukubetlere lüzum gösterildikten sonra, yer öpmenin ne faydası olur?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SİYAVUŞ — Huzur-ı şâhânda yer öpmek nankörlerin, hainlerin bile boyunlarının borcudur. Zira bu huzur o kadar mukaddestir ki hainlerin murdar dudakları da o zeminin bir zerre-i gubarını bile telvis edemez.

FERENGİS — (Etrafa) Ah! Padişahların ulüvv-ı şanını bu yolda tanıyıp hukukuna da ona göre riayet eden bir insan-ı kâmile nankörlük, hıyanet isnadı ne kadar uzak bir şeydir!

EFRASİYAB — Siyavuş! Bu mukaddimeleri hışmımdan başını kurtarmak için mi serdediyorsun? Senin gibi feleğe baş eğmemek, boyun bükmemek derecesinde mağrur olan bir pehlivan için şimdi bu kadar mezellet, meskenet yakışık alır mı?

SİYAVUŞ — Mesele ceng u cidal meselesi olursa feleğe hakikaten boyun bükmem şahım! Hattâ şöyle zincirler içinde bulunduğum bir zamanda bile yine feleğe boyun bükmüyorum. Yalnız padişahlık makamının büyüklüğü, mukaddesliği feleğe filana nisbet kabul etmeyeceği için kudsiyet-i saltanata cümlenin borçlu olduğu tazimi, tekrimi ifa etmiş oluyorum.

EFRASİYAB — Acayip!

SİYAVUŞ — Feleğe neden boyun bükeyim? Bir can için mi? O can malım mıdır ki onu muhafaza kaydıyla mezelleti, meskeneti nefsime tecviz edeyim? Kimin canı cihanda paydar olmuş? Şu sahâ-ı gabrâda dört nefes ziyade alayım diye mi miskinleşeceğim? Yoksa o dört nefesi zincirler içinde almayıp da sadr-ı ikbalde alayım tama'ıyla mı bu denaeti kabul edeceğim? Halbuki herkesin aldığı nefes hep Yezdan-ı hikmetdânın inayeti olan bir heva-yı nesimden ibarettir.

FERENGİS — (Etrafa) Ah! Ne hiss-i âli! Ne kelâm-ı hikmet! Bu kahramana nasıl kıyacaklar?

SİYAVUŞ — Fakat cihanda can paydar olmadığı halde nam paydâr oluyor! İnsanın güzel nam kazanması ise ulüvv-i ahlâkı, hüsn-i terbiyesi gibi fezail-i ahlakıyyesiyle mümkün olabilir! Dört günlük bir ömre tamaen fezail-i ahlâkıyyeyi ayaklar altına alıp da dünyanın son gününe kadar namını berbad eden ahmaklara acımalıdır! Bir padişahın ne kadar mukaddes bir vücut olduğunu tanımamak onun hukukuna da ona göre riayet etmemek o kadar büyük bir edepsizliktir ki Siyavuş bin ölümü kabul eder de yine o terbiyesizliği kabul edemez. Hal-i ikbalinde yüz sürdüğü

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

hak-ı pâye hal-i idbarında da yüz sürer! Hakikaten bu zincirlere lâyık bir cani bile olsa bari âdâb-ı mülûke riayet etmeyen terbiyesizlerden olmaz ya? İşte şahım! Miskinâne, zelilâne bir tavırla feleğe boyun bükercesine hak-i payinize yüz sürmedim? Mahza şan-ı şâhanenize riayet borcumu ifa için yüzümü yerlere sürdüm. Hem yine sürerim! (Tekrar yeri öper!)

EFRASİYAB — (Etrafa) Gerçekten Zaloğlu Rüstem'in terbiyesi!

FERENGİS — (Etrafa) Siyavuş bu hiss-i âlicenabâneden hiç bir dakika mahrum kalmamıştır.

GERŞİVEZ — (Etrafa) Aman Yarab! Herif öyle bir davranış davranıyor ki! Ya esrarım meydana çıkarsa?

PİRAN — (Etrafa) Ben Siyavuş'un bu Siyavuş olduğunu bildiğim içindir ki hakkındaki iftiraya inanmamıştım. Yine de inanmam!

EFRASİYAB — Pekâlâ Siyavuş! Padişahının hukukuna riayetin bu derecelerde olduğu halde fiilen o hukuka riayette niçin kusur ettin? Seni buraya gelmek için güzellikle davet eylediğim halde niçin gelmedin?

SİYAVUŞ — Şahım! Bilemediğim bir sebepten dolayı bana gücenmiş olduğunu bendegânından birisi yazdı. «Bu gazab üzerine derhal gelirsen akıbet-i halin fena olur. Biraz teenni et! Biz şahın gazabını teskin edelim de öyle gel!» diye nasihatname gönderdi. Ben de hakikat-i hali bundan ibaret diye teenni eyledim.

EFRASİYAB — (Gerşivez'in yüzüne bakarak badehu Siyavuş'a) Sana o haberi gönderen kimdir?

GERŞİVEZ — (Etrafa) İş fenalaşıyor. Ama korkmam! Elinde bir satır hatt-ı destim yoktur! Beni ne ile itham edecek! Ne ile isbat eyleyecek!

SİYAVUŞ — Kendi felâketime kimseyi ortak etmek istemem şahım! Bu nasihatı bana verenin ismini haber veremem.

EFRASİYAB — (Müstehziyane bir hiddetle) Yalanın meydana çıkar diye! Öyle mi? Pekâlâ bu sözü beyhude yere uzatmağa ne hacet? Şu mektup kimin tarafından yazılmış olduğunu anlayabilirsin ya (diye mahut mektubu Siyavuş'a verir)?

SİYAVUŞ — (Mektuba bakar) Babamın kendi hatt-ı destidir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EFRASİYAB — Oku bakalım şu mektubu!

SİYAVUŞ — (Bilâ fütur mektubu baştan başa okur.)

FERENGİS — (Mektubu dinlerken etrafa) Aman Yarab! Bu ne melanet! Bu ne hıyanet! Bu mektubu kim tasnî etmiş? Siyavuş için bu iftirayı hangi melun tertip eylemiş!

EFRASİYAB — Ey şimdi bu mektuba diyeceğin nedir?

SİYAVUŞ — Bu mektuba diyecek bir şey varsa o da babamı ferzendgüşlük ile ithama müncer olacak bir söz olabilir. Ben ise babama karşı bu sözü de söyleyemem.

EFRASİYAB — Ne dedin? Ne dedin? Anlayamadım!

PİRAN — Müsaade buyurur isen ben arzedeyim şahım! Şehzade Siyavuş demek istiyor ki babası Keykavus kendisini şahımın şemşir-i hışmına dûçâr etmek için bu mektubu göndermiş olabilir. Siyavuş bu zulüm lekesini babasının yüzüne sürmek istemiyor ama hakikat-i halin bundan ibaret olduğuna hiç şüphe edilmez.

FERENGİS — (Babasının ayaklarına kapanarak) Evet babacığım! Senin Siyavuş hakkındaki lutfunu çekemeyen Keykâvus, Siyavuş'u bu suretle sana öldürtmek için şu mektubu yazıp göndermiştir. Bu da Sûdâbe'nin bir hud'asıdır.

EFRASİYAB — (Senanın ta ön tarafına gelerek) Dur şu Siyavuş'u bir tecrübe edeyim. (Siyavuş'un yanına giderek) Pekâlâ! Haydi öyle ise sana bir ordu vereyim de git babandan intikam al!

SİYAVUŞ — (Bilâ tereddüt ve bir tavr-ı âlicenabâne ile) Allah göstermesin! Babam üzerine kılıç çekecek kol bu ise (kolunu göstermek isterse de zincir ile bağlı olduğundan omuzunu gösterir) çürüsün! Yerinden kopsun!

EFRASİYAB — Gördün mü bir kerre! Babanla hâlâ dost olduğunu nasıl itiraf etmiş oluyorsun? Siyavuş! Meğer sen zannettiğim kadar akıllı da değilmişsin? Vereceğim orduyu bilahire benim üzerime sevk ile intikam almak için neden kabul etmedin?

SİYAVUŞ — Benim hiç bir kimseden alınacak intikamım yoktur şahım! Babam benim ölümümü istiyor, sen de hakkımdaki emniyeti mahvederek ancak ölümümle mutmain olacaksın. Öldürünüz beni şahım, öldürünüz ki iki padişahın itminanına, ölümümle hizmet etmek de benim için bir şan olsun.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

EFRASİYAB — Demek oluyor ki ölümünü sen de lâzım addediyorsun. Ah kıyılacak kahraman değilsin, ama ne yapayım ki vücudun âleme bir belâ hükmünü aldı. (Bir teberdara) Kes şu kahraman şehzadenin kafasını!

HEPSİ — Of! Aman Yarab!

EFRASİYAB — Kes! Artık kaza ve kader böyle iktiza ediyor!

FERENGİS — (Şahın ayaklarına kapanarak) Aman şah babacığım! Merhamet!

EFRASİYAB — Emir verildi kızım, artık geriye alınamaz! (Teberdar Siyavuş'u oturtup hançer ile boğazlar.)

FERENGİS — (Saçlarını yolarak) Ah! Kahraman Siyavuş'um! Ah seni hainler gibi boğazlanmış göreceğime keşki daha evvel ben helâk olsaydım.

GERŞİVEZ — (Maktule dikkatli dikkatli bakmaya başlar. Biraz sonra halinde tavrında cinnet alâmetleri görülür. Senanın ön tarafına doğru koşarak) Oh! Kurtuldum! Kurtuldum! (Her tarafa koşmaya başlayarak) Oh! Hilem meydana çıkmaksızın kurtuldum. Efrasiyab'ın veliahdi ben oldum. Turan şahı ben oldum! İran'ı da zaptettim! Çin'i de! Hind'i de! Mülk-i Rum'u da! Cihandar oldum! Cihangir oldum! Hani ya o derviş! Sûdâbe'ye müjde göndereyim! Sûdâbe'ye! Aferin Sûdâbe! Kurtulduk! Sen de kurtuldun ben de!

(Bütün heyet bu mecnunu veleh ve hayretle temaşa ederek hepsi «Aman Yarab!» derler.)

EFRASİYAB — Eyvah! Ne büyük bir hile tuzağına tutulmuşuz!

FERENGİS — (Saçlarını yolarak) Ben sana demedim mi babacığım! Bunda bir düşman işi var demedim mi?

EFRASİYAB — (Teberdarlara) Öldürünüz şu melunu da!

PİRAN — (Hücum eden teberdarları men'ederek) Bırakınız! Bırakınız! (Şaha) Şahım! O cezasını buldu! Aman Yarab! İntikam-ı semavi hiç de mühlet vermedi! Öldürme şahım! Yaşasın! Padişahına vesile-i zulm olanların ceza-yı sezası ne olduğunu cihan görsün! Bu işte şahın hiç bir kabahati yoktur. Kabahat sahibi cezasını buldu. Her hain er olsun geç olsun mutlaka cezasını bulacağı muhakkaktır. Bu hain ise cezasını akîb-i hıyanetinde buldu.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FERENGİS — Ah Siyavuş'um!

PİRAN — Ağlama kızım, ağlama banu! O da ismini dünyanın son gününe kadar büyüklükle yadettirecek bir şan kazandı. Şu mecnuna, şu meluna acı ki bir ikbal-i muhayyel için dünyanın son gününe kadar namını lanetle yadettirecektir.

GERŞİVEZ — (Hâlâ koşup bağırarak) Gideyim şu dervişi bulayım. Koca Sûdâbe'ye müjde-i muvaffakiyet göndereyim (diye kapıdan dışarıya fırlar. Son perde dahi iner.)

İntiha

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÇERKES ÖZDENLERİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

1301

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÂZÂ-YI VAK'A

TİMURTAŞ	İhtiyar Çerkes özdeni
NEFİSE	Timurtaş'ın karısı
ARSLANGÖZ	Timurtaş'ın kızı
CANFES, ZİBA, FEJİDET	Arslangöz'ün dostları olan kızlar
SAMURKAŞ BEY	Arslangöz'ün nişanlısı bir genç özden
CANBOLÂT BEY	Samurkaş'ın arkadaşı bir özden
SEFER BEY, ZAN BEY	Timurtaş'ın kabilesinden

Bir Acem

Sekiz nefer müsellah Çerkes

Vesaire

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİRİNCİ PERDE

(Perde açıldıkta bir Çerkes odası görünür. Saha-i temaşanın sağ ve sol taraflarında üçer pencere. Cephenin orta yerinde bir kapı. Sağ ve sol pencereler hizasına uzun sandıklar konulup, onların dahi üzerlerine güzel halı seccadeler ferşedilmişlerdir. Cephede kapının iki taraflarındaki duvarlara Çerkes kılıçları, kamaları, tüfenkleri asılmıştır.)

BİRİNCİ MECLİS

Canfes, Ziba, Fejidet

(Perde açıldığı zaman bu üç kız sandıklar üzerindeki seccadeler üstüne oturmuş bulunurlar. Üçü de mükellef Çerkes elbisesiyle müzeyyendirler. Yani arkalarında tamam vücutlarına göre daracık biçilmiş bir entari ki kolları dahi dardır. Bu entarilerin göğüs tarafları Çerkes usulünce uzun ve müzeyyen gümüş düğmelerle tezyin olunmuştur. Bellerinde enli kayışlı, gayet iri tokalı ve kayışının üzeri paftalı kemerler vardır. Başlarında pek uzun olmayarak sivri külahlar bulunur ki bunlar canfesten veyahut atlastan bir şekl-i mahrûtîde yapılarak sırma şeritler ile şeritlenmişlerdir. Entarinin dahi dikiş yerleri şeritli ve kolları ve etekleri harclıdır. Entariler yere kadar süründükleri cihetle şalvarlar görünmezler. Başlarındaki külâhların uçlarına rabtedilmiş olan yedi sekiz arşın kadar tüller arkalarına doğru serilmişlerdir. Canfes'in elinde bir öreke ve ilk olarak yapağı eğirir. Fejidet ayağına gaytan tahtaları takarak sırmalı şerit dokur. Ziba'nın dahi elinde dikişi vardır. Şu üç genç kız hem işlerini görüp hem de konuşurlar.)

CANFES — Kız Ziba! Hani ya sen şu Samurkaş Bey için kızların çıkardıkları şarkıyı öğrenecekdin. Öğrendin mi?

ZİBA — Heves bile etmedim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FEJİDET — Heves bile etmedim demek ne demek? Geçen gün pek hevesin vardı ya?

CANFES — Evet! Pek hevesin vardı. Sonra o hevesin ne oldu?

ZİBA — İlk hevesim bir mülâhazasızlık üzerine imiş. Sonra o ilk hevese düşmüş olduğumdan da nâdim oldum. (Biraz sükûttan sonra)

CANFES — Bu nedametin elbette bir sebebi olacak ama....

FEJİDET — Ona şüphe yok! Ziba gibi bir akıllı kız sebepsiz bir iş görür mü? Elbette bir sebebi vardır ama belki bizi mahrem saymaz da o sebebi de bize söylemez.

ZİBA — Hayır kardeşlerim! Neden sizi mahrem saymayayım? Sebebini size de söylerim herkese de söyleyebilirim. Ben vatan uğruna muharebeye gidip de elinden geldiği kadar hizmet eden arslanların cümlesini takdis ederim. Bunu hepiniz bilirsiniz.

CANFES — Kim takdis etmez?

FEJİDET — Gazi baba yiğitleri kim takdis etmez?

ZİBA — Siz de edersiniz herkes de eder ya! Fakat ben bunlardan birisi bir muharebede cüzice korkaklık etmiş diye, ne onu tezyif için şarkı yaparım ne de yapılan şarkılardan hoşlanırım.

CANFES — Samurkaş Bey de biraz korkaklık gösterdiği için kızlar tarafından tezyif yolunda tertip edilen şarkıyı da sevmezsin demek.

FEJİDET — Hayır! Sözümüz o değil, evvelâ sevmiş hattâ öğrenmeğe heves de etmişken sonra bu hevesinden nedamet etmiş. Şimdi kendisi de böyle söylüyordu.

CANFES — Fakat burada affını rica edeceğim küçücük bir şey var. Samurkaş Bey muharebede cüzice korkmamış, küllice korkmuş. Hattâ korkusundan bayılmış bile!

ZİBA — Evet! Bayıldığı sahih. Fakat korkusundan bayılmış olması isbat olundu mu?

CANFES — Arkadaşları olan sair gazilerin kâffesi öyle söylüyorlar.

FEJİDET — Evet ben de birkaç delikanlıdan öyle işittim.

ZİBA — Bazı zevzeklerin sözüyle arslan gibi bir babayiğitin yüzüne kara sürülür mü?

CANFES — Affedersin Ziba, şimdi Samurkaş Bey gibi bir korkak için de Çerkesliğin bin senelik âdetleri bozulmaz ya?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FEJİDET — Samurkaş Bey'in yüzüne kimsenin kara sürdüğü yoktur. Fakat asıl âdeti icra etmek lâzım gelseydi, hakikaten bütün kızlar ellerini tencere karasına sürüp Samurkaş Beyin yüzünü simsiyah etmeliydiler.

ZİBA — Ya bu halin bir yiğit için ölümden beş beter olacağını hiç düşünmemeli miydiler?

FEJİDET — Ölümden beş beterdir zâhir! Onu düşünmeliydiler ama şunu da düşünmeliydiler ki öte tarafta din uğruna can kıskanmayıp seve seve canını feda eden arslanlara edilecek alkışları, korkusundan bayılan bir yüreksize de ederlerse arslan ile köpeği, kaplan ile kediyi farketmemiş olurlar.

CANFES — Öyle ya! Bu da canlarına cömertlik eden asıl mücahitler, asıl gaziler için azim bir hakaret olur.

ZİBA — (Pencereden dışarıya bakarak) Bırakalım artık bu bahsi kardeşlerim. İşte Arslangöz de geliyor.

CANFES — Varsın gelsin, bahsimizi neden bırakacak mışız?

İKİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Arslangöz

(Arslangöz diğer üç kızdan daha mükellef giyinmiştir. Külâhı onlardan daha uzun olup hatta başındaki tülü gelin duvaklarına yapıldığı gibi teller geçirerek dahi tezyin edilmiştir. Arslangöz kapıdan girerken diğer kızlar tazimen kıyam ederler.)

ARSLANGÖZ — (Eliyle kızların oturmalarını işaret ederek) Zahmet etmeyiniz kardeşlerim! Oturunuz! Oturunuz! Kapıyı açarken Canfes'in sesini işitiyordum. «Bahsimizi neden bırakacak mışız?» diyordu. Bir bahsiniz mi vardı? Ben geldiğim için mi bırakacaksınız? Demek oluyor ki beni kendinize hemşire saymıyorsunuz da, onun için ben geldiğim zaman sözünüzü kesiyorsunuz! Öyleyse gerçekten gücenirim.

CANFES — Hayır! Bizim sizden gizli lakırdımız olabilir mi?

ARSLANGÖZ — Fakat yerli yerinize oturmazsanız hiç bir lakırdınızı dinlemem.

ZİBA — Siz oturmayınca...

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — Oturmanızı ben rica eylediğim halde kabul etmezseniz nasıl olur? Ben komşuda pek çok oturdum da şimdi biraz ayakta durarak dinlenmek istiyorum. Çünkü ayakta durarak yorulanlar otururlar ve dinlenirler. Çok oturup yorulanlar da ayakta durarak dinlenirler. Rica ederim kardeşlerim oturunuz.

(Kızların üçü de otururlar.)

FEJİDET — Kardeşim bahsimiz Samurkaş Bey'e çıkarılan şarkı bahsiydi

ARSLANGÖZ — (Şevkle) Vay Samurkaş Bey'e şarkı mı çıkarmışlar?

CANFES — Haberiniz yok mu?

ARSLANGÖZ — Hayır kardeşim! İlk defa olmak üzere şimdi işitiyorum.

FEJİDET — Ziba size söylemedi mi?

ARSLANGÖZ — Yok! Nasıl şarkı imiş? Canbulat Bey'e çıkarılan şarkıdan daha güzel mi?

(Fejidet ile Canfes kahkahalar ile gülerler.)

ZİBA — Yok kardeşim yok, zevzeğin birisi Samurkaş Bey'i tezyif yolunda mealsiz, mânâsız bir şey yazmış da...

ARSLANGÖZ — (Fevkalhad mükedder olarak) Tezyif yolunda mı? (Etrafa) Aman Yarab! Tezyif yolunda!

CANFES — (Ziba'ya) Neden mealsiz, mânâsız olsun?

FEJİDET — (O da Ziba'ya) Neden zevzeğin birisi çıkarmış olsun?

ARSLANGÖZ — (Müteessirâne) Hayır kardeşlerim. Böyle demeyiniz. Samurkaş Bey böyle bir tezyife neden lâyık görülmüş? Deyiniz.

FEJİDET — Neden mi lâyık görülmüş? Bunu da işitmedin mi?

ARSLANGÖZ — Yok!

CANFES — Öyle bir korkak tezyife lâyık görülmez de kim görülür?

ARSLANGÖZ — Kim? Samurkaş Bey mi?

CANFES ile FEJİDET — Öyle ya! Öyle ya!

ARSLANGÖZ — (Etrafa) Aman Yarab! Nasıl inanabileyim? (Kızlara) Samurkaş Bey korkak ha?

CANFES — Hattâ bir muharebede korkusundan bayılmış.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FEJİDET — Bayılmış da güç hal ile ayıltabilmişler.

(Arslangöz'de fevkalhad ıztırapla hayret alâmetleri görülür.)

ZİBA — (Yerinden kalkıp Arslangöz'ün yanına gelerek ve elinden tutarak) Kardeşim! Ortaya böyle bir rivayet çıkarmışlar ama bir zevzeğin garazı olduğuna benim hiç şüphem yoktur.

CANFES — (O dahi ayağa kalkarak ortaya gelir.) Canım Ziba! Şu Samurkaş Bey'in bu kadar gayretini gütmek neden lâzım geliyor?

ZİBA — Demincek dedim ya, öyle soyzade bir kahramanın yüzüne haksız yere bir kara sürülmek reva değildir de onun için.

ASLANGÖZ — Bak haksız yere ise gerçekten yazıktır.

FEJİDET — Hiç de haksız değil.

CANFES — Evet pek de haklı! Bütün delikanlılar böyle söylüyorlar. Artık delikanlıların kâffesi zevzek mi oldular?

ARSLANGÖZ — (Kemâl-i ıztırabından pencereye doğru gidip dışarıya bakarak) Durunuz bakalım, durunuz. İşte Sefer Bey ile Zan Bey geliyorlar. Doğrusunu onlara soralım.

ZİBA — (Etrafa Arslangöz'ü işaretle) Zavallı kızcağız!

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Zan Bey, Sefer Bey

(Delikanlı beyler başlarına beyaz kalpaklar, arkalarına beyaz Çerkes libasları giyerek ayaklarına Çerkes çarıkları takınmışlar, göğüslerinde hazırlıklar, bellerinde kamalar, boğazlarında Çerkes kılıçları olup sağ taraflarında dahi kuburluklar içinde revölverleri vardır. Elbiseleri sırmadan âri olup fakat siyah şeritler ile şeritlenmiştir.)

ARSLANGÖZ — (Beyler kapıdan girerlerken epeyce telâşla karşılayarak) Beyler! Size bir şey soracağım. Bildiğinizi doğru söyleyeceksiniz ya?

ZAN BEY — Bir Çerkes beyzadesi bildiğini bildiğinden başka türlü söyler mi kardeşim?

SEFER BEY — Adeta bize hakaret etmiş oluyorsun Arslangöz!

ARSLANGÖZ — Vâkıa hata ettim kardeşlerim! Affınızı dilerim. Samurkaş Bey hakkında bir şarkı çıkarmışlar, diyorlar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ZAN BEY — Çıkardıklarını biz de işittik ama şarkıyı henüz işitmedik.

ARSLANGÖZ — Ama şarkı adeta tezyif yolunda imiş diyorlar.

SEFER BEY — Evet! Öyle diyorlar.

ARSLANGÖZ — Lâkin Samurkaş Bey bu tezyife lâyık olmuş mu? Muharebede korkaklık göstermiş mi?

ZAN — Sefer Bey ile beraber ileriye keşfe gitmiştik, Hacı Girandok Bey bu zor hizmeti bize vermişti. Samurkaş Bey bayıldığı zaman biz yanında yoktuk.

CANFES — Bayıldığını işittiniz ya?

SEFER BEY — O! Onu yalnız biz değil, bütün gaziler de işittiler.

(Arslangöz kemal-i ye's ve keder ile senanın ilerisine gelir.)

FEJİDET — Hem de ayıpladılar değil mi?

ZAN — Cenk yerinde bir adamı ayıplamak olamazsa da...

CANFES — Fakat cenkten döndükten sonra ayıplarlar! Öyle değil mi?

ZAN ve SEFER — Orası öyle!

ZİBA — Haksızlık, mürüvvetsizlik olduktan sonra!...

CANFES — Artık iddianız beyhude kaldı kardeşim! Koca ordu halkı bir adamı beyhude yere ayıplamaz ya? Ne dersiniz beyler?

ZAN — Ben kimseyi ayıplayamam. İnsanlık bu! Korkan da olur.

SEFER — Ben de bir arkadaşımı ayıplamaktan utanırım.

FEJİDET — Mürüvvetiniz galip de onun için!

ZİBA — Pekala hak sizin olsun, fakat ben de ne kadar geç kaldım. Validem bekler, artık gideyim.

CANFES ve FEJİDET — Biz de geç kaldık, biz de gidelim.

ZAN ve SEFER — Müsaade ederseniz sizi hanelerinize kadar götürelim.

CANFES ve FEJİDET — Teşekkürler ederiz.

CANFES, FEJİDET, ZAN, SEFER — (Arslangöz'e) Allahaısmarladık kardeşim!

ARSLANGÖZ — (Cebr-i nefs ederek tebessümle) Selâmetle kardeşlerim! Teşekkürler ederim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Ziba, Arslangöz

(İki kız ve iki delikanlı çıktıktan sonra Ziba tekrar Arslangöz'ün odasına gider.)

ZİBA — Sen onların dediklerine bakma Arslangöz'cüğüm! Onlar da zevzeklik ediyorlar.

ARSLANGÖZ — (Yüzünü tiyatroya ve arkasını kapıya çevirmiş dalgın bir halde iken Ziba'nın sözü üzerine birdenbire kendisini toplayarak) Ay, aman Ziba, beni korkuttun! Sen de gitmedin miydin?

ZİBA — Seni bu halde bırakıp da nasıl giderim?

ARSLANGÖZ — Beni bu halde nasıl bırakamazsın? Halim ne olmuş?

ZİBA — Yemin ederim ki Arslangöz, Samurkaş Bey hakkındaki sözler hep iftiradırlar.

ARSLANGÖZ — İftira ise, değil ise bana ne?

ZİBA — Nasıl sana ne? Artık benden de mi saklayacaksın?

ARSLANGÖZ — (Dehşetli bir suretle kaşlarını çatarak) Neyi?

ZİBA — Şeyi! Hani ya şu Samurkaş Bey hakkındaki iftiranın sana pek fena tesir eylediğini!

ARSLANGÖZ — (Gittikçe gazabı artarak) Bana neden fena tesir eylesin? Samurkaş benim ne hısmım ne akrabam!

ZİBA — (Etrafa bir tavr-ı meyusane ile bakarak) Of! Ne müşkil hal!

ARSLANGÖZ — Canım Ziba! Sana ne oluyor? Hangi hal müşkil imiş? Ben bu sözlerden bir şey anlayamıyorum.

ZİBA — Arslangöz! Ben senin kardeşin değil miyim?

ARSLANGÖZ — Yok! Neden kardeşim olasın?

ZİBA — Canım! Yine biribirimize kardeşim demiyor muyuz?

ARSLANGÖZ — Bir kabileden, bir köyden olunca biribirimize kardeş demek âdettir de onun için diyoruz.

ZİBA — Haydi kardeşin değilmişim, bari beni en sadık dostlarından sayarsın ya?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — Evet ama sanki böyle ehemmiyetli bir tavır ile bu sualleri sormaktan meramın nedir?

ZİBA — Meramım şudur ki ben Samurkaş Bey hakkındaki sözlerin sana olan tesirini biliyorum. Zira senin halini de biliyorum. Samurkaş hakkında söylenen bir söz sana söylenmiş kadar, hattâ daha ziyade sana tesir eder.

ARSLANGÖZ — Anladım. Aklınca ben Samurkaş Bey'i seviyorum. Öyle mi?

ZİBA — (Ziyadesiyle bozularak, mahcubâne) Şey! Öyle değil mi ya?

ARSLANGÖZ — Neden öyle olsun? Ben hiç sana Samurkaş'ı seviyorum dedim mi?

ZİBA — Diyecek miydin ya? Hiç bir Çerkes kızı «seviyorum» sözünü söyleyebilecek bir mahrem bulabilir mi? Bu sözü sevdiğine bile söyleyebilir mi ki bana söylesin?

ARSLANGÖZ — Öyle ise bilmediğin şeyden niçin bahsediyorsun?

ZİBA — Bu sözü açtığıma darıldın mı kardeşim?

ARSLANGÖZ — Pek darıldım Ziba! Zira bu söz ile sen beni pek ziyade tahkir etmiş oldun!

ZİRA — Aman kardeşim! Vallahi!..

ARSLANGÖZ — Demek oluyor ki benim gönlümü buldun buldun da cenkte korkan, korkusundan bayılan bir herifin muhabbetine muhafıza olmağa lâyık buldun öyle mi?

ZİBA — (Şaşırarak) Şey!.. Kardeşim! Vallahi!..

ARSLANGÖZ — O yemini ben edeyim Ziba, ben! Vallahi dinim, asaletim hakkıçün (Yüreğine yumruk ile vurarak) şu yürekte bilfarz öyle bir muhabbet bulunsa bile göğsümü yarıp çıkararak o mekruh et parçasıyla beraber o muhabbeti de yere çarpar mahvederim! Düşün Ziba düşün ki karşındaki Timurtaş Beyzade Arslangöz'dür! Şakaya, latifeye gelmez.

ZİBA — Aman kardeşim!

ARSLANGÖZ — Ben kardeş mardeş tanımam! Bir daha bu sözü ağzına alacak olursan...

ZİBA — Ağzım kurusun!

ARSLANGÖZ — (Hamleyle) Allaha emanet! Neden kurusun? Fakat bir daha bu sözü kâle almamağı bana vaad etmeni rica ederim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ZİBA — Katiyyen vaad ettim, kardeşim! Hem de seni rahatsız ettiğime teessüf ve nedametle artık gidiyorum.

ARSLANGÖZ — Hak selâmetler versin.

BEŞİNCİ MECLİS

ARSLANGÖZ — (Kapıya kadar gidip Ziba'nın arkasından bakar. Badehu iki tarafın pencerelerinden bakıp gelen giden olmadığına emin olduktan sonra senanın ilerisine gelir.) Ah! Biçare Arslangöz! O zavallı Ziba'ya bu kadar azamet satacak halde misin? Heyhat! Bugünkü günde şu saatki saatde ben neyim? Timurtaş Beyzade Arslangöz ha? Ne mütekebbirâne hayal? Ne mutaazzımâne söz? Ben şu anda öyle zelil ve hakir bir kızım ki zilletin esfel-i sâfilinine düşmüş olanlar bana nisbetle evc-i âlâ-yı şeref ve şanda addolunurlar. Nemle iftihar edeceğim? (Göğsüne vurarak) Şu menhus et parçasının içindeki sevda ile mi? O kimin sevdası? Cenkte herkesin arslan yürekli kahramanları din yolunda, namus uğrunda mübarek kanlarını nisar ederlerken benim tavşan yürekli alçağım bir avuç kanını namusundan, dininden, asaletinden daha kıymetli görerek korkmuş! (Kapıdan tarafa dönüp yumruğuyla kapıyı tehdit ederek) Korkma alçak korkma! Meydan-ı veganın kudsiyetine göre senin gibi alçakların kanı dökülse bile o hâk-i paki tezyin etmiş olmaz. Telvis etmiş olur. Sen var kork, bayıl, geber! Evet! Korkundan ödün patlayıp geber ki bir kaza kurşunuyla gidip de yanlışlık ile vatanın kınalı kanlı kurbanlarından sayılmayasın!

(Birdenbire kapı açılıp babası Timurtaş girer.)

ALTINCI MECLİS

Arslangöz, Timurtaş

(Timurtaş süt gibi beyaz sakallı, siyah kalpaklı, siyah Çerkes libaslı, sırmalı şeritli bir bey olup, belinde dahi yalnız bir gümüşlü kaması vardır.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — (Babasını görünce yıldırım ile vurulmuş gibi bir hareket ederek haykırır.) Hay!

TİMURTAŞ — (Heyecanla) Ne oldun kızım? Ne o Arslangöz?

ARSLANGÖZ — (Olanca kuvvetiyle cebr-i nefs ederek kendini toplayıp bir sükût-ı mecburî ile) Hiç babacığım hiç!

TİMURTAŞ — Nasıl hiç? Seni senliğinden çıkmış gördüm! O çılgınlık ne idi?

ARSLANGÖZ — (Ağlamaya başlayarak) Bırak baba! Beni rahat bırak, biraz ağlayım! Şu saat ağlayacak saatimdir!

TİMURTAŞ — Halbuki ben seni güldürmeğe gelmiştim, Arslangöz! Hem arslan gözünde yaş mı olur?

ARSLANGÖZ — (Göğsüne vurarak) Gerçekten bir arslan yüreği çürüyüp mahvolup da yerine hissiz bir et parçası konulursa o arslanın gözünde yaş da görülür, ağzında feryat da işitilir!

TİMURTAŞ — Hayır kızım! Hissiz bir et parçasından mukaddes gözyaşları sızamaz. Her katresi bir elmaspareden kıymetli olan o mübarek yaşlar mutlaka Timurtaş Beyzade Arslangöz gibi asil ve âli-cenab bir kızın kirpiklerini tezyin eder. Ben seni güldürmeğe gelmiştim. Samurkaş Bey de cenkten sağ salim dönmüş.

ARSLANGÖZ — (Babasının üzerine hücum ederek) Sus baba, sus! Şimdi evlatlık vazifesini, Çerkeslik terbiyesini unutup bir terbiyesizlik ederim. Şimdi elimle ağzını tıkarım. Alçak bir isim senin nur gibi ağzını telvis etmesin!

TİMURTAŞ — (Heyecanla) Ne olmuş? Söyle Allahı seversen Arslangöz! Söyle ne olmuş?

ARSLANGÖZ — Ne olacak? Ağzından çıkan isim cenkte korkmuş bir alçağın ismidir!

TİMURTAŞ — Ne diyorsun Allahı seversen!

ARSLANGÖZ — Evet! Evet! Hattâ korkusundan bayılmış bir namerdin ismidir!

TİMURTAŞ — Şimdi çıldırırım. Hiç böyle şey mi olur? Ben muharebeye giderlerken senden validen vasıtasıyla almış olduğum muvafakat vaadi üzerine ona söz vermiştim. Sözüm bir nişan demektir. Şimdi de avdeti üzerine adeta düğününüze başlayacaktım.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — Ona başlayacağına techiz ve tekfinimle cenaze alayıma başla. Daha alâ olur!

(Biraz sükût ve dalgınca düşünme)

TİMURTAŞ — Kızım! Arslangöz! Şu haberde bir hata olmasın?

ARSLANGÖZ — Ne diyorsun babacığım? İş bütün kabaile şâyi olmuş. Hattâ o alçağı tezyif için kızlar şarkı bile yapmışlar.

TİMURTAŞ — (Çıldırmışcasına) Şarkı bile mi yapmışlar?

ARSLANGÖZ — Ah babacığım! Bu âlemde benden tâlisiz bir kız daha bulunabilir mi? Senden bedbaht bir baba daha olur mu? Ben kızların ağzında şarkılarla tezyif olunan bir korkak namerdin muhabbetini (göğsüne vurarak) şu kopup mahvolacasıya koymuşum, sen de bir alçak namerdi mert sanan hatakâr bir kızın babası bulunmuşsun!

TİMURTAŞ — Öyle ise sözümü geriye alırım. Hem sözümden döndüğüm için hiç de ma'yûb olmam. Benim verdiğim söz bir özden kahramana verilmişti. Bir korkak namerde verilmiş sözüm yoktur. Hem sen müsterih ol kızım! Bunda telaş edecek, korkacak bir şey de yok. Zaten bizim niyetimizi, kararımızı âlem biliyor değil a? Kimse duymamış. Hiç Çerkesistan'da benden başka bir baba, kızı ile izdivaç bahsi eder mi? Bunu her baba ayıp sayar. Fakat ben çok gezmişim, cihanın terbiyesini görmüşüm. Dünya dahında bir tanecik kızımın muhabbeti cangâhımı istilâ etmiştir. Kızımın en yakın dostu, en mahrem-i esrarı ben olmaya çalışmışım. Hattâ damadım olduktan senelerce sonra ancak elimi öptürebileceğim bir çocuğa bu muhabbetin sevkıyla izdivaç vaadini de kendim vermişim. Bu işi bir ben bilirim bir o! Bir de validen ile sen! Yaptığımız işi bozarsak kim duyacak?

ARSLANGÖZ — Kim mi duyacak? Ben duyacağım ben! Vicdanım duyacak! Âlem benim neme lâzım? Âlem ile benim aramda vicdanım var. Vicdanım beni enzar-ı âlemden setreder, ama ben kendimi vicdanımdan saklayamam. Ben vicdanım önünde mahcup olmayayım da varsın âlem beni bigayrihakkın zulmen tahcil eylesin. Ama ben vicdanım önünde mahcup olduktan sonra âlemin bana hüsn-i nazarı olsa bile kalbim müsterih olamaz.

TİMURTAŞ — Sen de o alçağın sevdasını kalbinden çıkarıverirsin vesselam!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — (Gayet azametli bir tavırla) Ne? Ne dedin? Baba! O muhabbeti oraya ben mi koydum ki yine ben çıkarayım? Velev ki ben koymuş olayım. Ya ben gönlümün yalancısı olabilir miyim? İhtimali yok! Ne gönlüm benim yalancım olabilir ne de ben gönlümün yalancısı olabilirim! Çıkmaz babacığım o muhabbet buradan çıkmaz! Çıkmayacağı içindir ki benim de ye'sime çare bulunmaz.

TİMURTAŞ — Fakat ne olsa dünya bir araya gelse ben kızımı öyle asaletini, necabetini ayaklar altına alan bir alçağa veremem.

ARSLANGÖZ — Zahir verecektin de öyle mi? Babamsın! Vakıa iliğimde kemiğimde hakkın varsa da beni ona vermek için cebredecek olursan gerçekten bir torba ilik olarak verirsin. Bu can bu tende oldukça öyle bir namerdin eli elime değmek şöyle dursun, nazarı bile bena temas edemez. Sen Timurtaş'ın kendisi olamazsan ben Timurtaş'ın kızı olabilirim!

TİMURTAŞ — Ben de Timurtaş'ın kendisiyim Arslangöz! Fakat sana her halde hem rica ederim hem emrederim ki bu teessürü teskin et! Gideyim valideni çağırayım. Belki onun sözleri, nasihatları sana daha güzel tesir ederler. (Çıkar.)

YEDİNCİ MECLİS

ARSLANGÖZ — (Yalnız), Aferin babacığım! «Ben de Timurtaş'ın kendisi olurum» dedi. İnsan-ı kâmil olmak için Timurtaş olmak kâfidir. (Biraz gezinir ve düşünür.) Oh! Bir alçağın muhibbi olmak musibetine dûçâr olmuş isem bari bir âlicenab babanın kızı olmak şerefiyle müşerrefim ya! Timurtaş o kadar âli, o kadar şanlı şerefli bir pîr kahramandır ki onun kendi ulüvv-i asaletine lâyık kızı olmak şerefi yanında o alçağın muhibbi olmak ayıbı nokta kadar bile kalamaz. (Biraz daha gezinir.) Evet! Gönlüm kendisine vedia olan ve emaneti o sevdayı ziyâ'dan hıfzeyler. Ulüvv-i tab'ım ise ondan istikrah ederek, kalbimle gönlümle beraber mahvını ister. Varsın ikisi de mezara kadar mücahede etsinler. Ben şan ve şerefimi muhafaza ederek her şeye galebe, her musibete tefevvukumla vicdanıma karşı müsterih olurum ya!

(Timurtaş ve Nefise girerler.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SEKİZİNCİ MECLİS

Arslangöz, Timurtaş, Nefise

(Nefise çubuklu Halep kumaşından bir Çerkes entarisi giymiştir. Belinde kemeri de vardır. Fakat başında külâhı olmayıp ona bedel bir namaz bezini çeneleri altından dolaştırarak başına ve boğazına sarmıştır ki bezin bir ucu arkasından sallanır.)

TİMURTAŞ — Nasıl kızım, sözümü tuttun ya? Seni benim bulduğum halde validen de görmeyecek ya? O şiddet-i teessürü teskin eyledin ya?

ARSLANGÖZ — Gel anacığım gel! (Babasına) Şimdi müsterihim baba! Senin kızın olmak, senin evladın olmak şerefine nail olmak da insan için en büyük bahtiyarlıktır. Cenab-ı Hak o bahtiyarlığı birçok hissedarlara taksim etmemek için kâmilen ve tamamen bana vermiş.

NEFİSE — Pederin bana işi anlattı kızım! Ne kadar teessüf eylediğimi söylemeğe hacet yok a?

TİMURTAŞ — Arslangöz! Sen Timurtaş kızı Arslangöz isen anan da bir Özdemir kızı Nefise'dir. Senin kendi şanına şayeste görmediğin bir şeyi anan da ne senin ne kendisinin şanınıza hiç şayan görmez.

NEFİSE — Evet kızım! Nam hepimizin namı! Namus hepimizin namusu! Fakat Cenab-ı Hakka şükür etmeliyiz ki lekelenen namus bizim namusumuz değildir. Lânetle yad olunacak nam da bizim namımız değildir. Mahiyetini, haddini, liyakatini bilmeyen bir alçak baştan büyük bir lokmaya göz dikmiş. Lokma ağzına sığmayacağı anlaşılarak mahrum bırakılmış. Bundan bize ne?

ARSLANGÖZ — (Etrafa) Ah! Onlarcası vakıa öyledir. (Kendisini göstererek) Fakat bencesi? (Kalbini göstererek) Fakat buncası? (Anasına babasına) Öyledir anacığım! Öyledir babacığım!

TİMURTAŞ — Öyle ise kararımız vechile bu akşam kendisine cevab-ı reddi vereceğiz.

NEFİSE — Öyle ya! Öyle ya! Değil mi Arslangöz?

ARSLANGÖZ — Evet anacığım öyledir.

TİMURTAŞ — (Etrafa) Ne garip şey? Bugün herife mahsus atlı göndermiştim. Buraya davet etmiştim. Maksadım muharebe-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ye giderken vermiş olduğum sözü bu defa resmen icra etmeği kararlaştırmaktı. Şimdi ise o sözü mahvetmek için çağırmış oldum.

NEFİSE — Hayır beyim! Siz o sözü mahvetmeğe çağırmadınız. Onun kendisi o vaadi, o sözü mahvetmiş olduğunu, kendisine haber vermeğe çağırdınız. Öyle değil mi kızım?

(Arslangöz dalgın bir halde bulunduğu için validesinin sözünü işitemez.)

TİMURTAŞ — (Karısına) İşgal etme! Üstüne varma! Varsın biraz düşünsün. Hattâ demincek biraz ağlamıştı da, ağladıktan sonra hiddeti geçip itidal gelmişti.

NEFİSE — Ama bu dalgınlık pek iyi bir şey değildir. Münasip görürsen kendisini alayım kendi odama götüreyim de yatağa yatırıp biraz istirahat ettireyim.

TİMURTAŞ — O da olur. Daha iyi olur.

NEFİSE — (Arslangöz'ün omuzuna eliyle dokunarak) Kızım Arslangöz!

ARSLANGÖZ — (Korkmuş, ürkmüş gibi davranarak) Nedir anacığım?

NEFİSE — Haydi seni odama götüreyim de biraz rahat ettireyim.

ARSLANGÖZ — Burada rahat etsem olmaz mı? Hem ben biraz Ziba'yı görmek isterim.

TİMURTAŞ — Ziba'yı da oraya çağırırız kızım!

ARSLANGÖZ — Ama ben Ziba ile biraz yalnız görüşüp, konuşmak isterim.

NEFİSE — İstediğin gibi görüşüp konuşabilirsin Arslan'ım!

(Sefer Bey girer.)

DOKUZUNCU MECLİS

Evvelkiler, Sefer Bey

SEFER BEY — Efendim! Samurkaş Bey gelmiş.

TİMURTAŞ — Ha! Gelmiş mi? (Karısına) Haydi öyle ise Nefise sen kızımı odasına götür de Samurkaş Bey'i buraya alalım!

(Ana ile kız ve Sefer Bey çıkarlar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ONUNCU MECLİS

Timurtaş yalnız

TİMURTAŞ — Aman Yarab! Şimdi ben şu çocuğun yüzüne karşı «sen muharebede korkmuş, bayılmış bir adamsın. Kızlar seni tezyif için şarkı yapmışlar. Bunun için ben de sana kızımı veremeyeceğim» diye nasıl yüzüm tutup söyleyeceğim? Of! Of! Ne büyük bir facia, bir belâya çattık!

(Samurkaş Bey girer.)

ONBİRİNCİ MECLİS

Timurtaş, Samurkaş

TİMURTAŞ — Maşaallah! Buyurunuz beyim! Safa geldiniz, hoş geldiniz.

(Samurkaş ihtiyarın elini öpmek ister. İhtiyar vermemek isterse de yine vererek etrafa) Daha elimi öptürmemekten başlayarak adavet gösterirsek nasıl olur? Hele elimizi bir öpsün bakalım!

SAMURKAŞ — Safa bulduk efendim, hoş bulduk. Demincek adamınız köyüme gelmiş olduğu halde emriniz şayet aceledir diye hemen atıma bindim, çala kamçı bir dizginde buraya geldim ki hesabımca yirmi dakika sürmedi bile!

TİMURTAŞ — Aferin! İyi suvari imişsiniz. Ben de gençken köyümüz ile köyünüz arasındaki mesafeyi yirmi dakikada kat'ederdim. Lâkin şimdi ihtiyarlık yirmi dakika mütemadiyen doludizgin gitmeğe mâni oluyor.

SAMURKAŞ — O kadar ihtiyar değilsiniz efendim. Maşaallah...

TİMURTAŞ — (Sandıklar üzerini gösterip) Şöyle buyurunuz beyim.

SAMURKAŞ — Siz ak sakalınızla ayakta durduğunuz halde ben genç iken nasıl otururum.

TİMURTAŞ — Öyle ise beraber oturalım, (diye birisi sağ ve diğeri sol tarafa otururlar.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

TİMURTAŞ — (Epeyce bir zaman düşündükten sonra) Sizi çağırıp zahmete sokuşum pek de iki tarafı memnun edecek bir iş için değildir, efendim.

SAMURKAŞ — (Biraz halecanla) Efendim, ne imiş bakalım?

TİMURTAŞ — Efendim hani ya muharebeye gitmezden evvel aramızda bir söz olmuştu.

SAMURKAŞ — (Mahcubiyetle önüne bakarak) Evet efendim!

TİMURTAŞ — Darılmayınız beyim, gücenmeyiniz! Meğer biz hükm-i takdirden evvel tedbir kurmak istemişiz.

SAMURKAŞ — Ne gibi efendim? Eyice anlayamadım.

TİMURTAŞ — Bilirsin ki oğlum böyle alış verişlerde bazı kere nişan bile takıldıktan sonra yine geriye alınır. Ama Çerkeslerin âdetince o halde kızın talâkını satın almalıymış. Vakıa bizde ne nikâh ne nişan, henüz hiç bir şey yoksa da arzu olunduğu halde kızımın talâkını satın almağa kadar da göze aldırırım. Ne mıktar mal isterseniz veririm.

SAMURKAŞ — Talâk satın almaya, mal vermeğe ne hacet efendim? Nasıl emrederseniz ben öylesine razı olurum. Fakat karardan dönmenin sebebi ne olduğunu anlayabilir miyim? Bana bu kadarı kâfidir.

TİMURTAŞ — Anlamak istememiş olsan daha iyi etmiş olurdun.

SAMURKAŞ — Yok efendim! Sebebini anlamaz isem olamaz.

TİMURTAŞ — Sebebi ne olacak? Biraz düşünürsen anlayabilirsin. Kız hali bu ya! Ne kadar mütelevvin olur.

SAMURKAŞ — Hayır efendim! Bir kızın yalnız televvünü sebep olamaz. Benim de namusum var. Haysiyetim var. Beni istemeyen bir kızı vakıa ben de istemem, talâkını satmaya da lüzum görmem. Fakat asıl sebep ne ise mutlaka anlamalıyım. Eğer kabahat bende ise kabahati üzerimden def'etmeğe, beraat-ı zimmetimi isbat etmeğe çalışmalıyım.

TİMURTAŞ — Hayır! Kendinde hiç bir kabahat arama!

SAMURKAŞ — Bende kabahat aramamak lâzım ise demek olacak ki kabahati sizde aramak lâzımdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

TİMURTAŞ — (Tehevvürlüce bir tavır ile yerinden kalkarak) Hayır efendim, Timurtaş familyasında hiç bir kabahat olamaz.

SAMURKAŞ — (O dahi yerinden kalkarak) Gönlüm de öyle olmasını arzu ederdi. Öyle ise sizde kabahat olmaz, bende kabahat bulunmaz ise kararımızı bozmak için mutlaka bir sebep lâzımdır. O sebebi anlamaksızın şuradan şuraya gidemem. Vakıa ihtiyarlığınıza, asaletinize riayete mecburum. Ama siz de benim asaletime, gençliğime riayete mecbursunuz. Evet gençliğe de riayet etmelidir. Hattâ böyle namusa, vakara ait işlerde en ziyade gençliğe riayet etmelidir. Bir ihtiyar altmış sene, yetmiş sene namusuyla yaşamış, hayat denilen bâr-ı giranı yolun nihayetine kadar sürükleyip götürmüştür. Lâkin bir genç namusunu, vakarını daha altmış sene, yetmiş sene halelden muhafazaya mecbur olacaktır. Öyle asılsız, sebepsiz olarak haysiyetine, vakarına şeyn getirmek nasıl caiz olabilir?

TİMURTAŞ — (Bu sözleri dinlerken eli ile alnını uğuşturarak izhar-ı âsâr-ı ıztırab eyler. Çocuk lakırdısını bitirdikten sonra dahi birkaç dakika gezinir. Nihayet der ki) Kararımızı bozmak vâkıa haysiyetinize, vakarınıza dokunabilir. Fakat vakarınıza en evvel dokunmuş biz olmayacağız!

SAMURKAŞ — (Müteessirâne) Vay sizden evvel de benim vakarıma dokunmuşlar mı? Söyleyiniz. Allah aşkına söyleyiniz!

TİMURTAŞ — Bilmiyor musunuz, haberiniz yok mu?

SAMURKAŞ — Hayır! Bilmiyorum. Hiç haberim yoktur. Hem de öğrenmek, mutlaka öğrenmek isterim.

TİMURTAŞ — Mutlaka öğrenmek istersin ha? Madem ki işitmeğe, öğrenmeğe sen tahammül edeceksin, ben de söylemeğe, haber vermeğe tahammül edebilirim. Oğlum sen bu defa cenkte bayılmışsın!

SAMURKAŞ — (Bila fütur) Evet! Bir gün bayılmıştım. Bundan ne çıkar sanki?

TİMURTAŞ — Bundan bir âlâ şarkı çıkar. Hem de çıkarmışlar bile!

SAMURKAŞ — (Çıldırasıya bir tehevvürle) Ne yapmışlar? Şarkı mı çıkarmışlar? Üstüne baygınlık gelen adama şarkı mı çıkarmış?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

TİMURTAŞ — Bunu bana sorma! Çıkaranlara sor! O bayginlığı korkuya hamledenlere sor!

SAMURKAŞ — (Daha ziyade çıldırarak) Korkuya mı? Adı bile yılda bir kerre hatırıma gelmeyen şey! Hiç Samurkaş Bey korkar mı? Korkudan bayılır mı?

TİMURTAŞ — Oralarını ben bilemem. Benim bileceğim, bildiğim bir şey varsa cenkte korkup korkusundan bayılan, bunun için de kızların tezyifine duçar olan bir delikanlıya kızımı vermemekten ibarettir.

SAMURKAŞ — (Hep çıldırası bir hiddet tavrıyla) Hakkınız var efendim! Fakat ben öyle kavgadan, döğüşten korkar adam olmadığımı isbat edebilirim. Ama kızınızın nazar-ı kabulüne mazhar olmak için değil! Samurkaş Bey'in kurşundan, kılıçtan korkar olmadığını âleme göstermek için!

TİMURTAŞ — Böyle bir tebriye-i zimmete muvaffak olursan...

SAMURKAŞ — (Eli ile kılıca vurarak) Evvel Allah sonra kılıç! Korkak bir adam olmadığımı size öyle bir surette isbat edeyim ki siz de beğenesiniz, cihan da beğensin!

(Gayet hiddetli bir tavır ile kapıdan çıkıp gider. Timurtaş dahi onu teşyie davranmış olduğu halde perde iner.)

İKİNCİ PERDE

(Perde bir dağlık gösterir. Senanın cephe ciheti yüksek dağdır ki soldan sağa doğru eğri büğrü bir iniş yolu vardır. Dağın aşağısı ise çalılıktır. Hele senanın sol tarafında ve ön cihete karîb yerinde çalılık daha ziyade olup arkasına adamlar gizlendiği halde erbab-ı temaşa taraflarından görülebilirler.)

BİRİNCİ MECLİS

Samurkaş, Canbolat

(Perde açıldığı zaman evvelâ Canbulat dağdan iniyor görülür. Tamam aşağıya kadar inip de senanın sol tarafında ve cep-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

hede bulunduğu zaman Samurkaş cahi sağ tarafta ve ön cihette bulunan çalılıklar arasından telâşla çıkarak senanın orta yerinde Canbolat ile karşı karşıya gelirler.)

CANBOLAT — Vay sen misin kardeşim?

SAMURKAŞ — Vay Canbolat! Senin burada işin ne?

CANBOLAT — Seni aramağa geliyordum kardeşim!

SAMURKAŞ — (Hadidâne) Kardeşin mi? Kim o? Ben mi senin kardeşinim?

CANBOLAT — Ay! Arada kardeşliğimize mâni olacak ne olmuş?

SAMURKAŞ — (Daha ziyade hiddetle) Ana baba bir, öz kardeş olsak bile sen beni kardeşlikten reddetmelisin?

CANBOLAT — (Telâşla) Ne olmuş Allahı seversen? Dün sen köyümüzden hiç böyle meyus olarak yola çıkmamıştın. Bir gecede sana ne oldu?

SAMURKAŞ — Bana olanlar bir gecede değil, bir anda oldu. Fakat ne olduğunu o anda anlayamadığımdan, anlamak için bu geceyi Timurtaş Bey'in köyünün etrafında geçirmeğe mecbur oldum.

CANBOLAT — Ey benim seni öz kardeşim olsak bile reddeyleyeceğim şey ne imiş?

SAMURKAŞ — (Ağlar gibi bir tavır ile elini alnına götürerek) Ah kardeşim! Arslangöz ile...

CANBOLAT — (Heyecanla) Aman kıza bir şey mi olmuş?

SAMURKAŞ — Keşki ya o yahut ben.. bahusus ben geberseydim de böyle olmasaydı!

CANBOLAT — Yoksa bir dargınlık mı var?

SAMURKAŞ — Cenge gitmezden evvel verdiği vaadi babası geriye aldı!

CANBOLAT — Vâkıa sevinecek bir şey değil ise de böyle kahrolacak kadar da bir şey değil. Hem Timurtaş Bey sana verdiği vaadi geriye almış diye benim seninle kardeşlikten vaz geçmekliğim neden lâzım gelsin?

SAMURKAŞ — (Etrafa birçok etvar-ı muztaribâne gösterdikten sonra Canbolat'a) Ah nasıl söyleyim a kardeş! Nasıl anlatayım? Arımdan kurşun gibi eriyip gitmediğim için sen bu felâketi küçük sanıyorsun?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

CANBOLAT — A canım! Felâket ne ise söyle de anlayım! Dünyada hiç bir felâket olamaz ki sen ona duçar olasın da ben de o felâkete ortak olamayarak seni kardeşlikten reddedeyim. Samurkaş! Samurkaş! Şu hallerinde, şu sözlerinde benim için pek büyük bir hakaret varsa da ıztırabını görüyorum da ses çıkarmıyorum.

SAMURKAŞ — (Etrafa) Nasıl söylenebilir? Ah! Mutlaka söyleyemem!

CANBOLAT — (Sözünde devam ile) Senin felâketin benim kendi felâketim olacağından Samurkaş'ın başına bir musibet gelmiş diye seninle kardeşlikten vaz geçecek isem kendi musibetimden ürkmüş, yüz çevirmiş olurum. Hiç bir Çerkes beyzadesi felâketten, musibetten ürker mi? Beni bu kadar zayıf sanmak bana büyük, pek büyük bir hakaret değil midir? Ya halin ne ise söyle! Yahut...

SAMURKAŞ — Affet kardeşim, affet! Zihnim perişan! Ağzımdan çıkan sözleri ben de bilmiyorum!

CANBOLAT — Ey söyle bakalım ne olmuş?

SAMURKAŞ — Hani ya muharebede bir gün ben bayılmamış mıydım?

CANBOLAT — Ey! Bundan ne çıkar?

SAMURKAŞ — Ben korkumdan bayılmış imişim.

CANBOLAT — Korkudan mı? Bunu kim haltetmiş?

SAMURKAŞ — Timurtaş Bey'in köyünde böyle şâyi olmuş. (Kemal-i hiddet ve ıztırabla) Ah! Namusumu berbad etmişler! Kızlar beni tezyif için şarkı çıkarmışlar!

CANBOLAT — (Heyecanla) Ne diyorsun, dinini seversen? Böyle şey mi olurmuş?

SAMURKAŞ — (Ağlayarak) Olmuş Canbolat olmuş!

CANBOLAT — Ey dur bakalım biraz metanet göster. Zira böyle bir belâya karşı sende ağlamaktan başka tedbir göremezsem, sonra ben de senin za'fına kail olurum ha!..

SAMURKAŞ — Belâ beni ağlatıyor ama tedbirsiz değilim. Tedbirim de vardır.

CANBOLAT — Fakat bu rivayet sakın bir latife olmasın? Sakın bir kuru lâkırdıdan ibaret bulunmasın?

SAMURKAŞ — Hayır kardeşim! Ne yalandır, ne de latife! Bu musibeti Timurtaş Bey bana kendi ağzıyla haber verdi. Böyle kız-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ların tezyifine duçar olmuş bir delikanlıya kızını veremeyeceğini söyledi. Bu sözler dün akşam üzeri oldu. Timurtaş Bey'in yanından çıktığım zaman şu şarkının neden ibaret olduğunu işitmek, anlamak istedim. Utanmadan kime sorayım? Kahrımdan korkmaksızın bunu bana kim söyler?

CANBOLAT — Ey! Vâkıa güç şey!

SAMURKAŞ — Bunun üzerine Timurtaş Bey'in köyünden çıkıp akşamı köy kenarına indim. Gece olunca köyün içine girdim. Hırsız gibi pencereler altında dolaştım. Nihayet bir taraftan kızların sesini işitip, oraya vardığımda tezyifime dair olan şarkıyı kulağımla da işittim.

CANBOLAT — Aman Yarab!

SAMURKAŞ — Evet kardeşim! Kulağımla da işittim. Ben de «anacığım» diye haykırmışım! At üzerinde duracak halim kalmamış!

CANBOLAT — Canım bu kadar yalanı nereden bulmuşlar? Aygınlık baygınlık insan için değil midir? Hastalanan bir adam kabahatli mi olurmuş?

SAMURKAŞ — Öyle diyorlar.

CANBOLAT — (Biraz düşündükten sonra) Samurkaş! Sakın bunda bir düşman işi olmasın?

SAMURKAŞ — Bunda ne gibi düşman işi olabilirmiş?

CANBOLAT — Ey! Kardeş! Dünya bu! Neler olur?

SAMURKAŞ — Neler olabileceğini söyler isen belki benim de aklım erer de!

CANBOLAT — Meselâ Arslangöz başka bir beyzadeyi severek seni bu suretle tezyif ettirip...

SAMURKAŞ — (Eli ile Canbolat'ın ağzını örterek) Sus kardeşim sus! Arslangöz'e bir söz ile iki iftira ettin.

CANBOLAT — Ama biraz düşün de bak.

SAMURKAŞ — Ne kadar düşünsek boştur. Arslangöz'e üç sene tamam, üç sene mülâzemet ettiğim halde «severim» sözünü bana bile söylemedi. Arslangöz kadar asılzâde, Arslangöz kadar vakarlı, azametli bir kız bana olan muhabbetini kendi babasına güç hal ile itiraf edebilmiş olursa, öyle bir kızın gönlündeki ilk tesiri, ilk hissi yalancı çıkarabilmesi kabil midir?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

CANBOLAT — Vâkıa güç ise de...

SAMURKAŞ — Güç değil adeta muhaldir, farz-ı muhal olarak birisini sevmiş olsun. Arslangöz benim bildiğim Arslangöz ise o ikinci sevdanın derdiyle mezara girer de, yine benim için verilen kararı bozmaz. Bundan da sarf-ı nazar edelim, farzedelim ki Arslangöz hem başka birisini sevmiştir, hem de benimle olan kararı bozmak istiyor. Öyle bir şey olsa kararı mertçe bozar. Benim gibi bir asılzâdeyi âleme karşı rezil ederek kararı bozmaz. Bu kadar terbiyesizliği Arslangöz'den nasıl ümit edebilirim?

(İkisi de düşünmeğe varırlar.)

CANBOLAT — Hani ya sen bir tedbirim var diyordun?

SAMURKAŞ — Evet vardır. Samurkaş'ın öyle cenkten cidalden korkar bir adam olmadığını göstereceğim.

CANBOLAT — Arslangöz nazarında beraat-i zimmetini isbat ederek evvelki vaadi icra ettirmek için mi?

SAMURKAŞ — (Tehevvürle) Vaadin icrası için mi? Allah göstermesin! Beni istemeyen bir kıza... Hayır hayır! Yalnız korkak olmadığımı, o tezyiflere lâyık bulunmadığımı Timurtaş Bey'in köyüne göstereceğim. Zira şarkı bu köyde yapılmış. Haksız olduğunu da yine o köy görmelidir.

CANBOLAT — Anladım. Fakat konu komşu arasında böyle bir mücadele de ayıp sayılmaz mı?

SAMURKAŞ — (Tehevvürle) Ayıp mı? Ya bir beyzadeyi haksız yere tezyif etmek, ettirmek ayıp sayılmaz mı? Ben şimdi köyüme gidip kölelerimi alarak yine dönmek için buraya kadar gelmiştim. Sana «benimle beraber gel» demem kardeşim! Sen ayıptan korkar isen var kork. Haklısın! Fakat ben namusuma sürülmek istenilen bir lekeyi kanımla yıkamaya mecburum.

CANBOLAT — Ben mi seninle beraber gelmeyecek mişim? Samurkaş! Seninle beraber yerin dibine, cehennemin ka'rına gitmek lâzım gelse beni bir adım geride göremezsin.

SAMURKAŞ — (Sarmaşıp Canbolat'ı öper.) Ben de öyle memul ederim kardeşim!

(İkisi birden dağ yolunu tutarak çıkarlarken, sahnanın sağ tarafından ve öne yakın olan bir yerinden Ziba ile Acem çıkıp ortaya kadar gelirler.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İKİNCİ MECLİS

Ziba, Acem

ZİBA — Sen burada dur bekle. Ben gideyim Arslangöz'e haber vereyim.

ACEM — Buralarda durmakta benim için bir tehlike yoktur ya?

ZİBA — Korkma! Korkma! Hiç bir tehlike yoktur. Buralara kim gelecek? Allahın dağları! Çalıları!

ACEM — Fakat rica ederim çabuk olunuz, zira ne kadar olsa ben yabancı bir adamım, korkarım.

ZİBA — Hiç korkacak bir şey yok. Biz şimdi birkaç dakikaya kadar geliriz.

(Ziba sol taraftaki çalılar arasına dalar, gider.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Acem yalnız

ACEM — (Etrafına bakınarak) Ne müthiş dağlar! Tepeleri adeta bulutlara karışmış! Fakat burası da pek yol üstü, Çerkeslerden hiç de emin değilim. Bilmem ne için bunlar Tatarlar ile Acemleri sevmezler. Hele esirci Hasan Kulu'nun üzerinde çok para bulunmak ihtimali de ortada!.. Ya bu kızın «seni Timurtaş Beyzade Arslangöz istiyor. Sana ucuz bir cariye satacakmış» demesine bakıp da hemen inanıverişim de garip değil mi? Ya bu bir hile ise?.. Öyle ya! Arslangöz Hanım'ın bana satacağı cariye var ise, böyle gizlice beni çağırtmağa neden mecbur idi? Alış veriş dediğin şey aşikâre olur. Ya şimdi o kız yanında iki silâhlı Çerkes bulunarak gelip beni sıkboğaz ederse? Bunun en hayırlısı şu dağın üzerine doğru çekilip bir kayanın arkasına saklanarak giden kızın kimlerle geldiğini gözetmektir. Eğer korktuğum gibi müsellah adamlarla gelirse beni saklandığım taş arkasında bulamazlar da kurtulmuş olurum. Yok sahih gizli bir alış veriş için ise o halde aşağıya inerim.

(Acem dağa doğru çıkar. Etrafına bakınarak bir büyük kaya bulup arkasına gizlenir.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Arslangöz, Ziba

(Ziba Arslangöz'ün elinden tutup senanın orta yerine kadar getirir. Etrafa bakınırlar. Acemi göremezler).

ARSLANGÖZ — Nereye gitmiş ya?

ZİBA — Ben onu burada bırakmıştım.

(Tekrar aranırlar. Yine bulamazlar.)

ZİBA — Ah Arslangöz. Şu dünkü gün esrarını benden sanki niçin sakladın? İşler bu dereceyi bulmazdan bana halini söylemiş olsaydın elbette başka bir çaresini bulurduk.

ARSLANGÖZ — Ziba bu derdin başka hiç bir çaresi kalmadı. Hem de olamazdı. Eğer sen iddia eylediğin kadar bana sadık bir dost isen bu işi bitirmeğe yardım edersin. Her derdin çaresi budur.

ZİBA — Ah böyle çare mi olur ki bu çare senin yarı ölümün demektir.

ARSLANGÖZ — Vâkıa yarı ölümüm olduğu için yarım çare sayılır. Tam helâkim olsaydı tam çare sayılırdı.

ZİBA — Söylemek benden Arslangöz! Kabul edip etmemek senden! Ben demek istiyorum ki....

ARSLANGÖZ — Hiç bir şey demezsen en büyük kardeşlik etmiş olursun Ziba! Benim için artık Samurkaş Bey'den hiç ümit kalmamıştır. Sen demiştin ki kavgada kurşundan bayılmış olması sahih olmayabilir. Velev ki cidden sahih olmasın. Bir kere kızların lisanına düşmüş olan bir delikanlı, benim için artık mahvolmuş demektir. Şu mahvolan ümidin yerine diğer bir ümit koyabilmek muhal ender muhaldir. Dünyada ise ümitsiz yaşanabilir mi? Ama kendimi Aceme satarak şuradan gidişim bir ümit aramak maksadıyla da değildir. Gideceğim, ömrümü bir efendinin mutfağında mı geçireceğim, nasıl sürünecek isem sürüneceğim!

ZİBA — Hayır? Neden sürünesin? Kim bilir hangi büyük adamın haremi olursun.

ARSLANGÖZ — Allah göstermesin.

ZİBA — Emin ol ki Allah bunu gösterecektir. Senin gibi bir meleği mutfaklarda süfli hizmetlerde süründüremezler. İşte bunun içindir ki sana terk-i vatan etmek pek de tahsin olunacak

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bir şey değildir demiştim. Biçare Samurkaş Bey'i cidden sevdiğin halde, onun hakkında bir nevi hıyanet demek olan bu hareketi nasıl caiz görüyorsun?

ARSLANGÖZ — (Tehevvürlüce) Onun hakkında hıyanet mi? Bu nasıl lâkırdı Ziba?

ZİBA — Öyle ya? Ben senin ulüvv-i cenabını, asaletini, muhabbette sebatını, fedakârlığını bilmeyecek olsam da düşmanın bulunsam derim ki: Samurkaş Bey'le tezevvücten ümidini kestikten sonra mutlaka kısmetini İran illerinde aramağa gidiyor. Yeisle gidiyor demem. Ümit ile gidiyor derim.

ARSLANGÖZ — (Fâci bir surette müstehziyane gülerek) Hayır kardeşim! Benim hakkımda böyle bir söz söyleyecek olsalar sen dostum olduğun için dersin ki: Arslangöz gitmeyecek olsaydı Samurkaş Bey müddet-i ömründe başka hiç bir kızı alamayarak bedbaht olurdu. Alacak olsa bile Arslangöz burada bulundukça, sağ oldukça hiç bir kız ona varmazdı. Zira velvelesi ayyuka çıkan bir işi, kıyamete kadar örtbas etmeğe imkân bulunamaz. Arslangöz'ün gidişi ise kendisini bir yeis girdabından kurtarıp bir ümit sahiline çıkarmak için değildir. Belki selâmet ve bahtiyarlık meydanını Samurkaş Bey'e terkederek şayet bu suretle sevdiğine bir hizmet etmiş olmak içindir.

ZİBA — Sevdiğine mi?

ARSLANGÖZ — Evet sevdiğine! (Azametle) Evet severim. Hâlâ severim. (Kalbini gösterip) Şuradan o sevdayı kerpetenler ile de söküp çıkaramazlar. Kalbimi koparıp atsalar Samurkaş'ın sevdasını yine benden almış olamazlar. O sevda kanıma karışmıştır. İliklerime, kemiklerime işlemiştir.

ZİBA — Ah Arslangöz? Öyle olduğunu ben de bilirim. Bildiğim içindir ki seni bu hareketten menetmek istiyorum. Zira yalnız Samurkaş Bey'e değil kendine de yazık etmiş oluyorsun?

ARSLANGÖZ — (Müteazzımane) Kendime de yazık etmekte olduğuma gerçekten inanıyor musun?

ZİBA — Ona ne şüphe?

ARSLANGÖZ — Ya öyle ise demincekki sözün ne idi? Buradaki yeisimden kurtulup da İran'a bir ümit arkasından gidiyorum diye beni neden tayib eyliyordun?

ZİBA — Ah kimin tayibe hakkı vardır? Şayet öyle söylersem caydırabilirim diye söylemiştim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — Şayet caydırmağa muvaffak olabilmiş olsan bana da, Samurkaş'a da yazık etmiş olurdun. Ben buradan gidersem belki kendime yazık etmiş olurum. Fakat Samurkaş Bey'e yazık etmiş olmam. Benim gaybubetim onun selâmeti demektir. Biçâre çocuğun başına ben bir belâ getirmiş isem yine ben kendisine bir çare-i halâs göstermiş olmalıyım. Anlasın ki Arslangöz alçak bir kız değildir. Bilâkis sevdiğine bu kadar büyük semahat gösterir bir âlicenab kızdır.

ZİBA — (Etrafa) Böyle çaresiz derdin çaresi mi bulunur? Bu takdir-i Rabbani'dir. Tedbir ile mi bozulabilir? Artık bu böyle olacak. Kazaya rıza denilecek!

ARSLANGÖZ — (Ziba sözlerini etrafa söylerken Arslangöz pek büyük bir ıztırap ve yeis tavrıyla dinler ve ağlamağa başlar.) Evet! Kazaya rıza denilecek! (Bükâsını men'ederek) Hani ya o Acem nerede kaldı?

ZİBA — Canım ben kendisini burada bırakmıştım. (Acem dağın üzerinde görünür) Na işte dağın üzerinde imiş.

ARSLANGÖZ — Fakat benim buraya geleceğimi Acem'e söylediğine fena ettin. Arslangöz'ün satacağı cariye ben imişim gibi beni sen buraya getirip bu kızın def'i matlup olduğundan kendisine bedava bile terkolunacağını anlatmalıydın.

ZİBA — Zararı yok. Yine o yolda bir söz söyleyebiliriz. İşte Acem bizi gördü, geliyor.

(Acem dağdan inmeye başlar.)

ARSLANGÖZ — Beni buradan nasıl kaçıracağını biliyorsun ya?

ZİBA — Tarîflerin hep aklımda!

(Acem kızların yanına kadar gelir.)

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Acem

ZİBA — Nerede kaldın yahu? Nereye gittin?

ACEM — Şu dağları pek beğenmiştim de etrafı oradan bir temaşa edeyim dedim. (Arslangöz'ü göstererek) Dediğiniz hanım kendileri midir?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ZİBA — Hayır, Arslangöz Hanım'ın satacağı cariye budur.

ACEM — (Arslagöz'ü güzelce gözden geçirmek için birkaç adım senanın önüne doğru gelir. Badehu etrafa) Sanki ben dağda kayanın arkasında işitmemişim gibi! (Kıza) Kızım bana satılmak ister misin?

ARSLANGÖZ — (Mahcubane) Evet!

ACEM — Benimle beraber İran'a gelmek ister misin?

ARSLANGÖZ — Evet efendim.

ZİBA — Baksanıza efendim! Siz bu alış verişi sair cariye alıp satımına kıyas etmeyeceksiniz.

ACEM — Vâkıa kız pek güzeldir.

ZİBA — Hayır! Kızın güzelliğini anlatmak istemiyorum. Maksadım pazarlık da değildir. Bilakis biz bu kızı size bedava vereceğiz.

ACEM — Bedava mı?

ZİBA — Evet öyle, Arslangöz Hanım'ın meramı kızı buradan teb'id etmektir. Anladınız mı? Kendi yavuklusu bu kıza göz kaçırıyormuş da...

ACEM — Ha! Kıskançlık pazarı.

ZİBA — Fakat kız da buradan gitmeğe razıdır. Burada kalsa ne olacak! Çerkes beyleri cariyeleri hiç bir vakitte odalık edip de sonra da hanım etmezler. Ama İstanbul'a yahut Tahran'a giderlerse hanım olacaklarını cariyeler de bilirler. İşte bunun için şu cariye buradan memnunen gitmek ister.

ACEM — Öyle mi kızım?

ARSLANGÖZ — Evet efendim!

ZİBA — Şu kadar ki biz halayığı size aşikâre teslim edecek olsak Arslangöz'ün yavuklusu görür, mutlaka men'ine kıyam eder. Hattâ haber bile alacak olsa yine hepimizin işi fenadır. Bunu buradan kimse görmeksizin, kimse haber almaksızın serian alıp götüreceksiniz.

ACEM — Biraz güç iş ama...

ZİBA — Güç iş olduğu içindir ki böyle yüzlerce keselik cariyeyi size bedava veriyorlar. İki tane at tedarik etmeli. Bir gece buradan bindiğiniz gibi sabaha kadar iki günlük yol almalı. Arslangöz'ün yavuklusu haber alıp da arkanızdan koşsa bile size yetişememeli. Anladınız mı?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ACEM — Anladım ya. Fakat hakikaten güç iş. Bununla beraber dediğinizi yaparım. Sanki cariye güzeldir. Göze aldırdığımız, aldıracağımız zahmetlere değer. (Etrafa) Her zahmete, her meşakkate değeri vardır. Zira Tahran'a götürüp de sokağa bırakacak olsam iki bin beşyüz tümen eder.

ZİBA — Şimdi bu kararı katiyyen verdin mi?

ACEM — Bence pek kat'idir. Hangi akşam buraya geleyim?

ZİBA — Tamam önümüzdeki hafta bugünkü gün bu saatte yine burada bulunmalı!

ACEM — Hiç kusur etmem. (Etrafa) Nasıl kusur ederim ki kızı gerçekten bir cariye olarak burada Çerkesistan'da satın almak lâzım gelse en aşağı yediyüz tümen vermeli. Babasına mı küsmüş, âşıkına mı? Kime küserse küssün. Ben paraları kazanayım da ne olursa olsun!

ZİBA — (Acem bu sözü etrafa söylerken Arslangöz'e) Nasıl? Memnun oldun mu ya?. Herif hiç bir şey sezmedi bile!

ARSLANGÖZ — Pek memnun oldum kardeşim! Bu iyiliğini canım tende oldukça asla unutmayacağım.

ACEM — (Kızlara) Öyle ise şimdilik size Rabbi'ye emanet diyeyim.

(Acem geldiği tarafa gider.)

ALTINCI MECLİS

Ziba, Arslangöz

ARSLANGÖZ — (Etrafına bakınarak) Ah! Sevgili vatan! Ah ey aşiyane-i peder! Daha bir haftalık misafirinizim. Ondan sonra yuvasından uçan kuş gibi uçup gideceğim!

ZİBA — Şimdi artık köyümüze gidelim, ihtimal ki ikimizin birden gaybubetimize dikkat olunur. Zati dün senin beni validenin odasına çağırışın da pek doğru değildi.

ARSLANGÖZ — Hayır Ziba! Validem mutlaka felâket-i halim üzerine seninle hasbihal için seni çağırdım demiştir. Kurduğumuz bu tedbir kimin aklına gelir ki bir güne şüpheyi davet eylesin?

ZİBA — Her halde artık gidelim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — Gidelim kardeşim! (Arslangöz önünde Ziba olarak sol taraftaki çalılığa doğru giderlerken Arslangöz fena bir şey görmüş gibi ürkerek geriye döner.)

ARSLANGÖZ — Aman Ziba! Babam geliyor!

ZİBA — (Dikkatle bakarak) Yalnız baban değil validen, Sefer Bey de beraber geliyorlar.

ARSLANGÖZ — Aman kaçalım. Bizi görmesinler. Fakat nereye kaçalım.

ZİBA — Evet bizi görmesinler, mutlaka bir şüpheye düşerler. Haydi şu dağın üzerine çıkalım! (diye dağın üzerine çıkıp kaybolurlar. Çalılar tarafından ise en önde Timurtaş Bey elinde karısı ve arkasında dahi Sefer Bey oldukları halde sena üzerine gelirler.)

YEDİNCİ MECLİS

Timurtaş, Nefise, Sefer Bey

TİMURTAŞ — Anladın mı Nefise? Samurkaş'ın gidişi pek yamandı. Herif köyümüzü basacağını sarahaten söylemedi ise de korkak olmadığını köyümün kızlarına göstereceğini söyledi. Pek şiddetli ve müntakımâne bir hücuma duçar olacağımıza şüphe bırakmadı.

NEFİSE — Benim gönlüm bir türlü inanamıyor ama her halde ihtiyatı elden bırakmamak lâzımdır.

TİMURTAŞ — Tahminim doğru çıkarsa bir saate kalmaz, hakikat-i hali görürsün. Sen ne dersin Sefer?

SEFER — Benim ne diyebileceğim olur efendim? Siz ne emrederseniz o olur.

TİMURTAŞ — Benim diyeceğim şudur ki: Samurkaş Bey'in bizi basması için yalnız bir yol vardır. O da şu dağ yoludur. Mutlaka baskına buraya gelecektir. Biz de kölelerimizi, arkadaşlarımızı şu çalılar içine pusuya tertip ederiz. Şu meydancığa çıktılar mı? Gırrrr! Bir yaylım ateş! Hepsini yere sereriz.

NEFİSE — Aman Yarab ne korkunç şey!

TİMURTAŞ — Ne yapalım a Nefise? Kabahat bizim mi olur? Emniyet-i tamme ile ihtiyatsız, tertipsiz olarak evimizde oturalım da köyümüzü mü yaktıralım? Kafamızı mı kestirelim?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SEFER — Öyle şey olmaz efendim, ihtiyat lâzımdır. Samurkaş Bey kendisini tezyif için şarkı yapıldığını istemiyor idiyse cenkte korkaklık da göstermemeliydi.

TİMURTAŞ — Aferin Sefer. Şimdi sen ileriye gidip gözcü olacaksın. Samurkaş'ın köyü tarafında bir hareket, bir işaret görünce derhal koşup gelip haber vereceksin!

SEFER — Baş üstüne efendim! (diye dağa çıkar giderse de Arslangöz ile Ziba'yı gizli oldukları yerde göremez.)

SEKİZİNCİ MECLİS

Timurtaş, Nefise

TİMURTAŞ — Sen köyden bir yere ayrılmayacaksın. Buralarda senin işin yoktur. Kızıma dikkat edeceksin, kızıma! Şayet korkar morkar ise.. valide nüfuzuyla Arslangöz'e nasihat ve teselli vereceksin!

NEFİSE — Ah beyim! Ne büyük felâkete duçar olduk. Ne tâlisiz insanlar imişiz. Aslı yoktan bir şey için bu kadar kan dökmek...

TİMURTAŞ — Vâkıa öyle ama bir iştir oldu. Artık ok atıldı. Atılan ok geriye dönmez.

NEFİSE — Ah deli çocuk!

TİMURTAŞ — Kim o? Kızım mı? Kızım bu işte tamam babasının kızı olduğunu gösterecek yolda hareket ediyor. Kızımı verecek adam kalmamış da bir korkağa mı verecek imişim. Kızım varacak adam bulamamış da bir korkağa mı varacakmış?

NEFİSE — Hayır a canım, kız için söylemiyorum. Velev ki onun için olsun. Acaba Samurkaş Bey ile verilen karar icra olunamadıktan sonra Arslangöz başka birisine varır mı?

TİMURTAŞ — O ikinci bahistir. Birinci bahsi halledelim de! Demek oluyor ki «deli çocuk!» diye Samurkaş'ı muaheze etmek istiyorsun öyle mi? Halbuki o biçarenin de bundan başka çaresi kalmamıştır. Ben Samurkaş'ı ayıplamam. Koca bir beyzade benim evimden arsız bir dilenci kovulur gibi boynunu büküp gidemez. Elbette intikam sevdasına düşer. Haydi artık sen git. Zan'a söyle de köleleri çabuk alsın gelsin.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

NEFİSE — (Etrafa) Ah ne kara gündeyiz! İki tarafların ikisinde de sakatlıklar olacağına şüphe yoktur. İki destiyi birbirine vursalar biri kırılırsa diğeri de hiç olmazsa çatlar. Yarabbi! Bari sen merhamet et!

DOKUZUNCU MECLİS

Timurtaş yalnız

TİMURTAŞ — Sevmediğim şeyler! Ta'yib ettiğim haller! Çerkes çerkesin kanını döksün! Ne mekruh şey! Fakat çare ne? Soyzadedir, özdendir dedik, kızımızı vermeğe heveslendik. Özden der iken korkak çıktı. Şimdi korkak olmadığını bize gösterecekmiş. Beyhude külfet oğlum, beyhude külfet! Sen o kahramanlığı düşmana göstermeliydin. Farzedelim ki bugün bize galebe et, hepimizi kılıçtan geçir, ne kazanmış olacaksın? Bir kerre kızların çıkardıkları şarkıyı herkesin zihninden silebilecek misin? Bir de fazla olarak komşusunu basmış, kesmiş, biçmiş bir katil sıfatını alacaksın. Daha ziyade bednam, daha ziyade rüsvay olacaksın. Bari bu kadar fenalıkları göze aldırdığın halde düşmanına, bana, şu ihtiyar Timurtaş'a bir fenalık edebilmiş olacak mısın? Âlem ne diyecek? «Timurtaş özden oğlu özden imiş ki korkağa kız vermemek için can verdi. Hanümanını yaktırdı yıktırdı da namusuna leke sürdürmedi!» derler. Al sana bir zül, bir leke daha ki namında, namusunda başka bir leke olmasa yalnız bu ayıp sana kâfidir.

(Zan Bey kölelerle girerler.)

ONUNCU MECLİS

Timurtaş, Zan, Köleler

TİMURTAŞ — Geldiniz mi oğlum!

ZAN — Geldik efendim!

TİMURTAŞ — Silâhlarınız temiz midir? Eski dolu olmasın.

ZAN — Hepsi temizdir. Taze doldurduk.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

TİMURTAŞ — Haydi öyle ise bakayım. Şu çalılar arasında, şu kayalar arkasında herkes kendine mevki tutsun. Gelecekleri yol şu dağyolu değil midir? Tabancaların ağızları hep o yolu gözlesin. Fakat Samurkaş Bey taifesi ta şuraya, ovaya inip de taifenin arkası alınmayınca pusulardan ateşe başlanmasın. Hele herkes kendisini düşmana göstermemeğe pek ziyade gayret etsin.

ZAN — Merak etmeyiniz efendim! Hiç birimiz böyle işlerin acemisi değiliz.

TİMURTAŞ — Zaten ben de beraberim ya! Haydi mevkilerinizi tutunuz .

(Herkes mevkiini tutar. Dağın üstünden Sefer Bey görünür.)

ONBİRİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Sefer Bey

SEFER — Geliyorlar beyim! Şurada dere kenarındaki söğütlükte atlarından indiler.

TİMURTAŞ — Kaç kişi var?

SEFER — Canbolat Bey de beraber. Samurkaş bir, Canbolat iki, üç de köle var, beş.

TİMURTAŞ — Öyle ise bir şey değilmiş. Haydi sen de bir mevki tut, kendini gizle. Çocuklar! Hiç ses çıkmayacak. Kimse öksürmeyecek. Dikçe nefes bile alınmayacak. (Hepsi gizlenirler. Dağın üzerinden Samurkaş Bey'in takımı görünür.)

ONİKİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Samurkaş Bey takımı

SAMURKAŞ BEY — Kılavuzunuzu gördüm. Şuralarda bir yere pusu kurmuş olduğunuzu anladım. Samurkaş'a korkak diye şarkı çıkartanlar, en büyük korkakların bile kabul etmeyecekleri böyle bir hareketi nasıl kabul ediyorlar. Soyzade özdenler öyle haydutlar, hırsızlar gibi çalı arasından, taş arkasından mı adam vururlar? Hey! Timurtaş Bey! Özden Bey, Sefer Bey! İstihza şarkısını bana değil bihakkın size çıkarmalıdırlar. Haydi beylerim

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bakayım bizim gibi korkaklara karşı ne kadar yiğit olduğunuzu gösteriniz.

TİMURTAŞ — Sanki meydana çıkarsak ne lâzım gelirmiş. Çıkınız çocuklar. Meydana çıkınız! (Hepsi meydana çıkıp senanın ön tarafında sağ cihetteki çalılık hizasına dizilirler.)

SEFER BEY — Çıktık efendim, buyurun başlayın!

SAMURKAŞ — Hayır siz başlayın!

SEFER — Hayır siz başlayın! Başlamak size düşer.

TİMURTAŞ — Evet hücumu siz ettiniz. İşte başlamak da size düşer.

CANBOLAT — Beyler birbirinize sarılıp öpüşerek barışmak ihtimali henüz mahvolmadı. Ben Samurkaş Bey'i kardeşim gibi nasıl seversem, Timurtaş Bey'i de babam gibi öyle severim. Komşuluk hakkına da riayetim vardır. Son defa olarak size bir sulh...

TİMURTAŞ — Kızımı vereyim diye mi bu teklifi ediyorsun?

SAMURKAŞ — Hakaretli şarkıyı kabul edeyim diye mi bu sözü söylüyorsun? Kavga etmeyecek isen çekil kardeşim. Hiç hatırım, gönlüm kalmaz. Çekil!

CANBOLAT — Hayır ben çekileyim diye söylemiyorum! Ben de seninle beraber kavga edeceğim, hem madem ki sulhumü iki tarafın ikisi de kabul etmiyor, taarruz hücumu biz ettiğimize göre ilk silâhı atmak da bize düşer. İşte atıyorum. Davranınız bakalım! En evvel Canbolat Bey ateşe başlar. İki taraf rovölverleri çekerler. Şiddetli bir ateş edilir.)

SAMURKAŞ — (Elinden tabancasını fırlatarak) Bu dan dundan ne çıkar, sanki kurşunla döğüşmek yiğitlik midir? Kahramanların ziyneti kılıçtır. Arş ileri! (Kılıç çekip arkadaşlarının önüne düşerek hücum eder. Timurtaş Bey takımı da kılıç çekerler. Tamam iki taraf kılıç kılıca gelirler iken Arslangöz ile Ziba kulisin berisinden çıkıp orta yerlerine girerler.

ONÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Arslangöz, Ziba

ARSLANGÖZ — Aranıza kadın girdi, cenk olmaz!

TİMURTAŞ BEY — (Tehevvürle) Çekil oradan Arslangöz çekil, bu senin anladığın kavgalardan değildir!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — Koyun kılıçları kınına, kavganın başka türlüsü olmaz. Çerkes olan, soyzade olan araya kadın girdiği zaman kavga etmez.

CANBOLAT BEY — Arslangöz'ün hakkı var. Cenk artık bitti, dost dosta cenk bu kadar olur. Ben kılıcı kınına koydum, bana hücum edene artık müdafaam yok!

SAMURKAŞ — Canbolat! Ne yapıyorsun? Kancıklıkla beni rezil mi edeceksin!

CANBOLAT — Allah göstermesin! Sen yiğitliğini gösterdin, matlup hasıl oldu, kadın üstüne kılıç çekilmez.

ARSLANGÖZ — Aferin Canbolat Bey! Aferin kardeşim. Beyzadeler lüzumsuz yere kan dökmezler.

CANBOLAT — Fakat muharebenin bu derecesi lâzımdı, ama yalnız Samurkaş Bey'in düşman kılıcından, kurşunundan korkmadığını o kendi hakkında çıkarılan tezyif şarkısının haksızlığını isbat için değil. Bu muharebe lâzım idi diyorum.. Zira Arslangöz ile Samurkaş Bey'in izdivaçları hakkında velev ki nişan alıp nişan vermek derecesinde olmasın her halde verilmiş olan bir kararı bilkülliye hükümden düşürmek, ancak bu muharebe ile olabilirdi. İki köy arasında tüfenk patladıktan, kılıç çekildikten, az çok kan döküldükten sonra sıhriyet peydası asla mümkün olamaz. Çerkeslerin bu kaidesini şimdi takdise mecbur olduk.

TİMURTAŞ — O izdivaç zati de olamazdı, şimdi de hiç olamaz. Bundan sonra yine mümkün olamayacaktır. Zira bu gün araya Arslangöz girerek cengi menettiyse yarın onun menedemeyeceği bir yerde cenk olacak. Bundan sonra iki taraftan kim kimi nerede görürse elbette mukatele edecektir.

SAMURKAŞ — Elbette! Evet elbette!

CANBOLAT — Hayır! Gönlüm işte yalnız bunu istemez. İki tarafın ikisine de rica ederim ki muhasamanın, mukatelenin ibtidası da bu olsun sonu da bu!

ARSLANGÖZ — Bu ricada ben de Canbolat Bey'le beraberim.

ZİBA — Ben de! Evet, evet iki komşu arasında düşmanlığın bu derecesi bile çoktur. Bundan sonra Samurkaş Bey hakkındaki şarkıyı hangi kızın çağırdığını görürsem ağzını yırtarım.

ARSLANGÖZ — Sağlık selâmetle çıkarmamış olsaydılar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ZİBA — Ah o Fejidet ile Canfes'in şarkıyı haber verdikleri gün işin bu derecelere varacağını anladığım için bu şarkıyı hiç neşrettirmek istemiyordum. Yapanlara da canım sıkılmıştı.

CANBOLAT — Her ne olduysa oldu. İki tarafın da gönlü istemeyerek kendini mecbur sandığı şu muharebe bugün burada hitam buldu. Atıma bineceğim köyden köye gezeceğim, hem bu felâketi haber vereceğim, hem de bundan sonra Timurtaş Bey ile Samurkaş Bey arasında sulh muhakkak olduğunu ilân edeceğim ki, bu saatten sonra iki köy halkı birbiriyle mukatele edecek olurlarsa adeta katil sayılsınlar. Çerkesistan'da o katili hiç kimse misafir kabul etmeyip yüzüne de bakmasınlar. Arş bizimkiler! Samurkaş arş köyümüze!

(Perde iner.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Sena ikinci perdenin aynıdır, fakat perde açıldığı zaman senanın üzeri gece halinde yani karanlık görünür. Dağların üstünden ay doğmuş olup ayın ziyası sena üzerine doğru iner.)

BİRİNCİ MECLİS

Samurkaş, Canbolat

SAMURKAŞ — (Canbolat'ın elinden tutarak dağdan aşağıya indirirken) Gel kardeşim gel! Sana çok zahmetler verdim, ama bu zahmetim artık son zahmettir.

CANBOLAT — Ben zahmetten hiç kaçınmam. Kaçındığım bir şey varsa o da birkaç günden beri kabail arasında sermaye-i güft ü gü biz olup kaldığımızdır. (Aşağıya kadar inerler. Senanın ön tarafına gelirler.) Yine ne söyleyeceksin? Ne emredeceksin bakalım?

SAMURKAŞ — Yok ama Canbolat! Böyle serzeniş suretinde lakırdı istemem! Benim gibi acınacak hale giriftar olan biçareyi serzeniş etmek merhamete, mürüvvete muvâfık düşer mi?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

CANBOLAT — Hayır kardeşim seni temin ederim ki meramım serzeniş değildir. Şu kadar ki birkaç günden beri geçen haller...

SAMURKAŞ — (Canbolat'ın sözünü keserek) İşte bu gece o beğenmediğin ahvalin kâffesine nihayet vereceğiz. Sen şimdi beni dinle Canbolat! Daha doğrusu şimdi sen söyle bakayım, eğer benim yerimde sen bulunsaydın ne yapardın?

CANBOLAT — Ne mi yapardım? (Düşünür) Vallahi kardeşim ne bileyim ne yapardım? Çıkarılan şarkıya hiç ehemmiyet vermezdim desem mümkün olamaz. Zira insan haksız yere dillere destan olup da tezyif olunmak istemez. Senin yaptığın gibi yapardım desem doğrusu ya gönlüm onları da beğenmiyor.

SAMURKAŞ — Hayır! Hayır! Şu yaptığımız şeyleri yapıp bitirdikten sonra şimdi hani ya şu işin nihayetinde ne yapardın? Bu fâciaya nihayet vermek için ne tedbir kullanırdın?

CANBOLAT — İşin neticesinde ha? (Düşünür) Arslangöz ile babası ile barışmak mümkün olsa barışırdım, ama şu günlerde o da mümkün değildir.

SAMURKAŞ — Şu günlerde değil onun mümkün olacağı gün asla gelmeyecektir. Bu halde ne yapılacağını sana ben söyleyim mi Canbolat! Sen benim yerimde olsaydın şurada kafana bir kurşun sıkarak kendini helâk ederdin.

CANBOLAT — (Hayretle) Nefsine suikast mı Aman Yarab!

SAMURKAŞ — Dur! Telâş etme! Her söylenen şey hemen yapılmaz ya? Biraz bahsedelim. Her ne kadar düşman kurşunundan, kamasından, kılıcından korkmuş olduğumuzdan bize şarkı çıkarmışlarsa da, biz seninle öyle ölümden filandan korkmaz kahramanlar gibi görüşelim!

CANBOLAT — Düşman kurşunundan korkmak mı? Öyle olmadığımızı işte pekalâ isbat eyledik.

SAMURKAŞ — Daha da isbat edeceğiz. Şimdi ben sana en evvel sorarım ki bu dünyada can mı daha kıymetlidir yoksa namus mu?

CANBOLAT — Tuhaf sual! Elbette namus kıymetlidir! Bunu kim bilmez?

SAMURKAŞ — Demek oluyor ki namussuz hayat abestir. Namussuz yaşamaktan ise şanlıca bir surette ölmek tercih olunur.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

CANBOLAT — Bunlar bedîhî şeyler kardeşim!

SAMURKAŞ — Şimdi ikinci sualimi sorayım kardeşim! İnsanın hayatına lezzet verecek yalnız bir ümidi olur ve o ümidin yerini tutacak başka hiç bir medar-ı tesliyeti olmaz da o yegâne ümidi de katiyyen mahvolur giderse bu derecelerde musibetzede olan adam yaşamalı mıdır?

CANPOLAT — Anlıyorum Samurkaş anlıyorum! Hep kendini öldürmek için benim reyimi almak istiyorsun.

SAMURKAŞ — Ayıp değil a? İnsan kısmı dostlarının en büyük reyine böyle en büyük musibet günleri muhtaç olur. Ama zannetme ki ölümden korktuğum için şayet nefsime suikasddan beni men'edecek bir reyde bulunursan da bu kararımdan dönerim diye soruyorum. Hayır kardeşim!

CANBOLAT — Samurkaş! Senin bir ölümden değil dokuz ölüm bir yere gelse cümlesinden korkmayacağına iman-ı sahîh suretinde inanan iki adam varsa birisi hem de birincisi benim!

SAMURKAŞ — Teşekkür ederim dostum! Reyini sorduğuma sebep şayet bu hareketim de beni halka tezyif ettirmekten başka bir şeye yaramazsa bu ihtimali men için senden akıl danışıyorum.

CANBOLAT — (Etrafa) Of ne müşkil istişare! (Düşündükten sonra) Samurkaş! Kardeşim! Vâkıa namussuz olan adam nefsine kasdetmelidir ama namussuz olan kasdetmelidir. Anlıyor musun? Cidden namussuz olan! Zira duçar olduğu rezaletten dolayı kimseden intikama kendisini haklı bulamayarak şâyân-ı intikam birisi varsa o da kendisi olacağından nefsinden intikam-ı nefsini mücâzât için canına kasdetmelidir. Halbuki sen hâşâ namussuz değilsin! Sana edilen hakaretin haksız olduğunu senin vicdanın da, ben de, sair benim gibi bîtarafların kâffesi de tasdik ederler. Bununla beraber sen nâmına şanına sürülmek istenilen lekeyi sildin. Sana bu haksızlıkta bulunanlardan intikamını aldın. Geçen gün yine şurada şu ovanın içinde edilen kavga işte o demektir. Bu hale göre artık kendini namusuna taarruz edilmiş bir adam sayıp da başka türlü intikam da mümkün olamadığından mutlaka telef-i nefse mecbur saymak olamaz.

SAMURKAŞ — Hayır Canbolat! Eksik düşünüyorsun! Eksik söylüyorsun! Bana edilen haksızlığın hükmü büsbütün kaldırılmak, mahvedilmek için ne yapılmalıdır, biliyor musun? Bu şar-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

kıyı kimler çıkarmışsa bir kere onların vücudunu kaldırmalıdır. Ondan sonra şarkıyı kaç kişi çağırmışsa onların da vücudunu izale etmelidir. Nihayet şarkıyı kimler dinlemiş ise hattâ şarkıyı dinlemedikleri halde yalnız böyle bir şarkı çıkarıldığını kimler işitmişlerse cümlesinin kafaları kesilmelidir! Bu mümkün müdür?

CANBOLAT — Bütün Çerkesistan'ı katliam etmelidir ha? Buna nasıl mümkün denilir?

SAMURKAŞ — Velev ki mümkün diyelim. İşin bu ciheti var ki asıl imkânsızlık ondadır. Bütün bu civar kabailini katliam etsek bile Samurkaş Bey hakkında böyle bir şarkı çıkarılmış havadisini yine mahvetmiş olamayız. Zira dünyanın son gününe kadar Çerkeslerin tarihi olan rivayat-ı mütevârisede, şarkılarda bu vak'a tahattur olundukça «şu katliama sebep ne imiş?» sualinin cevabı «çünkü Samurkaş Bey cenkte korkmuş da şarkı çıkarmışlar. Onun için bu katliam vuku bulmuş» tarzında hüküm verilir. Madem ki namusumu temizlemek için bir katliamı mümkün farzetsek bile yine bu mahzuru mahvetmek kabil olamayacak; o halde ben kendimi kurban etmeliyim ki hem ölümden korkmadığım tahakkuk etsin hem de bana şarkı çıkarmak ne kadar haksızlık, ne kadar zulüm ise o haksızlığın, o zulmün derecesi bir kat daha artsın da bana gadredenler dünyanın sonuna kadar menfur olsunlar!

CANBOLAT — Of Samurkaş! Öyle bir söz söylüyorsun ki cevap bulmaktan beni âciz bırakıyorsun.

SAMURKAŞ — Hem dahası var kardeşim! Ölüm müzakeresini ne kadar soğuk kan ile ettiğimi görüyorsun ya? İcrasında da bu metaneti, bu mekâneti kaybetmeyeceğimi de göreceksin! Samurkaş Bey'in düşman kurşunundan değil Çerkes kurşunundan da değil hattâ kendi kurşunundan bile korkmadığını göreceksin. Senin vasıtanla bunu cihan da haber alacaktır. (Coşarak) Kendi kendimi öyle bir cüretle tepeliyeceğim ki asla elim titremeyecek. Asla benzim atıp sararmayacak! İşte asıl böyle yaparsam korkaklık benden uzak olduğunu cihan nazarında isbat etmiş olacağım! Anladın mı kardeşim?

CANBOLAT — Anladım ama işin bir de yeis yahut ümit ciheti vardı. Bu ölüm o cihete mugayir düşüyor. Dur şimdi ben de

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

sana birkaç sual sorayım. Arslangöz'ün seni beğendiğine, sevdiğine ve seninle bahtiyar olacağına yakinin var mıdır?

SAMURKAŞ — Hiç şüphesiz!

CANBOLAT — Bunları sana itiraf etti mi? Kendisinden söz alıp söz verdin mi?

SAMURKAŞ — Tuhaf söylüyorsun Canbolat! Guya Çerkes değilmişsin guya Çerkesliğin acemisi imişsin gibi lakırdı söylüyorsun. Hiç bir Çerkes kızı «seviyorum» sözünü ağzından çıkarır mı?

CANBOLAT — Öyleyse...

SAMURKAŞ — (Sözünü keserek) Fakat ayıplanmazsın! Daha çocuksun! Böyle aşka muhabbete dair olan işlerin acemisisin! Arslangöz'ün huzurunda bulunduğum zamanlar bazı kere sen de beraber bulunurdun. Dikkat etmiş isen anlamışsındır ki başka delikanlılar Arslangöz ile benden ziyade latîfe eyledikleri halde Arslangöz'ün en yabancısı ben imişim gibi en az iltifatı bana ederdi.

CANBOLAT — Evet! İşte bunun içindir ki şayet kızın sana....

SAMURKAŞ — Dur! Sözümü bitirmedim. Aramızdaki bu yabancılık yok mu? İşte asıl muaşaka budur. Zira validesi kızın da benim de bu halimize dikkat etmiş, bu halin adeta aşk hali olduğunu anlamış. Babasına da söylemiş. Timurtaş Bey dünyada evlat olarak yalnız Arslangöz'e malik olduğundan kıza o kadar yüz vermiştir, kızı ile o kadar laubalilik peyda etmiştir ki hiç bir Çerkes babanın yapamayacağı surette validesi vasıtasıyla Arslangöz'ün bu izdivacı için kendisinden muvafakat cevabı da almıştır. Artık iş bu derecelere geldikten sonra Arslangöz'ün bize olan muhabbetinden şüphe etmek, benim kendimin ona olan muhabbetinden şüphe etmek kadar baîd ve muhal görülür.

CANBOLAT — Pekalâ! Bu tafsilat-ı ye's ve ümit hakkındaki mütalaatımı bertaraf ettirmez. Daha ziyade kuvvetlendirir. Arslangöz'ün sana olan muhabbeti senin ona olan muhabbetinin derecesinde olduğuna göre arada bir mani varsa, o da babası sayılır. Timurtaş ise yetmişlik bir ihtiyardır. Yarın emr-i Hak vâki olunca...

SAMURKAŞ — Fakat mani yalnız bundan ibaret değildir. Geçen gün sen kendin acıyordun ki iki köy arasında silâh patladı, kılıç çekildi, kan döküldü, artık izdivaç muhaldir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

CANBOLAT — Öyle diyordum. Fakat bu mukateleyi affetmek bugünkü günde bir senin hakkındır bir de Timurtaş Bey'in! O vefat edip de bu hak Arslangöz'e intikal edince ikiniz de biribirinize mukateleyi affettiğiniz gibi bunun izdivaca mümanaatı kalmaz.

SAMURKAŞ — Diyelim ki bu da mümkündür. Fakat ah Canbolat! Ah kardeşim!

CANBOLAT — Dur şimdi ben de senin sözünü keseyim! Bu da mümkün olduğu halde ölümü ihtiyar edişin bu imkânları, bu ümitleri hep mahvetmek değil midir? Ölümde ne ümidin olabilir? Hayatta ise «gün doğmadan neler neler doğar» derler.

SAMURKAŞ — (Coşarak) Hayır kardeşim hayır! Güneşin doğuşu batışı yüz bin kere daha teâkub etse bizim için gün doğmadan hiç bir ümidin doğacağı yoktur. Sözümü kesmemiş olsaydın demincek söylerdim. Mâniin asıl en büyüğü vardır ki onu bertaraf etmek kabil değildir.

CANBOLAT — Bakalım imkânsızlığın o ciheti de neymiş?

SAMURKAŞ — Ah! İmkânsızlığın o ciheti de Arslangöz'ün kibri, inadıdır.

CANBOLAT — Nasıl kibir? Nasıl inat?

SAMURKAŞ — Serinkanla konuşalım! Güzelce dikkat et ki felâketin ne kadar büyük olduğunu anlayasın. İzdivacımıza mâni olan şey benim korkaklığım değil miydi?

CANBOLAT — Öyle diyorlardı.

SAMURKAŞ — Bir kere o rivayeti tekzip eyledik. Farzet ki Timurtaş Bey de vefat eyledi. Farzet ki dostlar araya girerek izdivaç maksadını tekrar husule getirmeğe çalıştılar. İki köy arasında patlayan tüfekleri, çekilen kılıçları affettirmeğe çalıştılar. Acaba Arslangöz yola gelip de izdivacımıza tekrar rıza gösterir itikadında mısın?

CANBOLAT — Neden göstermesin?

SAMURKAŞ — Sus Canbolat sus! Öyle şey olamaz. Arslangöz'ün vakarı, azameti, kibri, gururu bu tenezzüle mani olur. Hem de olmalıdır. Arslangöz kadar asilzade, onun kadar âlicenab olan bir kız için bu tenezzül muhaldir. Ayıptır! Sana bir şey söyleyim mi Canbolat? Eğer Arslangöz şu kararı kabule tenezzül edecek

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

olsa ben kabul etmem! Bence Arslangöz'ün şayan-ı perestiş bir Arslangöz olması vakarıyla, azametiyle, kibriyle mümkündür. Bunlar olmayınca Arslangöz da Arslangöz olmaz. Öyle adi bir kıza da Samurkaş Bey tenezzül etmez.

CANBOLAT — (Etrafına) Of! Aman Yarab! Hangi cihete baksam ölüm görüyorum!

SAMURKAŞ — Evet kardeşim! Hangi cihete baksak ölüm görüyoruz. Hattâ Arslangöz'ün bahtiyar olabilmesi imkânını araştıracak olsak bunu da benim ölümümde görürüz. Ben de âlemde sağ oldukça Arslangöz için bahtiyarlık mütasavver değildir. O kadar âli hislerle memlû bulunan bir kalbe iki adamın muhabbeti sığamaz. Arslangöz babasına benim için verdiği izdivaç vaadini başka bir kimse için veremez. Haydi biz muhali farz-ı baîd ile farzedelim. Diyelim ki Arslangöz benden başka bir delikanlıyı dahi cidden sevmiş olsun, vakarı, kibri mani olur da o delikanlı ile yine izdivaç edemez. Anladın mı?

CANBOLAT — Vâesefâ ki hem anlıyorum, hem de kalbim sözlerinin hepsini tasdik, hepsini teslim ediyor!

SAMURKAŞ — Doğruyu teslim etmek de büyüklük şanıdır. Ama ben kurban olduktan sonra ihtimaldir ki Arslangöz bir başkasıyla izdivaç eylesin.

CANBOLAT — Hayır! Şimdi ben de sana Arslangöz hakkındaki itikadımı söyleyim mi? Sen kendini feda eyledikten sonra da Arslangöz'ün bir başkasıyla izdivacı muhaldir.

SAMURKAŞ — Aman Canbolat! Sen de gerçekten bu itikatta mısın ya?

CANBOLAT — Evet! Gerçekten bu itikattayım!

SAMURKAŞ — Öyle ise benim ölümüm lâzım olduğunu da tasdik edersin.

CANBOLAT — Eyvah! O felâketi men için başka bir çare olmadıktan sonra elbette ölüm lâzımdır. Haysiyetsiz, ümitsiz, lezzetsiz hayat ne lâzım?

SAMURKAŞ — Aferin Canbolat! Çerkes özdeni olduğunu işte bu sözünle isbat eyledin. Şimdi vasiyetimi dinle! Ben kurban olduktan sonra mahsusan gidip Arslangöz'ümü bulacaksın! Düşman kılıcından değil, işte kendi kurşunumdan da korkmadığımı,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

benzim atmaksızın, elim titremeksizin kendi kendime kıydığımı haber vereceksin. Diyeceksin ki ben öyle korkak, alçağın birisi olsaydım Arslangöz'ün âli gönlü bana meyil bile etmezdi. Soyzade kahraman olduğum için beni beğenmiş, sevmişti. Son nefesime kadar da bu büyüklüğüme halel getirmedim. Hem diyeceksin ki ben yalnız ölümden korkmaz bir kahraman olmakla da kalmıyorum. Belki sevdiğimin bahtiyarlığı uğrunda kendi bahtiyarlığımı kendi tatlı canımı fedaya da muktedir bir cömert olduğumu da gösteriyorum. Ben öldükten sonra rica ederim, bir başkasını daha sevsin. Onunla kâmyâb olsun. Ruhum bundan hoşlanır. O zaman anlarım ki feda-yı can edişim bilkülliye beyhude olmamış. Nasıl bu emanetleri kendisine tebliğ edeceğini vaad eylersin ya, kardeşim?

CANBOLAT — Emin ol kardeşim!

SAMURKAŞ — Artık söyleyecek sözümüz kalmadı. Gel şimdi bir de öpüşelim de işimize bakalım. (Sarmaşıp öpüşürler. Canbolat ağlamaya başlar.) Yok ama gözyaşı istemem! Bir Çerkes beyzadesinde bu kadar zayıf kalb olduğunu görmek istemem! (Tabancasını çıkarıp) Metanet-i kalbi böyle göstermeli. Dikkat et Canbolat, dikkat et! Ellerim cüzice titriyor mu? Benzim atıyor mu, dikkat et! Gözünde ölüm dirim müsavi olan kahraman işte ölümü böyle istikbal eder! (diye tabancayı beynine sıkar. Ayak üzerinde bir kerre döner, yere yıkılırken der ki) Samurkaş ölümden... korkmaz. (Bu son söz ile tekmil-i enfas eder.)

CANBOLAT — (Fâci-i tavr ile şehidi bir dakika temaşadan sonra ağlayarak) Ah! Arslan Samurkaş! Alicenab kardeşim! (Senanın ön tarafına doğru gelerek) Ah! Besaletinden arslanların titreyeceği bir kahraman üç saniyede gitti. Yere geçsin bu ulüvv-i cenab! Mahvolsun bu kahramanlık! (Şehide bakarak) Melek gibi bir asılzadeyi arslan gibi bir kahramanı çılgıncasına bir ölümden men'edemediğime sebep nedir? Asılzadelik değil mi? Keşki o bir hamalın, bir dilencinin oğlu olsaydı da şu fâcia vukua gelmeseydi. Keşki ben bir bed-asl olsaydım da kahren cebren kendisini ölümden men'edebilseydim! Bu fâciaya sebep hep o gayret-i asilâne, hep o vakar-ı âli-cenabe oldu. Bir gadr kurşununa başımızı eğeriz de cüzice kibrimizi kırmağa baş eğmeyiz. Mazlumiyet kanıyla mülemma etmeğe razı olduğumuz yüzümüze tükürtmek muhaldir. Bu soyzadeliği ne yapmalı? (Şehide bakarak) Neticesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

böyle felâketlere varan şeye ahlâk-ı âliye mi demeli? Ah kardeşim Samurkaş! (Gider, kemal-i tehâlükle öper.) Ah! Mazlum çocuk! Kendi kendisinin mazlumu olan biçâre! Asılzadeliğine ulüvv-i cenabın şehidi olan kahraman! Yere geçsin böyle... (kendini toplayarak) hayır! Hata ediyorsun! Büyük hata ettim. Ulüvv-i cenabı bu kadar tahkîr reva mıdır? Hiç reva değildir. Denî-meşrebâne, miskincesine hayatın ne lezzeti olur? Ona hayat dememeli. Can sürümek demeli! Canına cömert olmayan namusu, hamiyyeti, vakarı, ulüvv-i cenabı candan aziz bilmeyen adamdan dini, devleti, memleketi için ne hayır gelir? Kendi nefsine bile hayrı olmaz. Dörtbuçuk günlük ömrünü reziller gibi geçirir. Takdis ederim seni ey ulüvv-i cenab! Perestiş ederim sana ey necabet! (Şehide dönerek) Bu hüsn-i âkıbete gıbta ettim Samurkaş! Allah böyle bir şanlı ölümü bana da müyesser eylesin! (Sağ taraftaki çalılıktan Arslangöz'ün sesi gelir.)

İKİNCİ MECLİS

Canbolat, Arslangöz, Ziba

ARSLANGÖZ — Acem! Acem! Sen misin?

ZİBA — Sus kız! O adam Aceme benzemiyor! (Canbolat sol tarafa çekilip kızları dinler.)

ARSLANGÖZ — Herif şu tarafa gitti.

ZİBA — Evet ama Acem değildi.

ARSLANGÖZ — Bari sen seslen Ziba!

ZİBA — Acem! Acem! Neredesin? (Dağa doğru giderse de maktul Samurkaş'ı görmez.) Acem! Acem! Dağda mısın? (Dağa çıkmağa başlar.) Yahu! neredesin? İşte biz geldik. Cariyeyi getirdim Acem! Nerede isen çık da yolunuzdan kalmayasınız!

ARSLANGÖZ — (Ziba dağa giderken senanın ön tarafına gelerek) Kafkas dağları artık Samurkaş Bey'e mübarek olsun. İstediği yerinde avlansın! İstediği köyünde misafir olsun. İstediği kızlarla muaşaka eylesin. Zavallı Arslangöz de (ağlayarak) baba aşiyanesini, dünyasını, ümitlerini, bahtiyarlığını hep bu Kafkas dağlarında bırakıp, alsın garip başçağızını İran illerine kadar gitsin. (Dağda Acem görülür.)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Acem

ARSLANGÖZ — (Dağa bakınca) Hah! İşte Acem meydana çıktı.

ACEM — (Dağ üzerinden Ziba'ya) Aman siz korkmadan nasıl geldiniz?

ZİBA — (Yavaş yavaş aşağıya inerek) Neden korkalım?

ACEM — Şimdi burada adam öldürdüler.

ARSLANGÖZ ve ZİBA — (Beraber) Adam mı öldürdüler?

ACEM — Evet! Na işte şurada!

CANBOLAT — (Meydana çıkarak) Arslangöz! Ziba! Telâş etmeyiniz.

HEPSİ — (Ürkerek) A! Aman Yarab!

CANBOLAT — Korkmayınız kardeşlerim! Benim.

ARSLANGÖZ — Kimsin?

CANBOLAT — Canbolat Bey'im, korkmayınız! Nereden geliyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz?

ARSLANGÖZ — Köyden geliyoruz.

CANBOLAT — Nereye gidiyorsunuz? Cevap versenize? Bu Acemin burada işi ne? Bu esirci Acemin?

ACEM — Aman beyim! Onlar çağırdılar da ben geldim.

CANBOLAT — Korkma arkadaş, korkma! Bizim kimseye zararımız dokunmaz! Ben düşman değilim, dostum! Söyle Arslangöz! Söyle Ziba! Buraya niçin geldiniz? Acemi niçin çağırdınız? Arslangöz! Bir Çerkes beyzadesi kız sorulan şeylere cevap vermez mi? İnkâr mı eder? Bu yalancılık büyüklüğe yakışır mı?

ARSLANGÖZ — Ne inkâr edeyim? Neye yalancı olayım? Acemi buraya ben çağırttım. Kendimi ona teslim ederek başımı alıp İran'a kadar gideceğim. İşte ben sırrımı söyledim. Sen de yiğit isen bu sırrı saklarsın da beni aradıkları, takip eyledikleri zaman izimi kaybedecek sözler söylersin.

CANBOLAT — Evet Arslangöz! Hiç olmazsa sır saklayacak kadar yiğitlik davasında bulunabilirim. Hem bende daha ne kadar sırlar var. Fakat şu terk-i dar u diyara sebep nedir?

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — Ah Canbolat! Sebep ne olduğunu bilmiyor musun ki soruyorsun? Samurkaş Bey ile olan maceradan sonra bana buralarda beka mümkün olur mu? O da külliyen meyus kaldı ben de! Ben memleketimde kalsam o biçare çocuğun başına bela olup kalacağım! Bir başkasıyla kâmyâb olabilmesi mümkün ise ona da benim vücudum mani olacak! Bari ben aradan çıkıp gideyim de hiç olmazsa o bahtiyar olsun. Sevdiğime hiç olmazsa o kadarcık bir hizmet etmiş olayım.

CANBOLAT — Ah! Sen de büyüksün! Sevdiğin de büyük! İkiniz de kahramansınız! (Ağlayarak) Ah! Fakat ne çare ki ikinizin de büyüklüğü ikinizi de feda etmekten başka bir netice göstermedi.

ZİBA — Aman Allah aşkına ne oldu?

ARSLANGÖZ — Ne ağlıyorsun Canbolat! Ağlanacak ne hal oldu?

ACEM — Adam öldürdüler şimdi burada, adam öldürdüler!

ZİBA ve ARSLANGÖZ — Adam mı öldürdüler?

CANBOLAT — Telâş etmeyiniz efendim! Adam öldürdükleri yok, bir zavallı kahraman kendi canını kendisi feda eyledi!

ZİBA — Aman Yarab!

ARSLANGÖZ — Kimdir o zavallı?

CANBOLAT — Korkaktır diye şarkılar çıkarılan bir arslan yavrusu aslan ki hakkında edilen iftirayı red için nefsini kurban etmeğe kadar göze aldırdı.

ARSLANGÖZ — Eyvah! Mutlaka Samurkaş'ım olacaktır!

CANBOLAT — Evet! Odur! İşte biçarenin naaşı da!

(Arslangöz kendisini naaş üzerine atar. Feryat ve figanla ağlamaya başlar. Ziba da naaşa sarılır.)

ARSLANGOZ — Ah! Latîfe yolundaki bir şey bu kadar büyük faciaları neticelendirsin!

ZİBA — Ah zavallı Samurkaş! Kahramanlığını bu surette gösterdin ha!

CANBOLAT — Evet! İşte arslan yavrusu arslan oğlu aslan Samurkaş! Nihayet kadınca bir latîfenin neticesini bu kadar fâci olarak gördü.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ — Samurkaş'ım! Samurkaş'ım! Keşke bu hallere ben duçar olsaydım sen hayatta kalsaydın! Ah! Zavallı çocuk! Sana dağlar, taşlar ağlamalı!

CANBOLAT — Yalnız Timurtaş Bey'in köyündeki kızlar gülmeli, iftihar etmeli!

ZİBA — (Ayağa kalkarak) Hepsi kahrolsunlar! Hay o melun şarkıyı çıkaranların hepsinin dilleri kurusun!

CANBOLAT — (Lâyenkatı feryat ve figan eyleyen Arslangöz'ün elinden tutup kaldırarak) Kalk kardeşim! Artık feryat ve figanın elverdi. Birazını da sonra geniş bir zamanda edersin. Kalk da sana şu şehidin son vasiyetini teblig edeyim. (Arslangöz perişan bir halde kalkar.)

ARSLANGÖZ — Ah! Canbolat! Felek beni bu yoldan şu fâciayı göstermeğe getirdi ha? Ah ben ömrümün sonuna kadar feryat ve figan etmeliyim.

CANBOLAT — Yeri vardır efendim! Ne kadar ağlarsan biçare Samurkaş'ın daha ziyade mateme liyakati vardır. Fakat bir dakikacık olsun teessürünü men'et de son halini gör, son sözlerini işit. (Ziba dahi yanlarına sokulur.) Merhumla burada şu ölümün lüzum ve adem-i lüzumunu kararlaştırmak için bir buçuk belki iki saat kadar müzakere eyledik.

ARSLANGÖZ — Niçin men'etmedin, ah Canbolat! Niçin bana bir haber yetiştirmedin ki geleyim, ayaklarına kapanarak kendisini men'edeyim?

CANBOLAT — Bilâkis ben de ölümün lüzumunu tasdik eyledim.

ZİBA — Ne söylüyorsun Allahı seversen?

CANBOLAT — Evet Ziba evet! Samurkaş Bey'e can fedası lâzımdı. Arslangöz için dar u diyarını terkederek İran'a, Turan'a, Hind ü Çin'e kadar tebâüd edip gitmek ne kadar lâzım ise bu biçareye de ölmek o kadar lâzımdı. Samurkaş Bey Arslangöz gibi başını alıp gidemezdi. Zira öyle bir firar halinde kendisini korkaklık ile itham edenleri tasdik etmiş olurdu. Dostum, arkadaşım, kardeşim Samurkaş korkak olmadığını hiç bir kimsenin inadına, ısrarına meydan bırakmayacak surette isbat eyledi. Düşman silâhından, Çerkes kılıcından değil, kendi kurşunundan dahi korkmadığını göstermek için bu fedakârlığı göze aldırdı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ARSLANGÖZ ve ZİBA — Zavallı çocuk!

CANBOLAT — Vasiyeti mucibince sana tebliğ ederim hem de inanmazsan teminler ile temin eylerim ki kurşunu kafasına sıktığı zaman eli bile titremedi, gözünü bile kırpmadı, benzi değişmedi. Bu kadar metanetle ölmek Samurkaş Bey'den başka hiç bir kahramana müyesser olamaz.

ARSLANGÖZ — (Ağlayarak) Ah! Bilirim ne kahraman olduğunu bilirim! İnanırım kardeşim, tasdik ederim.

ZİBA — Kim bilmez? Kim inanmaz. Öyle gözünü budaktan esirgemeyen kahraman...

CANBOLAT — Fakat yalnız yiğitlik göstereyim diye budalacasına canına kıymadı. İkinci mütalaası senin mütalaanın aynıdır. Ben bu dünyada sağ kaldıkça Arslangöz'e nasip yoktur. Ben aradan çıkarsam, şayet bir başkasıyla bekâm...

ARSLANGÖZ — (Canbolat'ın ağzını kapayarak) Sus! Allah göstermesin! Samurkaş şimdiden sonra bana düşen el kapılarında sürüklenmektir.

CANBOLAT — Bu fedakârlığını ben de tahsin ederim. Fakat onun bir sözü daha vardır. Eğer sen başka birisiyle bekâm olursan, kendi ruhu şad olacakmış, göze aldırdığı fedakârlığın beyhude olmadığı o surette tahakkuk edecekmiş!.

ARSLANGÖZ — (Azametle) Eğer kendisi sağ olsa da bana bu emirleri kendi ağzıyla verse yine kabul edemem! Beni ulüvv-i ahlâkımın muktezâsına mugayir bir harekete teşvik eden Samurkaş Bey'e bundan dolayı gücensem bile yeri vardır.

CANBOLAT — Bencesini sorarsan ben de öyle derim! Arslangöz! Eğer Samurkaş'ın feda-yı can etmesinden sonra sen buralarda kalacak olursan cihanın lânetine duçar olursun!

ARSLANGÖZ — Benim için bu ceza azdır bile! Dünya ve ahıret ehlinin kâffesinin lânetine duçar olduktan fazla bundan sonra kıyamete kadar gelip geçecek ervâhın dahi lânetlerine duçar olmalıyım. Hem memleketimde kalsam da duçar olmalıyım, buradan gitsem de! Fakat gideceğim Canbolat gideceğim! Samurkaş Bey'in sağ kalması suretiyle verilmiş olan bir kararı o kahramanın şehadetinden sonra feshedecek olursam dünyada benden daha rezil bir kız bulunmaz. Gideceğim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ZİBA — Gitmelisin kardeşim! Gidıp şu fâciaya ömrünün son dakikasına kadar ağlamalısın!

ARSLANGÖZ — Canbolat! Kardeşim! Şu firarım sırrını ketm için verdiğin sözü tutacak mısın?

CANBOLAT — Evet ama yalnız babanı takipten şaşırtmak için! Sen varacağın yere vardıktan sonra ben bu hali bütün cihana ilân edeceğim. İlân edeceğim ki işitenler Samurkaş Bey'e aferin dedikleri halde senin de fedâkarlığını tahsinden geri durmasınlar.

ARSLANGÖZ — Bunu ben de senden rica edecektim. Öyle ise Allahaısmarladık Canbolat! Samurkaş'ımı elbette hatırdan çıkarmazsın. Elbette hatırına geldikçe ağlarsın! Onun felâketi hürmetine olsun hatırına Arslangöz'ceğizi de getir. Onun için de birkaç damla gözyaşı dökersen lâyık değilsem de bari bir semahat göstermiş olursun.

CANBOLAT — Haydi kardeşim Rabbim selâmetler versin!

ARSLANGÖZ — (Naaşın üzerine bir daha kapanarak) Elveda Samurkaş, elveda! Sen bana hayatını feda ettin. Ben de sana yalnız hürriyetimi feda edebiliyorum. Elveda! Bütün müddet-i ömrümü sana ettiğim gadrin cezası olarak felâkette geçireceğim.

ZİBA — (Canbolat'a) Arslangöz'ü şu dağın öte tarafına kadar teşyi edeceğim.

CANBOLAT — Yolda da kendisine birçok teselliler ver. Zavallı kızcağız! O Samurkaş'tan daha ziyade yürekler acısıdır. Samurkaş nefsini telef etti, kurtuldu. Arslangöz ise her gün bin türlü helâk içinde ömür sürükleyecektir.

(Acem ve Ziba Arslangöz'ün koltuğuna girerek dağa çıkarırlar. Arslangöz ahlar ile dağları inleterek yürür. Dağın ta tepesine geldiği zaman.)

ARSLANGÖZ — Allahaısmarladık Canbolat!

CANBOLAT — Hak selâmetler versin, kardeşim! (Etrafa) Tedbir ile takdir bozulmaz derler. Doğrudur. Zira insan kendi elinde kudret ve maharet-i sahiha olarak nesi varsa onu evvelâ kadere yardım yolunda sarfeder de kaderin işi artık bozulması mümkün olamayacak bir metanet peyda eyledikten sonra tedbir diye her ne yapsa kifayet edemez. Demek oluyor ki bir dereceye

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

kadar «kader» dediğimiz şeyin hükmünü de biz takviye ediyoruz» . (Sağ taraftaki çalılıkta bir patırtı peyda olup Timurtaş, Sefer, Zan ve köleleri zâhir olur.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Timurtaş Bey takımı, Canbolat

TIMURTAŞ — (Kemal-i telâşla) Arslangöz nerede? Arslangöz nerede?

ZAN — (Sefer'e) Dediğim gibi çıktı. Arslangöz'ü Samurkaş Bey kaçırmıştır.

SEFER — Evet! Canbolat Bey de ona muavenete gelmiş.

CANBOLAT — (Timurtaş'a) Ne bileyim ben Arslangöz nerede?

TİMURTAŞ — Nasıl ne bileyim ben? Sen bilmeyip de kim bilecek?

CANBOLAT — Ben neden bileyim? Senin kızının bekçisi, gözcüsü değilim a!

TİMURTAŞ — Kızımı siz kaçırdınız? Zan Bey'in de efkârı böyledir.

ZAN ve SEFER — Evet! Samurkaş Bey ile beraber siz kaçırdınız.

TİMURTAŞ — Bey bey! Ya kızımı veriniz veyahut bugün şu saatte burada öyle bir fâcia olur ki dünya o fâciaya kan ağlar. Geçen günkü kavga onun yanında oyuncak kalır.

CANBOLAT — Hürmetli ihtiyar! Cenab-ı Hak sana dahi ömründe fâcialar sebebi olmağı takdir etmiş. Ne fena mazhariyet!

TİMURTAŞ — Hikmetten dem vurmağa lüzum yoktur. Kızım nerede? Ne tarafa gitti? Samurkaş Bey kızımı nereye götürdü? Böyle gece vakti sen buraya kızımı kaçırmaktan başka ne iş için gelmiş olabilirsin?

SEFER ve ZAN — Öyle ya!

TİMURTAŞ — Mutlaka bu işin içinde sen de varsın!

CANBOLAT — Benim buraya ne iş için geldiğimi soruyorsunuz? Biz buraya biçâre Samurkaş ile beraber gelmiştik!

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ZAN — (Sefer Bey'e) Gördün mü? Dediğim nasıl çıktı?

TİMURTAŞ — Ey!

CANBOLAT — Samurkaş Bey düşman kurşunundan, sizin kılıcınızdan değil, kendi silâh-ı cansitanından korkmadığını âleme göstermek için buraya gelmişti. Burası onun için dünyadan ahırete giden yolcunun ayrılık ağacı mevkii idi. Bana kendisini buraya kadar teşyi ettirdi. Son vedaını icra ile ahıret yolunu tuttu. Rahmet-i Rahman'a nail olmuş ise şimdiye kadar cennete bile varmıştır. İşte dünya bârını dünyada bırakmak üzere naaşını da şurada bıraktı.

HEPSİ — (Naaşa bakarak) Aman Yarab! Bu ne hal?

CANBOLAT — (Tehevvürle) Evet! Bu hal işte bu hal! Bu fâciada siz hangi fikir ve itikatta bulunmuş iseniz hepsi işte bu kadar yanlıştı. Samurkaş kızınızı kaçırdı ha? Biçârenin naaşı bu iftiranızı tekzip etmeseydi bu ayıbı, bu lekeyi Samurkaş namına sürmekten geri durmayacaktınız.

TİMURTAŞ — (Gayet muztaribâne) Vallahi oğlum Canbolat! Benim bu işte hiç bir kabahatim yoktu. Korkaklığı için şarkılar çıkarılan bir delikanlıya evvelâ kızım varmak istemedi .

CANBOLAT — Korkak adam bu kadar metanetle kafasına kurşun sıkar mı? Bir kerre koca arslanın suratına bakınız! Çehresi meyyit çehresi olduğu halde korkuya benzer bir tavır, bir alâmet görebilir misiniz?

SEFER ve ZAN — Zavallı çocuk, zavallı kahraman!

CANBOLAT — Öyle ise insan-i kâmil olan her rivayet üzerine bir hüküm kondurmamalıdır. Her şeyin doğrusunu tahkikten maada, sebebini, hikmetini de anlayarak ona göre iş görmelidir.

HEPSİ — Vah zavallı çocuk, vah! (diye naaşın üzerine kapanırlarken, son perde dahi iner.)

İntiha

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ISBN : 975-400-027-1

7.500 TL.